

Mihályi Péter

A 2. és 3. Orbán-kormány visszaállamosításai

A később befejezendő

„Privatizáció és államosítás Magyarországon – Régmúlt és közelmúlt”

című monográfia 10. fejezete.

A KTRK-ban 2018. április 26-án
sorre kerülő előadás háttéranyaga

Kézirat gyanánt!

10. A PRIVATIZÁLT VAGYON VISSZAÁLLAMOSÍTÁSA

Tartalom

10. A PRIVATIZÁLT VAGYON VISSZAÁLLAMOSÍTÁSA	2
10.1	BEVEZETÉS..... 6
10.2	AZ 1. ORBÁN KORMÁNY MŰKÖDÉSE 8
10.2.1	<i>A tb vagyon visszaállamosítása</i> 8
10.2.2	<i>Az M1/M15-ös autópályák teljes államosítása</i> 9
10.2.3	<i>A Bizományi Áruház átjártása a Fidesz holdudvarának</i> 10
10.2.4	<i>Ferihegy 2A terminál visszavásárlása</i> 11
10.2.5	<i>A Concordia visszavásárlása</i> 13
10.2.6	<i>A Mafilm visszavásárlása</i> 14
10.3	ÁLLAMOSÍTÁSOK A SZOCIÁL-LIBERÁLIS KOALÍCIÓ IDEJÉN, 2002-2010..... 15
10.3.1	<i>A Kopint államosítása.....</i> 15
10.3.2	<i>A Szabad Föld átmeneti államosítása</i> 16
10.3.3	<i>Az M5-ös autópálya részleges és időleges visszavásárlása</i> 18
10.3.4	<i>Termőföldek visszavásárlása</i> 19
10.4	VISSZAÁLLAMOSÍTÁSOK AZ ENERGIA SZÉKTORBAN, 2004 - 2017 20
10.4.1	<i>Kocsis-korszak az MVM-ben.....</i> 21
10.4.2	<i>Nagy visszavásárlások a gáz- és olajiparban</i> 30
10.4.3	<i>Visszavásárlások a villamosenergia-szektorban.....</i> 34
10.4.4	<i>A Fidesz erősíti vagy gyengíti az MVM-et?</i> 35
10.5	ÁLLAMOSÍTÁS MINDENÜTT, 2010 - 2017..... 40
10.5.1	<i>A kisajátítás szabályozása a nemzetközi jogban.....</i> 43
10.5.2	<i>Külföldi előzmények és párhuzamok.....</i> 48
10.5.3	<i>Egy koherens magyarázat elemei.....</i> 52
10.5.4	<i>Ami ellentétben állt a koherens magyarázattal.....</i> 60
10.5.5	<i>Az államosítások hatása a költségvetésre</i> 66
10.5.6	<i>Diszkriminatív, versenyellenes jogalkotás és gazdaságpolitika.....</i> 67
10.5.7	<i>Allamosítás és tulajdonátcsoportosítás a pénzügyi szektorban</i> 106
10.5.7.1.1	<i>A Takarékbank és a szövetkezeti bankok megkaparintása</i> 109
10.5.7.1.2	<i>Az MKB, avagy egy „szétlopott bank” visszavásárlása és újraeladása</i> 120
10.5.7.1.3	<i>A Budapest Bank baráti visszavásárlása a General Electric-től</i> 123
10.5.7.1.4	<i>Széchenyi Bank: állami tőke-segítség után csőd.....</i> 125
10.5.7.1.5	<i>Demjén Sándor bankja, a Gránit Bank.....</i> 126
10.5.7.1.6	<i>Nem biztos, hogy Orbán elérte célját</i> 127
10.5.8	<i>A MAL államosítása – kétszer egymás után.....</i> 132
10.5.9	<i>Rába: visszaállamosítás előzmények nélkül.....</i> 135
10.5.10	<i>A Főváros is beszállt a visszaállamosításba</i> 139
10.5.11	<i>Az Antenna Hungaria csendes visszavétele</i> 142
10.5.12	<i>A tankönyv piac újraállamosítása.....</i> 142
10.5.13	<i>A Ferencvárosi labdarúgó klub visszaállamosítása több lépcsőben.....</i> 143
10.5.14	<i>Az Utasellátó (Resti Zrt.) "baráti" visszaállamosítása</i> 145
10.5.15	<i>PPP projektek visszavásárlása</i> 146
10.5.16	<i>A magánnyugdíj pénztári vagyon államosítása nyomán megszerzett részvények</i> 148
10.5.17	<i>Egy Mahart leány cég visszavétele</i> 151
10.5.18	<i>Három húsüzem visszaállamosítása</i> 152

10.5.19	Szemétszállító cégek visszavásárlása.....	153
10.5.20	Az óbudai Hajógyári sziget visszavásárlása.....	154
10.5.21	Informatikai cégek államosítása.....	154
10.5.22	A devizahitelek ingatlanának visszavásárlása.....	155
10.5.23	Az állam erőszakkal kirakja a bérlőket – három példa.....	156
10.5.24	Államosítás Dunakeszin.....	159
10.5.25	Levéltár államosítás - alkotmánymódosítással.....	159
10.5.26	Kormányközeli média vásárlás állami hitellel.....	161
10.5.27	Sarokház vásárlás – műemléki trükkel.....	162
10.5.28	Termőföld visszavásárlások.....	163
10.6	AZ ÖNKORMÁNYZATOK IS ÁLLAMOSÍTOTTAK.....	164
10.7	ÁTRENDZŐDÉSEK A KÖZSZFÉRÁN BELÜL.....	166
10.8	ÁTRENDZŐDÉSEK A MAGÁNSZFÉRÁN BELÜL.....	176
10.9	ÖSSZEFOLGALÁS, 2006 – 2017.....	178
10.9.1	Miért, miért, miért?.....	181
10.10	A PRIVATIZÁCIÓ ÉS AZ ÁLLAMOSÍTÁSOK EGYENLEGE, 1990 – 2017.....	188
10.11	FÜGGELÉK: A 2. ÉS 3. ORBÁN-KORMÁNY JELENTŐSEBB ÁLLAMOSÍTÁSI TRANZAKCIÓI.....	204
10.12	FORRÁSJEGYZETEK.....	210

Táblázatok

10.1	TÁBLÁZAT: AZ ÁRUPIACOK LIBERALIZÁCIÓJÁNAK MÉRTÉKE AZ OECD ORSZÁGOKBAN, 2008.....	20
10.2	TÁBLÁZAT: TERVEZETT ÉS ELHALASZTOTT ERŐMŰ-ÉPÍTÉSEK, 2010-2013.....	29
10.3	TÁBLÁZAT: A 2. ÉS 3. ORBÁN-KORMÁNY JELENTŐSEBB VISSZAVÁSÁRLÁSI TRANZAKCIÓI, 2010 – 2017.....	42
10.4	TÁBLÁZAT: AZ ÁLLAMI VEZETŐK SZÁMA, 2010-BEN ÉS 2016-BAN.....	55
10.6	TÁBLÁZAT: ORBÁN A 2. ÉS 3. ORBÁN-KORMÁNY KÜLÖNADÓI POLITIKAI CÉLJAIK ALAPJÁN RENDEZVE, 2010 – 2015.....	78
10.7	TÁBLÁZAT: AZ ÉRZSÉBET-UTALVÁNYOK PIACA, 2012-2014.....	90
10.8	TÁBLÁZAT: A 2. ÉS 3. ORBÁN-KORMÁNY PIAC ÉS VERSENYKORLÁTOZÓ INTÉZKEDÉSEI, 2010-2015.....	101
10.9	TÁBLÁZAT: AZ OECD GAZDASÁGI LIBERALIZÁCIÓS INDEXEIBEN MAGYARORSZÁGRA KIMUTATOTT NEGATÍV VÁLTOZÁSOK.....	103
10.10	TÁBLÁZAT: A MAGYARORSZÁGI KORRUPCIÓ MEGÍTÉLÉSE, 2012-2016.....	104
10.11	TÁBLÁZAT: A BANKRENDSZER VISSZAÁLLAMOSÍTÁSÁNAK MÉRFÖLDKÖVEI, 2012 - 2017.....	106
10.12	TÁBLÁZAT: AZ INTEGRÁCIÓBA TARTOZÓ ÉS AZON KÍVÜL MARADT TAKARÉKSZÖVETKEZETI BANKOK, 1997 – 2013.....	111
10.13	TÁBLÁZAT: PPP-BERUHÁZÁSOK TŐKEÉRTÉKE, 2004-2010.....	147
10.14	TÁBLÁZAT: AZ ÁLLAMOSÍTOTT MAGÁN-NYUGDÍJPÉNZTÁRI VAGYON FELHASZNÁLÁSA, 2011-2013.....	150
10.15	TÁBLÁZAT: AZ ÁLLAMAPPARÁTUS LÉTSZÁMBŐVÜLÉSE 2010 ÉS 2016 KÖZÖTT.....	171
10.16	TÁBLÁZAT: AZ MNB INGATLANVÁSÁRLÁSAI AZ ÁLLAMI SEKTORON BELÜLRŐL, 2014-2016.....	173
10.17	táblázat: A 2. és 3. Orbán-kormány ágazati és regionális tervei.....	185
10.18	TÁBLÁZAT: A központi költségvetés és a települési önkormányzatok eladásai és vásárlásai, 2010 – 2016.....	194
10.19	táblázat: A társas vállalkozások jegyzett tőkéjének megoszlása főbb tulajdonosi csoportok szerint, 1995 – 2014.....	200

Ábrák

10.1 ábra: Az MVM által birtokolt földgáztárolók, 2015	36
10.2 ábra: A magyar energiaszektor legnagyobb vállalatai, 2013 táján	39
10.3 ábra: Utcanév-tábla csere = visszamenőleges elitcsere	54
10.4 ÁBRA: A MULTINACIONÁLIS VÁLLALATOKNAK NYÚJTOTT KÖZVETLEN ÁLLAMI TÁMOGATÁSOK ALAKULÁSA, 2004-2017	64
10.5 ÁBRA: AZ ORSZÁGGYŰLÉSBE ELFOGADOTT TÖRVÉNYEK SZÁMA, 2003-2017	70
10.6 ábra: A „rezsicsökkentés”, mint politikai jelszó, 2013-2018	73
10.10 ÁBRA: A JELENTŐSEBB VOLUMENŰ KÜLÖNADÓK ALAKULÁSA, 2010 – 2015	78
10.11 ábra: ADÓ- ÉS JÁRULÉKBEVÉTELEK A GDP%-ÁBAN	79
10.12 ábra: A MAGYARORSZÁGI HIPERMARKETEK FORGALMA ÉS NYERESÉGE, 2013	83
10.13 ábra: A NEMZETGAZDASÁGI SZEMPONTBÓL KIEMELT BERUHÁZÁSOK SZÁMA, 2006-2017	84
10.14 ábra: Sárga taxik Budapesten 2014-ben	85
10.15 ÁBRA: A 2. ORBÁN-KORMÁNY ÁRSZABÁLYOZÁSI INTÉZKEDÉSEINEK KÖVETKEZMÉNYE NEMZETKÖZI ÖSSZEHASONLÍTÁSBAN, 2013	87
10.16 ÁBRA: A TAKARÉKBANK TULAJDONOSI STRUKTÚRÁJA 2013 NYARÁN	110
10.17 ÁBRA: AZ FHB, MINT A MAGYAR TAKARÉK LEGNAGYOBB TULAJDONOSA 2014 TAVASZÁN	115
10.18 ÁBRA: A TAKARÉKBANK TULAJDONOSI STRUKTÚRÁJA 2014 ŐSZÉN	117
10.19 ÁBRA: AZ FHB ÉS A TAKARÉKSZÖVETKEZETI INTEGRÁCIÓ TULAJDONOSI ÖSSZEFONÓDÁSAI 2015 VÉGÉN	118
10.20 ÁBRA: A TAKARÉKBANK TULAJDONOSI STRUKTÚRÁJA 2017 TAVASZÁN	118
10.21 ábra: Az MKB tranzitállamosítása, ahogy a HVG látta	123
10.22 ábra: A külföldi és a hazai tulajdon aránya a bankszektorban, 2008-2014	128
10.23 ábra: A hazai és a külföldi bankok mérlegfőösszege a visszaállamosítási kampány eredményeképpen, 2008-2014	129
10.24 ábra: A hazai és a külföldi bankok száma a visszaállamosítási kampány eredményeképpen, 2008-2014	129
10.25 ábra: A külföldi források szerepe a bankszektorban, 2008-2014	130
10.26 ábra: A hazai és a külföldi tulajdonú bankok részaránya az EU tagországaiban, 2014	131
10.27 ábra: Szűk tulajdonosi háttérű, belföldi magánbankok piaci súlya, 1988 – 2015	132
10.28 ábra: A MAL vörösiszapkatasztrófája, 2010. október 4-én	134
10.29 ábra: A Rába részvények tőzsdei árfolyama, 1997 – 2018	137
10.30 ábra: A Rába holding főbb pénzügyi adatai a visszaállamosítás előtt, 2006-2010	137
10.31 ÁBRA: A MAGÁNNYUGDJ-PÉNZTÁRI VAGYON FELHASZNÁLÁSA, 2011-2015	150
10.32 ábra: Az ócsai szociális lakótelep látképe	156
10.33 ábra: Az erőszakkal bezárított bódék újra működnek a Citadellán, 2016	158
10.34 ábra: Tulajdonosi arányok a médiaszektorban, 2010 – 2016	162
10.35 ábra: A visszavásárolt pécsi „magasház” – lebontása előtt	165
10.36 ábra: Az állam részvényvagyonának növekedése, 2006-2016	179
10.37 ábra: Az állam által tulajdonolt részvényvagyon az éves GDP százalékában, 2016 végén	179
10.38 ábra: A legnagyobb visszaállamosítási tranzakciók, 2010-2017	189
10.39 ábra: A legnagyobb privatizációs tranzakciók, 1989-2017	189
10.40 ábra: A Privatizációs bevételek és az államosítással járó kiadások, 1990 - 2015	191
10.41 ábra: Az államháztartás részvény- és üzletrész vagyonának változása, 1989 – 2017	193
10.42 ábra: AZ ÁLLAMHÁZTARTÁS ELADÓSODOTTSÁGA, 2005 - 2017	195
10.43 ábra: Az államháztartás összes vagyona és összes tartozása, 2006 – 2015	196
10.44 ábra: Az állami részvény- és üzletrész vásárlások megoszlása hazai és külföldi eladók szerint, 2010-2016	197
10.45 ábra: A külföldi működő tőke (nettó) állománya az éves GDP százalékában, 2007-2016	198
10.46 ábra: A külföldi tulajdonú vállalatoknál dolgozók aránya a vállalati szférában, 1997 - 2015	199
10.47 ábra: Magyar és külföldi tulajdon aránya a kiskereskedelemben, 2010 - 2015	201
10.48 ábra: Magyar és külföldi tulajdon aránya az energiaszektorban, 2010 - 2015	201
10.49 ábra: Magyar és külföldi tulajdon aránya a médiában, 2010 - 2015	202
10.50 ábra: A termelékenység alakulása Magyarországon	203

Keretes írások

1: PAKS – ALTERNATÍVA NINCS, DE A DÖNTÉS NEM VOLT SÜRGŐS	23
2: KOCSIS UTÓDA SZERINT ÍGY TÖRTÉNT...	28
3: MAGÁNTULAJDON – KÖZTULAJDON	43
4: EINSTAND – RÉSZLET A WIKIPEDIÁBÓL	44
5: EINSTAND – KONKRÉTAN (MUNKÁCSY GOLGOTÁJA)	45
6: KÉT CINIKUS NYILATKOZAT	64
7: A PÁLINKAFŐZÉS, MINT SZABADSÁGHARC	65
8: 100 MILLIÁRDOS BÜNTETÉS AZ EU-TÓL DISZKRIMINATÍV KÖZBESZERZÉS MIATT	68
9: A KAMPÁNY, MINT KORMÁNYZÁSI TECHNIKA	73
10: A REZSICSÖKKENTÉS ÉS SOK MINDEN MÁS A JOBBIK ÖTLETE VOLT	73
11: AZ ERZSÉBET UTALVÁNY ÉS SZÉP KÁRTYA: AZ ÖRDÖG A RÉSZLETEKBEN LAKOZOTT	90
12: EGY NAGY JELENTŐSÉGŰ LUXEMBOURGI DÖNTÉS	93
13: FIDESZ-MESE MAGYAR BÁLINT ÖSSZEFOGLALÁSÁBAN	105
15: KIVÉVE A GYEVÍ BÍRÓT...	113
16: MI TÖRTÉNT DEMJÁN SZERINT A SZÖVETKEZETI BANKOKKAL?	115
17: ÚJABB CINIKUS NYILATKOZAT	120
18: VÍZMŰHÁBORÚ ÉS EGY FELHŐKARCOLÓ VISSZAVÁSÁRLÁSE PÉCSETT	164
18: AZ MNB MŰKINC SVÁSÁRLÁSAI	173
19: ORBÁN VIKTOR A MONOPÓLIUMOK ÁLLAMI SZABÁLYOZÁSÁRÓL	182

10.1 BEVEZETÉS

*„Az egyik fél magának privatizált,
a másik fél magának államosított.”*

Lengyel László (1998a)¹

*"Nem kell kishitűnek lenni, mert
ha egy kormány valakinek azt
mondja, hogy legyen szíves adja
vissza, annak nyomatéka van."*

Orbán Viktor (2005)²

1990 után, a privatizációs folyamat során több alkalommal is sor került néhány fontos, egyszer már privatizált cég teljes vagy részleges visszaállamosítására is - pl. diósgyőri és ózdi kohászat (← 8.10.1), *Postabank* (← 6.9.13), *Polgári Bank* (← 6.9.8) -, de ezeket a tranzakciókat azután újabb privatizáció követte, melynek nyomán az említett cégek külföldi szakmai befektető kezébe kerültek.³ Megesett, hogy egy privatizált céget vagy ingatlant sok éves pereskedés után azon jogcímen vett vissza az állam, hogy az eredeti kötött privatizációs szerződés eleve érvénytelen volt.^a Az is előfordult, hogy ugyanazt a céget kétszer is vissza kellett államosítani: ez volt a *Malév* sorsa (← 6.3.2.2). Arra is volt példa, hogy újonnan létrejött magáncéget az állam kivásárolt (pl. az M1-es és M5-ös autópályát üzemeltető cégek). Volt olyan államosítás is, amely mögött nyilvánvaló és nem is titkolt politikai cél volt a meghatározó: a patinás polgári napilap, a *Magyar Nemzet* visszaállamosítása 1994-ben.^b Ezek a visszaállamosítások azonban egészen 2010-ig, a 2. Orbán-kormány hatalomra kerüléséig marginális jelentőségűnek tűntek – és összességében azok is voltak. Így nem is irányult rá kutatói figyelem.

Csak a 2010 utáni államosítások – ezen belül is az energiaszektoron belül lejátszódott átrendeződések kapcsán – vált szembeszökővé, hogy itt valamiféle folytonosság jelei tapinthatók ki, melynek gyökerei valójában 2010 előttre nyúlnak vissza. Az utólagos elemzések fényében jól látszik, hogy a rendszerváltás utáni 25 év két legnagyobb

^a Ez történt a körmendi *Sabaria Cipőgyárral* [← 1.3.14], amit egy svájci befektető vett meg az ÁVÜ-től 1991-ben a szombathelyi cipőgyárral együtt. Egy évvel később azonban a műemléki hatóságok azzal álltak elő, hogy a körmendi ingatlanok megvásárlásakor az ÁVÜ nem kérte ki az ő hozzájárulásukat, s így a privatizációs szerződés eleve érvénytelen volt. Az üzem ugyanis 1959 óta a műemléki védettségű Batthyány-Strattman kastély melléképületében működött. A 90-es években bekövetkezett, utólagos jogszabályváltozás miatt viszont elidegeníthetlenné vált az időközben kiemelt védettséget kapott teljes kastélyegyüttes. Ezért a befektető tulajdonjogát kártérítés nélkül törölték, az épületet pedig a KVI vette tulajdonába. Egy ideig még fennmaradt a jogvita, ám 2003-ban a svájciak Körmenden leállították a termelést. [www.kormend.hu, 2003. dec. 22. <http://www.kormend.hu/?ugras=hirolvaso&hirszama=3638>]. Hasonló eset volt a Csillebérci úttörőtábor ügye: 1989-ben privatizálták, de mind utólag kiderült szabálytalanul. Hosszú pereskedés után a Magyar Állam 2015-ben nyerte vissza jogerősen a nagyértékű ingatlanokat [← 3.8.3].

^b A lap 1992-ben került privatizálásra, egy jobboldali francia médiacsoport volt a vásárló (Hersant). Ám a lap folyamatosan termelte a veszteséget, és ezért a franciák szabadulni akartak ettől a tehertől. A Horn-kormány – lényegében a jobboldal felé tett politikai gesztusként – 1994- tavaszán a lapot megvásároltatta a 100%-ban állami tulajdonú *Hírlapkiadó Vállalattal*, majd pedig 1996-ban az ugyancsak állami *Postabank*-kal. A lapra a Fidesz-kormány 2000-ben úgy tette rá a kezét, hogy a kiadói jogok egy Fidesz-közeli vállalkozás, illetve áttételesen Simicska Lajos kezébe kerültek.

politika pártja, a Fidesz és az MSZP teljes szívből soha nem fogadta el a közművek és a pénzüzetek privatizációját. Ez a valódi háttére a folytonosságnak.^a

Az energiaszektortól eltekintve az államosításról, a visszaállamosításról, illetve az új állami cégek alapításáról szóló döntések 2010 előtt többnyire a csődfenyegetettség állapotában születtek. Teljes és valódi visszaállamosítás – ahol a cél elsősorban az állami tulajdon helyreállítása és/vagy a pillanatnyi tulajdonos kiszorítása volt –, sokkal kevesebb történt. De – mint majd látni fogjuk – azért ilyen is volt.

Húsz éven át, egészen 2010-ig sem Orbán vagy más Fideszes vezetők nem tettek olyan kijelentéseket, hogy a privatizációs folyamatot vissza kellene fordítani. Ugyanakkor tény – de ez csak a jelenből visszatekintve fontos –, hogy 1998-ig a privatizációs törvény nem is tette lehetővé, hogy az állam visszavásároljon egyszer már eladott cégeket, még akkor sem, ha esetleg a BÉT-en kialakult részvényárak ezt éppenséggel még üzletileg is indokoltá tennék. Ezért és ekkor került sor az Alkotmány és a privatizációs törvény módosítására, ami viszont utat nyitott a 2010 utáni, tömeges államosítások számára.⁴

Az MNV Zrt. és jogelődeinek az államháztartás költségvetésébe illesztett, éves mérlegbeszámolóiból – hozzávetőleges pontossággal – ki lehet olvasni, hogy egy adott évben a vagyongazdálkodó mennyit költött „az állami tulajdoni részesedések növekedését eredményező” célokra, vagy – a korábbi évek szóhasználatával – „befektetésekre, társaságok alapítására”, illetve ingatlanvásárlásra. A visszaállamosítások során kifizetett vételár egyes esetekben lefegyverzően nagy szám volt. Így például a MOL 22%-os részvénycsomagjának visszavásárlása önmagában is egy 500 Mrd Ft-os tétel volt. Ez a figyelmes újságolvasók emlékezetében azonos nagyságrendűnek tűnhetett azzal a közel 500 Mrd Ft-tal, amit 1995-ben lebonyolított nagy privatizációs tranzakciók összesen eredményeztek. Ez igaz is, csak hogy közben a forint egyenletesen inflálódott. Mint majd a fejezet végén részletesen és közelítően pontos adatokkal majd bemutatjuk, GDP arányosan a 2. és 3. Orbán-kormány államosítási döntései sokkal kisebb részvény- és üzletrészvagyont érintett, mint az 1994-98 közötti privatizációk.

^a Figyelemre méltó, hogy a lengyel privatizációt közelebbről nyomonkövető lengyel szakértők szerint hasonló folytonosság mutatható ki a 2007-2015 között kormányozó Polgári Platform – Néppárt koalíció és a 2015-ben hatalomra került kormányzó párt, a Jog és Igazságosság pártjának rezsim tulajdonfelfogása között. Kozarewski – Baltowski (2017).

10.2 AZ 1. ORBÁN KORMÁNY MŰKÖDÉSE

Az 1998 és 2002 közötti időszakban számos területen történt visszaállamosítás. Az egyes tranzakciók egyedi eseteknek tűntek – és bizonyos értelemben valóban azok is voltak (pl. az M1-es autópálya koncessziós szerződésének megszüntetése). Egy sokszor idézett parlamenti interpellációs válaszában még 2000-ben is csak odáig ment Orbán Viktor miniszterelnök, hogy

„(b)eszélgetéseinkből vagy a vitáinkból azt a kifejezést, hogy privatizáció, talán száműzhetjük is. (...). A magyar gazdaság szerkezete (...) nem igényli többé a kényszeres és tömeges, szerkezetátalakítást célzó magánosítást. Ilyen értelemben tehát szerintem az államnak meg is kell szüntetnie minél hamarabb az ÁPV Rt.-t, (taps az FKGK soraiból), a vonatkozó privatizációs törvényt is hatályon kívül kell helyezni - ezen a kormány egyébként dolgozik, és hamarosan a Ház elé is tudjuk terjeszteni az elgondolásainkat -, és át kell térni a nyugat-európai államokra jellemző állami vagyongazdálkodásra.”⁵

10.2.1 A tb vagyon visszaállamosítása

Az 1998. évi választások után a Fidesz-kormány első intézkedésével megszüntette a társadalombiztosítás önkormányzati rendszerét és visszavette a nagyjából társasági részesedésekből, illetve ingatlanokból álló vagyont.^a Már ami maradt – hiszen a vagyon átvételével párhuzamosan 1995 után mind az egészségbiztosítás, mind a nyugdíjbiztosítási ágazatnál folyt a vagyon értékesítése és felélése. Az éves költségvetési törvények ugyanis – az alapok hiányának mérséklése céljából – folyamatos vagyoneértékesítésre kötelezték az önkormányzatokat. A Nyugdíjbiztosítási Alap esetében pontos adatok is rendelkezésre állnak: 1994-98 között 31,9 Mrd Ft-nyi eladási kötelezettség volt, s ennek eleget is tettek (←5.3.2).^b

A tb-alapok vagyongazdálkodásáról aligha találhatunk jobb megfogalmazást, mint amit az a Vanicsek Mária adott, aki 1992-1998 között az állami vagyongazdálkodás vezetője és az egészségbiztosítás apparátusában is vezető beosztásban dolgozott, így kellő rálátása volt a folyamatra:

„Ez egy rendkívül érdektagolt, többszereplős alkufolyamat volt, amelyben az első sorban lévő előkészítők és döntéshozók mögött – még hozzá több sorban – komoly gazdasági és politikai erők sorakoztak fel, a maguk sajátos partikuláris érdekorientációját képviselve. A sajátos érdekorientáció legtöbbször azt jelentette, hogy a biztosítókhoz közel álló intézmények kutatják keresték annak a lehetőségét, hogy miként lehet a folyamatot saját érdekükben kihasználni, és hogyan lehet a megnyerhető előnyöket lefölözni. A társadalombiztosítás számára átadott vagyon még inkább Csáki szalmájává vált, mint az ÁPV Rt.-nél lévő. Hiszen nem vonatkoztak rá szigorú pályázati szabályok, és az üzleti racionalitás hiányát is el lehetett bújtatni a laikus testület döntéshozatali inkompetenciája mögé.”⁶

^a Az Országgyűlés 1998. július 8-i ülésén egyéni képviselői indítvány alapján – tehát közigazgatási egyeztetés nélkül, gyorsított eljárással – fogadta el az 1998. évi XXXIX. tv.-t, melynek következtében a két önkormányzat 1998. július 23-án megszűnt, vagyonuk pedig visszaszállt a Magyar Államra.

^b A tb-önkormányzatoknak az ÁPV Rt.-től kapott vagyontól függetlenül is voltak részvényei, kötvényei, ingatlanai stb. Például azért, mert járuléktartozás fejében vettek át részvényeket 1992-98 között.

A megmaradt vagyon *de jure* visszaállamosítására, vagyis az állami vagyonkezelő(k)nek történő átadásra mégsem került sor, mert idő közben nyilvánvalóvá vált, hogy egy ilyen döntés alkotmányossági szempontból aggályos lehet. Ezért – több hónapi előkészítő munka után – a kormány úgy döntött, hogy egy vagyonkezelési konstrukció segítségével juttatja vissza a tb-alapok összesen 60-80 Mrd Ft értékű vagyonát az ÁPV Rt.-hez, illetve kisebb mértékben (további 4,6 Mrd Ft-nyi ingatlan vagyont) a KVI-hez. Az ÁPV Rt. és a Magyar Állam erre vonatkozó megállapodást 1999. március 16-án írták alá. A tranzakcióban a magyar államot nem a PM, hanem a Miniszterelnöki Hivatal képviselte.⁷ Érthetetlen módon a szerződés készítői arra sem figyeltek, hogy az ÁPV Rt.-nek elegendő időt biztosítsanak a vagyon értékesítéséhez, így arra volt szükség, hogy az 1999 végén lejáró vagyonkezelési szerződést egy külön aktussal, egy évvel meghosszabbítsák. Pénzügyi értelemben azonban a szerződést az ÁPV Rt. 1999 végéig teljesítette: az OEP-nek 22,3 Mrd Ft-ot, az ONYF-nek 42,4 Mrd Ft-ot utalt át. Ennek a vagyontömegnek a nagyobbik része két éven belül eladták^a, de - például - a *Richter* akkor 23 Mrd Ft-ra becsült részvény-csomagja még 2017-ben is az állami vagyonkezelőnél volt.

10.2.2 Az M1/M15-ös autópályák teljes államosítása

A Budapestet és Bécset összekötő M1-es autószerződés, az ország „nyugati” szabványoknak megfelelő első autópályáját 1964-ben tisztán állami forrásokból kezdték építeni. De a beruházás nagyon lassan haladt, és még 1990-ben is messze volt a befejezéstől. A gyors befejezés igényét az Antall-kormány által elhatározott Bécs-Budapest Világkiállítás megrendezésének elhatározása aktualizálta. Ekkor döntött úgy az Antall kormány, hogy a két legfontosabb közlekedési tengely: az M1 és az M5 beruházását – a szükséges költségvetési források hiányában, illetve azokat kímélendő – koncessziós formában valósítja meg.

Az Első Magyar Koncessziós Autópálya Rt. (ELMKA) volt az első magyarországi magántulajdonú autópálya-építő vállalkozás. Ezt a céget francia (Transroute), osztrák (Strabag) és magyar befektetők^b 1993-ban alapították a 42 km-es Győr-Hegyeshalom szakasz, illetve az M1-es autópályát Pozsonnyal összekötő 15 km-es magyar szakasz, az M15 megépítésére. Az állam az építési területet – a költségek kb. 3%-ának megfelelő hozzájárulást – ingyen biztosította az építetőknek.

Az M1-es építését az ELMKA 1994-ben kezdte el; a pályát 1996. január 4-én adták át a forgalomnak. Az újonnan alakult projekt társaság 60 Mrd Ft hitelt vett fel az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Banktól és más nemzetközi bankoktól. Az autópálya megépítésének költségeit a vállalat a Mosonmagyaróvár mellett felépített díjfizető kapuknál beszedett útdíjból kívánta fedezni. A forgalom azonban csak 56%-a volt a tervezettnek, így az ELMKA 1999-re a pénzügyi csőd közelébe került. Az M15-ös határig tartó részének építése 1996-ban indult és 1998 júniusában – vagyis már a kormányváltás után –

^a 1999-ben adták el az *OTP* közel 40 Mrd Ft-os csomagját, valamint néhány kisebb tételt: *Ergonett*, az *Express Utazási és Szálloda Rt.* és a *Magyar Kötszerművek Rt.* kisebbségi részvényei. 2000-ben – egyebek között - eladásra került az *Autóker Holding Rt.*, a *Humán Rt.*, a *Hotel Carbona*, a *Hírlapkiadó Vállalat*, a *Viziterv* és az *IDEX* székháza, a *Medicor Röntgen Rt.*, a *Medicor Kézipuszer Rt.*, valamint az *Alba Régia* szálloda. Ezekből összesen 9,3 Mrd Ft bevétel keletkezett. Faragó (2001) 958. o.

^b A magyar befektetők neve soha nem került nyilvánosságra.

készült el. Az 1. Orbán-kormány döntése értelmében ennek az „elkészült autópályának” a használata ingyenes volt – merthogy nem is volt autópálya!^a

A legnagyobb nehézség az volt, hogy az ELMKA túlnyomó részt 12 éves lejáratú devizahitelből finanszírozta a projektet, miközben a bevételek forintban keletkeztek. A Ft/dollár árfolyam viszont 1994 és 1999 között drasztikusan megváltozott, 111 Ft/\$ szint-ről 253 Ft/\$-ra emelkedett. Az is gondot okozott, hogy az üzemeltető nem osztotta el a koncesszióban épített M1-es szakasz után szedett használati díjat a pálya egészére, így téve olcsóbbá 1 km sztráda használatát, hanem kísérletet tett arra, hogy a Győr-Hegyeshalom szakaszon beszedett díjából fedezze az építés és a fenntartás költségeit. Az eredmény: aki csak tehette kikerülte az autópályát. Nem tett jót az ügynek, hogy a Magyar Autóklub vezető jogásza – hatalmas média-kampánytól kísérvé – a saját nevében, polgári pert indított az ELMKA ellen. A Fővárosi Bíróság meg is állapította, hogy a díjak aránytalanul magasak, és díjcsökkentést rendelt el. Ekkor a Magyar Állam átvállalta a cég által felvett hitelek és kamatok kifizetését. Ennek értéke lapjelentések szerint 45 Mrd Ft volt.⁸ A tárgyalások kezdeti szakaszában az ELMKA 1 Mrd Ft-os „lelépti díjat” próbált meg kiharcolni, ám ennek kifizetésére az állam nem volt hajlandó. Az ELMKA részvényei 1999. szeptember 20-án kerültek a Magyar Állam, pontosabban az MFB tulajdonába.

Fontos körülmény, hogy 2001-ben a Legfelsőbb Bíróság egy másik ítéletében felmentette az ELMKA-t az erőfölénnyel való visszaélés vádjától – de addigra már ez csak afféle „eső után köpönyeg” segítség volt az akkor már nem is létező cégnek. Az sem számított ekkor már, hogy a Legfelsőbb Bíróság összeférhetetlenség miatt kizárta a perből azt a szakértőt, akinek véleménye alapján az első fokú bíróság elmarasztalta az ELMKA-t.^b A Versenyhivatal által indított per pedig ítélet nélkül ért véget, mivel annak nem sok értelme lett volna, hogy az egyik állami hivatal egy állami céget, ti. az ELMKA állami tulajdonosát, az MFB-t perelje.

10.2.3 *A Bizományi Áruház átjártása a Fidesz holdudvarának*

A *Bizományi Áruház Vállalat* (BÁV) 1951-ben alapította a Belkereskedelmi Minisztérium az 1948 augusztusában, a Postatakarék banksoportból kiszervezett Állami Zálogház és Árverési Csarnok Nemzeti Vállalat jogutódjaként. A rendszerváltás után a cég menedzsmentje 10 éven át ellenállt a privatizációnak. A sok bennfentes szemében „aranybányának” gondolt cég tulajdonlásáért éveken át folyt a harc. Először úgy tűnt, hogy ezt a menedzsment fogja megnyerni. De azután a történet más fordulatot vett.

Formálisan a társasággá alakítás 1991-ben történt. Az új név BÁV Bizományi Kereskedőház és Záloghitel Rt. lett, de úgy, hogy ezt megelőzően az előprivatizáció céljára 62 üzletet elvontak a korábban monopolhelyzetű állami cégtől. Így az önállósult, majd

^a Az M15-ös irányonként egy forgalmi sávval és egyoldali leállósávval épült ki, ezért sokáig csupán országos főútként üzemelt. 2007 nyarán a teherautók általános útdíjszedésének bevezetésekor minősítették át hivatalosan autópályává bővítését, vagyis a Rajka felé vezető sáv kiépítését eredetileg 2010-ig tervezték, de a környezetvédelmi engedélyeztetés és más okok miatt a projekt kivitelezése legkorábban 2016-ban kezdődhet meg.

^b Az elsőfokú bíróság Illés Máriát, a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem egyetemi tanárát, az ÁV Rt. egykori IG tagját rendelte ki szakértőként, aki szakvéleményében megállapította, hogy a díjak nemzetközi összehasonlításban a saját tőke mindössze 12%-os aránya és az irreálisan gyors megtérülési várakozás miatt kiemelkedően magasak. Illést azért zárták ki a perből, mert férje ugyanennek az ügynek egy másik perben a bírója volt. <http://www.origo.hu/itthon/20010307nemelt.html>

privatizált cégek konkurensként jelentek meg a használt műkincs-piacon. Az átalakított cégnek 70:30 arányban két tulajdonosa lett, az ÁVÜ és a zálogkereskedelem finanszírozását végző K&H Bank.⁹ Az 1996-ban hatályba lépett új hitelintézeti törvény önálló működési lehetőséget is biztosított a zálogházaknak, vagyis mód nyílt ilyen célú pénzügyi vállalkozások alapítására.

A BAV Rt. részvények nyilvános forgalomba-hozatalára 1997. szeptember 29-től október 10-ig került sor. 1997. december 4-én 2 millió db 1.000 Ft névértékű, névre szóló törzsrészcseget bevezettek a Budapesti Értéktőzsdére. Ezzel sikerült is elérni, hogy a tulajdonosi struktúra kellően diverzifikált legyen, s így a menedzsment uralmát ne korlátozza sem külső szakmai befektető, sem állami tulajdonosi felügyelet. Ebben a stratégiában fontos szerepe volt a MFB-nek, amely **versenyeztetés nélkül** a BAV Rt. részvényeinek közel 40%-át tudta megszerezni.

1998 júniusában napvilágra került, hogy a BAV részben képvásárlás, részben raktárhelyiségek bérlése kapcsán – végső soron legálisan, de politikailag elfogadhatatlan módon – több tízmillió forintot juttatott az MSZP-nek és az MSZOSZ-nek. Persze a menedzsment kötött hasonló üzleteket az 1. Orbán-kabinet idején is. 1999-ben a bizományi reklámkiadásai 76 M Ft-ról 148 M Ft-ra emelkedtek, és az előző évhez képest megduplázódtak a cég őrzés-védelmi költségei is. A reklámra költött pénz zömét a Fidesz közelinek mondott MAHIR Cityposter Kft. (→10.5.22), illetve a később Magyar Nemzetbe olvadt Napi Magyarország című lap szerezte meg, a védelemért pedig a Defend Security Vagyonvédelmi Szolgáltató Kft.-nek fizetett a BAV.¹⁰

A választásokat követően, amelyet a Fidesz nyert meg, 1998 októberében az MSZP-közeli Leisztinger Tamás tett nyilvános ajánlatot a cég részvényeire. Első körben közel 20%-nyi BAV-részvényt sikerült is megszereznie, melynek révén - nagyjából felelben a fő tulajdonos MFB-vel - képviselőket delegálhatott a BAV vezető testületébe. Januárig az érdekeltségéin keresztül (Arago, PV, Eravis) részesedését Leisztinger 50% fölé tornászta, mire az MFB - határozott kormányzati parancsra, a menedzsment radikális cseréjét követően - bekeményített, és megpróbálta tárgyalásra bírni a holdingot résztulajdona eladásáról. Leisztinger az erősödő nyomásra - APEH-vizsgálat, a Hunguest Hotels részére az MFB által folyósított, hosszú lejáratú rekonstrukciós hitel felfüggesztése - 1999-ben kénytelen volt meghátrálni. Az eredeti árból 700 millió forintot engedve, 1999 márciusában az Arago 2,5 Mrd Ft-ért eladta részesedését. Az állami pénzügyi fő riválisának kiszorítását követően sem tétlenkedett: először is a tőzsdei kivezetésről döntött. A kisorsozottak 1105 forintot kaptak a tőzsdei bevezetéskor még 1400 forintot érő papírjaikért. A BAV 2000 júliusában búcsúzott a börzétől. A sajtóhírek szerint Leisztinger az értékesítéssel nem járt rosszul: kb. 800 M Ft körüli nyereségre tett szert.

Az MFB 2002 tavaszán – nem sokkal a választások előtt – a birtokában volt 95%-os részvény pakettet az OTP-nek, illetve a Fidesz-közeli nagyvállalkozó Nagy Elek egyik cégének adta el. Így végeredményben a BAV Rt. ismét magántulajdonba került.¹¹ Más források szerint Nagy valójában csak átmeneti tulajdonos volt, a BAV a Simicska-Töröcskei páros kezébe került.¹² 25 évvel a rendszerváltás után Magyarországon már közel 600 zálogfiók működött, ebből a BAV közel 100 zálogfiókot mondhatott magáénak.

10.2.4 Ferihegy 2A terminál visszavásárlása

1992-ban, a tervezett Világkiállítás kapcsán merült fel, hogy a főváros repülőtérét sürgősen bővíteni kell, de úgy, hogy ez a költségvetésnek ne kerüljön pénzbe.¹³ Az ősz folyamán meghirdetett nemzetközi pályázatra számos ajánlat érkezett. Ezek közül végül egy emigráns magyar – Denczkay Béla – által szervezett kanadai konzorcium lett a nyertes. Az ő Cipruson bejegyzett, újonnan alakított cége, az Airport Development Corporation (AIDC) PPP-konstrukcióban vállalta a 2A Terminál bővítését, illetve egy vadonatúj terminál megépítését (2B). Mint az később nyilvánvalóvá vált, **a PPP-konstrukció csak álca volt**, valójában a beruházás fedezete egy 103 M USD-s, államilag garantált hitel volt – a kanadaiak mindössze 5,75 M USD-nyi saját forrást hoztak az üzletbe. Ráadásul a hitel is magyar banktól, az OTP-től származott. Minden jel szerint a magyar állam igen-csak rossz szerződést kötött, s erről később már nem is igen volt vita a pártok szakértői között.

Az 1994-es kormányváltás után – mint annyi más kérdésben – a megoldásról vita alakult ki a két koalíciós párt között. A privatizációért felelős Suchman Tamás (MSZP) szerette volna kivenni a kanadaiak kezéből az új épület működtetését, annak érdekében, hogy a *Malév* értékét növelhesse, s ezzel segítse az újbóli eladást. A közlekedési tárcaért felelős Lotz Károly (SZDSZ) viszont azon az állásponton volt, hogy előnyösebb a max. 12 évre megkötött szerződés fenntartása és betartása. Miután Suchman belebukott a Tocsik-ügybe (←9.5.7), a projekt ment is tovább a maga útján.

Mire a Fidesz 1998-ban hatalomra került, az átalakítás is és az új épület is elkészült. 2001 szeptemberében azonban az ÁPV Rt. Budapest Airport Rt. (BA) néven új céget alapított, s ezzel párhuzamosan megkezdődött a repülőtér működésére vonatkozó jogszabályok átszabása is. Hogy itt valami fontos dolog készül, azt az is jelezte, hogy a cég élére Gansperger Gyulát, a Fidesz egyik kulcsembert, az ÁPV Rt. korábbi elnöke-vezérigazgatóját állították. Csak 2001/2002 fordulóján derült ki, hogy a BA Rt. megalapítása valójában azt a célt szolgálta, hogy a kanadai konzorciumot megfosszák a repülőtér működtetésének lehetőségétől. Bár a PPP-szerződés nem került formális módosításra, a jogszabályi változtatásoknak *de facto* az lett az eredménye, hogy a kanadaiak működtető cége, a Ferihegyi Utasterminál Fejlesztő Kft. (FUF) birtokon kívülre került. A 2B terminál üzemeltetését a BA vette át.

Mire ezek a változások is lezajlottak – 2002-ben vagyunk -, megint kormányváltás következett, ami elvben módot adott volna arra, hogy vagy visszaálljon a korábbi jogállapot, vagy arra, hogy a kisméretű kanadai cég megfelelő kárpótlást kapjon. De sem ez, sem az a változat nem valósult meg. Jórészt azért, mert a kormányzó koalíció BA-hoz delegált vezetői – az SZDSZ-közeli Hídvégi Gábor, a BA Rt. újonnan kinevezett vezérigazgatója, illetve a szocialista kötődésű Apró Piroška IG elnök képtelenek voltak megegyezni egymással. Az is aggályosnak tűnt, hogy miként fizessen a magyar költségvetés nagy összegű kártérítést, ha e mögött nem áll jogerős bírói döntés. Miután a tárgyalások nem vezettek eredményre, az már nem okozott meglepetést, hogy 2003 májusában a kanadaiak 90 M USD értékben a Világbank washingtoni székhelyű választott bírósága, az ICSID¹⁴ előtt kártérítési pert indítottak. Mindezekkel párhuzamosan a FUF Kft. is több pert indított – szám szerint ötöt! -, de nem a Magyar Állam, hanem a BA ellen.^a A washingtoni per 2005-ig lényegében el sem kezdődött, és nem hozott döntést az ügybe kényszerű módon belekeveredett Alkotmánybíróság sem.¹⁵ Végül a választott bíróság, ami egyébként fizikailag nem Washingtonban, hanem Londonban ülésezett, 2006. október

^a Ezeket a pereket a washingtoni döntés után a Magyar Állam leállította. www.portfolio.hu, 2006. aug. 15., *NSZ*, 2006. nov. 9.

elején minden tekintetben elmarasztalta a Magyar Államot, és teljes mértékben elfogadta a felperes kárigényét.¹⁶

A magyar privatizáció egész története szempontjából fontos és tanulságos ez a per. A bíróság ugyanis ellentmondást fedezett fel a Magyar Állam viselkedésében, és ez volt az egyik oka annak, hogy teljes mértékben a felperesnek, vagyis a kanadai cégnek adott igazat. A BA visszaállamosításakor a légügyi törvény módosítását azzal indokolta a jogalkotó, hogy a repülőtér működtetése stratégiai kérdés – ezért kell visszaállítani az állami tulajdonlást. Csakhogy, pár évvel később a Magyar Állam hozzálátott a BA privatizációjához, vagyis elismerte, hogy mégsem stratégiai fontosságú ügyről van szó. Az már más lapra tartozik, hogy mire ezt az összeget ki kellett fizetni, addigra már az ÁPV Zrt. 465 Mrd Ft-ért eladta a komplett repülőteret – vagyis a bevétel 25-ször nagyobb volt, mint a megítélt kártérítés (←6.3.6). Összességében tehát a magyar állam a veszített per ellenére sem csinált rossz üzletet a visszaállamosítással.

10.2.5 A Concordia visszavásárlása

A CONCORDIA KÖZRAKTÁR Kereskedelmi Zrt. 1993-ban alakult az egykori *Gabona- és Malomipari Szolgáltató Vállalat* (GAMSZOV) jogutódjaként^a, és mint az ország legnagyobb saját raktárhálózattal és szakmai apparátussal rendelkező közraktára működött a hazai gabonapiacra. 1999-ben a földművelésügyi tárca az agrártámogatási keretből 775 M Ft-ot áldozott arra, hogy a *Kereskedelmi és Hitelbank Rt.*-től visszavásároljon 39%-nyi, hitel-tőke konverzió nyomán átadott Concordia-részvényt. A cégvásárlással a Pénzügyminisztérium és a Gazdasági Minisztérium szakértői nem értettek egyet. A tárcák ellenkezését az váltotta ki, hogy cégvásárlásra nem volt elkülönítve ekkora összeg az FVM büdzséjében. Ennek ellenére megszületett a döntés, merthogy a kormánytöbbséget adó Fidesznek nem állt érdekében emiatt élezni a konfliktust a koalíciós partnerrel, a Torgyán József vezette FKgP-vel szemben.^b Magát a visszavásárlási tranzakciót egyébként nem Torgyán intézte, hanem az FVM politikai államtitkára, Szabadi Béla.

Később a Concordia feletti irányítás visszakerült az állami vagyonkezelőhöz, és még 2017-ben is ott volt.

^a Ezt a vállalatot a magyar közvélemény a rendszerváltás idején leginkább a székháza okán ismerte. A GAMSZOV székháza ugyanis a Vörösmarty téren volt, az ún. Gerbaud-házban, amelynek értékesítését még az állami ingatlan vagyonkezelőjeként fellépő GAMSZOV menedzsmentje kezdett el 1989 decemberében. Ezt a tranzakciót majd egy évtizeden át vizsgálták különféle állami szervezetek (ÁSZ, Csiha-bizottság), de vádemelésre nem került sor.

^b Abból viszont médiabotrány lett – és ez nyilván a Fidesznek is érdekében állt –, hogy az államosítást követően a mezőgazdasági tárca a Concordia Rt. új vezérigazgatójának a 26 éves Korompai Nikolettet nevezte ki, ami nem rendelkezett a közraktározásról szóló törvényben előírt kinevezési feltételekkel. A sajtóban az a hír terjedt el, hogy Korompai Torgyán József keresztlány [\[http://www.magyarhirlap.hu/belfold/concordia/korompaidosszie_a_magyar_hirlapbol.html\]](http://www.magyarhirlap.hu/belfold/concordia/korompaidosszie_a_magyar_hirlapbol.html). 2001-ben Korompait korrupciós bűncselekménnyel gyanúsították meg, letartóztatták, leváltották majd bíróság elé állították. Az egyik vádpont kapcsolódott az ún. Szabadi perhez is [\[http://beszelo.c3.hu/keretes/allamtitkar-vad-alatt\]](http://beszelo.c3.hu/keretes/allamtitkar-vad-alatt). Első fokon Korompai 1 év 6 hónapi börtönbüntetést kapott, de a szabadságvesztés végrehajtását 3 évi próbaidőre felfüggesztették. <http://www.nepszava.hu/articles/article.php?id=436282>

10.2.6 A Mafilm visszavásárlása

A magyar filmeket a 90-es évek elejéig három helyszínen készítették: a budapesti Róna (Lumumba) utcai filmgyárban, a pasaréti és a Könyves Kálmán körüli stúdiókban.¹⁷ A Róna utcai stúdiók alapjait – Corvin filmgyár néven – még 1917-ben Korda Sándor rakta le. Vállalata 1928-ban tönkrement, s állami kézbe került: ekkor vette fel a Hunnia nevet. A 40-es évek elején Magyarország volt Európa 3. legnagyobb filmgyártója. A filmipar teljes államosítása után, 1949-től – a Pasaréti úti stúdiókkal összevonva – a hazai gyártókapacitás *Magyar Filmgyártó Nemzeti Vállalat* néven működött. A céget 1956-tól ismét Hunniának hívták. 1964-től a Hunnia és Budapest Filmstúdiók összevonásával megalakult a *Magyar Filmgyártó Vállalat* (Mafilm).

1992-ben a Mafilm csődbe ment, a bíróság elrendelte a felszámolást. Ekkor Filmunió néven egy kizárólag állami intézményekből álló konzorcium szerveződött, amely a céget kivásárolta a felszámolótól. A konzorcium legnagyobb tulajdonosa az ÁV Rt. és a K&H bank volt (egyaránt 25,1%), valamint a Hungária TV Alapítvány (24,1%), a Magyar Mozgóképi Alapítvány (14,6%), illetve az MBFB (10,1%). Ettől azonban a pénzügyi helyzet nem sokat javult, 1996-ban újra csőd közeli állapotba került a vállalat. Ezt megelőzően viszont a részvények egy részét, köztük az MBFB 33%-nyi üzletrészt 35 M Ft-ért eladták egy amerikai-magyar filmesekből álló befektetői csoportnak, a TMA Kft-nek. Ezzel kialakult egy vegyes tulajdonosi szerkezet, ami azután mindvégig konfliktusos módon funkcionált.

Ez volt az egyik fő oka annak, hogy az MSZP-SZDSZ kormány 1997. április 9-i ülésén határozatot hozott a Mafilm (valamint a MOKÉP és a filmjogok) magánosításáról. Amikor meghírdették a gyárat, sok vevő jelentkezett, többek között egy amerikai, egy indiai cég, a TMA és egy – különösen jó ajánlattal – az MTM-SBS TV Rt. A filmes szakma szervezetei azonban tiltakoztak, mondván, hogy a TV 2 be akarja kebelezni a filmgyárat. Az ÁPV Rt. eredménytelennek nyilvánította a pályázatot.

Amikor az 1. Orbán-kormány hatalomra került, nyomban leállították a privatizációt. Ők is arra hivatkoztak, hogy nem lenne jó, ha egy TV csatorna kezébe kerülne a magyar filmgyártás „fellegvára”. Csakhogy, ekkor már a filmgyár épületeinek jelentős részét a TV2-t működtető céget bérelték, vagyis bizonyos értelemben birtokon belül voltak. Így történhetett meg, hogy az épületekre vonatkozó bérleti szerződéseket – félig-meddig a színpalak mögötti tárgyalásokkal – átkonvertálták tulajdoni jogra.

2000 júniusában az ÁPV Rt. és az ugyancsak állami Magyar Mozgóképi Közalapítvány közös vállalata, a Mafilm Befektetési Kft. a TMA-tól, illetve a TV2 mögött álló befektetőktől és a menedzsment tagjaitól vásárolta vissza a céget.¹⁸ A tranzakció részleteiről keveset lehet tudni. Például azt, hogy az egyik „amerikai” magánszemély, a TMA-t akkor már egyedül tulajdonló Helle László 100 M Ft-ot kapott az ÁPV Rt.-től. A visszaállamosítás fő motívuma az volt, hogy a Mafilm főti telepén új gyártási központot lehet majd létrehozni – közel az M0-ás autópályához. 2004-ben minderről törvény is született.¹⁹

2012-ben a céget non-profit vállalkozássá minősítették át, miután felvette a *Magyar Nemzeti Filmalap Közhasznú Nonprofit Zrt.* nevet. A cég 2017-ben is állami kézben volt.

10.3 ÁLLAMOSÍTÁSOK A SZOCIÁL-LIBERÁLIS KOALÍCIÓ IDEJÉN, 2002-2010

10.3.1 A Kopint államosítása

Az 1964-ben alapított Konjunktúra és Piackutató Intézet 1987-ben egyesült az 1968-ban létrehozott a Datorg Külkereskedelmi Adatfeldolgozó és Szervező Vállalattal, majd a társasággá való átalakulás után, 1991-ben felvette a *KOPINT-DATORG Rt.* nevet. A céget hosszú belső harcok után a vezérigazgató Deák János koncepciója alapján privatizálták. Tulajdonképpen a privatizáció már az átalakulás után nyomban megkezdődött, azzal, hogy az ÁVÜ engedélyezett egy 24 M Ft-os tőkeemelést, amit a cég 200 dolgozója 95%-os árkedvezménnyel vásárolt meg az átalakulási törvény előírásai szerint. Ezt követően egy újabb tőkeemelés további 42 M Ft-nyi részvényt juttatott a dolgozóknak – igaz, ekkor már csak 50% volt a kedvezmény mértéke.²⁰

1995 őszén sima, eleve lefutott ügynek tűnt a pályázat nyári meghirdetésekor a Kopint-Datorg magánkézbe adása. A szélesebb szakmai közönség számára elsősorban makrogazdasági kutatásairól, konjunktúrajelentéseiről, a külkereskedelmi adatok hivatalos feldolgozójaként ismert cégben ekkor a már 22%-os részesedéssel bíró dolgozói csoport jó előre tudatta, hogy megvásárolná a tartós állami tulajdonban maradó 25%-on felül még állami kézben lévő 53%-nyi (162 M Ft névértékű) Kopint-részvényt. A pályázatot is láthatóan erre szabták. A vevőnek garantálnia kellett, hogy nem csökkenti 10%-nál nagyobb arányban a létszámot, nem változtat a kutatásra fordított költségek hányadán, változatlan feltételekkel kiszolgálja az állami megrendelőket (ők adták a cég forgalmának legalább kétharmadát). Vagyis, a Kopint-Datorg marad az, amivé a 8 évvel korábbi összevonnás után - a pénzt hozó számítástechnikai és a pénzt emésztő, de tekintélyt emelő kutatási profil kényes kiegyensúlyozása révén - vált.

Kiderült azonban, hogy az előző évben 71 M Ft-os üzleti eredményt produkáló – igaz, ebből csak 7 M Ft adózás utáni nyereséget realizáló – és ugyancsak 1994 óta saját tulajdonú irodaház-ingatlannal rendelkező piackutató cég egy liechtensteini befektető érdeklődését is felkeltette. Ez a befektető magyar érdekeltsége nevében a névérték 110%-án készpénzes ajánlatot tett, és az összes kötöttséget is vállalta. A dolgozók 100%-os ajánlatával szemben ez biztos nyerőnek ígérkezett, ugyanis a pályázati kiírásban szereplő, legnagyobb súllyal a vételárat díjazó pontrendszer alapján a dolgozói ajánlat – tökéletes üzleti terv és referenciák esetén is – legfeljebb 65 pontot ért, míg a Liechtensteini GBT Kft.-nek önmagában az ígért ár 62 pontot hozott, azaz a győzelemhez már csak 4 „minőségi” pontot kellett szereznie.

Kötelező titoktartás ide vagy oda, a pályázók egy héttel a benyújtás után már ismerték egymás kilétét, ajánlatát, és intenzív „háborúba” kezdtek a színpalak mögött. A döntéshozók asztalán megjelent például egy levél, amely „a külső tulajdonlás veszélyei-re”, elsősorban a vám-adatfeldolgozás bizalmi jellegére hívta fel a figyelmet, mire a Liechtensteini GBT Kft. – szó szerint idézve az ellene írt bizalmas levélből – igyekezett megnyugtatni az ÁVÜ-jogutód ÁPV Rt.-t, hogy a maga részéről tulajdonosként mindent megtenne „az adatvagyon biztonságos kezeléséért”. De hogy minden aggály elháruljon, a kft. még azt is fölfedte, hogy itt nem egyszerűen egy 1 M Ft alaptőkájű, éppen bejegyzés alatt álló, referenciákkal amúgy nem rendelkező vállalkozásról van szó. Mint elmondták, a cég a 250 ezer svájci frank alaptőkájű, Liechtensteinben bejegyzett General BT részvénytársaság 90%-os tulajdona, része a General BT magyarországi portfóliójának, amely

egyebek között egy Novotrade-részvénypakettet is tartalmaz. Sőt, a pályázat elnyerése esetén – biztatta az ÁPV Rt.-t a liechtensteini befektető budapesti rezidense – a Kopint-Datorg hamarosan a tőkeemelésre készülő Novotrade Rt. részévé válna. Vagyis lényegében egy **stróman üzlet készült**. Ilyen fordulatok után az ÁPV Rt. IG-je eredménytelennek minősítette a pályázatot, mondván, „az ajánlott árak színvonala nem volt elég magas”.²¹

A harmadik privatizációs kísérlet megint az alkalmazotti és a menedzseri kivásárlás kombinációja volt, de úgy hogy végeredményben fennmaradjon az 51%-os állami többségi tulajdonlás. Az alkalmazottak 31%-ot, a Kopint-Datorg Konjunktúrakutatási Alapítvány 5,7%-ot szerzett a társaságban. Ennek a megoldásnak az egyik érdekes egyedi vonása az volt, hogy az 51%-nyi részvény nem a privatizációs szervezethez, hanem a Miniszterelnöki Hivatalhoz került (MeH), s az sem volt lényegtelen, hogy a Kopint-Datorg ingatlanvagyonát és képgyűjteményét nem a társaság, hanem az Alapítvány birtokolta. A privatizáció pillanatában a cég alkalmazásában lévő 200 dolgozóból 87 kapott opciós jogot arra, hogy 87 M Ft névértékű részvényt vásároljon, egy évi halasztott fizetési konstrukcióban.

2002-ben, a Medgyessy-kormány hatalomra jutása után, a társaság IG-je és FB-je azonnal lecserélődött, s az IG elnöki pozícióját Sárközy Tamás jogászprofesszor foglalta el. Ezt követően megkezdődtek a tárgyalások az egyébként üzletileg rendben lévő, nyereséges cég 100%-os visszaállamosításáról. Ezek végül 2003 februárjában zárultak le. Az alkalmazottakat **megzsarolták**. Ha nem adják el a részvényeiket, akkor a cég soha többet nem kap állami megrendelést. Így – más választásuk nem lévén – a dolgozók áron alul is eladták részvényeiket a MeH-nek. Hogy mi volt a célja a visszaállamosításnak, arról egyértelmű és világos indoklás soha sem hangzott el. Valószínűleg a kormányt nemzetbiztonsági megfontolások vezérelték, s erre vonatkozhatott az a többször is megfogalmazott magyarázat, miszerint a cég alapvető funkciója a jövőben a kormányzati-közigazgatási adatbázisok összekapcsolását szolgáló, elektronikus kormányzati gerinchálózat és a kormányzati internetes portál működtetése lesz.²²

2007-ben a Kopint, mint sok évtizedes múltra visszatekintő közgazdasági kutatóintézete jogutód nélkül megszűnt. A megmaradt kutatók önállósították magukat, szövetséget kötöttek a jórészt Kolosi Tamás tulajdonában álló TÁRKI-val és Kopint-Tárki Zrt. néven új vállalkozásba kezdtek. Az állami tulajdonú, KOPINT-DATORG Zrt. 2011-ig háborítatlanul működött, és fő feladata a kormányzati kommunikációs hálózat működtetése volt, de új nevet kapott (Nemzeti Infokommunikációs Szolgáltató - NISZ). Egy váratlan döntéssel azonban a 2. Orbán kormány ezt a feladatot elvette a cégtől és az ugyancsak állami tulajdonú MVM-re bízta. Hogy ennek mi volt az oka, arra vonatkozóan soha sem hangzott el magyarázat. Ezt követően a NISZ egyike volt a piacon működő sok informatikai cégnek. Azt, hogy állami tulajdonban volt látszólag semmi sem indokolta. 2017 tavaszán kiderült, hogy a NISZ végzi a 3. Nemzeti Konzultáció visszaérkezett kérdőíveinek számítógépes feldolgozását, ami a kormány szempontjából okkal volt bizalmi feladatnak tekinthető.

10.3.2 A Szabad Föld átmeneti államosítása

Az 1945-ben kommunista pártlapként indult újság, a vidék hetilapja vágyott privatizációs célpont volt, hiszen bőven félmillió fölötti példányszámmal érte meg 1989–1990 fordulóját. A valaha a szövetkezeti parasztságnak szánt, sokáig a Hazafias Népfronthoz tartozó

kiadvány sorsa ezért igen kacskaringós volt. Cégjogi szempontból a lap a rendszerváltás előtt a *Hírlapkiadó Vállalathoz* tartozott.²³

1. privatizáció. A lapot 1990 januárjában a Demján Sándor által képviselt kanadai CEIC Holding vette meg, amely aztán bevitte egy új cégbe, a Szabad Föld Rt.-be.

1. visszaállamosítás. A következő évben – részben egy leányvállalatán keresztül – az állami tulajdonú *Magyar Hitel Bank* (MHB) vette át a céget többségi tulajdonosként, ám garantálta „a lap szellemi és anyagi értékeit”. 1992-es kinyomtatott átlagpéldányszám 568 ezer volt (az előző évi 675 ezer!), ebből 543 ezer példány el is fogyott. A cég nyereséges volt: 1991-ben 31 M, 1992-ben 39 M Ft-ot hozott. Ezt követően szétvált a Szabad Föld tulajdonosi (alapítói) és kiadói joga: az előbbi maradt az Rt.-nél, míg az utóbbi az ugyancsak MHB-érdekeltségű Mai Nap Rt.-hez került bérleti díj (1994-ben 175 M Ft) ellenében. Ettől kezdve tulajdonképpen minden gazda pénzcsináló gépnek használta a Szabad Földet.

1995 elején az Állami Vagyonkezelő Rt. vette meg az MHB-lapokat (a Szabad Földnél az Rt. részvénytöbbségét), majd miután visszavették a kiadói jogot is, eladásra hirdették meg. A nyertes – ugyancsak még 1995-ben – az állami tulajdonban álló *Postabank*-csoport lett (ekkor a példányszám mintegy 440 ezer volt). A Postabank mellé a következő évben az MSZP-által létrehozott József Attila Alapítvány került, amely az egyik alapító részvényes, a Mezőgazdasági Szövetkezők és Termelők Országos Szövetsége (MOSZ) részét vette meg (s Annus József szocialista parlamenti képviselő került a lap élére).

2. privatizáció. A következő kanyar az 1998-as kormányváltás következménye: a József Attila Alapítvány 1999-ben a svájci Ringier-csoportnak adta el a részét, s ezt követően az új részvényes és a csőd szélére került, állami irányítású Postabank-csoport küzdött-pereskedett a lapért. Jellemző a Szabad Föld iránti vágyakra, hogy a Fidesz-MPP 1999. májusi kongresszusán is szóba került a lap: Homa János képviselő a baloldali érdekkörből való „kiemelését” javasolta. Ez sikerült is: a lap kiadói jogát áttették egy Postabank-cégbe, kicselezve így a Ringier-t is.

A következő lépés már a Magyar Nemzet kiadójának, a Nemzet Kft.-nek juttatta a kiadói jogot: egy 2000-ben kelt bérleti szerződés alapján 11 évre, mintegy évi 150 M Ft-ért. Az új, a Magyar Nemzet főszerkesztője, Liskay Gábor által vezetett kiadó 2001 elején átalakította a lapot (keddről péntekre került a megjelenés, s a vidéki hetilap jelzőjét „független”-ről „családi”-ra változtatták), és közös tv-rádió műsorújságot adtak ki a Magyar Nemzettel.

2. visszaállamosítás. 2003 őszére a Szabad Föld Rt. ismét az ÁPV Rt. tulajdonába került, miután az 2006-ig halasztott fizetéssel átvette a részvényeket a *Magyar Fejlesztési Bank*-tól, amelynek cége, a Bodrogek Kft. 2000-ben szerezte meg azokat a civakodó Postabank–Ringier párostól. Ez a helyzet azt jelentette, hogy a lap 2002 tavaszától úgy volt ellenzéki, hogy közben állami tulajdonban volt (ahogy 1994 után a Magyar Nemzettel is megtörtént). Más kérdés, hogy az 1. Orbán-kormány idején kötött szerződés miatt az új kabinet könnyen nem „férhetett hozzá” a 2003 negyedik negyedévében már csak 151,7 ezer példányban fogyó, a Magyar Nemzetből is ismert Gajdics Ottó felelős szerkesztésében megjelenő laphoz. Sajtókörokkben 2003 nyarán-őszén azonban már híre ment, hogy a kormányzat mindenképpen szeretné „kiszabadítani” a Szabad Földet. Erre novemberben sor is került: ekkor a Geoholding-cégcsoporthoz tartozó Szabad Lap Kft. vette át az újság megjelentetését, sajtópiaci hírek szerint mintegy 250 M Ft-os lelépési díjat fizetve a

Lisztkay-féle Nemzet Kft.-nek (ami jól jöhetett a kiadónak a Magyar Nemzet megjelenítéséhez). Ez irányváltással is járt: a vezetőket lecserélték, illetve menesztették, s Tamás Gábor személyében új főszerkesztőt hoztak a Népszabadságtól.

Ezt követően a Szabad Föld a Geoholding-cégcsoport zászlóshajója volt, mely hetente, vidéken több mint 360 000 olvasó kezébe jutott el. A divízió soraiban helyet kapott valamennyi kiadvány: a két magazin - a Vidék íze szakácskönyvsorozat, az Élet Egészség könyvtársorozat, a Szabad Föld könyvtársorozat és a Kalendárium. Igyekeztek szólni mindenkihez, aki vidéken élt, illetve érdeklődött a vidék iránt, az egészségesebb és értékesebb életre vágyókhoz, az idősebbektől a fiatalokig. A következő években a Szabad Föld példányszám-esése folytatódott: 2016 őszén már csak 70 ezer példányt lehetett eladni. Ezen a ponton a Geomédia ezt a lapot, továbbá a Népszavát és Vasárnapi Híreket eladta egy osztrák bejegyzésű cégnek, amely mögött Puch László és más – magukat megnevezni nem kívánó – magyar baloldali tőkésék álltak.

10.3.3 *Az M5-ös autópálya részleges és időleges visszavásárlása*

A Budapestet az ország déli határával összekötő autópálya építésére vonatkozó, 35 évre szóló szerződést 1994 májusában írták alá, vagyis a tárgyalásokat még az Antall-kormány bonyolította.^a Bár akkor nem így emlegették, valójában **ez egy Public Private Partnership (PPP) konstrukció** volt.

Amikorra elkészült az autópálya, kiderült, hogy a vártnál alacsonyabb forgalom mellett az út használati díja lényegesen magasabb, mint a többi pályán. Emiatt a média és az érintett települések lakói folyamatosan protestáltak, a teherfuvarozók demonstrációkat szerveztek. A kormány hónapról-hónapra növekvő politikai nyomást érzékelt. Méghozzá két oldalról: akik már használták a megépült pályát, azok drágállották, azok a települések, ahová még nem ért el a pálya, követelték a gyors befejezést. Erre azonban esély sem volt, mert az építő konzorcium kifogyott a pénzből.

Így merült fel az a megfontolás, hogy az Állami Autópálya Kezelő Rt. vásárolja meg az épített, az Alföldi Koncessziós Autópálya Rt. részvényeinek kisebbségi csomagját, egészen pontosan 39,48%-át.^b A vételár 82 M € (21 Mrd Ft) volt. Ezzel a megoldással a befektetők azonnali készpénzhez jutottak, s a kormányzat éves bérleti díj fizetését is vállalta. Ez együttesen lehetővé tette, hogy az M5-ös pálya is bekapcsolódjon az ún. matricás rendszerbe, vagyis csökkenjen az úthasználati díj és folytatódjon az építkezés Szeged felé.^c A tőkeleszállításból és az államnak eladott üzletrész befolyó bevételéből származó tőkével a külföldi tulajdonosok kompenzálták, hogy közel 5 évig tényleges osztalékot nem értek el.

Négy évig tehát az állam résztulajdonosa volt a működtető társaságnak. A szerződés módosításával a Magyar Állam opciós jogot kapott arra, hogy 2006-2009 között a maradék 60%-ot is kivásárolhassa egy előre rögzített, fix áron.²⁴ A kormánynak, és az egész

^a A szerződést Schamschula György írta alá a koncessziós pályázaton győztes Bouygues – MOL – Egis – Sreg konzorciummal.

^b A tárgyalásokat Csillag István (SZDSZ) gazdasági és közlekedési miniszter vezette. A tárgyalás részleteiről ld. MaNcs, 2004. febr. 19.

^c A tárgyalások utolsó pillanataiban még felmerült az a lehetőség is, hogy az állam teljes egészében vásárolja vissza a koncessziós jogot, majd pedig azt adja át a Demján Sándor vezette TriGránit cégnek. De ebből a javaslatból nem lett semmi.

tranzakciót felügyelő miniszternek, Csillag Istvánnak az volt a szándéka, hogy a határidő lejártakor kivásárolják a külföldi partner üzlet részét, majd egy újabb koncessziós pályázat során – most már az eredetnél sokkal jobb feltételek mellett – újra értékesítik az egészet. Az ellenzéki pártok – a Fidesz és az MDF – is a teljes kivásárlást sürgették, viszont ők egy újabb eladásról nem beszéltek. De nem az történt, amit a Medgyessy-kormány elhatározott.

2008 júniusában, amikor már két éve Gyurcsány Ferenc volt a miniszterelnök a Magyar Állam lemondott az opciós jogáról és megvált a nemrég megszerzett 40%-os részvénycsomagtól.^a Miután ezzel egyidejűleg az akkor már 25%-os részesedéssel rendelkező Strabag a PPP projektet finanszírozó Raiffeisen bankot is kivásárolta, az osztrákok az AKA 100%-os tulajdonosai lettek. Hogy mennyit fizettek a magyar félnek, arról egyik fél sem adott ki tájékoztatást. A Strabag honlapján csak annyi információ jelent meg, hogy az osztrák cég a 75%-os pakettért összesen 257 M €-t fizetett.²⁵ Ebből visszaszámolva, ami nem biztos, hogy helyes kalkuláció, a 40%-os csomag ellenértékéért 137 M €-s (21 Mrd Ft) vételár adódik.

10.3.4 Termőföldek visszavásárlása

Az 1. Orbán kormány egyik utolsó döntése volt az a jogszabály, amely 2002-ben életre hívta a „Termőföldért Életjáradék” programot. Az e mögött meghúzódó megfontolás kettős volt. Egyfelől a kormányzat segíteni kívánta a versenyképes birtokméretek kialakítását, a föld koncentrációt. Másfelől, a program, nem is titkolt módon szociális célokat szolgált, azzal, hogy a 60 év fölötti földtulajdonosoknak módot adott arra, hogy életjáradék formájában nyugdíj-kiegészítéshez jussanak.

Az MSZP-SZDSZ kormány a programot nem állította le, de a végrehajtás lassú ütemben folyt: 2008-ig mindössze 21 ezer fő vette igénybe az állammal való üzletkötésnek ezt a formáját. Ennek ellenére az bizonyosodott be, hogy a kb. 70 ezer hektárnyi föld visszavásárlásával a Nemzeti Földalap, illetve annak későbbi jogutóda az MNV Zrt. jelentős terhet rótt az állami költségvetésre, pontosabban szólva a Nyugdíjfolyósító Intézetre. Éves szinten 2008-ban a kifizetések megközelítették a 11 Mrd Ft-ot, ami nagyobb összeg, mint amekkorát az állam abban az évben a termőföldek eladása során összesen bevételezett.

^a Ekkor Kóka János (SZDSZ) volt a tárgyalásokért felelős gazdasági és közlekedési miniszter.

10.4 VISSZAÁLLAMOSÍTÁSOK AZ ENERGIA SEKTORBAN, 2004 - 2017

„A populista baloldal és jobboldal 15 éve együtt teszi tönkre Magyarországot.”

Bokros Lajos (2015)²⁶

Az 1994-98 között lezajlott privatizációs folyamat egyik legfontosabb eredménye az volt, hogy a vertikálisan integrált, 100%-ban állami tulajdonban álló villamosenergia-ipari holding, a *Magyar Villamosművek Tröszt* egymással versengő, és nagyobb részt magántulajdonú cégekre bomlott (←6.5). A gyakorlatilag 100%-ban állami tulajdonú MVM kezében négy erőmű részvényei maradtak – erőteljesen különböző arányban: Paksi Atoerőmű (99,95%), Vértes (42,91%), Mátra (25,49%) és a Dunamenti (25,0%).²⁷ Ezt a nagy tulajdonosi átalakulást a privatizációs szervezet, az ÁV Rt. irányította, még hozzá úgy, hogy folyamatos csatában állt szinte az egész villamosenergia-ipari lobbival. Ennek következtében az eredeti privatizációs koncepció nem tudott teljes mértékben megvalósulni. Fontos – de az előbbihez képest – kisebb jelentőségű változás volt a hat regionális gázszolgáltató vállalat ugyanekkor lebonyolított privatizációja (←6.6).

A privatizációkkal párhuzamosan zajlott a szabályozási szféra EU-konform liberalizációja is. Bár közelről nézve ez a folyamat lassúnak tűnt, nemzetközi összehasonlításban végül is inkább gyorsnak volt mondható. Az OECD 2008-ra vonatkozó elemzése szerint, ha az energiaszektor liberalizációját egy 0-6 közötti skálán mérjük, akkor Magyarország az első volt a poszt-szocialista országok között.

10.1 TÁBLÁZAT: AZ ÁRUPIACOK LIBERALIZÁCIÓJÁNAK MÉRTÉKE AZ OECD ORSZÁGOKBAN, 2008

Liberalizációs index (0 – 6 skálán)

Ország	Nemzetgazdaság	Ezen belül: Energia-szektor
OECD átlag	n.a.	2,69
OECD minimum	0,96*	0,59**
Magyarország	1,54	1,94
Csehország	1,50	2,68
Szlovákia	1,52	3,02
Észtország	1,37	3,28
Lengyelország	2,04	3,73

Megjegyzés: 0 = teljes liberalizáció; 6 = teljes állami szabályozás *Hollandia

** Nagy-Britannia

Forrás: OECD Product Market Regulation Database, http://www.oecd-ilibrary.org/economics/data/oecd-product-market-regulation-statistics_pmr-data-en

1998-tól kezdve a Fidesz meghatározó gazdasági szakemberei ideológiai megfontolások alapján elszigeteltnek és szükségtelennek tartották az 1995 végén végbement nagy energetikai privatizációkat. Még azt is vitatták, hogy a költségvetésnek egyáltalán szüksége volt-e ezekre a bevételekre. Így érvelt – például – Matolcsy (1998d) is.

Az 1. Orbán-kormány hatalomra jutása után a villamosenergia-lobby újraszervezte pozíciót, és fokozatosan megszerezte az MSZP energia-szakértőinek nyílt és egyöntetű támogatását is. A vertikális holding visszaépülése a 8 éven át kormányzó MSZP-SZDSZ koalíció idején is folytatódott (2002-2010). Ez elsősorban az MSZP etatista tradícióinak és vonzalmainak volt a következménye^a, de tény az is, hogy a 90-es évek végén az SZDSZ-ben is kitapintható volt az állam szerepének bővítésére vonatkozó elképzelések térnyerése.

10.4.1 Kocsis-korszak az MVM-ben

2004/2005 fordulóján - mint arról már másutt szó volt (←4.4.5.1) -, a Fidesz népszavazást kezdeményezett a privatizáció leállítása érdekében. Igaz, ez az akció az AB ellenállása miatt végül kudarcot vallott, de a média frontján vívott küzdelemben az MSZP balszárnya már korábban kapitulált. Több vezető politikus – köztük Gyurcsány Ferenc miniszterelnök – többször is elmondta, hogy az MVM, a *Magyar Posta* privatizációja nincs napirenden.^b Ezt a pillanatnyi hangulatváltást használta ki a villamosenergia-lobby, amikor két MSZP-s képviselővel benyújtottak egy önálló képviselői indítványt a privatizációs törvény módosítására, és kezdeményezték a hatályos villamos-energetikai törvény (Vet.) korrekcióját is. Ez azt mondta ki, hogy az MVM 100%-ban tartós állami tulajdon, tehát még a cég 49%-a sem eladó, mint ahogyan az, a korábbi törvényben szerepelt. Mi több, azt is belefogalmazták a módosításba, hogy az MVM részesedése a *Paksi Atomerőmű Rt.*-ben, a *MAVIR*-ban és az *OVIT*-ban nem lehet alacsonyabb 99%-nál.

Jellemző a törvényjavaslat előkészítetlenségére és a szakpolitikusok felkészületlenségére, hogy a benyújtott törvénymódosító javaslat 100%-ban határozza meg az MVM-ben szükséges állami tulajdon mértékét. Valójában ez lehetetlen kívánság volt, mert a cég részvényeinek kevesebb, mint 1%-nyi töredéke a 90-es évek óta magánszemélyek tulajdonában volt. Ezért a végszavazás előtt módosították a bizottságok által támogatott javaslatot, s így került be a törvénybe az, hogy a tartós állami tulajdon mértéke 99% legyen.²⁸

A másik fontos fejlemény az volt, hogy 2004 utolsó napjaiban, Pál László utódként, Kocsis István foglalta el az MVM vezérigazgatói posztját. Három éves programot hirdetett, amelynek első számú célja a cégcsoport értékének 2-2,5-szeresre növelése, második célja pedig a tőzsdei bevezetés volt. Kocsis azt ígérte, hogy „jóvát teszi a privatizáció során elkövetett hibákat”, visszaállítja a vertikális holding-struktúrát, és újra állami nagyvállalatot csinál a félig-privatizált MVM-ből.

Lássuk, mi minden történt a Kocsis-korszakban!

^a Mint azt Bokros (2015) meggyőző módon bizonyította, a Medgyessy-kormány 2002-től kezdve a gazdaságpolitika számos egyéb területén is a Fidesz demagóg kampány stílusát követő, populista intézkedéseket tett.

^b A „nincs napirenden” listán ez idő tájt rendszeresen szerepelt a *Tokaj Kereskedőház Rt.* is. Ennek az adott aktuálpolitikai jelentőséget, hogy felmerültek olyan hírek, miszerint a cégre az Orbán család próbálja meg rátenni a kezét. 2016 szeptemberében azután a 3. Orbán-kormány bejelentette, hogy az akkor már Grand Tokaj Zrt. névre hallgató cég privatizációja mégis napirendre került.

- Az első fontos lépés az volt, hogy 2007/2008 fordulóján az MVM 19,2 Mrd Ft-ért megvásárolta a már privatizált *Elmű* (←3.9.1) 10,54%-os részvénycsomagját a budapesti önkormányzattól, miután részvényenként 2 000 Ft-tal ráígért az főtulajdonosok, az RWE (55,25%) és az EnBW (27,25%) konzorcium 28 ezer Ft-os ajánlatára. A 2008-as év folyamán az MVM - titokban - a másik RWE-tulajdonú áramszolgáltatóban, az *ÉMÁSZ*-ban is részesedést vásárolt^a, és 2009 tavaszára 10% fölé tudott jutni.
- A Vet. módosítása nyomán az MVM hatalmi bázisán belül jött létre az ún. TSO-modell, vagyis a nagyfeszültségű villamos átviteli hálózat irányítása és üzemeltetése. Ezek a jogi értelemben rendkívül bonyolult és költséges változtatások valójában egy ropant egyszerű célt szolgálták. Azt, hogy az MVM ismét tröszti jellegű vállalatként – az ekkor kitalált elnevezés szerint - integrált nemzeti társaságcsoporthoz – működjön. Ezt a célt a kritikus pillanatokban a parlamenti patkó minden pártja támogatta. Igaz, mire a 2005 áprilisában benyújtott javaslatból törvény lett, és a jogi változások következményei beépültek az MVM középtávú üzleti stratégiájába, az egész ügy kikerült a napi politika homlokteréből.^b
- Kocsis folytatta az MVM-csoporton belüli vállalatok holdingszerű integrációját, sőt az ún. uralmi szerződések^c rendszerén keresztül – szembe menve az EU elvárásaival - gyakorlatilag nullára redukálta az MVM 13 leányvállalatának mozgásterét –, ideértve a MAVIR-t, valamint a Paksi Atomerőművet és a Vértesi Erőművet is.
- Az MVM eredményesen lobbizott az árszabályozás terén is: 2006 augusztusában és 2007 februárjában is volt egy-egy áramemelés. Így 2007 végére az MVM-csoport is el tudta érni a kb. 8%-os sajáttőke arányos nyereségszintet. 2009-ben a cég már 100 Mrd Ft körüli nyereséget tudott felmutatni.
- Kocsis jelentősen növelte az MVM csoport értékét azzal, hogy megszerezte az Országgyűlésben képviselt nagy politikai pártok jóváhagyását a paksi atomerőmű üzemidő hosszabbítására, és egy vagy két 1000 MW-os blokk építésének előkészítésére is (Teller-

^a A befolyásszerzésről az MVM csak 2008 decemberében tájékoztatta először a Magyar Energetikai Hivatalt, így derült fény a tranzakcióra. *MTI*, 2008. dec. 9.

^b De ettől még a parlamenti gépezet nem állt le. A privatizációs törvény 2005 júniusában módosult – az MVM és a villamosenergia-ipar maradék vállalatainak privatizációja egy időre megint lekerült a napirendről.

^c Az uralmi szerződés fogalmát a Gt. 2006. július 1-től hatályos módosítása vezette be a magyar vállalatirányítási jogrendbe. Eszerint elismert vállalatcsoporthoz is működhet az a gazdasági társaság, amely konszolidált beszámoló készítésére kötelezett, és uralmi szerződés megkötésével kezdeményezi ezt. Az uralmi szerződés az uralkodó tag és az ellenőrzött társaság között létrejött olyan, kölcsönös akaratlan alapuló szerződés, melynek lényegi eleme az egységes üzleti célok megvalósítására való törekvés, oly módon, hogy a meghatározó befolyást az uralkodó gyakorolja. Az uralkodó társaság az uralmi szerződés megkötését követően az ellenőrzött társaság ügyvezetését utasíthatja, az ellenőrzött társaság működésére vonatkozóan kötelező határozatot is hozhat, kinevezheti és visszahívhatja az ellenőrzött társaság vezető tisztségviselőit, sőt az ellenőrzött társaság cégvezetőjévé az uralkodó tag munkavállalója is kinevezhető. A Cégbíróság 2007. máj. 25-én jegyezte be az MVM-et, mint elismert vállalat-csoportot. Az országban az MVM volt, amelyik először alkalmazta ezt az új szervezet-irányítási technikát.

projekt, Lévai-projekt).^a Az elképzelés akkor az volt, hogy 2012 elején nemzetközi tendert fog kiírni az MVM a paksi bővítésre.²⁹

1: PAKS – ALTERNATÍVA NINCS, DE A DÖNTÉS NEM VOLT SÜRGŐS

A közgazdászok útfüggőségnek (*path dependence*) nevezik azt a helyzetet, amikor a döntéshozó választási lehetőségeit alapvetően korlátozza, hogy milyen úton, milyen előzmények után került döntési helyzetbe.^b Ez a helyzet a Paksi Atomerőmű bővítésével is. Miután Magyarország belépett a nukleáris klubba, nem léphet ki belőle. Ha a magyar kormány követné a német vagy a japán példát, azaz bejelentené a fejlesztések végleges leállítását, azzal csak azt érné el, hogy azonnal megszűnne a nukleáris szakma minden szintjén az utánpótlásképzés. Hiszen ki akarna mérnöknek, technikusnak jelentkezni egy ilyen bejelentés után? És persze a mai oktatói gárda külföldre távozna. Ugyanakkor a már meglévő erőművi blokkok, a megépült nukleáris hulladék-tárolók, az egyetemi kutatóreaktorok, a nukleáris medicina berendezései még sok-sok évtizedig igényelni fogják a felkészített szakemberek ezreit – akkor is, ha az ország egyetlen forintot sem akarna bővítésre, az elavult berendezések pótlására költeni. (Ez utóbbi egyébként műszaki okokból is képtelenség lenne.) Németország is, Japán is nagy ország, ott nagyságrendekkel több szakember van a munkaerőpiacon. S ha nem lesz, akkor majd importálnak.

Tudni kell azt is, hogy a paksi tervezők a 70-es években úgy jelölték ki az erőmű helyszínét, hogy ott máig üresen áll egy pontosan akkora telek, amekkorát a négy erőművi blokk elfoglal. Az is világos, hogy Paks városának lakói elkötelezettek az erőmű fennmaradása mellett, viszont szinte lehetetlen lenne bármely másik, hasonló adottságú város lakosságát rábeszélni, hogy náluk épüljön új atomerőmű.

Az útfüggőség következő eleme az, hogy az első négy paksi blokkot – nyilvánvaló politikai okok miatt – a Szovjetunió szállította, és ott kapott kiképzést a magyar nukleáris szakma krémje. Bár elvileg elképzelhető lenne, hogy a négy orosz blokkotól pár száz méterre mondjuk német, amerikai vagy francia technikával épüljön egy vagy két újabb blokk, s azt egy újonnan létrehozott vállalat működtesse elkülönített műszaki, pénzügyi és számviteli elvek szerint, a józan paraszti ész mégis azt diktálja, hogy a régiek és az újak azonos vállalathoz tartozzanak, és ne legyen szükség két eltérő idegen nyelvre épülő, eltérő műszaki szemléletet hordozó irányító csapat egymás melletti működésére.^c

És akkor még nem is beszéltünk a gigaberuházás finanszírozásáról. Alapvető érdek, hogy a 3-5 milliárd dollárnyi beruházási hitel ne adódjon hozzá az amúgy is nagyra nőtt államadóssághegyhez. Ilyen üzleti konstrukciót viszont a putyini orosz államon kívül senki sem tudott és nem is akart felkínálni Magyarországnak. Elvileg lehetséges lenne a meglévő négy blokk privatizációja német, amerikai vagy más szakmai befektetőknek, akik cserébe vállalnák az új blokkok építését és az ezzel járó költségeket is. Így a költségvetésnek az egész egy fillérjébe sem kerülne! De ez nem reális, mert a nyugati cégek aligha mernek garanciát vállalni az egykor szovjet technológiával épült blokkok további működtetéséért. Winston Churchill kifejezését kölcsönvéve: tudomásul kell venni, hogy a következmények időszakát éljük.³⁰

^a Az 1000 MW-os bővítés valójában volt nem új kezdeményezés. Az ágazat szakemberei már 1983-ban igényelték a Szovjetunióból ilyen méretű blokkokat, de akkor a tervek meghiúsultak [Ld. Kerényi (2006) 40. o.]. Ezt a politikai konszenzust később egy Ogy. határozat is megerősítette. Ld. 25/2009. (IV. 2.) OGY határozat az atomenergiáról szóló 1996. évi CXVI. törvény 7. §-ának (2) bekezdése alapján, a paksi atomerőmű telephelyén új atomerőművi blokk(ok) létesítésének előkészítését szolgáló tevékenység megkezdéséhez szükséges előzetes, elvi hozzájárulás megadásáról. A határozatot 2009. március 30-án fogadta el az Országgyűlés 330 igen, 6 nem és 10 tartózkodás mellett. Ekkor már Kocsist eltávolították az MVM éléről. Később az MSZP támogatásával még egy, közelítőleg ugyanilyen tartalmú politikai dokumentum is született, amely a 2050-ig tartó energiastratégia főbb elveit rögzítette (77/2011 (X.14.) OGY. határozat).

^b Az ismert tankönyvi példa az írógépek billentyűzetéről szól. Miután az első írógépet gyártó cég a betűkiosztást úgy alakította ki, hogy a QWERTY betűk kerültek egymás mellé, a későbbi gyártók célszerűnek látták ehhez ragaszkodni, miután sok ezernyi gépirókiasszony már ezt szokta meg. Azután ezt a kiosztást átvették a számítógépgyártók is – ma is így néznek ki a klaviatúrák.

^c Ezt a megfontolást 2016 őszén az Európai Bizottság is jogosnak minősítette.

Az viszont távolról sem egyértelmű, hogy mikor célszerű elkezdni az új erőmű építését. 2016 nyarán minden esetre még mindig úgy tűnt, hogy korai volt az orosz partnerrel való megállapodás 2013/2014-ben, mert az ország villamosenergia-fogyasztása csak lassan nő, az import áram olcsó és a napenergiából termelt villanyáram önköltsége is csökken.

És volt még egy súlyos buktató! A 2. Orbán-kormány a Paks 2 projekt kivitelezésére úgy jelölte ki az orosz fővállalkozót, hogy megkerülte az EU közbeszerzésre vonatkozó szabályait és az orosz Vnyesekonombankkal (VEB) hitelszerződést kötött nettó 10 milliárd € értékben.^a Egy évnyi konzultáció után, 2015 novemberében Bizottság kötelezettségszegési eljárást indított ebben az ügyben Magyarországgal szemben és felszólította, hogy azonnali hatállyal függessze fel a projekttel kapcsolatos beszerzéseket. Ezt az eljárást a Bizottság 2016 novemberében azzal zárta le, hogy (i) elfogadta a magyar fél „műszaki kizárólagosság” érvét, vagyis azt, hogy olyan erőművet, ami Paksra kell, csak az orosz fél tud szállítani; (ii) a magyar fél vállalta a beruházási érték 55%-ában, a speciális berendezéseket kivéve, az európai közbeszerzési normáknak veti alá magát Magyarországnak. Vagyis lesz versenyeztetés – ha nem is az egész projektre vonatkozóan, de nagyobb részt.

Ugyancsak 2015 novemberében indult az a második brüsszeli vizsgálat, amely a Paks 2 kapcsán azt nézte, hogy a projekt tartalmaz-e jogosulatlan állami támogatást. A vizsgálat eredményét 2017 márciusában tették közzé. A bizottság úgy foglalt állást, hogy a projekt teljes költsége állami támogatás – de a kivételes körülmények miatt ez összeegyeztethető az EU jogrendszerével.³¹ Mindez azonban nem nyugtatta meg a szomszédos Ausztria és a kissé távolabb fekvő Luxembourg kormányát. Mindketten megtámadták az EU engedélyét az Európai Bíróságnál.

Az MVM Kocsis irányításával több vadonatúj erőmű építésébe is belekezdett.

- A Kapolyi László által tulajdonolt System Consulting^b céggel együttműködve, Vásárosnaményban 2008 áprilisában rakták le egy 232 MW kapacitású, új csúcserőmű alapkövét (Heller-erőmű).^c Ugyanott megkezdődött egy 75 MW kapacitású bioetanol erőmű építésének előkészítése is.
- Az MVM szándéknyilatkozatot írt alá az RWE-vel a 90-es évek közepe óta tervezett mátrai lignit-erőmű első ütemének közös megvalósításáról.^d
- Elindultak a tárgyalások a franciákkal is: az EDF két különböző helyen 400-400 MW-os erőmű építésére tett ígéretet.
- Tárgyalások kezdődtek egy Szerencsen megépíthető szalma-erőműről, egy kisebb csúcserőmű megépítéséről a Bakonyi erőműben^a és egy Bátorfytényerén megvalósuló,

^a Vagyis vám és ÁFA nélkül kalkulálva a beruházási költségeket. A bruttó költség előzetes kalkulációja szerint a projekt 12,5 Mrd €. A történet kronológiáját ld. Petschnig (2017).

^b A System Consulting ukrain villamosenergia üzleteiről ld. az orosz www.versii.com honlap cikke alapján, a VG, 2009. jún. 17-i számában, hirdetésként megjelent, terjedelmes írást.

^c Később ebből büntetőper és választott bírósági per is lett. 2013 márciusában kezdődött Kaposváron az az elsőfokú eljárás, melynek során Kapolyi László terhére róta a vádhatóság, hogy az MVM-nek 14 Mrd Ft kárt okozott - amelyből 12 Mrd Ft megtérült - a vásárosnaményi erőmű félbeszakadt beruházása kapcsán. 2013 végén kiderült, hogy a kútba esett beruházás nyomán az MVM-et egy 5 Mrd Ft-os kártérítési kötelezettség is terhelte egy osztrák kötődésű, ciprusi cég, a Power Investment II Sárl felé. Az ehhez kapcsolódó választott bírósági pert az MVM 2012 végén elvesztette. NSZ, 2013. dec. 12.

^d E célra egy közös társaság is létrejött, amelyben az MVM volt többségi tulajdonban. A 2. Orbán-kormány egyik első döntésével ezt a projektet is leállította, s ezzel utat nyitott a gázimport növelésének, illetve a paksi atomerőmű bővítésének. NSZ, 2010. okt. 29.

mikroszaporító üzem építéséről, amely alapanyag-szaporító bázisa lett volna egy országos energianád-termeltetői rendszernek.³²

- Elindultak a tárgyalások egy romániai vízierőmű megvásárlásáról is.^b

Kocsis működését bő három éven át minden vonalon siker kísérte. Az általa előkészített törvényjavaslatok 95-99%-os támogatással mentek át az Országgyűlésben. Ráadásul úgy, hogy **a villamosenergia-lobby MSZP-s kulcsembere, Podolák György képviselő saját kormánya és Gyurcsány Ferenc miniszterelnök háta mögött szervezte a Fidesszel való együttműködést, az Európai Unió és a hazai versenyhatóság kicselezését.**^c Az már csak hab a tortán, hogy 2007 végén és 2008 elején az MVM-et, illetve Kocsist személyesen is magas kitüntetésekkel ismerték el (Gábor Dénes díj, Kármán Tódor díj, Kurcsatov-díj^d).

Ilyen sikerek után még az iparágat és a politikát közelről ismerők számára is teljes meglepetés volt, amikor két nappal a nevezetes, 2008. március 9-i („vizitdíjas”) népszavazás után Gyurcsány Ferenc bejelentette Kocsis azonnali leváltását, és az MVM-mel kapcsolatos minden fontos kérdés teljes újragondolását. Természetesen rögtön megindultak a találgatások. S miután Kocsis és az MVM igen sok szálon kapcsolódott a magyar gazdasági és politikai élet legfontosabb történéseihez, a média³³ és a szakmai körök a legkülönbözőbb egymást kiegészítő, illetve egymást kizáró találgatásokkal álltak elő:

- Az MVM viselkedése (egy későbbi találó kifejezéssel élve: pávatánca) évek óta ingerelte az EU versenyhatóságait, illetve a honi Gazdasági Versenyhivatalt. Volt ok azt feltételezni, hogy Brüsszélből – nem hivatalos úton – nagyon szigorú utasítások érkeztek: ha a magyar kormány nem tesz azonnal intézkedéseket, az EU bizottság egyszerre több fórumon is el fogja ítélni az MVM versenykorlátozó magatartását, illetve a társaságnak nyújtott állami támogatásokat. Tény, hogy a Kocsis leváltását követő első kommunikációs kormány-offenzíva csak ezt az érvelést használta.^e

^a Az 50,5%-os MVM többségű, 70 M eurós költségű, új, ajkai gázos csúcserőmű alapkövét 2009-ben tették csak le. Az új cég kisebbségi tulajdonosa Demján Sándor volt az Euroinvest Zrt.-n keresztül. A két, összesen 58 MW teljesítményű blokkot – még az üzembe helyezés előtt - 2011 októberében az MVM 100%-ban megszerezte, vagyis Demján Sándor kiszállt az üzletből. NSZ, 2008. máj. 23., 2011. okt. 12.

^b Ezek 2014/2015 fordulójáig húzódtak. 2015 februárjában jelent meg a hír, hogy az MVM Székelyföldön, Úz völgyében 30 M €-ért megvásárolta az ottani 7,48 MW-os vízi erőmű részvényeinek 90%-át. A vásárlás előtt az Úz-völgyi beruházás tulajdonosa a Hivatalos Kft. volt, amelynek részvényeit 50%-os arányban a Világi Oszkár felvidéki nagyvállalkozóhoz köthető - Cipruson bejegyzett Winsland Holdings, 40%-ban a budapesti Hydroenergy Zrt., 10%-ban pedig a romániai magyar református egyház nyugdíjpénztára birtokolta. A Hydroenergy Zrt. tulajdonosa a korábban az építőiparban érdekelt, majd energetikai beruházásokra szakosodott, Csikszeredán élő Lénárd András volt. A Csíki-havasokhoz tartozó Úz völgyében, zöldenergiás projekt keretében megépített törpevízierőmű-rendszert 2013-ban helyezték próbaüzemmódba. Később környezetvédelmi és egyéb jogviták után a tényleges termelés nem tudott elindulni.

^c „Hosszú távú energiastratégiai szempontjaink voltak, ennek érdekében vállaltuk fel az erőteljes konfliktust a kormánnyal, a miniszterelnökkel.” – nyilatkozta utólag Podolák. Podolák partnere a Fideszből Fónagy János volt. Ld. Hargitai (2010), Jenei (2011). Ezt a Fidesz-MSZP összefonódást a GVH elnök-helyettese egyértelműen korrupciónak nevezte (←9.3.3).

^d Ezt az orosz-magyar nukleáris együttműködés előmozdításáért kapta Moszkvában.

^e „(M)ára a MVM-nek túlereje és túlhatalma lett. Egy versenytárs nélküli, sok tekintetben monopolisztikusan működő szereplő, ráadásul Magyarország egyik legfontosabb gazdasági szereplője. A keze messze elér, az érverése messzire hallatszik. Nincs mese, ilyenkor, amikor elkülönült, gyenge fogyasztók vannak, itt a

- Kocsis leváltása az OTP, a MOL-csoport és Csányi Sándor hatalmának korlátozását szolgálta. Kétségtelen, hogy a két társaság és a két nagyhatalmú gazdasági vezér sok szálon kapcsolódott egymáshoz (Kocsis tagja volt az OTP IG-nek, Csányi alelnöke a MOL-nak stb.^a), és Kocsis már korábban engedélyt kért a miniszterelnöktől arra, hogy az MVM-ben Csányi, a MOL és/vagy az OTP is tulajdonosi jogosítványokhoz jusson a tervbe vett tőzsdei privatizáció során.
- Kocsis egy négyszemközti megbeszélésen szembe fordult Gyurcsány Ferenc *Új Tulajdonosi Programjával* (ÚTP). Lapjelentések szerint ugyanis Kocsis ellenezte az MVM meglévő részvényeinek gyors eladását (←3.6.7), helyette egy tőkeemeléssel konstruált javaslatot. Egy ilyen konstrukció nagyban megkönnyítette volna, hogy az MVM menedzsmentje – az OTP-től felveendő hitelek segítségével – áron alul hozzájuthasson egy kb. 5%-os részvénytárcához. Vagyis az MVM követné a MOL és az OTP útját: a tőzsdei privatizáció ellenére a menedzsment *de facto* kézben tarthatja a társaságot, s közben 4-5 ember személy szerint is milliárdossá gazdagszik.
- A Kormány az MVM feldarabolására készül, hogy megnyissa az utat az orosz olajipar terjeszkedő cégei számára. Ebből a szempontból az MVM csoport legértékesebb darabja az MVM Trade Zrt., illetve a kapacitásait megduplázni készülő Paksi Atomerőmű.
- Az MVM feldarabolása a MOL érdekében áll, feltéve, ha ezen a módon el tudja érni a nagynyomású gáz- és a MAVIR-hoz tartozó nagyfeszültségű villamos áram vezeték-hálózatának összevonását. Ennek a megoldásnak abból a szempontból is lenne értelme, hogy hosszabb időre garantálná mind a nagyfeszültségű villamosenergia és az olajszállító vezetékrendszer állami (nemzeti) kézben tartását. Tény, hogy az MVM-MOL szövetség gondolata már felmerült 2002-ben is, amikor a Fidesz kormány regnálásának utolsó hónapjaiban kísérletet tett a MOL gázüzletágának kivásárlására, és az is tény, hogy a MOL nagy erővel dolgozott egy több európai országot összekötő földgázhálózat kiépítésén (NETS). Elgondolható tehát, hogy a színpalak mögött éppen ezt a tervet újították fel az MSZP és a Fidesz meghatározó üzleti körei.³⁴
- Az előző pontban szereplő gondolatmenet folytatása szerint, Gyurcsány Ferenc miniszterelnök 2008 nyarán le fog mondani, és elfoglalja a Déli Áramlat gázvezetékét is felügyelő társaság vezetői székét.³⁵
- Gyurcsány valamilyen módon Kapolyi Lászlóval kíván politikai üzletet kötni, például oly módon, hogy Gyurcsány kilép az MSZP-ből és átveszi a Kapolyi által irányított Szociáldemokrata Párt vezetését. Egy ilyen politikai üzlet gazdasági ellentételezésének lehet tekinteni az MVM feldarabolását is.^b

Nem sokkal Kocsis leváltása után a médiában végig szaladt a hír, hogy az MVM Gyurcsány cégének, a Motim Zrt.-nek évek óta kedvezményes áron adta el a villamosenergiát. (Ebben ugyan semmi rendkívüli nem volt, hiszen a nagy vevőknek a szállítók rendszerint egyedi kedvezményeket adnak – de a közvélemény számára ez már nem volt követhető. Korrupciót sejtett itt mindenki.³⁶)

kormányának van dolga.” – mondta sokat sejtetően az Országgyűlésben Gyurcsány Ferenc miniszterelnök 2008. márc. 17-én.

^a Városi legendák szerint Kocsis és Csányi sógorságban is álltak.

^b Hogy ez nem volt teljesen alaptalan feltételezés, azt megerősíti az a tény is, hogy a Vértesi erőmű eladását ugyanaz a közgyűlés hagyta jóvá, ami Kocsis leváltásáról is döntött.

Akár mi is volt a kormány, pontosabban szólva Gyurcsány Ferenc valódi szándéka, a gyors megvalósítás útjában jogi akadályok álltak. Kiderült, hogy Kocsis leváltására leghamarabb a társaság májusban megrendezendő éves közgyűlésén kerülhet csak sor. Időközben viszont felbomlott a kormánykoalíció, az MSZP kisebbségi kormányzásra kényszerült, s ezért sokak szemében reális lehetőségnek tűnt, hogy Kocsis ezt a válságot is túl fogja élni. *„Soha még gazdasági kérdésekben ekkora nyomás nem nehezedett rám annak érdekében, hogy változtassak a véleményemen.”* – mondta Gyurcsány Ferenc egy budapesti versenyhivatali konferencián, miközben az MVM székházában éppen folyt a májusi, éves rendes közgyűlés és Kocsis leváltása. Az említett konferencián, Gyurcsányon kívül más gazdasági vezetők is felszólaltak. Mindannyian azt ígérték, hogy a MVM és a MAVIR szétválasztása gyorsan meg fog történni, és mind a két társaság tőzsdére megy. (Ennek épp az ellenkezője történt. 2009 utolsó napjaiban, 95%-os többséggel egy törvénymódosítást fogadott el az Országgyűlés, melynek eredményeként az MVM-nek nem kell eladnia a MAVIR-t, vagy a MAVIR-nak a hálózatát. A MAVIR „független rendszerirányító”-ként a cégcsoport része marad.)

Gyurcsány saját terveihez végül nem volt képes erős szakmai támogatást szerezni. Bár Kocsis menni kényszerült, helyére olyan emberek kerültek, akik a korábbi évtizedek során mindvégig a villamosenergia lobbierdekeit képviselték, zsigeri alapon elleneztek a privatizációt (pl. Lengyel Gyula, Pál László), sőt ezzel egy időben távozni kényszerültek az MVM IG-jéből és FB-jéből az SZDSZ által delegált, privatizáció és versenypárti szakértők is.^a A Kocsis-korszak tehát Kocsis István leváltása után is folytatódott.

2008. augusztus végén még úgy volt, hogy az ÚTP keretében a MVM 75%-át, illetve a MAVIR 25-50%-át kívánja tőzsdén értékesíteni a kormány. De ez az elkötelezettség sem tartott sokáig. 2008 szeptemberében – a nemzetközi pénzügyi válság közepette – az ÚTP hivatalosan is felfüggesztésre került. Ebben a pillanatban az egyik legbefolyásosabb MSZP-s energia-politikus hirtelen megfordította a Pakssal kapcsolatos érvelést is: *„Most, hogy a parlament döntött a paksi atomerőmű bővítéséről, azt a stabilitást, ami az energetikában kialakult, különösen kár volna megbontani”*- nyilatkozta Podolák György, a párt gazdasági kabinetjének vezetője.³⁷ 2009-ben a Bajnai-kormány egy több fontos energiapolitikai területet is lefedő megállapodást írt alá a német E.ON csoporttal, melynek egyik része éppen arra vonatkozott, hogy az MVM milyen további lépéseket tehet saját vertikális integrációjának erősítésére. Cserébe a német közszolgáltató óriás biztosította a kormányt a Gönyű térségébe tervezett 400 M € értékű erőmű-beruházás folytatásáról.^b

Egészen furcsa módon, 2009 tavaszán visszamenőleges támadás is érte Kocsis Istvánt. Március végétől egészen augusztus közepéig hetente jelentek meg újabb és újabb hírek arról, hogy 2007-ben és 2008-ban Kocsis számos olyan üzleti döntést hozott, amelyek megkerülte a társaság vezető testületeit, s amelyek összességében nem csak 35 Mrd Ft-ra becsülhető³⁸ kárt okoztak a holdingnak, de felvetették a korrupció gyanúját is (<-- 9.8). Mint ahogyan az ilyenkor gyakran történik, a zavaros számla-ügyekre először a társaság könyvvizsgálója bukkant rá az éves mérleg készítésekor. Az első híradások szerint Kocsis nem is tagadta, hogy elfogadhatónak tartja, ha az MVM balkáni privatizációs

^a Ez azzal állt közvetlen összefüggésben, hogy 2008 májusában felbomlott az MSZP-SZDSZ koalíció.

^b Az erőmű fel is épült, de 2014 elején le kellett állítani, mert nem volt piaci igény az itt termelt villamosenergiára.

terjeszkedése érdekében, *offshore* cégeken keresztül „alkotmányos költségek” kifizetésére került sor.^a

2: KOC SIS UTÓDA SZERINT ÍGY TÖRTÉNT...

Kocsis István helyére Mártha Imrét nevezték ki. Elmondása szerint a következő történt: „2008 őszén tartotunk egy igazgatósági ülést, ahol ott ült az összes igazgatósági tag – így jómagam is, akkor még csak pár hónapja kinevezett vezérigazgatóként –, a felügyelő bizottság elnöke és a szokásos meghívottak. Az ülés vége felé Havas István könyvvizsgáló, az Ernst and Young vezérigazgatója váratlanul fölállt, szót kért és kiosztott egy tizenvalahány oldalas iratot, amiben ezek a később Kocsis-ügyek néven elhíresült „gazdasági események” egyenként le voltak írva. Az üléseken hangfelvétel készül, ott került sinre ez az egész kérdés, rákerült az MVM egy kényszerpályára. Kocsis urat én egyébként egy kifejezetten nagyformátumú embernek ismertem meg (...). Ma is tartom, hogy Pista komoly ember, jó menedzser, csak rossz emberekbe helyezte a bizalmát bizonyos ügyekkel kapcsolatban.”³⁹

A kétes ügyeket megvizsgálta a cég FB-je is, majd az FB nyomására a cég ügyvezetése 2009. április 9-én a Nemzeti Nyomozó Irodánál (NNI) hűtlen kezelés büntette és egyéb bűncselekmények gyanúja miatt feljelentést tett. A gyanús ügyek listáján szerepelt több, a Vértesi Erőművel összefüggő tranzakció, az a feltételezés, hogy Kocsis és az MVM, illetve a Paksi Atomerőmű vezetői, magánszemélyként borkereskedő céget alapítottak, s ehhez jórészt az MVM pénzt használták stb. A 2010-es választásokig a nyomozás előrehaladásáról semmiféle hír nem látott napvilágot.

A választásokat követően – egy névtelen feljelentés alapján – az NNI két további tranzakció kapcsán is nyomozni kezdett.⁴⁰ Az MVM új vezetése megrendelésére egy újabb jogi szakvélemény készült, amely az MVM-hez és a Paksi Atomerőműhöz köthető 10 ügyet értékelt büntetőjogi és polgárjogi szempontból. Korrupció, csalás vagy sikkasztás gyanújáról már szó sem esett a jelentésben. A tanulmány végkövetkeztetése az volt, hogy legfeljebb a hűtlen kezelés gyanúja vetődhet fel, de az is csak 6 esetben. Az idő múltával a feltételezett pénzügyi veszteségek összértéke is jelentősen csökkent. Az első híradásokban felmerült 35 Mrd Ft-tal szemben már csak 2,8 Mrd Ft értékvesztés lekönnyvelését tartotta indokoltnak a társaság vezetése.⁴¹ Az NNI által 2012 augusztusában benyújtott vádirat bünszervezetben elkövetett hűtlen kezeléssel és 15 Mrd Ft-nyi kár okozásával vádolta meg Kocsist és további 6 személyt – köztük Kovács Józsefet a Paksi Atomerőmű korábbi vezérigazgatóját, Kapolyi Lászlót és Szász Andrást. A vádirat benyújtásakor hat tranzakciót – egy ingatlanvásárlást, több tanácsadói szerződést és fedezet nélkül nyújtott hitelt - tartott az ügyészség törvénytelennek, további ötben még folytatni kívánták a nyomozást.⁴² Ezen vádak alól, első fokon Kocsist felmentették. Másodfokon viszont, 2016 májusában a Pécsi Ítéltábla hatályon kívül helyezte az 1. fokú ítéletet; egyúttal Kocsissal és és három társával - a 2., a 7. és 8. rendű vádlottal - szemben új eljárás lefolytatását rendelte el.

Új világgazdasági helyzet. Részben a gázpiac átalakulása, az olajárak csökkenése és a villamosenergia-ár összeomlása miatt a hazai villamosenergia-szektor is teljesen új helyzetbe került (←6.5.14). A 2007 közepén kirobban nemzetközi pénzügyi válság, az ezt követő általános recesszió, illetve a fukusimai erőmű-baleset (2011) nyomán a trendek

^a A Fővárosi Ügyészség szerint az MVM újonnan épült székházának 2009-es megvételét, illetve az ugyan-csak 2009-es sopronkövesdi szélerőmű beruházás körülményeit kellett az NNI-nek kivizsgálni. Ezek az események már Kocsis leváltása után történtek. www.index.hu, 2010. márc. 31.

megtörték. Csak két adat: a német piacon a zsinórarám átlagára 2008-ban 65 €/Mwh volt, ez 2016-ra 29 euróra csökkent; az amerikai piacokon jegyzett olajár (WTI) 2008 májusában 127 USD/hordó volt, ez 2015 végére 37 dollárra zuhant vissza, vagyis itt még nagyobb arányú volt a világgpiaci árcsökkenés.

Íly módon hirtelen feleslegessé váltak olyan termelő kapacitások, amelyek pár évvel korábban készültek el, és még inkább azok, amelyek még a tervező asztalon léteztek csupán (10.2 táblázat). Ez nem csupán magyar probléma volt, a nyugat-európai nagy cégek is hasonló gondokkal küzdöttek.⁴³ Mi több, a nyugat-európai kapacitástöbbletek őslesó import formájában a magyar piacon is elérhetők voltak, s ezáltal a helyzet még súlyosabbá vált. 2014-ben a behozatal aránya 31% volt.⁴⁴

10.2 TÁBLÁZAT: TERVEZETT ÉS ELHALASZTOTT ERŐMŰ-ÉPÍTÉSEK, 2010-2013

Erőmű	Beruházó	Kapacitás MW	Típus	Tervezett üzemkezdet	
				2010-es állapot	2013-as állapot
Dunamenti G4	GDFSUEZ	400	CCGT	2012	felfüggesztve
Nyírtass	Emfesz	400	CCGT	2012	törölve
Nyírtass	Emfesz	400	CCGT	2013	törölve
Százhalombatt a	MOL-CEZ	800	CCGT	2013	felfüggesztve
Borsod 2	AES	260	Lignit	2012	törölve
Vác	D100 Invest	100	SZET	2014	törölve
Nyírtass	Emfesz	1600	CCGT	2015	törölve
Mohács	E.ON	400	CCGT	2015	törölve
Csepel 3	Alpiq	430	CCGT	2015	2016
Sima	MVM	600	SZET	2015	törölve
Mátra 2	RWE	440	Lignit	2015	törölve
Tisza 2	IFC	185	CCGT	-	2015
Almásfüzitő	Euroinvest	800	CCGT	-	2017
Szeged	Advanced Power	920	CCGT	-	2017

Forrás: Kaderják Péter előadása a Magyar Közgazdasági Társaság 2013. évi vándorgyűlésén.

^a 2014-ben az ország két legnagyobb villamosenergia-termelő erőműve a paksi és a mátrai 89, illetve 74%-os kihasználással tudott csak működni, a dunamenti viszont csak 2%-kal, a csepeli 12%-kal. Az elsősorban hőtermelésre ráállított erőművek közül a budapesti, az ajkai vagy az oroszlanai 30-40%-os kapacitáskihasználást tudott felmutatni. Az E.ON korszerű gönyüi erőműve 18%-ot ért el. NSZ, 2015. aug.1.

10.4.2 Nagy visszavásárlások a gáz- és olajiparban

„Lázár János minapi győzelemittas jelentése szerint (...) 'lényegében' visszaszereztük azt a vagyont, amit az 1995-ös szocialista kormány privatizált. Egy frászt. A kötelezettséget, a veszteséget igen, azt a nyakunkba vet-tük, a vagyont és a profitot pedig meghagytuk a külföl-dieknél, akik megtartják százmilliárdos vezetékrendsze-reiket és jól fizető üzleti ügyfeleiket. Így a jövőben, a Fidesz segedelmével, még több osztalékot talicskázhat-nak ki.”

Marnitz (2015)

Új helyzet van, csak nem vettük észre. Sem a politikai elit, sem a közvélemény nem vette észre, hogy – nagyjából – 2008-tól kezdve végbement egy alapvető fordulat a Magyaror-szág számára releváns szénhidrogén-piacokon és a magyar gazdaság energia-struktúrájában is. 2005 és 2015 között az ország földgázfogyasztása 15 milliárd m-ről 8,5 milliárd m-re csökkent, és eközben tovább épültek a határkeresztező szállító kapacitá-sok. Ennek következtében lényegében **megszűnt az orosz gázfüggőség!** A politika sík-ján azonban maradt a régi beidegződés: a görcsös félelem. Mi lesz, ha nem lesz gáz?

Ebben az új helyzetben a Magyarországon is jelentős tulajdonosi pozícióval ren-delkező nyugat-európai cégek – tetszik, nem-tetszik – rákényszerültek a dezinvestícióra. Amit lehetett eladtak a nemzetközi portfólióból. Egyrészt azért, mert kellett a készpénz-bevétel a korábbi hitelek törlesztéséhez, másrészt meg azért, mert az energia hagyomá-nyos technológiával történő termelése hosszú távon sem ígért nyereséget.⁴⁵

* * * * *

„Vettünk négy jó nagy lyukat a földben.” 2010 elején – közvetlenül a választások előtt -született megállapodás a Bajnai kormány és az E.ON között arra vonatkozóan, hogy amennyiben az E.ON értékesíteni kívánja a MOL-tól megvett gázüzlet-ágot (vagyis a **földgáz nagykereskedelmét**), arra 2016-ig a magyar félnek elővásárlási – pontosabban: visszavásárlási - joga lesz. Mint az a későbbi fejleményekből visszakövetkeztethető volt, ez a döntés az ellenzéki Fidesz szakértőkkel egyeztetett lépés volt. Orbán Viktornak ugyanis 1998 óta dédelgetett szándéka volt ugyanis a gázpiac feletti kormányzati uralom visszaszerzése. Ugyancsak egyeztetett akció volt a *MOL* 22%-os részvénycsomagjának visszavásárlása az orosz Szurgutnyeftyeagztól 2011 júliusában (←6.7.15). Erről külön országgyűlési határozat is született.⁴⁶ Az 1,88 Mrd eurós összeget⁴⁷ a kormány a 2008-ban felvett EU/IMF hitel fel nem használt részéből fizette ki.

A 2010-es fülkeforradalom^a után fél évre befagyasztotta a gázarat. Ebből néhány szakértő nyomban azt a következtetést vonta le, hogy a kormány valójában azt akarja elérni, hogy az E.ON önként és nyomott áron adja vissza a számára csak veszteséget termelő üzletágat a magyar kormánynak.

Az első hírek már 2011 nyarán megjelentek a sajtóban. Ekkor derült ki, hogy a kormány nem a MOL-t, hanem az MVM-et jelölte ki vevőnek, az MNV Zrt. pedig le fog mondani az elővásárlási jogáról. Az MVM 800 M €-t kínált az E.ON Földgáz Trade, illetve az E.ON Földgáz Storage Zrt. részvényeiért, de az eladó 1,2 milliárdot kért.⁴⁸ Ám az ügylet csak nem ment előre. „*Pillanatokon belül visszavásároljuk az E.ON-t a németektől*” - mondta 2012 augusztusában Orbán Viktor egy nyilvános beszédében.⁴⁹ Ez tehát nem volt teljesen új hír, de az a tény, hogy a miniszterelnök beszélt a készülő visszaállamosítási tranzakcióról nagy figyelmet keltett. Már csak azért is, mert a pongyola megfogalmazás többet sejtetett, mint csupán az E.ON gázüzletágának visszaállamosítása. A „pillanatokon belül” kitétel is pontatlannak bizonyult. 2012 végéig a magyar kormány csak odáig jutott, hogy

(i) november utolsó napján Orbán Viktor szándéknyilatkozatot írt alá az Országában az E.ON elnök-vezérigazgatójával. Mint utólag kiderült, a felek már ekkor meg egyeztek a 875 millió €-os vételárban.

(ii) a földgázellátásról, illetve az MNV Zrt.-ről szóló törvény módosításával⁵⁰ az Országgyűlés úgy rendelkezett, hogy a jövőben kizárólag állami tulajdonban működhet *biztonsági földgáztároló*.

Az E.ON Földgáz Storage Földgáztároló Zrt. (EFS), amely az ország területén négy földalatti gáztárolót működtetett, összesen 4,2 milliárd m³ kapacitással, folyamatosan nyereséges volt. A 2008-as évet kivéve minden évben fizetett osztalékot is, öt év alatt összesen 61,8 Mrd Ft-ot. Ezzel szemben az E.ON Földgáz Trade Földgázkereskedelmi Zrt. (EFT) 2006-os megvétele után mindössze egyetlen évben tudott profitot termelni, az első évben 46 Mrd Ft volt a mérleg szerinti mínusz, és még 2011-ben is 606 M Ft veszteséget könyvelhetett el, miközben több mint 300 M Ft adót fizetett be az államkasszába.

A gáznagykereskedő cég megvásárlása ezen túlmenően jelentős kockázatot jelentett. A cég egyik legnagyobb terhe azon túl, hogy az állami szabályozás miatt a drágán megvett orosz gázt olcsón kellett értékesítenie, a Gazprommal élő hosszú távú szerződés egyik elnyertelen kitétele volt. Az orosz fél kikötötte, hogy a magyar nagykereskedőnek bizonyos minimális mennyiséget akkor is át kell vennie, ha arra nincs szüksége, vagy ha nem is veszi át, akkor is ki kell fizetnie (*take-or-pay*). Ez egy darabig nem okozott problémát, a válság hatására megcsappant magyar gázfogyasztás miatt azonban az E.ON már évek óta nem tudott megfelelni a minimumelvárásnak sem. Bár a szerződés értelmében az át nem vett gázt is ki kellett fizetni, a nagy német multi elérte az oroszoknál, hogy a több száz milliárd forintnyi kötbért egyelőre mégse kelljen kifizetnie.^b 2013 elején a költségvetést is módosították annak érdekében, hogy az állam egy ilyen kockázatos üzletben kezeséget vállalhasson. Március 28-án írták alá az MVM és az E.ON közötti szerződést 870 M €-ról, amelynek egyik pontjaként az MVM vételi opciót szerzett az orosz-német kéz-

^a © Orbán Viktor. A kifejezést a választási győzelemre értette. Egy-két évig a Fidesz kommunikációs szótárában még szerepelt a kifejezés – később elfelejtődött. HVG, 2016. dec. 22.

^b Ha az orosz fél egyszer benyújtja a számlát, a cég lényegében összeroppan, az MVM, mint tulajdonosa viszont – az ún. konszernjogi felelősség miatt – kénytelen lesz helytállni ezért az adósságért.

ben lévő Panrusgaz Zrt. E.On által birtokolt részvényeire is - kb. 1 Mrd Ft értékben. A versenyhivatali hozzájárulásra egészen augusztusig kellett várni, miközben az MVM-ben még arról sem született döntés, hogy miből fogják kifizetni a vételárat.⁵¹ A társaság augusztus 15-i közgyűlésén jelentették be, hogy az MVM 300 M €-s hitelre számít a Bank of China-tól.

A tranzakció zárása 2013. szeptember 30-ig húzódott. Teljes értéke 281,3 Mrd Ft volt (\approx 950 M € - vagyis több, mint a tervezett 870 millió €), ebből 20 Mrd Ft a két társaságnál lévő készpénzállomány kiváltására szolgált. A 260 Mrd Ft-os vételárból 110 Mrd Ft-ot tett ki a részvények ellenértéke, míg a fennmaradó 150 Mrd Ft a kötelezettségek átvállalása volt. Egészen biztos, hogy a Magyar Állam – pontosabban az MNV Zrt. – utasítására elfogadott **ár irreálisan magas** volt, mert sokféle kockázattal egyáltalán nem számoltak a döntéshozók.^a A 2013. szeptemberére kalkulált hivatalos értékbecslés, amit a Credit Suisse bankhoz készített, a két cég együttes értékét *minusz* 1245 millió és legfeljebb plusz 389 millió € közötti ársávban határozta meg. Az MVM és az MNV Zrt. belső dokumentumaiból az is kivágott, hogy mindkét cég döntéshozói teljes mértékben tisztában is voltak a túlfizetéssel.^b Ezért gondosan „lefedezték” magukat: az MNV Zrt. utasítást kapott a részvényesi jogok gyakorlójától, Német Lászlóné miniszteről^c, az MVM pedig az MNV Zrt.-től kapott írásbeli felhatalmazás alapján hozta meg döntését.

Az MVM saját forrásból 51 Mrd Ft-ot, az MNV Zrt. – tulajdonosi kölcsön formájában - 71 Mrd Ft-ot tett bele az üzletbe, a számla nagyobbik részét, 159 Mrd Ft-ot viszont csak banki hitelből tudta kifizetni a villamosművek.⁵² Pár nappal később, 2013. október 17-én azonban az is kiderült, hogy valójában a tranzakció még ennél is többbe került: az MVM ugyanis 60 Mrd Ft tulajdonosi kölcsönt kellett, hogy nyújtson az újonnan megvásárolt cégnek.^d Ez egyértelműen annak a jele volt, hogy a társaság súlyosan veszteséges és másképpen a működés nem fenntartható.⁵³

Az E.On visszavásárlásának ügyét az MSZP szakértői közvetlenül összekapcsolták az ún. **rezsicsökkentési** kampánnyal (\rightarrow 10.5.1), amelynek az ötlete egyébként a Jobbik Magyarországért Mozgalom elnevezésű, 2003-ban alakult politikai párt (röviden: Jobbik) kútfejéből pattant ki (\leftarrow 6.2.11). Logikai alapon és egyes Fideszes politikusok parlamenti megszólalásaiból azt a következtetést vonták le, hogy valójában az E.On és az Orbán-kormány között egy titkos háttér megállapodás kötött. Ennek alapján a Magyar Állam a villamosenergia és a gáz lakossági árának csökkentéséből keletkező veszteségért azzal kárpótolta az E.On-t, hogy az MVM a gázcégeket jóval a tényleges piaci értékük feletti áron – 110 Mrd Ft helyett 274 Mrd Ft-ért - vásárolta meg.⁵⁴ Ha ez valóban így

^a Ebben a legnagyobb tétel a take-or-pay kockázat volt, mert a szerződés tárgyalásakor az orosz fél nem közölte saját jogi álláspontját; világos volt, hogy a magas árat az EU tiltott támogatásként fogja értelmezni; és még azzal is számolni kellett (volna), hogy a nagy sürgősséggel levezényelt társasági közgyűlések formai értelemben szabálytalanok voltak.

^b Az MNV Zrt. szakértői által készített, 2013. január 24-i feljegyzés két fő problémára utalt: (i) „megállapítható, hogy a két társaságra megállapított értéktartományba a jelenleg ismert vételár csak a legkedvezőbb feltételek feltételezése esetén esik, és ezáltal nem tükrözi az ügyletben rejlő kockázatokat”; (ii) „az állami szerepvállalás felveti a tiltott állami támogatás nyújtásának kockázatát, ezért az illetékes szakértők bevonásával a problémakör részletes vizsgálatot igényel”.

^c Az Igazgatóság ennek birtokában ülést sem tartott, a szavazás faxos eljárással történt.

^d A nyilvánosságra került adatokból nehéz megállapítani, hogy végül is az E.ON nyert vagy veszített azzal, hogy 9 éven keresztül birtokolta a gáztárolókat és a gáznagykereskedő céget, a MOL egykori gázüzletágát. A pénzügyi értelemben 2006-ban lezárult tranzakció idején 1,2 Mrd €-nyi vételárról írt a sajtó, de ebben a számban egy 600 M € nagyságú adósságállomány átvállalásának kötelezettsége is beleértendő volt (\leftarrow 6.7.12).

történt, akkor az egyenértékű lenne az E.On-nak nyújtott burkolt állami támogatással, ami nyilvánvalóan beleütközött az EU direktívákban rögzített szabályokba. Ezért az MSZP vezetői közvetlenül a brüsszeli bizottság versenyhatóságánál tettek panaszt⁵⁵, amely pár héten belül el is indította a vizsgálódást.

A gáztörvény – korábbi, 2008-as - módosításából⁵⁶ az is következett, hogy a MOL részesedését a **biztonsági tárolókat** működtető cégben a Magyar Állam köteles megvásárolni. Az ezzel kapcsolatos tárgyalások el is kezdődtek, ám 2013 októberében úgy került aláírásra az adás-vételi szerződés, hogy a fizetés részleteiről nem született megállapodás.⁵⁷ Végül, a Gazdasági Versenyhivatal (GVH) az év utolsó munkanapjain engedélyezte a Magyar Fejlesztési Banknak (MFB) az 1,9 Mrd m³-es algyői tároló megvásárlását.⁵⁸ Az MFB éppen a versenyjogi aggályok miatt került a képbe - valószínűleg csak átmeneti időre. Az eredeti terv ugyanis az volt, hogy az algyői tároló az MNV Zrt.-hez kerül. Csakhogy, mivel az MNV az MVM tulajdonosa is - ez is versenyjogi aggályokat vetett fel, hiszen így közvetve minden tároló az MNV Zrt.-hez tartozott volna.^a A vásárló ezért az MFB lett, a pénzügyi forrás pedig külföldről felvett, államilag garantált hitel volt.^b A tranzakciót 2014. január 14-én sikerült lezárni – erről a MOL közleményt is kiadott, de az eladási ár titokban maradt. Lapjelentés szerint az állam végül 140 Mrd Ft-ot fizetett a MOL tulajdonában álló telepért.⁵⁹ A döntéssel gyakorlatilag a teljes magyarországi gáztároló kapacitás állami kézbe került.

A kormány korábban azt mondta, azért kell százmilliárdokat költeni a gáztárolók megvásárlására, hogy ezzel is növekedjen az ellátásbiztonság. Valójában azonban ennek éppen a fordítottja történt: a korábbi három hétre elegendő helyett 2014 elején csak néhány napig kitartó gázkészlettel rendelkezett az ország. A 2. Orbán-kormány ugyanis éppen e készletek segítségével igyekezett fedezni a rezsicsökkentés költségeit. A piac egyébként azt is tudni vélte, hogy az államnak azért fontos a tároló megvásárlása, hogy azt továbbadhassa a Gazpromnak.⁶⁰ Végül nem ez történt: a Gazprom a tárolókat nem vásárolta meg, csak bértároltatást végeztetett, nagyságrendileg 700 millió m³-t – 2014/15 telén, majd pedig 2017/18 fordulóján. Így ez a nagy üzleti lehetőség fuccsba ment. Meglepő módon a 2015-ös Putyin-látogatás idején Orbán Viktor úgy nyilatkozott, hogy az oroszok nem is kérték, a magyar fél pedig nem is szándékozott volna átadni a tulajdonjogot.⁶¹ A 2015/16-os tél folyamán az is kiderült, hogy a négy nagy tárolóból kettő technikai problémákkal küzd, lassan be is kell őket zárni. Mint egy jól ismert energetikai szakember megfogalmazta: *„vettünk négy jó nagy lyukat a földben, amit most nehéz kihasználni”*⁶² (10.1 ábra).

2014 márciusában – pontosan egy hónappal a választások előtt – a sajtónak kiszivárgott egy hír miszerint az MVM és az E.On Hungária Zrt. elvi, nem kötelező szándéknyilatkozatot írt alá az E.On lakossági gáz, illetve áramszolgáltató tevékenységét ellátó cég, az E.On Energiaszolgáltató Kft. államosítására. Ezen túlmenően tárgyalni fog a két fél az E.On által üzemeltetett, korábban a KÖGÁZ, illetve a DDGÁZ tulajdonában álló mintegy 18 ezer km-nyi gázvezeték tulajdonjogáról is. 2015 áprilisában nyilvánosságra került, hogy a GDF Suez – pontosabban: jogutóda az ENGIE International Holding B.V.- is beadta a hatóságokhoz az egyetemes gázszolgáltatás visszaadására irányuló kérelmét, ám az ÉGÁZ és DÉGÁZ privatizációja során megszerzett 23 ezer kilométeres gázhálózat-

^a Valójában persze az MFB is állami tulajdonú, az állam tulajdonjogát Németh Lászlóné nemzeti fejlesztési miniszter gyakorolta, aki ebben az időszakban egyben az MNV Zrt.-t is felügyelte.

^b Tudni kell, hogy az MFB sohasem foglalkozott betétgyűjtéssel. Valójában az MFB (51,0%) mellett a lényegében ugyancsak állami irányítású Magyar Szénhidrogén Készletező Szövetség (21,46) is vásárolt részesedést a MOL-tól az MMBF Földgáztároló Zrt.-ben. A hiányzó rész eddig is az MSZKSZ tulajdonában volt.

ról még egy jó ideig nem mondott le. Az állami árszabályozás miatt egyre nagyobb veszteségeket felhalmozó két gázszolgáltató sorsáról folyó tárgyalások több mint három éven át tartottak, és csak 2018 januárjában született megállapodás a két cég lakossági és vállalati ügyfélkörének, illetve a földhálózat visszaáramosításáról. Utolsóként a TIGÁZ olasz tulajdonosai adták fel a magyar piacot, de a vezetéseket egy ideig ők is megtartották, mivel a vételárról nem sikerült megállapodni a Magyar Állammal. Végül a TIGÁZ-t és a hozzátartozó földgázhálózatot a Svájcban irányított, kormányközeli MET vásárolta meg – vagyis nem történt visszaáramosítás.

A 2. és 3. Orbán-kormány szabályozási monopóliumával visszaélve az ország egész területén visszavette a **lakossági fogyasztók** gázellátását azoktól a nyugati befektetőktől, akik 1995-96-ban beszálltak ebbe az üzletágba. Visszaadták a szolgáltatási engedélyüket azok az alternatív szolgáltatók is, amelyek más ágazatból vagy más országokból jöttek, de szintén láttak fantáziát a lakossági gázüzletben. Ezt tette például az EMFESZ (←6.2.4.4) és a Magyar Telekom is, melyeknek a legjobb üzleti éveikben 200 ezer, illetve 60 ezer lakossági ügyfelük volt.⁶³ Így 2016. október 1-től az ország minden háztartása és számos kisebb-nagyobb közüzem is a visszaáramosított, csak nevében budapesti FŐGÁZ ügyfele lett - akár akarta, akár nem. Mészúnt a piaci verseny. Az államé lett a a teljes hazai gáztároló rendszer is.

10.4.3 *Visszavásárlások a villamosenergia-szektorban*

Mint korábban már bemutatottuk, a villamosenergia-iparban a visszaáramosítások kis lépésekben már 1995-öt követően is folytak, majd egy picit fel is gyorsultak Kocsis István működése idején (2005-2008). A 2010-es kormányváltást követően többször történt utalás nagyszabású további visszaáramosítási tervekre is, de csak annyi történt, hogy az MVM megvásárolta a pénzügyi gondokkal küzdő *Bakonyi Erőművet*, és bérbe vette a felszámolás alá került Ganz Röck kazángyár eszközeit⁶⁴, majd 2012-ben az MVM kivásárolta a két kisebb tulajdonost.⁶⁵ A cég új neve MVM BVMT Zrt. lett. A háttérben – piaci hírek szerint - az volt a fő szempont, hogy az eladó, Demján Sándor két csatornán keresztül is pénzhez jusson. A tranzakció előtt ugyanis az erőmű 1 Mrd Ft hitelt vett fel az ugyancsak Demján tulajdonában álló Gránit Banktól, majd pedig 1,7 Mrd Ft osztalékot fizetett ki a tulajdonosoknak. Ezután közel négy éven át szinte semmi sem történt!

2015 májusának utolsó napjaiban váratlan volt az a kormányzati bejelentés, hogy a Magyar Állam szándéknyilatkozatot írt alá a német RWE csoporttal. A hírek arról szóltak, hogy az MFB még az év folyamán megveszi

- az Elmű és az ÉMÁSZ akkor súlyosan veszteséges, lakosságot ellátó leányvállalatainak 49%-át;
- az ügyfélkapcsolatok fenntartása érdekében működtetett leánycégek 100%-át;
- az ellátáshoz szükséges, a kiszolgáltatott hálózatot működtető (és egyébként nyereséges) cégek 49%-át.

A megállapodás kitért arra is, hogy az MVM 26,15%-ról 49%-ra növelheti részesedését a Mátrai Erőművet üzemeltető társaságban, és szoros együttműködést alakíthat ki az RWE-

vel az észak-magyarországi lignitvagyon hosszú távú kiaknázását szolgáló erőművi és bányászati fejlesztések érdekében.^a

Az persze a bejelentés pillanatában is világos volt, hogy a két áramszolgáltatót érintő tranzakció lebonyolítása hosszabb időt fog igénybe venni, mivel tőzsdei cégekről volt szó, így a tulajdonosi körben ott voltak a kisrészvényesek is. Az első hírek szerint a RWE-üzlet – a BÉT-en jegyzett, igencsak nyereséges ELMŰ-Émász holding visszavásárlása - több tízmilliárdos nagyságrendű lett volna.⁶⁶ Később már „500-1000 milliárd forintos tétel”-ként nyilatkozott erről az üzletről Lázár János.⁶⁷ Ám ezekből a tervekből semmi sem valósult meg. Míg a gázszektorban a rezsicsökkentés után teljes volt az állami hatalomátvétel, az árampiacon nem volt ilyen sikeres a kiszorítás, pedig bőven voltak erre vonatkozó kormányzati tervek, csak itt a rezsicsökkentés hatására nem kerültek olyan helyzetbe a külföldi cégek, hogy ki kelljen hátrálniuk a magyar piacról.

10.4.4 A Fidesz erősíti vagy gyengíti az MVM-et?

Konglomerátum lesz az MVM-ből? A 2. és 3. Orbán-kormány egyre-másra hozta döntéseit, amelyek alapvetően meghatározták az MVM sorsát. 2010-ben lefejezték a teljes menedzsmentet, a cég élére pedig egy elnök-vezérigazgatót állítottak. Ezt követően a cég megkezdte a felkészülést arra, hogy minél több privatizált erőművet és áramszolgáltatót vásároljon vissza hazai és külföldi magántulajdonosoktól.

A fordulatot az jelentette, amikor az MVM-et arra utasították, hogy - a privatizált MOL és a Panrusgáz Gázkereskedelmi Zrt. konkurenciájaként – építse ki a **gázüzletágat** is. A társaságot felkészítették a szlovák-magyar interkonnektor projektre (vagyis egy 111 km hosszú gázvezeték építésére), hozzáférést kapott az olcsóbb gázforrást biztosító nyugati irányú összekötő vezetékhez, és a stratégiai készletből felszabadított földgázból is részesült, hogy támogatni tudja a kormányzat energiapiaci célkitűzéseit. A szlovák kérésre 2010-ben beindított projekt azután menetközben módosult: a több mint 40 Mrd Ft értékű megbízást a privatizált *Olajterv* nyerte; az MVM pedig az MFB egyik leánycégével együtt csak társtulajdonosa lett a gázvezeték birtokló *Magyar Gáz Tranzit Zrt.*-nek. Később elvették az MVM-től ezt az 50%-ot is – előbb a Nemzetgazdasági Minisztérium, majd 2014 novemberében a Belügyminisztérium lett a tulajdonosi jogok gyakorlója. Mint később, 2015 nyarán, a vezeték üzembehelyezésekor kiderült^b, az MVM jól járt azal, hogy elvették tőle a gázvezeték, merthogy semmiféle piaci érdeklődés nem volt a szállító kapacitás iránt, s így az 2017 végéig csak költségeket generált, de bevételt egyáltalán nem. Ezért a kormány 2018 elején azt a megoldást választotta, hogy a gázvezeték – pontosabban a Magyar Gáztranzit Zrt.-t – versenyeztetés nélkül megvásároltatta a MOL egyik leányvállalatával, és előre kifizettette vele a fennálló 34 Mrd Ft-nyi hiteltartozást.

Az MVM-re bízták a Déli áramlat **gáz-vezeték** (→7.2.3.) 200 Mrd Ft költségű magyar szakaszának **megépítését**^c, illetve az ún. AGRI projektet is^a. Arról is döntés szü-

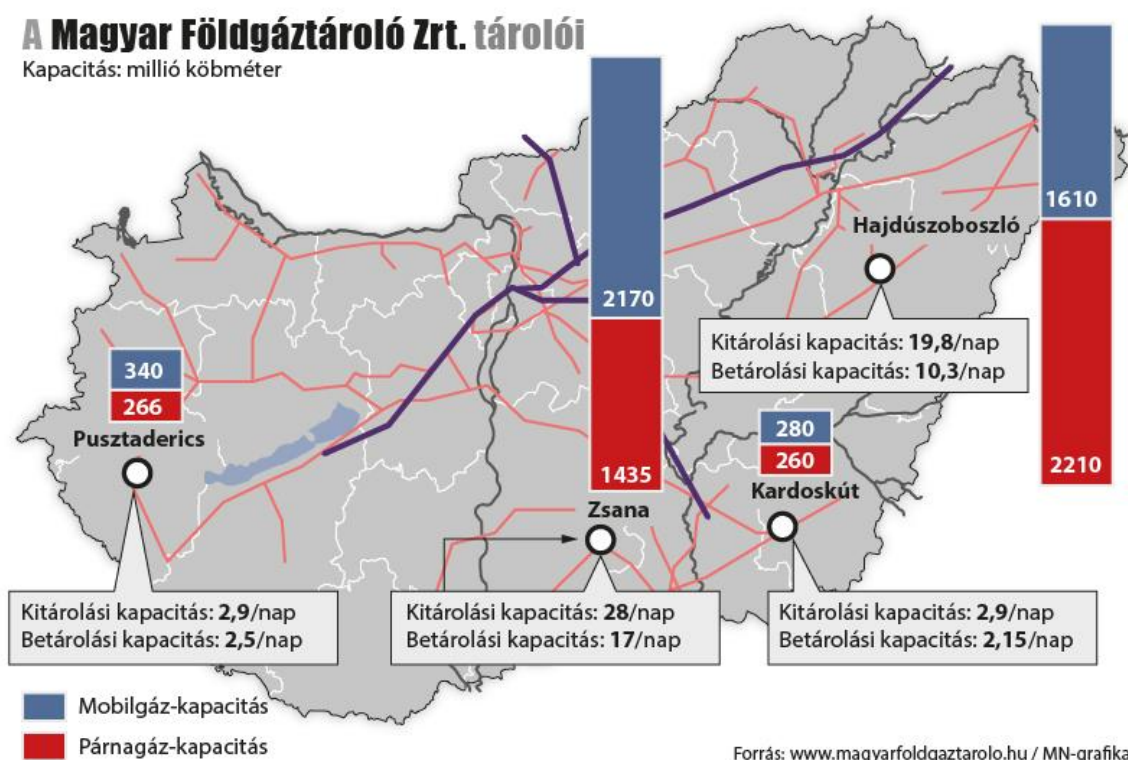
^a Végül nem az MVM, hanem Mészáros Lőrinc egyik cége vette meg a mátrai szénerőművet. Vagyis nem történt visszaállamosítás, hiszen a cég (külföldi) magánkézből (hazai) magánkézbe került.

^b Átadáskor a vezeték kapacitása szlovák-magyar irányban 4 Mrd m³/év, fordítva pedig 1,6 Mrd m³/év volt.

^c Az erre vonatkozó szerződést a Gazprommal 2012 őszén írták alá Budapesten. Ezt követően a terv mégis lekerült napirendről, majd 2017 júniusában újra előkerült. Ekkor már egy olcsóbb, fapados változatról folytak a tárgyalások Szerbiával és Oroszországgal. Ez a projekt 2017 nyarán a Török Áramlat nevet kapta.

letett, hogy az MVM fog tárgyalni a 2014-ben lejáró, hosszú távú magyar-orsz gázszerződés újrakötéséről is. Ezen elképzelésnek megfelelően – mint arról fentebb már beszámoltunk - 2013 folyamán az MVM megvásárolta az E.On két földgázipari cégét.⁶⁸ Ezek a döntések összességében sok százmilliárd forintnyi adósságot és fejlesztési elköteleződést jelentettek, s persze jelenős szellemi-vezetői kapacitásokat kötöttek le.^b Volt egy pillanat, amikor a földgáztárolás 70%-a és a földgáznagykereskedelmi piac mintegy 80%-a felett – formálisan – az MVM rendelkezett.⁶⁹ Így, az MVM leányvállalataként jött létre a Magyar Földgáztároló Zrt. és a Magyar Földgázkereskedő Zrt. (MFGK) is.

10.1 ÁBRA: AZ MVM ÁLTAL BIRTOKOLT FÖLDGÁZTÁROLÓK, 2015

A villamosenergia és a gáz üzletág MVM-nél beinduló összekapcsolódása lehetett az egyik magyarázata annak, hogy 2014 elején a MOL is kereste a villamosenergia-iparba való bekapcsolódás lehetőségét. Ennek jegyében a MOL 40%-os tulajdonában álló MET

http://www.portfolio.hu/vallalatok/energia/uj_utvonalon_johet_majd_a_gaz_magyarorszagra.255717.html?utm_source=portfolio&utm_medium=mail&utm_campaign=hirlevel_hirfutar

^a Az Azerbajdzsán–Grúzia–Románia gázszállító rendszer (angolul: Azerbaijan–Georgia–Romania Interconnector, AGRI) csővezetékek és tankhajók segítségével azerbajdzsáni földgáz szállítana Grúzián, a Fekete-tengeren és Románián keresztül Közép-Európába. Sok elemző szerint az AGRI inkább romantikus ábránd, mint reális lehetőség. A Déli Áramlatot pedig helyettesíteni végképp nem tudja.

^b Máiig nem világos, hogy pontosan milyen tranzakcióhoz kapcsolódan, de valamikor 2014 folyamán a központi költségvetés vagy az MNV Zrt. 37,3 Mrd Ft-nyi MVM részvényt vásárolt. Legalábbis egy ilyen összeg szerepelt az Eurostat felé benyújtott, pénzforgalmi szemléletű ún. EDP elszámolásban.

Csoport^a (ld. később) 24,5%-os tulajdoni hányadot szerzett a *Dunamenti Erőműben*. Az erőmű többségi tulajdonosa, a GDF SUEZ csak kisebbségi csomagot értékesített, de folytak a tárgyalások a szintén a nemzetközi GDF csoporthoz tartozó Electrabel S.A. birtokában lévő 50,3%-os csomagról is. A vételárat nem hozták nyilvánosságra.⁷⁰ A későbbiekben azonban világossá vált, hogy az MVM bekapcsolódása a gázimportba első helyen azt a célt szolgálta, hogy a Fidesz holdudvarába tartozó üzleti körök a MET Csoporton keresztül be tudjanak épülni a nemzetközi gázkereskedelemben és a földgáz határokon átnyúló importjával és szállításával sok milliárd forintnyi arbitrázs-ügyleteket bonyolíthassanak.

Az MVM-et – a *Magyar Postával* együtt – a 2. Orbán-kormány be kívánta vonni egy új, állami **mobilszolgáltató** finanszírozásába is. Ezért hozták létre 2012 közepén az az MPVI Mobil Zrt.-t, a Magyar Posta 10, az MVM 45, és az MFB Invest 45 százalékos részesedésével. Az MPVI bruttó 12,7 Mrd Ft-ért még frekvenciát is vásárolt, a Fővárosi Törvényszék azonban hatályon kívül helyezte az NMHH frekvenciatenderének végeredményét, ezért az MPVI meg sem kezdte a szolgáltatást.

Egy évvel később, 2013 decemberében a kormány újabb ötlettel állt elő: az MVM vásárolja meg a korábban a Matáv és a US West vegyesvállalata, a Westel 450 Kft. által használt, de azután már használaton kívül került és visszaadott, 450 MHz-es frekvencián való mobilszolgáltatás koncesszióját. A pályázaton az egyetlen induló, a 2012-ben alapított MVM Net Zrt. nyert a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság által kiírt tenderen. A nyertesnek 8 hónapon belül egyes területeken már működő hálózatot kell kialakítania, és 20 hónapot kapott arra, hogy lefedje az ország területének 95%-át.

A frekvenciasáv használatára 150 M Ft-ért 10 éves jogosultságot elnyerő cég kötelezettsége elsősorban a digitális közszolgáltatások fejlesztése volt. Többek között az elektronikus útdíj fizetési rendszer működtetése, a járási hivatalok és kistelepülési kormányablakok hálózatba kötése, a városi közlekedési tájékoztató rendszerek működtetése, illetve a készenléti és segélyszolgálatok kommunikációja valósulhat majd meg a 450 MHz-es frekvenciatartományban. Ezen túl a frekvenciasáv kiválóan alkalmazható az intelligens mérési rendszerek (*smart metering*), illetve a gépek közötti (Machine-to-Machine/M2M) kommunikációs kapcsolatok kiépítéséhez. Lapértésülések szerint a rendszer kiépítésének költsége megközelíthette volna a 100 M USD-t. De ebből a tervől a 2018-as választásokig semmi sem valósult meg.^b

2015 folyamán került sor az MVM kiszorítására. Ehhez a jogalapot egy 2009-es külön törvény, az ún. Takarékos tv.⁷¹ 2014. december 24-én hatályba léptetett módosítása adta meg a jogalapot. Ez az új rendelkezés azon esetekre vonatkozott, amikor egy társaságban az állami tulajdon aránya meghaladja a 90%-ot. Miután az MVM-ben ez az arány 99,92% volt, az MNV Zrt. kényszeres eljárás során, 192 M Ft-ért

^a A MET Csoport svájci központú, nemzetközi kereskedőház, amely aktív nagykereskedelmi szereplője az európai gázpiacnak, míg a kiskereskedelem terén Magyarországon, Szlovákiában, Romániában és Horvátországban volt jelen. A MET további tulajdonosai között volt az RP Explorer Liquid Fund (50%) és a MET ManCo AG 8,10%. A társaság csak pár héttel korábban került a hazai sajtó középpontjába, amikor az Index arról számolt be, hogy az MVM csoport - kevésbé átlátható körülmények között - kedvező árú földgázt biztosított a MET számára. Az atlatso.hu később kísérletet tett a cég tulajdonosainak a feltérképezésére. Beszámolójuk szerint a fehérvári labdarúgócsapat tulajdonosa, Garancsi István, és az exwallis Nagy György is szerepeltek az energiakereskedőcéget tulajdonló offshore céghálóban.

^b Igaz, a választási kampányban Lázár János, Miniszterelnökséget vezető miniszter megígérte, ha nyer a Fidesz 2018-ban, akkor újra meg kell próbálkozni azzal, hogy legyen „nemzeti tulajdon”-ban lévő mobilszolgáltató. <https://444.hu/2018/01/11/lazar-ha-nyer-a-fidesz-ujra-meg-kell-probalkozni-azzal-hogy-legyen-nemzeti-tulajdonban-levo-mobilszolgáltato>

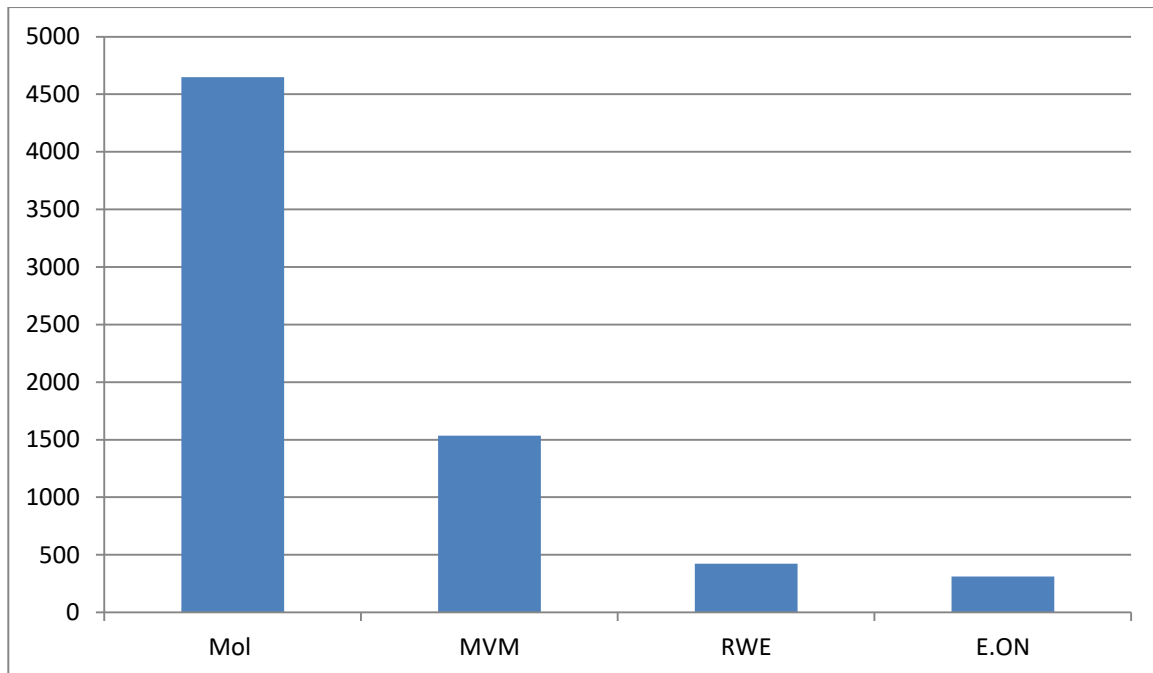
visszavásárolt 13 kisorosztályestől több mint 10 ezer részvényt. Egy részvény vételára 18925 Ft volt.

A Lázár-vezette Miniszterelnökség (kudarcos) küzdelme az energiaszektor irányításáért. 2014-ben a Miniszterelnökség alá tartozó MFB is alapított egy földgáz-kereskedő céget (MFB Földgázkereskedő Zrt.), amiről csak azt lehetett feltételezni, hogy az MVM és az államosított FÖGÁZ konkurenciája lesz. Ez a cég végül nem csinált semmit másfél éven át, így azután 2016 tavaszán az Energiahivatal (MEKH) vissza is vonta működési engedélyét.⁷² Ugyancsak légvárra épült a 2015 februárjában, közel 3 Mrd Ft-os alaptőkével létrehozott *Központi Adatgyűjtő és Feldolgozó Zrt.* (KAF) is. Ennek a szervezetnek is az lett volna a feladata, hogy a Lázár János vezette Miniszterelnökség számára háttér munkát végezzen az energiaszektor irányítása során. Amikor ezt a feladatot a kormány áthelyezte a fejlesztési minisztériumhoz, a 39 főt alkalmazó KAF végképp munka nélkül maradt.⁷³

Valamikor 2013/14 fordulóján született döntés arról, hogy a Magyar Állam közvetlenül, pályázat és versenyeztetés nélkül Oroszországgal köt szerződést a Paksi Atomerőmű bővítéséről. Az ezzel kapcsolatos első szerződéseket 2014 elején írták alá. Először úgy tűnt, hogy a Paks 2 névre keresztelt gigantikus beruházást is az MVM fogja bonyolítani, de a 2014-es kormányalakítást követően az e célból alapított projekt-társaságot 2026 végéig (!) a Miniszterelnöki Hivatal vette át az MVM-től, és napirenden volt az a lehetőség is, hogy az MVM-től Paks I-et is el fogják venni. Ez azonban nem történt meg, és – a társaság honlapja szerint – *de facto* a Paks 2 irányítását továbbra is az MVM vezetése tartotta kezében.

2017 elején már nagyjából egyértelmű volt, hogy Lázár János elvesztette az energia-szektor irányításáért folyó kormányon belüli küzdelmet. Az MNV Zrt.-n keresztül – közvetlenül - a Nemzetgazdasági Minisztérium alá tartozó MVM 2016/17 fordulóján tőkét emelt az ENKSZ Első Nemzeti Közműszolgáltató Zrt.-ben, részesedése elérte az 50%-ot, és ezzel átvette az irányítás az államosított gázszektor működtető, újonnan alapított cégben. A Fideszen belül marakodás miatt lassan haladtak előre a tárgyalások a francia EDF által tulajdonolt DÉMÁSZ visszaállamosításáról is. Bár a franciák elvben késznek mutatkoztak visszaadni a számukra még mindig enyhe nyereséget termelő szolgáltatást, de ragaszkodtak ahhoz, hogy a Magyar Állam a hálózati infrastruktúrát is vegye meg. Végül a szerződést 2017 februárjában írták alá. A 121 Mrd Ft-os vételárból a vevő 6 Mrd-ot saját forrásból fizetett ki, 115 Mrd Ft-ot pedig úgy, hogy ahhoz az MVM-től kapott tőkeemelés, illetve hitel formájában. A tőkeemelés révén az MVM csoport 50%-os tulajdonosa lett az ENKSZ-nak. 2017 novemberében a DÉMÁSZ nevet is elvették a cégtől, az új név NKM Áramszolgáltató Zrt. lett – és így már semmi sem emlékeztethette a közvéleményt az 1995-ös privatizációra. (Az NKM Áramszolgáltató viszont az ENKSZ leányvállalata lett.)

Vagyis, a 3. Orbán-kormány végül az MVM-et erősítette vissza, sőt erősítette is hatalmi pozícióját az országos földgáznagykereskedelmi, illetve a földgáztárolókat működtető egykori MOL-os cégek odacsatolásával, illetve az ENKSZ-ben való formális tulajdonszerzéssel.⁷⁴ Pénzügyileg azonban a cég kivért: 2016-ban 5 Mrd Ft volt az MVM társaságcsoporthoz vesztesége.

10.2 ÁBRA: A MAGYAR ENERGIASZEKTOR LEGNAGYOBB VÁLLALATAI, 2013 TÁJÁNEszközérték alapján (Mrd Ft),
csoportszinten

Forrás: KPMG.

10.5 ÁLLAMOSÍTÁS MINDENÜTT, 2010 - 2017

„Ennek a kormánynak az a küldetése, hogy a magyar cégeknek visszaszerezze a piacot és a külföldieket kitegye az országból.”

Lázár János, Miniszterelnökséget vezető miniszter (2015)⁷⁵

Ami nem valósult meg. Miután a Fidesz 2010-ben ismét kormányra került, az Orbán-rezsim hivatali ideje során számos nagy értékű cég visszaállamosítása is többször napirendre volt, így például

- a MATÁV, illetve jogutódjának, a Magyar Telekomnak a visszavétele⁷⁶,
- a MÁV által 2008-ban decentralizált értékesítéssel eladott *MÁV Cargo* (←6.11.6),
- az orosz tulajdonú *Dunaferr* (←8.4.9)^a,
- a vegyes tulajdonú *Mátrai Erőmű* (←6.5),
- a Ferihegyi repülőtér (←6.3.3),
- az osztrák Raiffeisen bank (←6.9.3) visszavásárlása.

Tervbe volt véve továbbá

- a *Fővárosi Csatornázási Művek* 25% + 1 szavazatnyi részesedésének megszerzése,
- a nagyvárosok távfűtését, illetve az utcai közvilágítást biztosító cégek^b, visszavétele
- az OMNINVEST influenza-vakcina gyártó cég kivásárlása^{c77},
- a vérplazma feldolgozást végző Humán Bioplazma Gyártó (HBP) Kft. megvétele⁷⁸
- művese, a labor- vagy a diagnosztikai szolgáltatók visszaállamosítása⁷⁹
- az alkoholkereskedelem, a meteorológiai szolgáltatás és a betegszállítás állami monopóliumának visszaállítása -

ám ezek a tervek a 2017 végéig nem valósultak meg. Ugyancsak nem valósult meg a harmadik magyarországi mobil szolgáltató, a zöldmezős beruhásként kiépült Vodafone^d és/vagy a nála kisebb, de jelentős piaci részesedéssel rendelkező Invitel megvásárlása⁸⁰ sem. 2015 má-

^a Az ötlet 2013 nyarán vetődött fel, amikor a cég nagyarányú létszámcsökkentést jelentett be. A kormány még 2016 őszén sem tett le erről a szándékáról, jól lehet a cég orosz tulajdonosai az első pillanattól kezdve elzárkóztak a cég eladásától. [NSZ, 2013. nov. 8. http://index.hu/gazdasag/2016/09/20/az_allam_tovabbra_is_beszallina_a_dunaferrbe/](http://index.hu/gazdasag/2016/09/20/az_allam_tovabbra_is_beszallina_a_dunaferrbe/)

^b György István, fideszes országgyűlési képviselő, Budapest városüzemeltetéséért felelős főpolgármester-helyettese 2013 tavaszán azt kezdeményezte az Országgyűlésben, hogy állami vagy önkormányzati tulajdonba kellene venni a közvilágítási közműveket is. Egyes találgatások szerint ennek az lett volna az értelme, hogy így a villanypóznákra a pártok csak engedéllyel helyezhettek volna ki választási plakátokat. Pár héttel a benyújtás után azonban ezt a javaslatot a képviselő visszavonta, így az ügy lekerült napirendről.

^c A hosszú távú állami szerződésekkel rendelkező, Cipruson bejegyzett cég 2010-ben Romániába helyezte át székhelyét, majd pedig 2015 elején nevet váltott, és Fluart Innovatív Vaccines Kft. néven működött tovább Pilisborosjenőn [HVG, 2015. márc. 7.]. Két és fél évvel később már a hírek arról szóltak, hogy a cég „utódaként” egy állami vakcina-gyár fog épülni Debrecenben [Népszava, 2017. szept. 16.].

^d Jóllehet erről 2013 elején már a miniszterelnök személyesen is tárgyalt a multinacionális cégcsoport vezérgazgatójával. www.portfolio.hu, 2013. febr. 25. Lapjelentések szerint erre a célra 200 M €-t (≈ 60 Mrd Ft) irányzott elő a kormány.

jusában a kormány tárgyalásokat kezdett mintegy 90 önkormányzattal arról, hogy az állam átveszi veszteségesé tett távhőszolgáltató cégeiket is⁸¹ - de itt sem történt előrelépés 2018 tavaszáig.

Ami viszont megvalósult. Messze túlmenve a korábbi, előzetes bejelentéseken és választási ígéreteken, a 2. Orbán-kormány átfogó államosítási politikát hirdetett meg a pénzügyi szektorban.⁸² Először a *Takarékbank*, valamint a mögötte álló takarékbanki hálózat, majd az *MKB* és a *Budapest Bank*, illetve két újonnan megalapított magánbank (Gránit Bank, Széchenyi Bank), illetve az állam által alapított FHB leánybankjának, az FHB Kereskedelmi Bank államosítása került napirendre. Minderről a 2010-es választások előtt szó sem esett. Csak 2012 nyarán, egy nyilvános beszédben mondta ki először a miniszterelnök, hogy „[a] kormány új gazdasági modelljének része az is, hogy a bankrendszer 50% százaléka magyar kézben legyen. (...) Ha ezt sikerül végigvinni, az unikális lesz egész Közép-Európában”.^{83a}

Amikor ezt a célt Orbán megfogalmazta, a mérlegfőösszeg alapján számított részaránya a hazai bankoknak – ideértve a 100%-ban állami tulajdonú bankokat is – mindössze 21% volt. 2014 végére az államosítási cél teljesült, sőt túl is teljesült. Ám, mint utólag kiderült, a kormány szándékának ez a fajta előzetes nagydobra verése visszaütött: a potenciális eladók ugyanis biztatást kaptak arra, hogy vastagon megkérjék az árát az eladásra kínált bankoknak. Ez pontosan ugyanaz a helyzet volt - csak éppen fordított előjellel -, ami az 1994-95-ös privatizációk során történt. Akkor a Magyar Állam mindenképpen eladni akart, ez leszorította az árakat; 2010-ben viszont **minden áron bankot akart venni - ez meg felvitte az árakat.**

2015. február 9-én azonban az Orbán-kormány - legalábbis ideológiai értelemben – kapitulálni kényszerült. Több hónapnyi titkos tárgyalás után Orbán Viktor kétoldalú megállapodást írt alá a londoni székhelyű EBRD-vel, amelyben – egyebek között^b - ígéretet vállalt arra is, hogy 3 éven belül privatizálja a legnagyobb bankokban szerzett tulajdoni részesedéseit.⁸⁴ Nagy kérdés, hogy akkor mire föl zajlott ez a nagy államosítás? Csak az elvi ígéret teljesítése volt a cél (50%-nál nagyobb magyar tulajdon), vagy a kormány eleve nem is szándékozott betartani ígéretét. Nem tudni.⁸⁵

Összességében jelentős vagyoni kört, 200-nál is több céget érintettek a 2010-es választásokat követően végbement államosítások. Ennek ellenére mindezek egyedi intézkedések voltak.⁸⁶ Visszaállamosításra vonatkozó külön törvényt nem hoztak^c, míg egyes poszt-szocialista országokban - például Szerbiában - 1994-ben egy külön törvény intézkedett 436 privatizációs szerződés utólagos érvénytelenítéséről és az öngazgatási struktúra visszaállításáról.⁸⁷ A 2. és 3. Orbán-kormány idején meghozott jogszabályok többsége "csak" a tulajdonjogok csorbítását, a kipécézett iparágak jövedelmezőségének mesterséges rontását célozta és eredményezte. Ez lényeges különbség, amire Soós (2013b) okkal hívta fel a figyelmet. Sőt, mint majd látni fogjuk az államosítási tranzakciók jelentős része szűken vett **jogi értelemben nem is volt**

^a Persze Orbán Viktor korábban egészen mást mondott. Például azt, hogy „a magyar gazdaság mindaddig működésképtelen marad, amíg az állami nagybankokra van alapozva. Kizárólag a pénzintézetek magánkézbe adása segíthet.” (←6.9.5).

^b Az egyik ígéret a bankadó csökkentése, a másik pedig az volt, hogy a következő három évben a bankok terheit a kormány nem fogja tovább növelni valamilyen újabb trükkel. Ez utóbbi megállapodást a 2017 márciusában megszavazott új árverési törvény felülírta, amikor a jogalkotó kikötötte, hogy bank az adós ingatlanát csak a becsérték 100%-án adhatja el – szemben a korábbi 70%-kal.

^c Ebből a szempontból hasonló volt a helyzet Lengyelországban, ahol a Kaczynski-féle vezetés 2016-tól ugyan csak több magáncéget államosított – anélkül, hogy erre külön törvényi felhatalmazást kért volna. A hivatalos indoklása szerint minden esetben egyedi „üzleti döntés” született. Kozarzewski – Baltowski (2016).

államosítás, mert nem a Magyar Állam és nem a privatizációs szervezet lett a többségi tulajdonosa a korábban magántulajdonban álló cég részvényeinek, illetve üzletrészeinek.

A későbbiekben azt is látni fogjuk, hogy milyen nehézségekkel találja magát szemben a kutató, amikor a visszaállamosítások szerteágazó folyamatát számokkal próbálja meg összefoglalóan jellemezni. Az alábbi táblázat is csak arra alkalmas, hogy a nagyságrendeket és a főbb arányokat tükrözze vissza.

10.3 TÁBLÁZAT: A 2. ÉS 3. ORBÁN-KORMÁNY JELENTŐSEBB VISSZAVÁSÁRLÁSI TRANZAKCIÓI, 2010 – 2017

	ÁGAZAT	ÉRINTETT TÁRSASÁGOK SZÁMA (DB)	KIFIZETETT VÉTELÁR (MRD FT)
1	Energetika	14	812
2	Pénzügyek*	140	353
3	Távközlés, informatika, média, közlekedés	8	85
4	Egyéb közművek	9	32
5	Feldolgozóipar	10	15
6	RÉSZVÉNYEK ÉS ÜZLETRÉSZEK ÖSSZESEN	181	1503
7	Ingatlanok**, termőföld	n.a.	189
8	Egyéb intézmények, ingóságok	2	8
9	ÁLLAMI VÁSÁRLÁS ÖSSZESEN***	202	1699

Megjegyzések:

* Ebből 128 takarékszövetkezet.

** Közte 21 ezer db devizahitelesektől megvásárolt lakás.

*** Ebből 19 különféle PPP projekt, amelyek mögött projekt társaságok álltak.

A táblázat a kisebb települési önkormányzatok és négy regionális víziközmű cég államosítási-felvásárlási döntéseit – információ hiányában - nem tartalmazza! Szerepelnek viszont a táblázatban a magányudíjpénztárak által tulajdonolt 20 társaság kisebbségi részvényei és üzletrészei összesen 190 Mrd Ft értékben, amelyek 2011-ben ellentételezés nélkül, ingyenesen kerültek állami tulajdonba.

Forrás: 10.10 Függelék

Mennyire megbízható ez a fentebb kimutatott 1700 Mrd Ft-os adat, amely egyedi tranzakciós adatok összegzésével állt elő? Egyetlen viszonyítási alapunk van, az Eurostat nemzeti számla rendszere⁸⁸, melynek alapadatai a magyar kormánytól, közvetlenül a Központi Statisztikai Hivaltaltól származnak. Eszerint a magyar államháztartás (*general government*) tulajdonában lévő részvényállomány 2010 és 2015 között 1451 Mrd Ft-tal nőtt, ami viszonylag közel van a 10.3-as táblázat 6. sorában szereplő 1503 Mrd Ft-os értékhez.

10.5.1 A kisajátítás szabályozása a nemzetközi jogban

„Nem bíztatom sok jóval a magyarországi külföldi kiskereskedelmi szereplőket, sőt némelyik jól tenné, ha elhagyná az országot. és nem öntené ide az európai szemetet. (...) Aki ma Magyarországon agrártermeléssel foglalkozik, ki van szolgáltatva a külföldi feldolgozó szektornak, és annak csökkenésével lehetne előbbre lépni.”

Lázár János kancellária miniszter (2016)⁸⁹

Ha ragaszkodunk a jogtudomány fogalmi kereteihez, akkor ebből a definícióból kellene kiindulnunk: „A kisajátítás a magántulajdon kényszerű igénybevétele közcélra törvényes eljárásban és kártalanítás ellenében. Tárgya csak ingatlan vagy ingatlanhoz kapcsolódó jog lehet. A közhatalomnak nem minden tulajdonelvonása kisajátítás, nem az sem a büntető jellegű vagyonek Kobzás, sem a társadalmi-politikai célú, vagyona tcsoportosítást szolgáló 20. századi szocializálás.”⁹⁰ Nem ezt tesszük! Egyfelől, kisajátításnak tekintünk minden féle vagyontárgy államosítását, másfelől pedig nem tekintjük perdöntő kritériumnak, hogy a tulajdontól való megfosztást követi-e kártérítés. Egyszerűbben szólva, a „kisajátítás” kifejezést az „államosítás” szinonimájaként használjuk – bár tudjuk, hogy jogi szempontból ez pontatlan.

Ennek ellenére egy rövid jogtörténeti kitérő indokolt. A római jog a kisajátítás intézményét nem ismerte, ezért a modern polgári jog kénytelen volt ezt önállóan kidolgozni. Ennek megalapozása Hugo Grotius *De jure belli ac pacis* (1625) c. alapművében található. A gondolatmenet kiinduló pontja az, hogy a magántulajdon kialakulása nem szüntette meg teljesen a közösség „eredendő” jogait, sőt ezek a jogok (*ius eminens*) továbbra is az egyének joga (*ius singulare*) fölött állnak. Ez az érvelés azután beépült az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozatába (1789) is.

3: MAGÁNTULAJDON – KÖZTULAJDON

Tárgyunk szempontjából akár szimbolikus jelentőségűnek is mondhatjuk, hogy az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozatának utolsó, 17. cikkelye foglalkozik ezzel a kérdéskörrel. „Tulajdonától - lévén a tulajdonjog szent és sérthetetlen - senki meg nem fosztható, legfeljebb csakis oly esetekben, amikor ezt a közösség érdekében fakadó nyilvánvaló és törvényes úton megállapított szükségesség követeli meg - ám ekkor is csak igazságos és előzetes kártalanítás fejében.”⁹¹

Másfelől viszont azzal is tisztában vagyunk, hogy bizonyos esetekben mégis meg kell maradnunk a jog keretei között. Leginkább akkor, amikor egy-egy államosítási aktus következményeként nemzetközi jogi konfliktus keletkezik, és erről adunk beszámolót, leírást. Az állami kisajátítás (angolul: *expropriation*) ugyanis pontosan beilleszthető a nemzetközi jogrend keretei közé – szó sincs tehát arról, hogy minden államosítás eleve jogsértés lenne.

A mai általános jogfelfogás szerint négy feltételnek kell teljesülnie ahhoz, hogy egy szuverén nemzetállam államosítási döntése ne legyen jogsértő:

1. Az elvont tulajdonra a közcélok megvalósítása érdekében van szükség.
2. Az államosítás nem lehet diszkriminatív.
3. Meg kell felelnie a jogszabályokban körülírt eljárási rendnek.
4. Az elvont javak tulajdonosát kárpótolni kell.⁹²

Ezt számos nemzetközi szerződés is nagyjából azonos tartalommal rögzítette – így például az emberi jogok és alapvető szabadságjogok védelméről szóló, 1950-es római egyezmény is, amelyet Magyarország 1993-ban iktatott törvénybe.⁹³

Az indokolatlan vagy aránytalan államosítással együtt járó igazságtalanságokat kívánta megelőzni a kártalanítás kötelezővé tételével az ENSZ 1974-es chartája⁹⁴, aminek Magyarország ugyancsak aláírója. Mindezen túlmenően is, napjainkban több száz olyan kétoldalú beruházásvédelmi megállapodás létezik – és Magyarország is sok ilyen szerződést írt már alá⁹⁵ -, amelyekben ez a négy pont pontosan ebben a megfogalmazásban szerepel.^a

Ha jobban belegondolunk, nyilvánvaló, hogy számos olyan eset van, amikor egy-egy ingatlan kisajátítása valóban közérdek: egy 19. századi német jogtudós 19 csoportba sorolta be a lehetséges eseteket (pl. közterek létesítése, útépités, temetők létesítése). A magyar jogrendbe is így épült be a fogalom: először a vasutak és csatornák építését szabályozó 1836. évi törvénnyel, amely lehetővé tette, hogy – mai kifejezéssel élve – magánvállalatok az állam nevében ingatlanokat sajátítsanak ki, amennyiben erre infrastrukturális fejlesztések céljából szükségük van.⁹⁶ Ezt követte azután 1881-ben egy általános törvény elfogadása, amely lényegi változtatás nélkül 1951-ig hatályban maradt.⁹⁷ Maga az 1881. évi törvény taxatívén 12 kisajátítási jogcímet sorolt fel, amihez azután egy záró pontban a jogalkotó engedélyezte a kisajátítást „mindazon esetekben, melyekben a kisajátítást külön törvény állapítja” meg. Ruszoly (1996) kiváló áttekintő tanulmánya a későbbi évek egyedi törvényeit 21 pontban sorolta fel. Így született kisajátítási törvény a Ferenc József híd építéséről, vágóhidak bővítéséről, kislakások építéséről stb.

Einstand és/vagy regulatory taking? A magyar köznyelv gyorsan megtalálta a megfelelő kifejezést: *einstand*. Először a magánnyugdíj-rendszer államosítása kapcsán, 2010 októberében, az országgyűlési és az önkormányzati választásokat követően került elő ez az utalás a jól ismert ifjúsági regényre. Kozek András, a Stabilitás Pénztárszövetség elnökségi tagja egy siófoki szakmai konferencián használta először ezt a kifejezést⁹⁸, arra az előző napi miniszterelnöki bejelentésre utalva, hogy 2010 novemberétől 2011. december végéig felfüggesztik a magánnyugdíj-pénztárakba történő járulékok átutalását. Pár héttel később az Országgyűlés egy politikai nyilatkozatban vállalt kötelezettséget arra, hogy a magánnyugdíj-pénztár tagokat a jövőben sem érheti hátrány.⁹⁹ A kényszer és az ígéretek hatására a 3 millió pénztártag 97%-a eltúrte, hogy a törvény alapján visszakerüljön a társadalombiztosítási alapon működő ún. 1. pillérbe.

4: EINSTAND – RÉSZLET A WIKIPEDIÁBÓL

Molnár Ferenc *A Pál utcai fiúk* című népszerű regényéből (1906) közismertté vált régi pesti gyermeknyelvi kifejezés, amelyet olyan helyzetekre használunk ma is, amikor az erősebb jogán valakinek felháborító módon lefoglalják a tulajdonát.

Molnár Ferenc így ír erről: „Ez különleges pesti gyerekszó. Mikor valamelyik erősebb fiú golyózní, tollazni vagy szentjánoskenyér-magba - pesti nyelven: *boxenlibe* - játszani lát magánál gyöngébbet, s a játékot el akarja venni tőle, akkor azt mondja: *einstand*. Ez a csúf német szó azt jelenti, hogy az erős fiú hadizsákmánynak nyilvánítja a golyót, s aki ellenállni merészel, azzal szemben erőszakot fog használni. Az *einstand* tehát hadüzenet is. Egyszersmind az ostromállapotnak, az erőszaknak, az ököljognak és a kalózzuralomnak rövid, de velős kijelentése.”¹⁰⁰

Utólag visszatekintve erre a fejleményre, azt kell mondanunk, hogy számítani kellett volna rá. Amikor Orbán 1998-ban első alkalommal kormányra került, az egyik első intézkedése az volt, hogy 6%-on befagyasztotta a magánnyugdíj-pénztári járulékkulcsot, ami jelentősen rontotta valamennyi pénztár tag várományi pozícióját.

^a Mint majd látni fogjuk (→2. fejezet) a magyar jog szótára lényegesen különböző tartalommal használ olyan kifejezéseket, amelyeket a köznyelv szinonimaként: kártérítés, kártalanítás, kárpótlás, kárrendezés.

Szakmai berkekben már ekkor felreppent az a gyanú, hogy a miniszterelnök az egész rendszer felszámolását fontolgatja.

Az *einstand* furcsa keveréke az erőszaknak és az erőszakkal való fenyegetésnek: mint emlékeztetés, amikor a „vörös ingesek” elvették a Pál utcaiak golyóit, egyetlen pofon sem csattant el.

Az analógia azért találó, mert nyers erőszakkal, egy magántulajdonban álló cég vagyonának lefoglalásával, a korrupció bélyegének rásütésével, illetve a cég-menedzsment erőszakos eltávolításával a Magyar Állam csak néhány alkalommal - így például - a Pécsi Vízmű és a Pécsi Közlekedési Zrt. visszaállamosítása során, a Citadella vendéglátósaival, egy kínai piac kereskedőivel, a Welt Kft. tulajdonosaival szemben élt. Ilyen volt a nevezetes Munkácsy festmény, a Golgota „védelem alá helyezése” is 2015 nyarán.^a Egy alkalommal a Főváros is ehhez a durva eszközhöz nyúlt, amikor 2016 első napjaiban erőszakkal távolította el a Simicska Lajos cégbirodalmához tartozó MAHIR Cityposter Kft. utcai hirdetőoszlopait. De ezek mégiscsak kivételek voltak.

5: EINSTAND – KONKRÉTAN (MUNKÁCSY GOLGOTÁJA)

A Magyar Nemzeti Bank (MNB) a 2014 elején indított, műkincs-visszavásárlási Értéktár Program részeként meg akarta vásárolni Munkácsy Mihályi *Golgota* című nagyméretű festményét, hogy teljessé tegye a trilógiát, miután a két másik festmény, az *Ecce homo* és a *Krisztus Pilátus előtt* már régebb óta az állam tulajdona volt. A hiányzó harmadik kép egy kalandos életű, „amerikás magyar” üzletember, Pákh Imre tulajdonában volt, aki készen is állt az alkura, de az árban nem tudott megegyezni az MNB-vel, pontosabban a Magyar Állammal, melynek képviselőivel ugyanerről a képről már 2003-ban is folytak tárgyalások. Több hónapig tartó alkudozás után, 2015 júniusában az MNB megszakította a tárgyalásokat, a Forster Központ Műtárgyfelügyeleti Irodája pedig elindította a festmény védési eljárását. Ez azt jelenti, hogy az állam elővásárlási jogot kap a festményre, s a képet kivinni sem szabad az országból, vagyis Pákh nem vihette vissza az Egyesült Államokba az onnan 2012-ben Magyarországra, pontosabban Debrecenbe szállított képet. A Magyar Állam érdekei szerinti jogerős döntés 2016 márciusában született meg.

Ez sem volt államosítás vagy elkobzás – csak éppen a tulajdonost a Magyar Állam abban korlátozta, hogy visszavigye a képet oda, ahonnan hozta. „Szerettük volna Pákh urat meggyőzni ezzel a barátságos lépéssel, hogy minden körülmények között érdemes megállapodni a magyar állammal” – mondta a döntésről Lázár János, aki ekkortájt éppen Orbán legbizalmasabb minisztere volt.¹⁰¹ (A képpel kapcsolatos jogvitán kívül Pákh Imrének volt egy függőben lévő bűnvádi ügye is egy üzleti alapon működő, ős-sejt beültető klinika tevékenysége kapcsán.)

Az esetek többségében tehát a politika jogalkotással, peres úton és/vagy indirekt nyomás gyakorlással (durvább kifejezéssel: zsarolással) érte el célját. A 2010 utáni időszak távlatából visszatekintve egyértelmű, hogy ugyanilyen *einstand* áldozata lett 1999-ben Leisztinger Tamás is, akitől az 1. Orbán-kormány a frissen privatizált Bizományi Áruházat vette el (←10.2.3).

Egyébként a fizikai erőszak a két pécsi esetben is csak a kezdet volt. Négy évvel később, végül a Pécsi Vízmű francia tulajdonosaival is kártérítéssel járó pénzügyi megállapodás született, míg a másik pécsi ügyben pedig még 2015 elején is tartottak a perek.¹⁰² Hasonló volt a Syma-csarnok története. Ezt az állami tulajdonú telekre épített rendezvényközpontot, amely 5 Mrd forintnyi svájci – magyar magántőkéből épült, a kormányzat 2014 októberében megpróbálta kisajátítani. Az indok az volt, hogy a 2024-es budapesti olimpia miatt van szük-

^a Az ügyből per lett, amely eljutott a jogerős döntésig. Ezt azonban 2017 nyarán a Kúria érvénytelenítette és új eljárásra kötelezte az első fokú bíróságot.

ség a telekre, s ezért rögtön felmondta a 2005-ben 30 évre kötött ingatlanbérleti szerződést is. Közel két éves tárgyalás után végül a kormány nevében tárgyaló MNV Zrt. lemondott a kisajátításról és adás-vételi szerződést kötött.¹⁰³

A 2. Orbán-kormány egyik első lépése volt, hogy módosítsa a 2008-ban életbe lépett *ingatlan-kisajátítási* törvényt.¹⁰⁴ Először, 2011-ben a munkahelyteremtő beruházás jelent meg a kisajátításra jogosító közérdekű célok között. Ez még ugyanabban az évben kiegészült az energiatermeléssel, különös tekintettel arra az esetre, ha a kisajátítás nukleáris létesítmény vagy radioaktív hulladék-tároló biztonsági övezetében lévő ingatlan megszerzését célozza. 2012-től a nemzeti emlékhely örökség-védelmi érdekei is felkerültek a listára. Ezt követte a víziközmű-szolgáltatás, majd a sport-infrastruktúra fejlesztése, mint fontos közcél. 2013-ban jött a környezetkárosodás felszámolása, majd az Országgyűlés hivatalainak elhelyezése.^a

2014-ben a kisajátítás lehetőségét kiterjesztették a részvénytulajdonra is.¹⁰⁵ Így lehetőség nyílt arra, hogy zártkörű részvénytársaságból az állam – vagy bárki más nagyreszvényes – *akarataik ellenére szorítson ki tulajdonosokat*. Az érintett cégek listáját 2015 januárjában tették közzé a Cégekzlönyben. Ebbe a kategóriába sorolták az MVM-et – ahol a kisebbségi tulajdon aránya ekkor 0,13% volt –, a FŐGÁZ-t, továbbá több regionális vízművet, illetve a Volán-társaságokat.¹⁰⁶ E törvény alapján az MNV Zrt. fel is szólította tulajdonostársait, hogy 2015. június 3-ig adják le a „hiányzó” 359 darab MVM részvényt. Miután ennek a tulajdonosok nem tettek eleget, a részvényeket az MVM érvénytelenítette, s a helyettük kibocsátott részvényeket az MNV Zrt. kapta meg.¹⁰⁷ Ettől kezdve nincs szükség többé arra, hogy az MVM Zrt. közgyűlést hívjon össze – a céget az MNV Zrt. közvetlenül utasíthatja bármire.

Bár az einstand kifejezés közérthető minden kicsit is műveltebb magyar olvasó számára, valójában akkor járunk közelebb az igazsághoz, ha az angolszász jogi nyelv kategóriáját, a „*regulatory taking*”-et tekintjük a megfelelő *terminus technicus*-nak. Ezt a nevet arra a politikára használják megnevezésül, amikor egy ország kormányzata – a közérdekre való hivatkozással – úgy változtatja meg a gazdasági szabályozókat, hogy ennek nyomán az állam magához vonja az adott cég gazdasági tevékenysége nyomán elérhető profitot – ám ezt anélkül teszi, hogy ténylegesen a tulajdonjogot is átvénné.¹⁰⁸ Ha viszont egyszer ez az állapot létrejön, akkor a szóbanforgó cég eminens érdekévé válik, hogy a nyereséget nem termelő céget az államnak önként, akár nagyon alacsony áron is értékesítse.

Azt is mondhatjuk, hogy „nincs új a nap alatt” – nagyjából hasonló módon zajlott le a magyar ipar és a pénzügyi szektor államosítása 1945-1948 között. Amit az imént *regulatory taking*-nek neveztünk, azt Gerő Ernő – és nyomában a magyar gazdaságtörténet¹⁰⁹ – „száraz államosítás”-nak titulálta (←1.1.9.5).

* * * * *

A külföldi befektetők maguktól is menni akartak... A visszaállamosításokon túlmenően az ország versenyképességét érintő fontos fejlemény volt az is, hogy számos korábban Magyarországon megtelepedett multinacionális cég üzembeszárással távozott, vagy eszközeit más, esetenként magyar magánvállalkozásoknak értékesítette.

- A lakossági gázszolgáltatás területén az első fontos fejlemény volt a francia GDF International S.A. távozása, valamint a német RWE tulajdonában álló Elmű-ÉMÁSZ csoportnak az a döntése, hogy egy magyar vállalkozásnak eladja az általuk birtokolt Sinergy Kft.-t. 2017-ben a TIGÁZ-t birtokló olasz ENI is távozott, a részvények az ugyancsak magyar tulajdonú MET Holding AG-hez kerültek.

^a A kisajátítás feltételeire vonatkozó szabályok is változtak 2014 után: egyre kevésbé kellett a kormányzatnak indokolnia, hogy miért is elkerülhetetlen ez a lépés.

- 2017 végén döntés született arról, hogy a német RWE és a vele együttműködő EnBW eladja a tőzsdére bevezetett, 7500 munkavállalót foglalkoztató, ámde erősen környezetszennyező és ezért évi 10 milliárdos büntetőadót fizető *Mátrai Erőmű Zrt.* 72,62%-os tulajdonrészét Mészáros Lőrincnek, Orbán Viktor miniszterelnök barátjának.^a
- 2014-ben hozott döntést 75 tagból álló magyarországi benzinkút-hálózatának eladásáról az orosz Lukoil. 2016-ban a 173 benzinkutat üzemelő olasz Agip is elment, a kutatkat a MOL vette át. 2015 végén kivonult a PB-gáz szektorból a 40%-os részesedésével piacvezető, holland SHV Energy, az 1993-ban privatizáció útján létrejött Primagáz (←6.6.2) tulajdonosa.^b
- A feldolgozóipar számára veszteség, hogy 2010-ben megszűnt a TDK rétsági transzformátor gyára, majd 2013 őszén leállt a munka a Sanyo Hungary Kft. dorogi nap-elem gyárában is. 2014-ben bezárta itteni termelő üzemét a Nokia Komárom Kft., a Samsung SDI Magyarország és a budapesti Douwe Egberts kávé- és tea gyár. 2015-ben a Danone budapesti üzeme, a Bonbonetti nagykanizsai üzeme és a Triumph fémhártya gyár magyarországi üzemei is leálltak. 2018 elején leállt a Heineken sörgyár martfűi üzeme is. Ugyancsak nagy veszteség volt az amerikai General Electric vezetésének az a 2018 elején született döntése, amelynek nyomán – ismeretlen áron, vélhetően az Eximban hiteléből – egy befektetői csoportnak, illetve a cég magyar menedzsmentjének értékesítette az egykori *Egyesült Izzó* (Tungstram) néven ismert budapesti fényforrás gyárat, továbbá vidéki gyáregységeket is.^c
- 2018 folyamán a Telenor Magyarország Zrt. (2010 előtti nevén: Pannon GSM) részvényeit egy regionális csomag részeként eladta a norvég szolgáltató cég egy csehországi pénzügyi befektetői csoportnak, a Petr Kellner által 1991-ben alapított Első Privatizációs Alapnak [←1.2.8.2].^d
- A médiapiacról kivonult a finn Sanoma, bizonyos műsorcsatornáit Luxemburgba költöztette az RTL csoport. Bezárta magyarországi irodáját a Gallup közvéleménykutató cég is.
- A pénzügyi szektor számára érzékeny veszteség, hogy kivonult Magyarországról a Hypobank (2010), a Credigen (2010-2014), a Crédit Agricole Bank (2012), a HSBC (2012), a Banco Popolare (2013), az ING Alapkezelő (2014), az American Express (2017). 2015-ben felszámolta lakossági üzletágát a Citibank és a Szberbank is. 2016-ban kivonult a belga tulajdonban álló AXA bank is, amely 2007-től egy fióktelepet működtetett Magyarországon.
- A kiskereskedelemben a Match, a Profi és a Cora élelmiszer-üzletláncok, illetve Bricostore, a Baumax és a Praktiker^e barkács-áruházláncok távozása volt fontos fej-

^a Piaci hírek szerint Mészáros valójában a Magyar Állam strómanjaként lépett bele az üzletbe, abban a reményben, hogy az államnak majd haszonnal tovább tudja adni a megvett részvényeket. *HVG*, 2018. ápr. 5.

^b A céget a Wallis-csoportból ismert nagyvállalkozó, Nagy György vásárolta meg 2015 decemberében egy projekt-cégen keresztül. <http://vs.hu/gazdasag/osszes/jol-fialo-ceget-szemelt-ki-maganak-a-met-egyik-tulajdonosa-0104#!s17>

^c Öt gyárról (Budapesti Fényforrásgyár, Nagykanizsai Fényforrásgyár és Logisztikai Központ, Kisvárdai Halogén- és Autólámpagyár, Zalaegerszegi Alkatrészgyár, valamint a Hajdúböszörményi Alkatrészgyár) és több mint 4 ezer munkahelyről van szó. A legrészletesebb beszámolót ld. Piaci hírek szerint valójában a Magyar Állam készül megszerezni az újonnan alakult Tungstram 2018 csoport részvényeit. *HVG*, 2018. ápr. 5. 21. és 59. o.

^d Kellner a kelet-európai térség egyik leggazdagabb embere, a Forbes magazin listáján a 88. helyen állt – akkor, amikor Csányi Sándor helyezési száma 1999 (sic!) volt [*Népszava*, 2018. márc. 22.]. Ekkor már az egykori cseh-szlovákiai alapítású cég, a PPF Hollandiában volt bejegyezve.

^e Ezt az anyacég szintjén 2013 óta pénzügyi gondokkal küszködő, Magyarországon 19 barkácsáruházat üzemeltető hazai üzletláncot Veres Tibor, a Wallis csoport meghatározó tagja vásárolta fel 2016-ban.

lemény 2012-2015 között. Az elektronikai termékek piacáról a Saturn üzletlánc 2012-ben vonult ki. A személyautó forgalmazásban a Chevrolet márka 2015-ös kivonulása volt említésre méltó fejlemény. 2017-ben az osztrák Dorotheum cég, az egykori Óra- és Ékszer Vállalat jogutódjaként látrejött Orex lánc tulajdonosa jutott arra a következtetésre, hogy jobban jár, ha kivonul. Helyére a Nagy Elek tulajdonolta BÁV lépett be. 2017 nyarán bezárta utolsó üzleteit a brit Marks&Spencer (M&S) kiskereskedelmi hálózat, amely Magyarországon elsősorban a ruházati szektorban volt aktív.

- 2015 végén kivonult Magyarországról az a portugál ingatlanfejlesztő cég^a, amely Leisztinger Tamástól 2007-ben vásárolta meg a Kopaszi-gát néven ismert, 56 hektáros XI. kerületi ingatlant, s amely az ország legnagyobb újépítésű iroda- és lakóparkja lehet. A terület nagy része Garancsi Istvánhoz került.
- Másfél évi működés után 2016 nyarán felfüggesztette működését Magyarországról az amerikai alapítású Uber taxis cég (→10.5.6).
- 25 évi működés után, 2016 nyarán kivonult az amerikai Universal Leaf Tobacco Zrt., amely korábban a Magyarországon felvásárolt dohányt nyíregyházi üzemében dolgozta fel. Így csak egyetlen dohányfermentáló üzem maradt az országban, a Lázár János kancellária-miniszterhez közel álló Continental-csoportba tartozó Dofer Zrt. (→10.5.6).¹¹⁰
- 2017 során kiszorították a magyar piacról az angol-dán tulajdonban álló a G4S cégcsoportot, amely pénzszállítással, a bankautomaták töltésével és a lakások őrzésével foglalkozott. Helyükre egy Garancsi Istvánhoz köthető vállalkozás lépett.¹¹¹

Aggasztóak az aggregált adatok is. A KSH nyilvántartása szerint 2008 és 2015 között a külföldi irányítású, nem-pénzügyi vállalkozások száma 8%-kal csökkent, ha csak az EU-n kívüli országokat nézzük, a csökkenés mértéke 20% volt. Az Opten adatbázis szerint különösen jelentős volt a kínai cégek számának csökkenése, ami erősen kétségessé teszi, hogy a 2. és 3. Orbán-kormány keleti nyitás politikájának volt-e a kézzelfogható hozadéka. 2010 végén még 3077 darab volt a Magyarországra bejegyzett kínai érdekeltségű cégek száma, azonban ez a szám 2016 végére 1186 darabra esett, ami 61%-os zuhanás.¹¹²

10.5.2 Külföldi előzmények és párhuzamok

Szlovákiában a Mečiar-kormány 1995-ben a Slovensky Plynarensky Priemysel (földgáz-termelés), a Slovenske Telekomunikacie (telekommunikáció), az Imuna (gyógyszergyár), valamint három regionális áramszolgáltató cég többségi tulajdonát vásárolta vissza.¹¹³ A Mečiar-kormány bukását követően, 1998 végén az új kormány több privatizációt is felülvizsgáltatott. Így a Slovnaft privatizációját is, melynek eredményeképpen módosították a szerződési feltételeket és a Slovintegra visszaadta az állami vagyongyűnökségnek a részvények 10%-át. A felek megegyeztek, hogy ez által a Slovnaft privatizációja végleg lezárult. Robert Fico kormánya is élt az államosítás eszközével: 2014 végén azonnali hatállyal felmondta az olasz Enel cég bérleti szerződését, amelyet még Mikulas Dzurinda kormánya kötött 2006-ban a bős vízerőmű üzemeltetésére.¹¹⁴ Tervezték az egészségügyben működő magánbiztosítók államosítását is, de azután feladták ezt a tervet.

Fontos hangsúlyozni, hogy a 2010 utáni visszaállamosítások – különösen az, ami az energia- és bankszektorban történt – sok tekintetben hasonlított arra a stratégiára, amit Jelcin orosz elnök követett 1998 után, illetve Putyin folytatott 2003-tól kezdve.¹¹⁵ Jelcin akciói kö-

^a A Mota-Engil, Finibanco és Estia portugál cégek alkotta vállalatcsoportról van szó.

zül a legfontosabb a Gazprom feletti uralom visszaszerzése volt. 1998-ban ugyanis az állami kézben maradt részvénytársaság 40% alá esett és a nyilvánosságra hozott tervek szerint ezek is értékesítésre kerültek volna. Jelcin apparátusa azonban adóhátralékok felhalmozódás címén a Gazprom eszközeinek egy részét átvette és így hamarosan 50% fölé vitte az állami tulajdon arányát.

Putyin államosítási intézkedései közül a legfontosabb a legelső volt, a Jukosz vállalat fő tulajdonosának letartóztatása 2003-ban, majd a cég bekebelezése az állami tulajdonban álló Rosznyefty által.^a Ez világtörténelmi jelentőségű fordulópontra vezetett a korábbi, reform-pártinak tűnő Putyini politikában. A Basnyefty névre hallgató, baskíriai olajvállalatot a 2000-es évek elején privatizálták, de már 2004-ben vissza is vette az állam, miután a cég fő tulajdonosát Vlagyimir Jevtusenkovot pénzmosás alapján őrizetbe vették, a cég részvényeit pedig eladták a Rosznyefty nevű állami cégnek.^b 2005-ben a Gazprom felvásárolta a Szibnyefty nevű magántulajdonú olajcégét is, és ebből építette ki a saját olajipari vertikumát (Gazprom Nyeft). Visszalépés történt az olaj- és gázmezők kiaknázására létrehozott vegyesvállalatokban is. Például a Szahalin-2 projektben a Shell, a Mithsubishi és a Mitsui részesedései a Gazprom kizorító tevékenysége nyomán minimálisra csökkentek. 2006 júniusában az Orosz Állam átvette a VSMPO-AVISMA cég részvényeinek 60%-át, egy olyan céget, mely egymagában a világ titán termelésének 2/3-át adta.

Putyin idején történt az is, hogy az öt legnagyobb állami bank felvásárolta a kisebb magántulajdonú pénzügyintézeteket. 2005-ben még a magánbankok részaránya a szektor mérlegfőösszegéhez képest közel 70% volt – ez 2015-re 35% körüli szintre esett vissza. Az orosz feldolgozóiparon belül az autógyártás és a repülőgépgyártás területén voltak nagy visszaállamosítások.¹¹⁶ A termelés és a közszféra adatait egybe számolva számottevő volt a visszaalakulás mértéke. 1996-ban az állam részesedése a foglalkoztatásban 22% volt, ez 2015-re visszaemelkedett 28%-ra. A 2008-ban kirobbant pénzügyi válság számos orosz pénzügyintézetet és iparvállalatot romba döntött. Ezek egy részét az állam kimentette és/vagy felvásárolta. Ez is az állami tulajdon részarányát növelte. Értelemszerűen államosítás lett a következménye annak is, hogy Oroszország 2014-ben katonai erővel elfoglalta a **Krím-félszigetet**, ahol a vállalatok és az ingatlanok jelentős része ekkor már ukrán magánszemélyek tulajdonában volt.^c

A több poszt-szovjet köztársaság közül **Kirgizisztánban** volt ugyanez a folyamat jól kimutatható. 2010-ben az ún. második forradalom idején az új kormány 19 privatizált céget államosított vissza. Ennél is fontosabb volt, hogy 2013-ban a kormány kezdeményezte a Kumtor-i aranybánya visszaállamosítását, 10 évvel azután, hogy a kanadai Cameco Corp. egy

^a A Jukosz volt az egyike azon vállalatoknak, amelyeket 1995-ben orosz befektetők a „részvényekért hitel” konstrukcióban vásároltak meg. A Jukosz fő tulajdonosát, Hodorkovszkijt az államosítást megelőzően 2003 októberében – család vádjával – letartóztatták, majd börtönbe zárták, ahonnan csak 2014 elején engedték ki. A cégben jelentős amerikai tulajdon is volt. 2006-ban a céget az orosz hatóságok feldatolták, megszüntették. 2014-ben a Hágai Állandó Választott Bíróság 50 Mrd USD kártérítésre kötelezte az Orosz Államot a Jukosz részvénytulajdonosok kárpótlása céljából. Ezt az ítéletet az orosz fél nem hajtotta végre, majd ezt követően az első holland fellebbviteli fórum az Orosz Államnak adott igazat.

^b 2015 februárjában egy orosz bíróság 1,1 Mrd USD kártérítést ítélt meg Jevtusenkov cégének, a Sistema holdinnak, majd egy másik bíróság 2016 januárjában személy szerint Jevtusenkovot minden vád alól is felmentett.

^c Az ukrán hatóságok szerint több mint 50 milliárd hrivnya (≈2,27 Mrd USD) volt Ukrajna vesztesége, ami a Krím-félszigeten több mint 20 vagyonelemének államosításából érte. Az államosított ukrán tulajdon között van a Maszandra borgazdaság és a szovjet történelemben híressé vált artyeki gyermektábor. Bár volt rá szándék, az államosított vagyont nem sikerül privatizálni, mert a potenciális vevőket visszatartják a Krím ellen meghirdetett nemzetközi szankciók és a várható tulajdonjogi bonyodalmak. http://www.napi.hu/nemzetkozi_gazdasag/ez lett a krimi allamositas vege csalodtak a hatosagok.607957.html

koncessziós megoldás keretében, kisebbségi tulajdonosként hozzálátott az újonnan felfedezett lelőhely kiaknázásához. Végül erre nem került sor, mert sikerült kiegyezni a befektetővel.¹¹⁷

Észtországban 2007-ben az öt évvel korábban, 66%-ban privatizált állami vasúti társaság, az Eesti Raudtee részvényeit vásárolta vissza a tallinni kormány. A kormány szerint az EU-csatlakozás miatt volt erre szükség, a befektetők szerint a vasúti szállítást igénybe vevő cégek nyomása volt a meghatározó. A 2. Orbán-kormány szisztematikus „kitolása” az energiaszektorban működő külföldi cégekkel ahhoz is hasonlított, miként a szocialista **albán** kormány bánt az 2009-ben privatizált az áramszolgáltató társaság 76%-os többségével rendelkező Cseh Energetikai Művekkel (ČEZ). A konfliktus első állomása az volt, amikor 2012 novemberében az albán hatóságok őrizetbe vették a cég 20 alkalmazottját. Ezt követően, 2013. január 1-től, a Berisha-kormány duplájára emelte az állami erőművek által szállított áram árát, ugyanakkor megtiltotta, hogy az áramszolgáltató ezt az emelést a fogyasztókra hárítsa. Ezzel egy időben az albán szabályozó hivatal elvette a ČEZ Shperndarje cég működési engedélyét, és állami kezelőt helyezett a cég élére, amivel a ČEZ elveszítette a társaság feletti befolyását – vagyis gyakorlatilag kismizmizték. A CEZ 2013 májusában nemzetközi döntőbíróság elé vitte az ügyet. Pár hónappal később, a következő albán kormány már hajlandó volt közvetlenül tárgyalni a cseh partnerrel és sikerült is békésen megállapodni. A CEZ lényegében visszakapta a pénzét, amit a privatizáció során kifizetett.¹¹⁸ Ami 2015 után **Lengyelországban** történt, az már inkább a magyar példa másolása volt. Egy bő éven belül három villamoserőmű, három bank és egy biztosító visszaállamosítására került sor.¹¹⁹

A **kínai** hatóságok 2018 februárjában átvették az irányítást az ország és a világ (!) egyik legnagyobb biztosítótársasága, az Anbang Insurance Group felett. A cég a 2000-es évek kínai terjeszkedésének egyik ikonikus szereplője volt, a korábban jó politikai kapcsolatokkal rendelkező cégvezető azonban az államosítás idején már börtönben ült. A pénzügyi mérlegfőösszege meghaladta a 310 milliárd dollárt – ennek alapján 139ik volt a Global Fortune 500-as listáján.

Paradox módon a 2010-ben hatalomra került 2. Orbán-kormány államosítási stratégiájának védelmében alkalmanként még nyugati példákra is hivatkozott – azokra a kényszerállamosításokra, amelyekre az **USA**-ban, **Nagy Britanniában**, **Írországban**¹²⁰, **Izlandon**, **Hollandiában** és **Belgiumban** a 2008-as pénzügyi válság viharában került sor (General Motors, Chrysler, Ford, AIG biztosító, Northern Rock bankház, Royal Bank of Scotland, Fortis bank-biztosító stb.).¹²¹ Ez persze nem volt komolyan vehető érv – de nem is annak szánták. Nem hivatkozott viszont Orbán a 2006-2012 között végbement **bolíviai**^a és a még 2017-ben is folytatódó **venezuelai**^b államosításokra, amelyek viszont sok hasonlóságot mutattak a magyarországi fejleményekkel. Arra sem figyelt fel az Orbán-kormány propaganda-gépezete, hogy 2015-ben az új **portugál** kormány is visszaállamosítási programokat hirdetett meg.^c

^a Evo Morales elnök hatalomra kerülése után a gázszektor államosításával kezdett. Elnöki rendelete értelmében az országban működő gáztermelő cégekben az állami YPBF cég szerzett irányító többséget. A gázszektor 2006-os államosítását követően 2007-ben a helyi fémipart, 2010-12 között az elektromos szektort vonta állami tulajdonba. A módszer minden esetben ugyanaz volt: az elnök rendelete alapján állami cégek szereztek irányító többséget a magánvállalkozásokban. A magántulajdont tehát nem kisajátítással vagy elkobzással szereztek meg, az addigi tulajdonosok résztulajdonosok maradhettek a cégekben, az állami vállalat pedig továbbra is részesedést fizetett nekik a bevételekből.

^b A legnagyobb olajvállalat (PDVSA) irányítását Chávez elnök 2003-ban vette át. Amikor 2006-ban újraválasztották, először a villamosenergia-ipar és a távközlés államosítását, valamint a központi bank önállóságának megszüntetését hirdette meg. Ezt követően került sor a teljes olajipar, az alumíniumipar, szállító cégek stb. visszaállamosítására. Chavez halálát követően Nicolás Maduro elnök folytatta ezt a politikát. 2017 közepéig összesen 1500 magánvállalatot államosítottak [The Economist, 2017. júl. 19. <https://www.economist.com/news/briefing/21725558-unpopular-regimes-attempt-impose-dictatorship-could-end-bloodily-nicol-s-maduro-tries>].

^c A baloldali koalíciós kormány első lépésben azzal a konzorciummal került vitába, amely pár hónappal korábban szerezte meg a TAP Air nemzeti légitársaság többségét. A Gateway névre keresztelt cégcsoport még az elő-

Tanulságosak a **törökországi** fejlemények is. Fél évvel az állítólagos július 16-i puccskísérlés után, 2016 végén Törökország gazdasága siralmas állapotban volt: a török líra több éves mélypontra volt, a GDP zuhan, az elemzők közül sokan már közelgő államcsődtől tartottak. Erdoğan elnök azonban számos drasztikus intézkedést hozott – köztük sok olyat is, ami hasonlít a magyarországi visszaállamosítási példákra. Ezek közül az egyik legfontosabb az volt, hogy a puccs után nem sokkal a kormány létrehozott egy állami vagyonalapot, ami egyfajta alternatív költségvetésként működött. Az alapot például az állami szerencsejátékmonopólium bevételeiből töltötték fel, de több rendelet is született még, amik állami forrásokat irányítottak át az alapba. A vagyonalapból a kormány a parlament hozzájárulása nélkül tud költeni, amit az ellenzék kifogásolt is, viszont Erdoğanék a rendkívüli állapotra hivatkozva érveltek a parlament megkerülésének szükségessége mellett. Egy éven belül a kormány 11 Mrd USD (≈ 3000 Mrd Ft) értékben államosított 965 céget, amiknek összesen több mint 46 ezer alkalmazottjuk van. A cégeket vagy teljesen einstandolták, vagy állami felügyelőket jelöltek ki az élükre. (Valójában az államosítások már azelőtt elkezdődtek, hogy tavaly júliusban a hadsereg vezetésével puccsot kíséreltek meg Recep Tayyip Erdoğan kormánya ellen, de a puccskísérlés után pörögtek igazán fel.)

A vállalatok állami tulajdonba vételét az Erdoğan-rezsim azzal indokolta, hogy ezek a cégek valamilyen módon az összeesküvésért felelőssé tett Fethullah Gulen USA-ban élő hit-szónokhoz kötődnek. A kormány elég gyenge lábakon álló érvelése szerint az államosítások bizonyítékot jelentenek arra vonatkozóan, hogy a Gulen által létrehozott „háttérhatalom” milyen mélyen beférkőzött a török gazdaságba és az államba. Az extulajok többnyire vagy börtönbe kerültek vagy külföldre menekültek – miközben jogerős ítélet csak kevesük ellen született –, és a szükségállapot miatt arra sincs lehetőségük, hogy bíróságon támadják meg az államosítást lehetővé tevő bírósági ítéleteket. A cégek vagyona egy állami alapba került, de a tervek szerint egy árverést követően hamarosan újra magánkézbe kerülnek a vagyonelemek.¹²²

zó kormánnyal kötött megállapodás alapján, 354 millió eurót fizettki a vállalat 61%-áért. http://www.napi.hu/nemzetkozi_gazdasag/nyugdij-es_kozalkalmazotti_beremeles_aztan_allamcsod.607742.html

10.5.3 Egy koherens magyarázat elemei

„Négy olyan terület létezik, ahol muszáj elérni, hogy a hazai tőke a nemzetközi fölé nőjön. Ezek a média, a bankok, az energia és a kiskereskedelmi hálózat. Hárommal meg vagyunk, a negyedikbe beletörött a fogunk. Kénytelenek vagyunk ezért új ötleteken dolgozni. Sajnos a kereskedelmi hálózatok furfangosabbak nálunk. Még néhány év, és ezt a célt is teljesítjük.”

Orbán Viktor (2016)¹²³

2012 nyarán Orbán Viktor két meglepő kijelentést tett a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara vezetőivel folytatott találkozója során. Célként fogalmazta meg, hogy

- i. a bankrendszer legalább 50%-ának **magyar** tulajdonban kell lennie^a;
- ii. az új gazdasági modellhez tartozik a közszolgáltató cégek **nonprofit** alapra helyezése is.

„Ki kell iktatni a rendszerből a profitszemponokat, magyarul az összes szolgáltatást nonprofit alapra kell helyezni az energiaszolgáltatástól a vízszolgáltatáson át egészen a szemétszállításig. Amikor a kormány olyan helyzetben van, hogy nem tudja olyan mértékben emelni a béreket, akkor az nem megy, hogy a közszolgáltatók eközben nyereséget termeljenek.” – mondta a miniszterelnök a kétórás rendezvényen, melyről felvétel is készült.

Kérdés persze, hogy ezen állítását mikor fogalmazta meg először – akárcsak saját maga számára is – a miniszterelnök, és persze az is, hogy mennyire gondolta ezeket végig. Azt akarta mondani, hogy az állami tulajdonú cégeknek a jövőben 0 nyereséget kell megcéloznuk? És ha igen, akkor ez azt jelenti, hogy amennyiben a múltban nyereségesek voltak, akkor árat kell csökkenteniük, ha pedig veszteségesek voltak, akkor az államnak kell kipótolnia a 0-profit szint eléréséig a veszteséget? Orbán közeli munkatársa, Lázár János, amikor egy alkalommal egy nyereséges állami cég, a FŐGÁZ helyzetét értékelte, úgy fogalmazott, hogy a nonprofit működés csak annyit jelent, hogy „az állam nem veszi ki a nyereséget a cégből”.¹²⁴ Az mindenesetre tény, hogy amikor a politikai koncepció törvény javaslatá formálódott, akkor még a szöveg tele volt a „nonprofit” kifejezéssel, de mire a törvényt elfogadták¹²⁵ ezt a szót utólagos módosítókkal szépen kigyomlázták a szövegből.¹²⁶ S amikor megjelent az államosított gázosztályozó cégek első beszámolója – 2017 májusában – a mérlegadatokból kiderült, hogy a cégek nyereséget termeltek, amit a tulajdonos állam minden fenntartás nél, osztalék formában kivont a cégből.¹²⁷ Sőt, a Démász esetében a kivont osztalék még nagyobb is volt, mint a cég éves nyeresége – vagyis a pénzkivonás a cég tartalékainak rovására történt.¹²⁸

Utólag sem könnyű meghatározni, hogy e két deklarált célon *túlmenően* melyek voltak a 2010-17 közötti hazai visszaállamosítási kampány legfontosabb valódi vezérlő elvei. 2018 tavaszán céljait a foglalkoztatási statisztika dimenziójában fogalmazta meg Orbán: olyan gazdaságot szeretnénk – mondta -, ami úgy néz ki min a német, cél, hogy a GDP 50%-át magyar

^a A bankellenes retorika jelen volt a 2015 végén Lengyelországban hatalomra került „orbánista” kormány ideológiájában is. A kormány gyakran használta a „visszahonosítás” és „vissza-lengyelesítés” kifejezéseket saját céljai között. Ténylegesen azonban bankállamosítások nem történtek 2016 végéig [Kozarzewski – Baltowski (2016)].

családi vállalkozások adják, a magyar dolgozók 60-65%-a pedig ilyen hazai tulajdonú cégekben és üzemekben dolgozik.¹²⁹

A fentieket mind számba véve, meglátásom szerint Orbán Viktor miniszterelnök szeme előtt valójában 10 cél is lebeghetett^a:

(i) A választás útján betölthető törvényhozói pozíciókon, illetve az Országgyűlés által kinevezett intézményvezetők körén túlmenően^b, cél volt a lehető leggyorsabb és legnagyobb mértékű **vezető-csere** az üzleti szférában is. Ez egyaránt fontos volt az olyan nagyvállalatok esetében, mint a közműcégek és a pénzügyintézetek, a média-világ vállalatai (pl. a TV2 kvázi-államosítása), de az olyan kisebb vállalkozásoknál is, mint a dohányboltok vagy a patikák. Ez összhangban volt azokkal az intézkedésekkel, amelyek során az állami intézményekben – az Alkotmánybíróságtól az általános iskoláig – szervezeti átalakításokkal, kényszernyugdíjazással¹³⁰ érték el a régi vezetők leváltását, illetve új személyek kinevezését.¹³¹

Jelentős mértékben az elitcsere szempontjai határozták meg az EU-s források elosztását, és – kb. 2013-tól kezdve - a **civil szervezetek** ellen irányuló lejárató kampányokat is. Fontos szerepet kaptak ebben az elitcsere kampányban a vállalkozói érdekképviseletek is:

- a Munkaadók és Gyáriparosok Országos Szövetsége (MGYOSZ),
- a Vállalkozók és Munkáltatók Országos Szövetsége (VOSZ),
- az Általános Fogyasztási Szövetkezetek és Kereskedelmi Társaságok Országos Szövetsége (ÁFÉOSZ),
- Magyar Kereskedelmi és Iparkamara (MKIK),
- a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (NAK), valamint
- a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara (BKIK).

Ezek a szervezetek a 2. és 3. Orbán-kormány idején évente több mint 20 Mrd Ft-tal gazdálkodhattak, amelynek legalább a fele közvetlenül a költségvetésből érkezett, míg a másik fele kényszer alatt befizetett tagdíj vagy regisztrációs hozzájárulás volt.¹³² Nem meglepő, hogy ennyi pénzért cserébe a VOSZ kivételével valamennyi munkáltatói érdekképviseleti szervezet mindvégig töretlen lojalitással szolgálta a 2. és 3. Orbán-kormányt.

Orbán Viktor erről a keresztény-nemzeti tradicionalizmus ideológiai talaján álló, szükségszerűen szűk, de új elittről már 2009 szeptemberében teljes nyíltsággal beszélt, a nevezetes kötcsei beszédében¹³³ – melynek kulcsszava is az „elit” és az „erő” volt^c -, sőt már abban az 1994-es Debreczeni-interjúban is, ahol 8-10 kiválasztott magyar nagyvállalkozó politikai támogatásának fontosságáról beszélt, s amelyet az előző fejezetben már idéztünk (←9.1.5).¹³⁴ Hasonló módon foglalt állást több alkalommal is a Fidesz másik ideológia által vezérelt politikusa, Kövér László is.¹³⁵ A Fideszt belülről is jó ismerő Tölgyessy Péter meggyőzően érvelt amellett, hogy a „régeli elit” leváltásának és egy a személyéhez „garantáltan” hű, új elit megteremtésének szükségessége valójában már 1994 óta alapcél volt Orbán számára. Az elitcsere, az őrsekváltás egyfelől hatalomtechnikai lépéssorozat volt, de másfelől egyfajta szavazatvásárló, politikai-ideológiai ígéret is. Ahogyan ezt Tölgyessy Péter egyértelműen megfo-

^a A 2002-es választási vereséget követően Orbán Viktor a Fideszt „katonai elvek alapján szervezett új típusú párt”-t alakította át, nagyjából aképpen, ahogyan Hayek (1943, 1991) azt leírta a totalitárius rendszerekre vonatkozóan. Ettől kezdve csak Orbán véleménye számított. id. mű 186-189.o.

^b Ezt szolgálta az új választási törvény is. Míg 2010-ben a Fidesz-KDNP a szavazatok 53%-ával a képviselői helyek 67,8%-át, addig 2014-ben a parlamenti mandátumok 66,8%-át szerezte meg a szavazatok 45%-ával.

^c Ebben a beszédben – amelynek szerkesztett és rövidített változata nyomtatásban csak egyszer jelent meg a *Nagyvita* c., kérészet-életű hetilap 2010. februári nyitó számában -, Orbán nem kevesebb, mint 35 alkalommal használta az „elit” szót és 26-szor az „erő”-t.

galmazta: „El kell venni a rosszaktól a tulajdont, a javakat, az álláslehetőségeket, az életlehetőségeket, a sajtót, a gazdaságot, mindent, és oda kell adni a jó magyaroknak. A jó magyarok a Fideszhez közelálló elittek, akik majd jó teljesítményt fognak nyújtani, és ezzel a Fidesz ideológiája szerint tulajdonképpen az összes magyar jól jár majd.”¹³⁶ Ez egy-az-egyben a feudális adományok logikája szerint levezetett taktikai megfontolás volt (←1.1.1.1, 9.1.5).

Az elit-cserét a kormányzat visszamenőleges hatályúan is érvényesítette. A 2. Orbán-kormány vezette be, hogy az Országgyűlés egyes bizottságai albizottságokban vizsgálták a korábbi kormány tevékenységét.^a Sőt ennél is továbbmentek: 2013 és 2016 között, négy év alatt 2200 utcát és közterületet neveztek át. Pl. az Úttörő utcanévet 93 helyen cserélték le 2012 és 2016 között. Ugyanennek a kampánynak volt a része az „önkénturalmi jelképek” – elsősorban a „vörös csillag” használatának – értelmetlen és a nemzetközi jogba ütköző kriminalizálása is.^b

10.3 ÁBRA: UTCANÉV-TÁBLA CSERE = VISSZAMENŐLEGES ELITCSERE

Forrás: <http://www.origo.hu/itthon/20170201-egyre-kevesbe-kisert-a-kommunista-mult-az-utcanevekben.html>

(ii) Az már a 2. Orbán-kormány első 18 hónapját követően világos volt, hogy a gazdaság versenyszektorát közvetlenül érintő döntések beleilleszkedtek egy a tulajdonosváltásnál is tágabb kört érintő **központosítási stratégiába**: csökkentették a minisztériumok számát és összevonták számos korábban (relatív) független állami intézményt¹³⁷, a megyei szintű kormányhivatalokat (számszerint 18-at) megyénként összevonták, stb. A kormány természetesen nem centralizációról vagy koncentrációról beszélt, hanem a bürokrácia elleni harcról. Az állami szférán belüli intézményi koncentráció persze azt is szolgálta, hogy a kormányzat felborítsa a

^a Ugyanakkor a hivatalban levő kormány tevékenységét illetően – hasonlóan az első 1. Orbán-kormányhoz – megakadályozták ellenzéki kezdeményezésű vizsgáló bizottságok megalakítását és működését.

^b 2010 és 2016 között vörös csillag ügyben Magyarország fél tucatnyi pert veszített Strasbourgban. <https://mno.hu/belfold/voros-csillag-sarlo-kalapacs-vajnai-meg-penzt-is-kap-1249289>

korábban kialakult belső elosztási arányokat, és teljes körű vezetői váltást hajtson végre. A valóságban – mint azt Csanádi (2014) találóan megfogalmazta - ezen kampány keretében is szisztematikus tulajdonátcsoportosítás és szisztematikus vezető-csere zajlott. E folyamat szakzai szinte mindenütt azonosak voltak:

- egy nemzeti szintű központi szakigazgatási intézmény (központ, hivatal, hatóság, intézet, alap, gazdasági társaság) létrehozása,
- azonos funkciójú decentralizált intézmények ez alá rendelése,
- erőforrás-elosztás feletti döntések átvétele, majd
- forráskivonás és újraelosztás.

Ezt a célt szolgálta az állami tisztviselők jogállásáról elfogadtatott 2016-os új törvény is¹³⁸, illetve az a gyakorlat, hogy szüntelenül növekedett az „állami vezetők” besorolás alá tartozó tisztviselők (miniszterek, államtitkárok, biztosok stb.) száma. 2016 őszén már 275-en voltak, lényegesen többen, mint 2010-ben.

10.4 TÁBLÁZAT: AZ ÁLLAMI VEZETŐK SZÁMA, 2010-BEN ÉS 2016-BAN

	2010	2016
Miniszter	15	12
Államtitkár	20	56
Kormánybiztos	..	16
Helyettes államtitkár	47	100
Miniszteri biztos	..	91
Összesen	n.a.	275

Forrás: Saját gyűjtés.

Számos jel mutat arra, hogy 2010-től ez az elit-csere koncepció minden más korábbi megfontolást, elméletet felülírt. Noha nem ez volt a közvetlen cél, végeredményben 2010-től szisztematikus zajlott a jogállamiság (*rule of law*, *Rechtsstaat*), a fékek és ellensúlyok rendszerének felszámolása az aktuális napi politikai célok által meghatározott területeken. Így és ezért került be számos Fidesz-politikus beszédébe a náci ideológus, Carl Schmitt „igazságos állam” (*gerechte Staat*) koncepciója¹³⁹, amely egyben legitimálta is a visszamenőleges jogalkotást és az Országgyűlés által elfogadott visszamenőleges hatályú, szándékosan diszkriminatív törvényeket. És ezért került sor az ügyészség közvetlen állami irányítására is, biztosította a „szelektív kriminalizáció” (←9.7.2) intézményi feltételeit.^a

^a Mint Tordai (2017) kimutatta az ügyészség elérte, hogy egyfelől a közvád teljes monopóliumát élvezhesse, másfelől azonban nemhogy politikai, de közjogi felelősséget se kelljen viselnie. A Legfelsőbb Bíróság jogegységi határozatával szemben az Alkotmánybírósággal mondatták ki még 2005-ben, hogy nem lehet helye pótmánvádnak az állami vagyon sérelmére elkövetett bűncselekményekkel kapcsolatban. Erre ráerősítve az Alaptörvény már kifejezetten tartalmazza, hogy az ügyészség kizárólagosan jogosult az állam büntetőjogi igényének érvényesítésére. Ezt tetézzre, hogy előbb korlátok közé került, majd meg is szűnt a legfőbb ügyész interpellálha-

(iii) A közszolgáltatások terén végrehajtott államosítások közvetlen célja a **fogyasztói árak feletti kontroll** visszaszerzése volt. Ha az állam a tulajdonos, akkor a gáz, a villany, a víz, a szemétszállítás stb. ára szinte tetszés szerint határozható meg, legfeljebb azzal kell a kormánynak törődnie, hogy a tulajdonába visszakerült cégek veszteségét valamilyen keresztfinanszírozási technikával előbb-utóbb pótolja. A korábbi évek tapasztalatai ugyanis azt mutatják, hogy a fogyasztói árak témáját könnyen lehet a választási harc középpontjába állítani (←6.2.11). Durva leegyszerűsítéssel: amelyik párt alacsonyán tudja tartani a gáz és a villamosenergia árat, vagy pláne csökkenteni azokat, az megnyerheti a választásokat.^a Más kérdés, hogy amikor ez a politika elkezdődött, 2012-ben az infláció makacsul 5-6% között ingadozott. Ekkor még senki sem számított arra, hogy két éven belül „begyűrűzik” Magyarországra is a defláció, s így 2014-re az infláció éves átlagban is mínusz 0,2%-ra csökkent.

(iv) Orbán Viktor tisztában volt azzal, hogy a magántulajdon, különösen a külföldi tulajdon, a multinacionális vállalatok elfogadottsága még a rendszerváltás idején sem volt általános, azt követően pedig folyamatosan csökkent (←8.2.8). A Fidesz egyes vezetői már 2010 előtt is pengettek olyan húrokat, hogy a privatizáció át van szöve korrupcióval, ezért az ilyen módon szerzett vagyont vissza kell szerezni.^b Ennek a külföld-ellenességnek volt a világviszhangot kiváltó megnyilvánulása a budapesti CEU^c és Soros György személye elleni politikai támadás 2017 tavaszától.

Ez az egyik magyarázata annak, hogy – szemben a III. Köztársaság Alkotmányával¹⁴⁰ - a 2011-ben elfogadott Alaptörvényben sem a „magántulajdon”, sem a „**piacgazdaság**” kifejezés nem szerepel, és ennek folyományaként az új, 2014-ben hatályba lépett Polgári Törvénykönyvben sem. Ezért törölték az Alaptörvényből a „szociális piacgazdaság” kategóriáját is. Úgy érezték, hogy a jelző és a jelzett szó, más és más indíttatásból, a választók többsége számára egyaránt ellenszenves.^d

(v) Számos dimenziójában Orbán politikája az 1989-2010 közötti történések visszafordításával egy fajta nemzeti kultúrharc is volt, kísérlet a **Horthy-korszakkal való folytonosság**

tósága a parlamentben. A legfőbb ügyész felelőssége még az újrávalozhatóságán keresztül sem érvényesül, mert az országgyűlési képviselők 1/3-a az államszervezetben szinte példátlanul bármédig hivatalban tudja tartani az ügyészség vezetőjét, még a megbízatási idő lejártát követően is.

^a Az EU először 2015 februárjában szólította fel Magyarországot, hogy teljes mértékben feleljen meg a 3. energiacsomag követelményeinek és hajtsa végre, valamint alkalmazza a gáz- és villamos energiáról szóló uniós irányelveket. Miután ez két év alatt sem történt meg – így például magyar gázügyi jogszabályok továbbra is lehetővé teszik a magyar kormány számára, hogy meghatározza a nemzeti hálózatokhoz való csatlakozás és hozzáférés bizonyos feltételeit, a kiegyensúlyozó szolgáltatások nyújtása, valamint a határon átnyúló infrastruktúrákhoz való hozzáférés feltételeit – a Bizottság 2016. decemberében 2 hónapos ultimátumot küldött. A határidő lejárt, de semmi sem történt.

^b „A választópolgárok túlnyomó többsége egyetért azzal, hogyha bizonyíthatóan korrupció kísért egy ügyletet, akkor a nemzeti vagyont vissza kell szerezni” – mondta 2005. szeptember 19-én Áder János az Országgyűlésben egy pártja által megrendelt, egyébként soha nem publikált közvéleménykutatásra hivatkozva. http://www.parlament.hu/internet/plsql/ogy_naplo.naplo_fszoveg?p_uln=246&p_ckl=37&p_felsz=1&p_szoveg=&p_felszig=285

^c Az Európai Bizottság a felsőoktatási törvény CEU-ra szabott megváltoztatása miatt 2017 áprilisában kötelezettség-szegési eljárás indított Magyarország ellen a szolgáltatások szabadsága, a letelepedés szabadsága, az oktatás szabadsága, az üzleti gazdálkodás szabadságát korlátozó törvény rendelkezés miatt.

^d 2009-ben, a választásokra készülő Fidesz programjának (amelyet Matolcsy György neve fémjelzett) még ez volt a címe: „Megújított szabadelvű és szociális piacgazdaság Magyarországon”. A szociális piacgazdaság terminológiája tekintetében egyébként Orbán maga sem volt mindig következetes. Egy 2017-es nyilatkozatában, éppen Soros Györgyöt támadva, evidenciaként emlegette a „szociális piacgazdaság” intézményét. „Mi, itt Európában (...) a szociális piacgazdaságban hiszünk, amiben ő hisz, pénzügyi manipulátorként, az egyfajta kaszinó-kapitalizmus”. *MTI*, 2017. máj. 22. <http://www.kormany.hu/hu/a-miniszterelnok/hirek/a-negy-evvel-ezelotti-tamadas-ismetlodik-meg-brusszelben-csak-koncentratibban-eroteljesebben-es-tobb-gyulolettel>

megteremtésére. Erre bizonyíték a már idézett kötcsei beszéd címe is („*Megőrizni a létezés magyar minőségét*”), illetve Orbán egyik kedvenc szófordulata a „*magyar észjárás*”.^a E tekintetben Orbán az Antall József és Boros Péter által 1990-94 között képviselt történelmi narratívához, s az azt kísérő szimbolikus politizáláshoz tért vissza, mint ahogyan azt ő maga egyébként számos alkalommal is hangsúlyozta már a 2002-es választások előtt!¹⁴¹

(vi) Az orbáni politika arra is alkalmas volt, hogy elhalássza az MSZP-szavazók egy részét. Bár azok a korábbi baloldali szavazók, akik alapjában véve mindig is bizalmatlanok voltak a magántulajdonnal és a kapitalista piacgazdasággal szemben, ettől még nem lettek automatikusan Fidesz-szavazók, sokan elpártoltak az MSZP-től és az LMP-hez vagy a Jobbikhoz közeledtek. A Fidesz szempontjából már ez is politikai nyereség volt. Bauer (2017) kifejezését kölcsönvéve, **szelektív anti-kapitalizmusnak** – ezen belül szelektív protekcionizmusnak – is nevezhetjük az Orbán-rendszert, s e tekintetben Orbán álláspontja tulajdonképpen nem sokban különbözött az MSZP balszárnya által 1989 óta képviselt állásponttól. A szelektív tökeellenesség azonban messze nem csak retorika volt, hanem nagy horderejű, jövedelmeket, vagyonekat és piaci lehetőségeket újraelosztó intézkedések egész sora is. Ez volt a magyarázata annak, hogy – szemben az 1998-2002-es időszakkal, Orbán Viktor első miniszterelnöksége idején – a Fidesz szinte teljes mértékben törölte kommunikációs szótárából a „polgár kifejezést is, és helyette leginkább „az emberek” és/vagy a „magyar családok” szófordulatot használták.

(vii) A történéseknek volt egy **külpolitikai** dimenziója is. Egyfelől, 2010 után sorozatban születtek olyan projektek^b és jogszabályok, amelyek már a megszavazás pillanatában is nyilvánvalóan ellentétesek voltak az uniós joggal, vagy valamely fontos, előkészítés alatt álló EU-rendszabállyal.^c Mindez része volt a 3. Orbán-kormány 2015 májusában megkezdett, Brüsszel és Strasbourg ellenes kommunikációs kampányának.¹⁴² Egybevéve a 2. és a 3. Orbán-kormány különféle gazdaságpolitikai és jogalkotási döntéseit világosan látszik, hogy ez a politika Magyarország nyugati szövetségesei között is erős különbséget tett: többnyire kedvezett a német tőkének és szembement az amerikai tulajdonú vagy eredetű, Magyarországon megtelepedett multinacionális vállalatok érdekeivel. A „kelet felé való nyitás” jelszavának jegyében már a 2. Orbán-kormány is nyíltan orosz barát politikát folytatott, ám kezdetben ez sem tűnt éles fordulatnak a korábbi kormányok viselkedéséhez képest.^d Ide vezethető vissza

- a MOL 22%-ának megvásárlása,

^a Maga a szófordulat Karácsony Sándor 1939-ben megjelent tanulmánykötetének címét idézi. ld. <http://www.origo.hu/itthon/20111026-az-orban-viktor-szerint-sajatos-magyar-eszjaras-lenyege-az-individualizmus.html> , <http://karpatmedence.net/mazsolak/577-a-megidezett-mult-a-magyar-eszjaras-2010-2012>

^b Ezek közül a legfontosabb a Paksi atomerőmű orosz fővállalkozással tervezett bővítése, illetve a fentebb említett Belgrád-Budapest vasúti projekt volt. Az Európai Bizottság mindkét ügyben kötelezettségszegési eljárást indított Magyarország ellen.

^c Példa erre a génmódosított növények termesztésére és importjára vonatkozó tiltás, amelyet még az Alaptörvénybe is beleírtak (XX. cikk). Ez szemben állt az EU és az Egyesült Államok között kitargyalt és aláírásra váró szabadkereskedelmi megállapodással (TTIP), amely, mint uniós szintű szabályozás automatikusan felülírja a magyar törvényeket. *NSZ*, 2015. jan. 23.

^d A Kelet felé nyitás politikáját 2002-ben már Medgyessy Péter miniszterelnök elkezdte és ezt változtatás nélkül folytatta Gyurcsány Ferenc is. Sem akkor, sem később nem hozott konkrét gazdasági eredményt ez a külpolitikai fordulat. Bár 2010-2014 között a magyar export emelkedett a keleti nyitás országaiba, de sokkal kevésbé nőtt, mint közép-európai versenytársaink exportja. Ráadásul a kiemelten fontos kis- és középvállalkozói szektor exportja is csak a volt szovjet tagállamokba nőtt jelentősen [Békés (2015)]. 2016 során a kormány meghirdette a „déli nyitás” politikáját is, melynek keretében Latin-Amerikában, Afrikában és Dél-Kelet Ázsiában sorra nyíltak a magyar kereskedő házak. 2017 végére bebizonyosodott, hogy ezek nem tudnak hozzájárulni a magyar exporthoz, ezért többségüket, 14 céget gyorsan be is zártak.

- a biztonsági (stratégiai) földgáztárolók visszavásárlása,
- a szlovák villamosművek megvételére tett kísérlet (ld. később).

Ezek minden bizonnyal orosz kérésre történtek. 2017 végén még az a feltételezés is lábra kapott, hogy Mészáros Lőrinc a Mátrai erőművet valójában az Orosz Állam strómanjanként vásárolta meg.¹⁴³

Másfelől, az államosítás, illetve az állami cégek szoros központi irányítása azt a célt is szolgálta, hogy a Fidesz-kormányok az Országgyűlés és a közvélemény megkerülésével, költségvetésen kívül, az állami cégeknek kiadott utasításokkal juttassanak sok tízmilliárd forintos nagyságrendben pénzt a határon túli magyar pártoknak, intézményeknek, lapoknak, portáloknak stb.^a

A Kína felé történő nyitás is része volt ennek a stratégiának. Ez felemás eredményeket hozott. Egyfelől sikerként számolhatta el a 2. Orbán-kormány, hogy 2016 novemberére tető alá hozta a Belgrád - Budapest vasútvonal korszerűsítését előirányzó projektet.^b Másfelől viszont - bár az Orbán-kormány erőltette, Magyarországnak 2012-ben nem sikerült bekerülni az ENSZ Biztonsági Tanácsába, amihez nyilvánvalóan szükség lett volna orosz és kínai támogatásra is. Ugyancsak kihagyták Magyarországot az Ázsiai Infrastrukturális Befektetési Bank (AIIB) alapításából, valamint a 16+1 Befektetési Alapból, amelyek Kína és 16 európai ország hozott létre ugyancsak 2016 novemberében.

Érdekes fejlemény volt, amikor 2013-ban a kormány megalapította a *Magyar Nemzeti Kereskedőház Zrt.*-t (MNKH), amely 18 ázsiai és afrikai országban nyitott képviseletet. Számos jel mutat arra, hogy a 3. Orbán-kormány figyelme ezen belül is néhány országra korlátozódott (pl. Jordánia, Dubaj, Abu-Dzabi, Szaudi Arábia).

(viii) Az államosítási-visszavásárlási döntések egy részéről nyilvánvaló és/vagy sejthető, hogy valójában a **Fidesz-közeli üzleti körök** anyagi megsegítése-megmentése volt a tranzakció lényege. Ide tartozott az MKB Bank tranzitállamosítása, a *Rába* és az ajkai erőművet működtető *Bakonyi Erőmű* visszavásárlása^c, az *FHB Jelzálogbank* két veszteséges pénzügyintézetének megvásárlása, a *Gránit Bank*ban, és a *Széchenyi Bank*ban történt állami tulajdonszerzés, a budapesti Pollack Mihály téri mélygarázs^d, illetve azok a sok milliárd forintos ingatlantranzakciók, amelyeknél a vevő a Magyar Nemzeti Bank volt. Ilyen „szívességi államosítás”-sal próbált – mint utóbb kiderült sikertelenül - megmenekülni a totális csődtől 2010 márciusában a Quaestor pénzügyi csoport is, amikor a cég irányítója, a tényleges többségi tulajdonos Orbán Viktornak felajánlotta cége átadását.¹⁴⁴ Egy helyütt Bokros (2017) így fogalmazott: „Állami tulajdonú veszteséges vállalatból sokkal könnyebb lopni”. Vélhetően Bokros arra utalt – bár ezt az idézett helyen egyáltalán nem fejtette ki -, hogy egy veszteséges állami

^a A HVG egyik cikke (2017. szept. 8.) a Határok Nélkül a Magyar Sajtóért Alapítvány példáján mutatta be, hogy csak ezen a csatornán keresztül honnan folytak át a pénzek a határon túlra (Szerencsejáték Zrt., MVM, Paksi Atomerőmű, MFB, Diákhitel Zrt., Magyar Követeléskezelő Zrt., Nemzeti Újtdíjfizetési Szolgáltató).

^b Ez része lenne Kína Ázsiát és Európát összekötő gigantikus „Új Selyem út” projektjének. A vasúti korszerűsítés összköltségét – kamatokkal együtt - 2018 elején 1000 Mrd Ft-ra becsülték. [HVG](#), 2018, jan. 11.

^c Már az első bejelentések szerint a visszaállamosítást lebonyolító MVM csak átmeneti tulajdonosnak vállalkozott, a vétel után nyomban tárgyalni kezdett a francia Veolia céggel az erőmű eladásáról. Miután a franciákkal nem sikerült gyorsan megállapodni, három ismeretlen magyar cég – a Carbon Investment Kft., a DG Energia Holding Kft. és az IBL Szolgáltató és Vagyonkezelő Kft. - vette vagy „kapta meg” az erőművet kb. 1/3-1/3-1/3 arányban. (A maradékon kisbefektetők és önkormányzatok osztoztak.) Az eredeti szándék csak 2017 végén valósult meg. Az átmeneti tulajdonosoktól a Veolia Energia Magyarország Zrt. a Bakonyi Erőmű Zrt. 98%-os tulajdonrészét vásárolta meg. A vételárat nem hozták nyilvánosságra. [Népszava](#), 2018. jan. 10.

^d A tranzakció azért keltett feltűnést, mert egy luxemburgi tulajdonú magáncég háromszor annyiért adta tovább az MNV Zrt.-nek a mélygarázst, mint amennyiért maga hozzájutott. Az ügyben – hűtlen kezelés gyanújával – a Fővárosi Főügyészség 2017 nyarán nyomozást is kezdett.

cég felső vezetése kevésbé fog ellenállni a kívülről és fentről érkező utasításoknak, még ha tudják is, hogy ez növelni fogja a cég veszteségeit. A menedzsment inkább azt fogja gondolni, hogy amennyiben a kormány vagy kormányzatot képviselő politikusok kérését midnig teljesítik, jobb eséllyel remélhetik, hogy a veszteségek miatt őket nem fogják leváltani, sőt még azt is, hogy az állam egyszeri vagy folyamatos külső segítséggel még segíteni is fog a veszteségek eltüntetésében.

(ix) A központosítási, államosítási intézkedések – jogszabály-változások és üzleti tranzakciók – több területen találkoztak az ágazatban dolgozó szakemberek teljes mértékben vagy részben indokoltnak mondható javaslataival. Ez volt a helyzet – például – a vízi közmű szektorban^a, a csatornázás, a hulladékgyűjtés (értsd: szemétyűjtés), a kéményseprés, a fémhulladék-kereskedelemben, a budapesti taxi-szolgáltatás területén, az állami közmédiában, ahol egymás mellett működtek – jogilag egymástól függetlenül, de valójában egykézből irányítva - állami tv- és rádiócsatornák, továbbá az MTI is, vagy éppen a mezőgazdaságban (←6.2.13). Mindezekben a helyeken valóban szükség volt egy **koncentrációs** folyamatra, mert a működő vállalkozások többsége túlságosan kicsi volt. A bankszektoron belül ez a megfontolás a takarékszövetkezeti bankok esetében is jogos volt.^b Végeredményben kormányzati segítséggel támogatott koncentráció zajlott le az állami földek bérbeadásánál, a dohányboltok államosításánál, a szociális szövetkezeti szektorban^c és - különösen erőteljes módon – a szerencsejáték-automaták üzemeltetési piacán is.¹⁴⁵ Logikáját tekintve látszólag ez a centralizációs szándék igazolta azokat a lépéseket is, amelyekkel Orbán Viktor diszkriminálta a neki nem tetsző kisegyházakat^d, de támogatta azokat, akiket valamilyen okból kedvelt, s amelyek – az állami vagyomjuttatások és projekt-támogatásoknak köszönhetően gyors fejlődésnek is indultak.^e

(x) A MOL-ban, az ország legnagyobb és legtokeerősebb vállalatában való állami részesedés jelentős növekedése arra is lehetőséget biztosított, hogy hirtelen szükség esetén a központi költségvetés igénybe vegye a MOL pénzforrásait is. Erre 2013-ban történt is példa, amikor az év végi államadósság-pozíció javítása érdekében a Magyar Állam 1 Mrd € értékben ún. PEMAK államkötvényt vásárolt vissza valamiféle swap-tranzakció keretében, ideiglenesen.¹⁴⁶

^a A rendszerváltáskor Magyarországon 33 szolgáltató vállalat működött, később ez a szám megközelítette a 400-at. 2013-ban négy regionális vízművállalat az MNV Zrt. pénzből intenzív akvizíciós tevékenységet folytatott, vagyis felvásárolták a környékbeli kisebb magánvállalatokat. Ezen tranzakciók részleteiről csak kevés információ szivárgott ki [Magyarország Kormánya (2015) 44. o.]. Végeredményben a vízmű-cégek száma négy év alatt 41-re csökkent (ld. 1.3.3 ábra). A folyamat részleteit a *2011. évi CCIX. tv. a víziközmű-szolgáltatásról szabályozta*, amit az Országgyűlés az év utolsó napján, december 31-én fogadott el.

^b 2013 és 2017 között az önálló szövetkezeti bankok száma 120-ról 12-re csökkent. Más kérdés, hogy az MNB vezetői szerint a nagybankok koncentrációja is elengedhetetlen lett volna, és az állam – mint átmeneti tulajdonos – a visszavásárlással csak katalizálni kívánta ezt a folyamatot. Ld. Nagy Márton nyilatkozatát <http://privatbankar.hu/penzugyek/meg-mindig-tul-sok-bank-van-magyarorszagon-ennyien-nem-elnek-meg-277121>.

^c 2006-ban – tehát a Gyurcsány-kormány idején – jöttek létre az első szociális szövetkezetek, amelyek számos munkáltatói adó- és járulékkedvezményt élveztek, továbbá közvetlenül is kaptak költségvetési támogatást. Az elgondolt cél az volt, hogy ilyen módon foglalkoztatni lehet egy sor kistelepülésen élő, alulképzett potenciális munkavállalót. 2017 szeptemberében – papíron legalábbis – 3374 ilyen szervezet működött az országban. MaNcs, 2018. márc. 8.

^d Ez történt – például – az 1981-ben alapított és később Iványi Gábor által vezetett Magyarországi Evangéliumi Testvérközösséggel (MET).

^e Ez történt – például - a Köves Slomó által 2004-ben alapított Egységes Magyarországi Izraelita Hitközséggel (EMIH). MaNcs, 2018. febr. 15.

A statisztika nyelvén ezt *window-dressing*nek, vagyis a **statisztika kozmetikázásának** hívják.

* * * * *

Az általánosítás még magasabb szintjén úgy is lehet fogalmazni – Voszka (2015b) -, hogy „*az államosítás mindenkinek ígér valamit: a fogyasztóknak az árak csökkentését, az alkalmazottnak a foglalkoztatás fenntartását, a vállalkozók egyes csoportjainak több állami megrendelést a növekvő számú közkezben lévő vállalattól, kedvező hitelfeltételeket az állami bankoktól, esetleg vagyonszerzési lehetőséget a közkezbe vételt követő privatizáció révén, a politikusoknak szavazatszerzést, közvetlen befolyási körük kiterjesztését, az apparátusoknak döntési lehetőségeik tágítását*”. Volt már ilyen a rendszerváltás történetében. Az 1989-es átalakulási törvény hasonlóképpen azáltal tudott jelentős változásokat generálni, hogy mindenkinek ígért valamit, sőt túligért és túlelosztott. (←3.2).

10.5.4 *Ami ellentétben állt a koherens magyarázattal*

Azt is látni kell azonban, hogy ezek a külön-külön azonosítható célok nem érvényesültek egyértelmű módon. Számos tény és politikusi megnyilatkozás azt mutatja, hogy a privatizáció 2010 után is nagyjából hasonló ütemben folyt, mint – mondjuk – 2006 és 2010 között. Egyébként Orbán Viktor egy alkalommal maga is elárulta, kormánya folyamatosan kettős játékot játszott: „pávatáncot” járt.¹⁴⁷

(i) A visszaállamosítási döntések logikáját azért is nehéz volt a külső megfigyelőknek nyomon követni, mert 2010-et követően megkezdődött az állami irányítás rendszerén belüli hatalmi-vagyoni centrumok szaporodása, illetve átrendeződése.

Mint erről már szót ejtettünk, a Miniszterelnökséget vezető miniszter, Lázár János egyre szélesebb vállalati kör felett szerezte meg a közvetlen irányítást, s ezzel kisebbitette az MNV Zrt., illetve a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium befolyását. 2016 elején már a Miniszterelnökséghez tartozott a *Magyar Fejlesztési Bank* (és ezen keresztül az *ENKSZ Első Nemzeti Közműszolgáltató*, amely a visszavásárolt gáz- és áramszolgáltatók, továbbá az algyői gáztároló tulajdonosa lett), a Paks 2 projektársaság, és igényként felmerült a Paks I. elhappolása is az MVM-től, illetve végső soron az MNV Zrt.-től.¹⁴⁸ 2014 nyarától ugyancsak Lázár portfóliójában volt a *Magyar Posta Zrt.* állami tulajdonú részvénytársaságja. Két évnyi pünkösdi királyság után Lázár elvesztette „birodalma” jó részét. Hogy a Miniszterelnökség birodalomépítési tervei miről szóltak, talán már soha nem derül ki, a Lázár–Seszták-harc ugyanis Lázárék csapatának látványos fegyverletételével zárult, a korábbi NFM minisztert, Németh Lászlónét nyugdíjazták, és több állami cég élén fejek hullottak. A terület Matolcsy közeléből kapott új vezetőt, majd a Némethné felügyelte cégeket végül el is vették a Miniszterelnökségtől. Lázáréknak mindent át kellett adniuk Seszták Miklósnak, az NFM új irányítójának: az MFB és a Posta mellett az ENKSZ-t és a KAF-ot is.

MNB elnökként Matolcsy György is saját vállalati birodalmat épített ki saját magának (MKB Bank, Tőzsde, Giro). A létező – vagy esetleg nem is létező - jogi kiskapukat maximálisra tárva, az MNB 2014-ben hat alapítványt is létrehozott, s ezeket 300 Mrd Ft-nyi induló tőkével látta el. Ez a nagyjából állampapírban, kisebb részt bankbetét formájában kihelyezett MNB-vagyon pár hónap alatt átkonvertálódott ingatlanbefektetésekre, illetve vállalati részesedésekre. Varga Mihály nemzetgazdasági miniszternek és Seszták Miklós nemzeti fejlesztési miniszternek is volt bizonyos mozgástere a hozzájuk rendelt banki és vállalati portfólión keresztül. **Az állami vagyonkezelő, az MNV Zrt. soha nem volt annyira súlytalan, mint a 2. és 3. Orbán-kormány idejében.** Ilyen értelemben tehát az újraközpontosítás sem volt egyértelmű tendencia.

(ii) A kormány bankellenes politikájának volt egy olyan vetülete is, amit úgy lehetett interpretálni, hogy a Fidesz a bankok közötti egészséges versenyt pártfogolja. 2011 őszén a kormány *kartellvaddal gyanúsította meg a bankokat*, mondván, hogy összehangolták üzleti stratégiájukat a devizahitelek ügyében. A kormánynak alárendelt GVH az elvárásoknak megfelelően 11 külföldi tulajdonban álló nagybank ellen eljárást indított és összesen 9,5 Mrd Ft büntetést szabott ki. Az első hallásra is abszurd vádak, érveket és ítéleteket végül a Kúriának kellett megsemmisítenie. Erre persze csak sok év késéssel, 2016 decemberében került sor.^a

(iii) Nem csak államosítási, de nagy értékű és/vagy szimbolikus jelentőségű privatizációs döntések is születtek:

- Minimális közfigyelem mellett ment végbe az ún. 4G-s állami mobiltelefon-frekvenciák koncessziós értékesítése 2014 szeptemberében 130 Mrd Ft ellenében. Ennél jóval kisebb tétel volt a 3400-3800 megahertz közötti sávon belüli frekvenciák értékesítése 2016 júniusában, amiből 896,6 M Ft állami bevétel származott.^b
- 2015 végén - teljesen váratlanul – a kormány piacra dobta az MNV Zrt.-vel a magánnyugdíjpénztárak államosítása nyomán megszerzett, 5%-nyi OTP részvényt, s ezzel egy csapásra 75 Mrd Ft privatizációs bevételt generált magának.¹⁴⁹
- Fontos volt a *Budapest Airport* megmaradt 25%-ának eladása 2011-ben 37 Mrd Ft-ért (←6.3.3);
- 2013-ban a Magyar Posta Zrt. állami tulajdonú részvényeit eladták a Spéder Zoltán irányított pénzügyi holdingnak 19 Mrd Ft-ért. Két évvel később a *Magyar Posta* Zrt. 1,7 Mrd Ft-ért eladta pénz-szállító cégét és pénz-feldolgozó cégét, az egykori Defend Security Kft. utódját, az MPT Security Zrt.-t két Spéder Zoltán érdekeltségébe tartozó cégnek, a Takarékbanknak, illetve az FHB-nak. 2017 elején az MNB eladta a bukott követelések kezelésére megalapított Magyar Reorganizációs és Követeléskezelő Zrt.-t (→10.5.7).
- Az Orbán-kormánynak az ellen sem volt kifogása, hogy a visszavásárlás után újra eladásra kerüljön a 2011-ben államosított három húsüzem (→10.5.13);
- 2015 novemberében a 100%-ban állami tulajdonú *Szerencsejáték Zrt.* eladta az osztrák többségi tulajdonosnak a soproni kaszinó mögött álló Pannon Partner (PP) Kft.-ben meglévő 25%-os üzletrészt, s ezzel az állami cég teljes mértékben kivonult a koncessziós kaszinók működtetésének piacáról.¹⁵⁰
- Említésre méltó tranzakció volt az ajkai alumíniumipari vállalat, a *MAL* visszaállamosítását követő újraeladása 2014-ben (→10.5.3), valamint az, amikor 2016 elején egy hazai magáncég felszámolásból vette meg a szombathelyi *MÁV Vasjármű Kft.* vagyonelemeit^c, és az is, amikor 2018 elején az állam 46 Mrd Ft-ért eladta az általa 2010-2015 között épített szlovák-magyar határkeresztező földgázvezetéket a MOL-nak.

^a A devizahitelek ügyével kapcsolatban várhatóan véleményt fog nyilvánítani a luxembourgi székhelyű Európai Bíróság is.

^b 2017-ig ezeket a bevételeket a KSH „privatizációs” bevételként, egy összegben, a szerződéskötés évében számolta el. Később az Eurostat ezt visszakönyveltette, és – mint koncessziós bevételt – szétosztotta az egymást követő évek között.

^c Mint az rögtön nyilvánosságra került, a vásárló cég elsőszámú vezetője Glattfelder Béla, a Nemzetgazdasági Minisztérium egykori államtitkára, Fidesz országgyűlési és EP-képviselő volt. A cég valódi tulajdonosaira nem derült fény, mert a cégláncolat végén egy offshore cég állt. http://www.napi.hu/magyar_vallalatok/glattfelder_bela_vezette_ceg_vette_meg_a_mav_vasjarmu_vagyonat.608514.html

- A 2013-as^a, illetve 2015-ös költségvetésbe^b is beállítottak egy – hosszú hónapokon át titokban tartott - jelentős összegű privatizációs bevételt. Nyilvánosan szóba került, hogy az MNV Zrt. próbálja meg értékesíteni az általa tulajdonolt 55 kormányüdülőt (←3.8.5), bejelentésre került, hogy 2016-ban a kormány koncessziós pályázatot kíván hirdetni a recski réz- és aranybányára¹⁵¹ stb. 2015 nyarán a kormányzat végül kiszivárogtatta, hogy valójában a Nemzeti Földalap az állami földek privatizációjára készül. Mi több, a kormány később azt is bejelentette, hogy a befolyt 270 Mrd Ft-ot privatizációs bevételek tekinti és – Bokros Lajos legjobb tanítványaként – ezt a pénzt az államadósság törlesztésére fogja felhasználni.^c Ebben az volt a paradox, hogy az állami földértékesítésből származó bevételeket a Vagyontörvény szerint nem lehet államadósság-csökkentésre fordítani, így a kormány 2016 októberében törvénymódosítást volt kénytelen kezdeményezni.
- Inkább szimbolikus, mint komoly anyagi terheket eredményező döntés volt 2013-ban az ún. restitúciós törvény, amely a Horthy-korszak arisztokráciája számára lényegesen megkönnyítette az államosítás során elvett műkincsek visszaigénylését (←2.2.8).
- 2015 novemberében L. Simon László miniszterelnökségi államtitkár a 2/3-os nemzeti vagyon törvény módosítását is indokoltnak tartotta annak érdekében, hogy az állami tulajdonú kastélyokat magánbefektetőknek el lehessen adni.^d
- Bár erről ritkán adott hírt az MNV Zrt., de tény, hogy 2015 szeptemberében üzemképessé vált az MNV Zrt. *on line* aukciós felülete, ahol egyidejűleg száznál is több ingatlanra lehetett licitálni. Folyamatos volt az ingatlanértékesítés Budapesten is. A Budapest Főváros Vagyonkezelő Zrt.-n (BFVK Zrt.) keresztül éves átlagban 2 Mrd Ft körüli bevétel keletkezett.¹⁵²
- 2016 őszén Lázár János bejelentette, hogy az egykori Tokaji borgazdaság 100%-osan állami tulajdonú jogutódját, a Grand Tokaj Zrt.-t a 3. Orbán-kormány privatizálni készül. A cég ugyanis – mint Lázár János fogalmazott – a folyamatos állami támogatásokkal jelentősen torzítja a piacot.¹⁵³
- 2016 novemberében a kormány bejelentette, hogy 3-4 év alatt, két lépcsőben privatizálja azt a kb. 100 üdülőt és szállodát, amelyet 2012-13-ban az MNV Zrt. átvett a települési önkormányzatoktól, ami azután ezeket tovább adta az állami tulajdonú Erzsébet Vagyonkezelőnek, hogy nyugdíjasok, rászorulóknak, nagycsaládosok, gyermekek stb. kedvezményesen üdülhessenek ezeken a helyeken. Nem sokkal később a kormány koncepciót váltott, az üdülők nagy része értékesítés céljából visszakerült az MNV Zrt.-hez.¹⁵⁴

^a 2013. május 10-én, Varga Mihály nemzetgazdasági miniszter bejelentette, hogy egyes megkezdett állami beruházások csak akkor folytathatók, ha a fedezet egy részét állami ingatlanok eladásából lehet finanszírozni. Később az is kiderült, hogy 2013-ra 60 Mrd Ft-os privatizációs bevételt kíván a kormány utólag beépíteni a költségvetésbe.

^b Az eredetileg benyújtott költségvetésben 169 Mrd Ft szerepelt. Később ezt a számot felfelé módosították (201 Mrd Ft). Arról azonban nem adott tájékoztatást a dokumentum, hogy konkrétan milyen eladási szándékot fed le ez az adat. Arról is csak 2015 augusztusban szivárgott ki információ, hogy azt, amit az MNV Zrt. értékesíteni fog, elektronikus árveréssel fogják eladni.

^c A földeladások ellen az MSZP 2016 elején népszavazást kezdeményezett, de nem tudták összegyűjteni a szükséges 200 ezer érvényes aláírást. A kérdés így hangzott: „Egyetért-e Ön azzal, hogy az Országgyűlés alkosson törvényt az állami tulajdonban álló termőföldek értékesítésének a tilalmáról?”. 2016 közepéig ténylegesen 206 ezer ha került eladásra – a meghirdetett mennyiség 55%-a -, amikor is a kormány deklarálta, hogy a folyamatot lezártnak tekinti.

^d Erről az ideológiai kérdések iránt nagyon fogékony politikus a csurgófehérvári, magántulajdonban álló Károlyi-kastély felújítása kapcsán rendezett ünnepségen beszélt. http://index.hu/gazdasag/2015/11/24/magankezelesbe_adna_a_kastelyokat_l_simon_laszlo/

Ha a két ellentétes folyamat – vagyis az államosítás és a privatizáció – számszerű egyenlegét nézzük, akkor is ellentmondásos a kép. A KSH makrostatisztikai adatai szerint 2010 és 2015 között, vagyis hat év alatt, a központi költségvetés és az önkormányzatok 680 Mrd Ft értékű vagyont értékesítettek, miközben ugyanez a kör ennél nem sokkal több vagyont, 990 Mrd Ft értékű üzletrészt és ingatlan vásárolt vissza (10.x táblázat).

(iv) A budapesti értéktőzsde (BÉT) visszavásárlása is ellentmondásos üzenetet jelentett a piacok számára. Nyilvánvaló ugyanis, hogy a kormánynak politikai értelemben csak akkor éri meg a rosszul teljesítő, hanyatló forgalmú BÉT-et visszavásárolni, ha elhatározott határozott szándéka, hogy néhány 100%-ban állami tulajdonú céget, mint – például – az *MVM*-et vagy a *Szerencsejáték Rt.*-t kész bevezetni a tőzsdére, vagyis privatizálni.

(v) Miután 2010-ben a kormány „kipaterolta” az EU és az IMF pénzügyi szakértőit¹⁵⁵ és folyamatosan arról beszélt, hogy a nagy bankokat államosítani kell, 2015 elején – váratlanul - megállapodást kötött az EBRD-vel, amiben vállalta, hogy nem kíván közvetlen vagy közvetett többségi tulajdont szerezni a rendszer szinten jelentős bankokban, kivéve, ha a teljes bank-szektor pénzügyi stabilitására leselkedik veszély. Amikor az állam megvásárolta a súlyosan veszteséges *MKB* bankot, majd később a folyamatosan nyereséges *Budapest Bankot* (→10.5.20), nyomban elhangzott az ígéret, hogy csak egy-két éves, átmeneti tulajdonlásról van szó.¹⁵⁶

(vi) Miközben a kormány nagyon sok esetben kampányt folytatott a multinacionális cégekkel szemben, ezzel párhuzamosan a kormány sok ilyen céggel – 2012. július 20. és 2017. december 31. között számszerint 76-tal - az ország újraiparosítására való hivatkozással^a, stratégiai együttműködési megállapodást kötött.¹⁵⁷ Ennek folyamányaként számos multinacionális cégnek (pl. Audi^b, Bosch^c) a kormány jelentős beruházási- és K+F **támogatásokat**, továbbá adókedvezményeket^d is nyújtott.¹⁵⁸ A közvetlen támogatások értéke 2011 és 2017 között 256 Mrd Ft volt, ami éves szinten végső soron szimbolikus jelentőségű tétel, de – mint az ábrán is látható – a 2. és 3. Orbán-kormány idején jelentős növekedés ment végbe az előző 8 évhez képest.

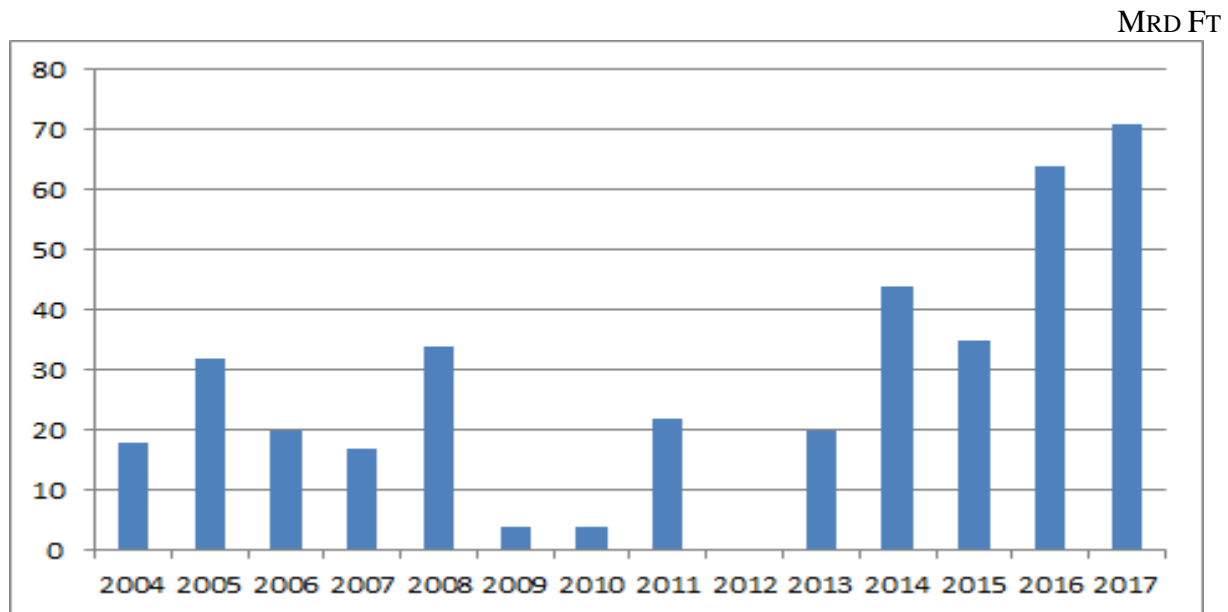
^a Ezt a elkitűzést a 2. Orbán-kormány nemzetgazdasági minisztereként Matolcsy György dobta be a köztudatba 2011 novemberében [http://archivum.magyarhirlap.hu/online/matolcsy_az_ujraiparositas_a_jovo_zaloga.html]. Az ún. Irinyi Tervben (→10.9.1) számszerűsített cél az volt, hogy az ipar aránya a GDP-ben a 2015-ös 23,5%-ról 30%-ra emelkedjen 2020-ig, s ezzel Magyarország legyen az az EU-tagállam, ahol a GDP-ne belül a legnagyobb szeletet az ipari termelés adja. A valóságban ez a részarány 2012-15 között 1 százalékpontot nöött is, de azután 2016-ban és 2017-ben majdnem ugyanennyit csökkent.

^b Nagyságrendje miatt említésre méltó, hogy 2011-ben a kormány 45 Mrd Ft (150 M €) támogatást adott a győri Audinak, méghozzá úgy, hogy a nyilvánosság és az EU felé csak 11 Mrd Ft-ot ismert be. Minderre 2014 novemberében derült fény, a brüsszeli bizottság vizsgálódásai nyomán [http://index.hu/gazdasag/ado_es_koltsegvetes/2014/11/21/negyszer_annyival_tamogatjuk_az_audit_mint_hittuk/]. 2016 elején az ugyancsak német Thyssenkrupp cégcsoport magyar leányvállalatai kaptak közel 11 Mrd Ft-os támogatást egy összességében 30 Mrd Ft körüli magyarországi beruházási tervhez, ami egyébként áttételesen ugyancsak az Audi érdekeit szolgálta.

^c 2015 egyik utolsó kormánydöntése alapján a német cég magyarországi leányvállalata 5,3 Mrd Ft-os, öt évre elosztott támogatást kapott. Ld. *A Kormány 1976/2015. (XII. 23.) Korm. határozata*.

^d Mint utólag kiderült, 2012-2014 között a kormány összesen 80 Mrd Ft értékben biztosított adókedvezményt néhány kivételezett multinak – az Audinak (40 Mrd Ft), a Hankooknak (17 Mrd Ft), a Hamburger Hungária erőműnek (9 Mrd Ft) és a Bridgestonenak (6,6 Mrd Ft), stb. értékben.

10.4 ÁBRA: A MULTINACIONÁLIS VÁLLALATOKNAK NYÚJTOTT KÖZVETLEN ÁLLAMI TÁMOGATÁSOK ALAKULÁSA, 2004-2017

Forrás: A Külgazdasági és külügyminisztérium adatai alapján <https://g7.24.hu/allam/20180201/ketszer-annyi-penz-t-adott-a-multiknak-a-fidesz-mint-az-mszp/>

De más módon is igyekezett Orbán egyes nyugati partnercégek kegyében járni. A Budapest Bank magas áron történt visszavásárlása – például – kifejezetten szívességi gesztus volt az amerikai General Electric (GE) felé. Hasonlóképpen az amerikai cégek érdekét szolgálta a bányászati törvény 2014. végi – lényegében titokban tartott – módosítása, amely megnyitotta az utat a palagáz kitermelése előtt, továbbá a 2016-tól érvényes, új társasági adó-hitel konstrukció bevezetése, amely szintén a GE-nek kedvezett (→10.5.6). Ugyancsak ilyen, erőteljes baráti gesztusnak tekinthető a Magyar Állam – sajátjokéhoz viszonyított – 161%-os árfolyamon történt, 15%-os részesedés vásárlása az osztrák Erste Bankban,

(vii) A paksi atomerőmű tervezett bővítésekor – Orbán egyik nyilatkozata szerint¹⁵⁹ - először az volt a döntő szempont, hogy csak az orosz Roszatom fogadta el azt a feltételt, hogy az újonnan épített blokkok a Magyar Állam tulajdonában maradnak, pár nappal később viszont a projektért felelős kormánybiztos arról beszélt, hogy ha Brüsszel úgy kívánja, akkor a Magyar Állam gond nélkül átengedi a két új paksi blokk tulajdonjogát az építő orosz cégnek, vagyis az állami tulajdonlás mégsem olyan fontos szempont.¹⁶⁰

(viii) Az is nehezen volt illeszthető be a privatizáció-ellenes retorikába, hogy 2014 őszén az *MVM* és a *MOL* szlovákiai leányvállalata, a Slovnaft vevőként bejelentkezett a szlovák villamosenergiái- társaság megvételére.¹⁶¹ (Nem sikerült megvenni.)

6: KÉT CINIKUS NYILATKOZAT

2014 végén született Matolcsy György jegybankelnök több mint 600 oldalas munkája a 2010-2014 közötti időszak összefoglaló értékelése. Itt olvasható a nyilvánvalóan komolyan gondolt, mégis valójában cinikus megállapítás: „az államnál van rosszabb tulajdonos: az a külföldi tulajdonos, aki belföldi monopóliumot vesz egy országban, a magas profitrátaival termelői jövedelmet kiviszi az országból”.¹⁶²

2015. október 6-án, Orbán Viktor legközelebbi embere, Lázár János kancellária miniszter az országgyűlés mezőgazdasági bizottsága ellenőrző albizottságának ülésén a következő indoklást fűzte ahhoz, hogy miért tervezi a kormány 378 160 hektár állami termőföld – a még állami tulajdonban maradt termőföld kb. 50%-ának (!) - gyorsütemű elárverezését. „(E)ladtuk az összes mezőgazdasági cégünket. Rég túl vagyunk a gazdálkodáson. Nem csinálja a magyar állam. Miért? Mert nem tudott gazdálkodni. Mert szétlopták, ellopták és szétcsalták az állami mezőgazdasági cégeket. Kinek kell ez a világ? (...) (A)mikor szocialista kormány van, akkor a szocialista menedzsment lopja szét, amikor fideszes kormány van, akkor a fideszes menedzsment lopja szét. Egyszerűbb, ha van gazdája, meg tulajdonosa ennek a földnek”.¹⁶³ Mint a nyilatkozatból kiderült, Lázárt konkrétan az bosszantotta fel, hogy egy a Miniszterelnökség által megrendelt KEHI vizsgálat (←8.2.1) azt mutatta ki, hogy az állami erdőgazdaságoknál általános jelenség a pazarlás, a közpénzek átszivattyúzása magánzsebekbe.¹⁶⁴

(ix) Az anti-liberalizációs lépések (→10.5.1.) ellentettjére is volt jó példa: az otthoni pálinkafőzés 2010-es liberalizációja.

7: A PÁLINKAFŐZÉS, MINT SZABADSÁGHARC

A 2. Orbán kormány egyik legelső parlamenti döntésével, az ún. 29 pontos program 9. pontjaként, bárki számára lehetővé tette az otthoni pálinkafőzést – akkor is, ha boltban vásárolta a gyümölcsöt -, és egyúttal adómentessé is tette a tevékenységet.

Mindehhez igencsak furcsa – és a történelmi tényekkel ellentétes – indoklást is fűzött: „adjuk vissza az embereknek a szabad gyümölcs párlat-készítéshez való jogot. (...) Ezzel egy 90 éves küzdelmet zárunk le. A vidéki magyar emberek, akik dolgoznak, gyümölcsfákat ültetnek, azokat gondozzák, nevelik, a termést összegyűjtik, 90 év óta hadakoznak a mindenkor magyar állammal, hogy a szabadságukat – amely a szomszédos államokban hasonló társaikat megilleti – a maguk számára megszerezhesék. Lehet nevetni ezen^a, de inkább azt mondanám, hogy ez a szabadságharc 90 év után a felkelők teljes győzelmével zárul.”

A matematika stimmel (2010 – 90 = 1920, a trianoni döntés éve), Magyarországon a Horthy-rendszerben sem lehetett adómentesen pálinkát főzni otthon. Más kérdés, hogy Magyarországon mindig is a bérfőzés volt az inkább elterjedt, és erre mindig is volt valamiféle adókedvezmény. Sőt, a csatlakozás előtt az MSZP-SZDSZ Brüsszelben is jóváhagyta, hogy az EU elfogadja ezt az adókedvezményt (derogáció). Az Orbán-kormány 2010-ben tehát még azt a megállapodást is megsértette, amit korábban eleve Magyarország (és több társa) harcolt ki.^b

Ám ez a döntés nemcsak jogszerűtlen, az indoklását tekintve téves, de fiskális szempontból igencsak ártalmas is volt. A szeszipart közelről ismerő szakemberek a NAV adataira hivatkozva azt állították, hogy a lepárlás liberalizálása után, 2009-13 között a legális hazai alkoholforgalom 46%-kal csökkent, a költségvetés vesztesége pedig 80-100 Mrd Ft körül lehetett.¹⁶⁵ A kiskereskedelmet és a vendéglátást elárasztó olcsó pálinka tönkretette a részben exportra is termelő, nagyobb magáncégek piacát is.¹⁶⁶ Népegészségügyi szempontból is káros volt a pálinkafőzés liberalizációja, mivel az otthoni, kisipari lepárló berendezések használatával nyert desztillált alkoholt sokkal több mérgező fémszennyeződést tartalmaz, mint a nagyipar berendezések által gyártott párlat.¹⁶⁷

^a Mint az Országgyűlés ülésén készült felvételen jól látható, a pálinkafőzés szabadságharcnak való minősítésén először maga a miniszterelnök mosolyodott el, a T. Ház tagjai csak utána fakadtak nevetésre. Ld. itt: <http://444.hu/2014/11/03/orban-palinka-szabadsagharcanak-ezennel-vege-de-igy-is-rengeteg-kart-okozott/>

^b Emiatt a Bizottság a Magyar Államot 2013 februárjában beperelte az Európai Bíróságon. 2014 áprilisában az EU bírósága kimondta, hogy Magyarország megsértette az uniós jogot. Ezt követően a 2015. évi költségvetési törvény lényegében visszaállította a korábbi állapotot, de nem teljesen, ezért Brüsszel ismételt kötelezettségszegési eljárást indított.

http://index.hu/gazdasag/2015/02/26/ujabb_eljarast_inditott_ellenunk_brusszel_a_hazi_palinkafozes_miatt/
Ekkor a kormány újabb adóemelési konstrukciót dolgozott ki, amellyel lényegében visszaállt az adóteher 2010 előtti szintje. Ezt a törvényt 2015 decemberében fogadta el az Országgyűlés. A kötelezettségszegési eljárást végül 2016 áprilisában zárta le a Bizottság.

10.5.5 *Az államosítások hatása a költségvetésre*

Az állami újraelosztás mértéke az 1960-as évek óta bírálat tárgya volt; a probléma 2015 végére sem oldódott meg. A magyar államháztartás mérete régiós összehasonlításban kiemelkedően magas maradt, a GDP 50% körül ingadozott. A régióban egyedül Szlovénia újraelosztási szintje volt hasonló, a többi országban jelentősen, 8-15 százalékponttal alacsonyabb volt már 2010-ben is a jövedelmek újraelosztása. 2010 és 2014 között az adók sem változott számottevően: a nettó keresetek és a teljes bérköltség aránya továbbra is 50% körül volt.

Miután a visszaállamosítások pénzbeli terhei csak viszonylag lassan nőttek, először 2014 elején merült fel számos makroökonómiai elemzőben az a kérdés, hogy ezek a tranzakciók miként érintik a költségvetés egyensúlyát. A válasz az volt, hogy az esetek többségében sehogyan sem. A visszaállamosítások során ugyanazok a statisztikai elszámolási elvek érvényesültek, mint az 1994-95-ös nagy privatizációk idején (←6.1.12). Ahogyan a privatizációs bevételeket nem lehetett elszámolni a költségvetés bevételeként, most az államosítási kiadásokat sem kellett a költségvetés kiadási oldalán számba venni. Számvitelei értelemben mindkét fajta tranzakciót az állam vagyonomérlegében kellett lekönyvelni. **Ám az államosítás az állam vagyonomérlegében is csak formai változást jelent: az állam készpénz vagyona részvény vagy üzletrész vagyona konvertálódik.**^a Igaz, a készpénzvagyon csökkenése az állam nettó adósságállományának növekedését eredményezi, csak éppen ez a mutató – szemben a bruttó adattal - 2010 táján nem állt a nemzetközi szervezetek (EU, IMF) figyelmének középpontjában, s így a hazai közvélemény sem figyelt erre a mutatóra különösebben.

De voltak további statisztikai trükkök is. Ezek közül a legfontosabb **a magánnyugdíjpénztárak vagyonának államosítása** volt 2011-ben (közel 3000 Mrd Ft) az éves költségvetési deficit eltüntetése érdekében. A szándék az volt, hogy az ún. ESA egyetlen hirtelen megjavítása – GDP-arányosan számolva közel 10 százalékponttal – olyan mértékben fog pozitívan hatni az ország külső megítélésre, hogy az önmagában is kedvező irányú folyamatokat fog megindítani (pl. javul az ország hitelminősítése, hitel- és tőkevonzó képessége stb.). Csakhogy, mire a tranzakció végbement, az Eurostat már jelezte, hogy nem fogja engedélyezni az államháztartási mérleg egy lépésben történő korrekcióját, pontosabban fogalmazva a nyugdíjpénztári eszközök állami átvétele okozta vagyonnövekedést nem lehet a kormányzati szektor bevételeként elszámolni a tranzakció évében, csak több évre szétbontva. Vagyis ez a trükközés nem volt teljesen sikeres.^b Az viszont mindenképpen jól jött a kormánynak, hogy magához vett a GDP 4,7%-ának megfelelő állampapírt – amit ezt követően egyetlen mozdulattal meg is semmisíthetett, hiszen a hitelező és az adós egyaránt a Magyar Állam volt. Ennyivel tehát tényleg csökkent az államadósság.

Egy kevésbé fontos, de „eredményes” trükközés az volt, hogy egyes államosítási tranzakciók költségeit a kormányzat egyes tranzakciók esetében az MVM Csoportra terhelte, mint ahogyan azt a cég jegyzett-tőke állományának csökkenéséből világosan ki is derült (→10.6). Más esetekben – például a FŐGÁZ Rt. visszaállamosításakor – az MVM által fizetett árat az MNV Zrt. hitel formájában vállalta magára. Hasonló módon történt 2014-ben az Antenna Hungária visszaállamosítása is a NISZ Zrt. számára¹⁶⁸, illetve a kisebb víziközmű társaságok (pl. Salgótarján és Környéke Vízmű Kft., Salgótarjáni Csatornamű Kft. és a Karancs Közmű Kft.) 100%-os üzletrészeinek megvásárlása az ÉRV Zrt. által.¹⁶⁹

^a Az MNV Zrt. beszámolóiban 2011-től kezdve külön soron jelentek meg az ún. „ESA-semleges” és az „ESA-rontó” tőkeemelések, illetve tulajdonszerzések (ESA = European System of Integrated Economic Accounts).

^b Időközben az ügy megjárta a strasbourgi bíróságot is. Az EJEB 2013 januárjában elutasította egy magyar állampolgár magánpanaszát, mert úgy találta, hogy a panaszos magántulajdonhoz fűződő joga nem sérült, hiszen a jövőben is joggal tarthat igényt nyugdíjra a foglalkoztatása alatt fizetett járulékok alapján, függetlenül attól, hogy azok állami vagy magánkézben lévő nyugdíjpénztárba folytak be. www.index.hu, 2013. jan. 30.

Az is kozmetikázott tranzakció volt, amikor a *Budapest Bankot* és az Erste Bank részvényeinek 15%-át nem az MNV Zrt. vagy az *MFB*, hanem egy egészen más feladatokra létrehozott pénzügyi intézet, az *MFB* 100%-os leánycége, a Corvinus Nemzetközi Befektetési Zrt. vette meg az *MFB*-től származó hitelből. Trükközés volt az is, amikor az MKB visszavásárlása után néhány hónappal, 2014 utolsó napjaiban a kormány egyetlen tollvonással elvette a tulajdonjogot az államháztartási körbe Miniszterelnöki Hivataltól és – az első bejelentés szerint 1 évre – az MNB kapta meg a részvényeket. Ez a megoldás azt a célt szolgálta, hogy az MNB a saját tartalékai terhére hajtsa végre a MKB szanálását, és – statisztikai értelemben - tehermentesítse a költségvetést. Végül mégsem ez történt. A feladatot az erre a célra létrehozott új intézmény, az MSZVK Magyar Szanálási Vagyongazdálkodó Zrt. kapta meg. A bank a 200 Mrd Ft feletti rossz állományért 45%-os árat kapott, ami becslések szerint kb. 32 Mrd Ft-tal volt több mint a tényleges piaci érték. Egyébként az államháztartás korrekt módon számolt egyenlege szempontjából ezeknek a tranzakciónak sem így, sem úgy nem volt jelentősége, miután az aggregátságnak ezen a szintjén a központi költségvetés és az MNB, illetve a Szanálási Alap tulajdonában álló MSZVK adatai összeszámlálásra kerülnek.^a

10.5.6 Diszkriminatív, versenyellenes jogalkotás és gazdaságpolitika

A 2. és 3. Orbán-kormány gazdaságpolitikájának fontos része volt a III. Köztársaság liberális gazdasági rendszerének gyors ütemű leépítése, az a gyakorlat, amellyel egyes piacokon, jogszabályi úton, állami vagy a kormánypárthoz közeli cégeknek diszkriminatív módon (önkéntesen) biztosított monopol-jogokat és/vagy kedvező hatósági árszabályozást, miközben más piaci szereplők számára romlottak a feltételek. Hasonló módon zajlottak az – egyébként formai értelemben EU-kompatibilisnek látszó – közbeszerzések, a privatizációs tranzakciók és a koncessziós pályázatok is. Sok esetben nem is volt nyilvános közbeszerzési hirdetmény, vagy csak egyetlen pályázó adott be ajánlatot. Széles körben elterjedt gyakorlattá vált ugyanis, hogy az ajánlatok és a pályázatok értékelésénél használt pontozás során a szükségszerűen szubjektív szempontok (üzleti terv minősége, a pályázó megbízhatósága, stb.) olyan nagy súllyal kerültek figyelembe vételre, hogy ezáltal a győztesek kiválasztását könnyű volt „felülről” befolyásolni. Ennek a gyakorlatnak a folyományaként sok esetben csak az előre „kiválasztott” nyertes adott be pályázatot, mert a potenciális versenytársak eleve reménytelennek gondolták a versenyben való részvételt. Különösen elterjedté vált ez a gyakorlat az informatikai tendereken és az útépítéseknél.^b

E rendelkezések, illetve az alkalmazott eljárásrendek többsége nyíltan vagy burkoltan szembe ment az EU elfogadott szabályrendszerével, az *acquis communautaire*-rel, ezen belül pedig különösen a diszkrimináció és az állami támogatás tilalmával, valamint az áru- és szolgáltatások szabad áramlásának jogelveivel.^c A kormány azonban abból indult ki, hogy a

^a Ugyanez vonatkozott a Matolcsy György MNB elnöksége idején beindított, 30-30 Mrd Ft értékű ingatlan- és műkincs vásárlási akció-sorozatra is.

^b Hazai kutatók számításai szerint 2009-2015 között, az időszak egészében, a magyar közbeszerzések 30%-a verseny nélkül bonyolódott. Az informatikai szolgáltatások és termékek piacán ez az arány 64, illetve 68% volt [Korrupciókutató Központ, Bp. 2016.] Az EU 2014-2016-ra vonatkozó jelentése szerint a közbeszerzések 36-37%-nál fordult elő, hogy csak egy pályázó volt [http://index.hu/kulfold/eurologus/2017/07/11/rekordszamu_unios_eljaras_zajlik_magyarorszaggal_szemben/].

^c Az *acquis communautaire* vagy rövidítve *acquis* a közösségi jog alapfogalma. Francia nyelvű kifejezés, a bevett magyar fordítás szerint "közösségi vívmányokat" jelent. Ez az EU teljes érvényes joganyagát foglalja magába, beleértve az alapvető szerződések érvényben lévő változatát, valamint az ún. másodlagos jogalkotás keretében keletkezett joganyagot, rendeleteket, irányelveket, döntéseket, beleértve az Európai Bíróság döntéseit és

Brüsszellel folytatandó jogviták éveket vesznek igénybe és egyébként sem biztos, hogy a Bizottság minden apróbb jogsértésre is reagálni fog. Addig viszont érvényesülhet az, amit a magyar kormány akar...^a

8: 100 MILLIÁRDOS BÜNTETÉS AZ EU-TÓL DISZKRIMINATÍV KÖZBESZERZÉS MIATT

2013-ban az Európai Bizottság apparátusa kifogást emelt amiatt, hogy 2010 után sok pályázati kiírás tartalmazott egy olyan megkötést, hogy csak olyan cég indulhatott, amelynek a beruházás színhelyétől számított 50 kilométeren belül saját aszfaltkeverője volt. Ez a megkötés nyilvánvalóan a külföldi pályázók ellen lett kitalálva – és mint a dátumok is jelzik – valójában már 2010 előtt is hatályban volt egy ideig, de azután kikerült a pályázatokból, majd pedig a 2. Orbán-kormány visszacsempészte. A vita éveken át húzódott és csak 2016 tavaszán született megegyezés arról, hogy kb. 100 Mrd forintnyi büntetést bevállal a magyar költségvetés.¹⁷⁰

Ezen logika alapján Orbán Viktor, mint a 2/3-os parlamenti többséget élvező pártjának karizmatikus és szinte korlátlanul szuverén vezetője – egy nyilvánvalóan alkotmányba ütköző eljárás nyomán^b - új alkotmányt (Alaptörvényt) és több, 2/3-os többséget igénylő ún. **sarkalatos törvényt** fogadtatott el.^c A kormány 2013 óta folyamatosan szigorította a menekültekre vonatkozó szabályokat. 2015 szeptemberében a „tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet”-re való hivatkozással tovább korlátozták a szabadságjogokat¹⁷¹, s ezt az állapotot még három évvel később is fenntartották.

Fölszámoltak a fékek és egyensúlyok rendszerén alapuló többpárti demokráciát és egy **autokrata, etnocentrikus, fasisztoid, maszkulin** politikai kultúrát megtestesítő, **önkénturalmi** rendszer épült a helyébe.^d 2013-ban a választási törvények és részletszabályok módosításával csökkentették a képviselők számát, a maguk javára módosították a választások finanszírozására vonatkozó szabályokat. Az országgyűlési házszabály módosításával, és az egyéni képviselői indítványok útján való jogalkotással Orbán Viktor *de facto* lenullázta az Ogy. jelentőségét, a népszavazás jogintézményének megnyirbálásával pedig lehetetlenné tette, hogy a kormányt ezzel, a korábban általa is használt jogtechnikával buktassa meg az ellenzék. 2017 végéig közel 1 millió külföldön élő magyarnak adtak állampolgárságot és ezzel választójogot is.¹⁷² Korlátozták a sztrájk jogot is. A bírák, ügyészek és közjegyzők nyugdíjkorhatárának

gyakorlatát, a Közös Kül- és Biztonságpolitika keretében elfogadott joganyagot, valamint az EU-nak más államokkal vagy egyéb nemzetközi jogi alanyokkal kötött szerződéseit és megállapodásait. Egyes értelmezések szerint nem csak a kötelező joganyagot, hanem minden, az EUBan elfogadott alapelvet, nyilatkozatot, egyezményt, határozatot is magába foglal, függetlenül attól, hogy az jogilag kötelező-e vagy sem. Az *acquis*-t az EU-hoz csatlakozó új tagállamoknak is teljes egészében el kellett fogadniuk, elismerése és alkalmazása a belépés feltétele volt. Egyes becslések szerint a 2004-es nagy bővítés idején ez az érvényes joganyag mintegy 85 000 gépelt oldalt tett volna ki, ha egyszerre kinyomtatták volna.

^a Csak a 2014-es és 2015-ös évet tekintve az Európai Bizottság 151 kötelezettségzegési eljárást indított, vagy lépett új szakaszába Magyarországgal szemben. Ebből 63 már 2015 végéig le is zárult, de a többi nem. A legrégibbi eljárás 2006-ban kezdődött. www.nol.hu, 2015. dec. 14.

^b A Horn-kormány idején elfogadott egyik alkotmánymódosítás az új alkotmány előkészítésének részletes szabályairól szóló országgyűlési határozat elfogadását 4/5-ös többséghez kötötte. 2010-ben, 1 hónappal a 2. Orbán-kormány megalakulását követően ezt a 4/5-ös szabályt a kormánypártok egyéni képviselői indítvánnyal, három napos vita után, 2/3-os többséggel eltörölték. Kerekes (2015).

^c 2015 tavaszán ezek száma elérte a 35-öt. Ezek között szerepeltek a nemzeti vagyon megőrzése, védelme és a nemzeti vagyonnal való felelős gazdálkodás követelményei, az állam kizárólagos tulajdonának és kizárólagos gazdasági tevékenységének köre, valamint a nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyon elidegenítésének korlátai és feltételei. Ld. <http://www.parlament.hu/documents/10181/62157/sarkalatosvekjegyzeke.pdf/afc8f54c-81c8-470e-a16f-3a5691b4c1b3>

^d Az „autokrácia” Kornai (2016), az „etnocentrikusság” Pataki (2013), a „fasisztoid mutáció” Ungváry (2014), a „maszkulin kultúra” Hadas (2018), az „önkénturalom” kifejezés Bauer (2016) politikai szótárából származik. Ld. még Mihályi (2017b).

70-ről 62 évre történő leszállításával, 231 bíró és 107 ügyész^a azonnali felmentésével, az Alkotmánybíróság működési rendjének átalakításával^b, a teljes rendőri vezetés bíróság-elé állításával^c a maga képeire formálta az igazságszolgáltatást és a bűnüldözést is.^d A legfontosabb helyi közszolgáltatások (közoktatás, egészségügy, közmű-kommunális ellátás) ágazati szabályai úgy módosultak, hogy az önkormányzatok feladatai és forrásai 30%-kal csökkentek, a kiadások GDP-hez viszonyított részaránya 12-13%-ról 2014-re 7,6%-ra csökkent, s ezzel Magyarország bekerült a *leginkább centralizált országok* csoportjába, ahová például Bulgária, Portugália is tartozik.¹⁷³ A települési önkormányzatok – és különösen a Főváros – gazdasági erejének megroggyanása azt is eredményezte, hogy a központi kormányzattal szembeni *lehetőséges fékek és egyensúlyok* közül az egyik legfontosabb esett ki a rendszerből. Valójában ez volt a változások egyik fő célja.

Az „új államalapítás”, a „jó állam”^e, az „illiberális” társadalmi berendezkedés^f és az „unortodox” gazdaságpolitika^g ideológiájának jegyében Orbán önálló nevet is adott saját rendszerének: **Nemzeti Együttműködés Rendszere** (NER).¹⁷⁴ Az Alkotmány^h, illetve az Alaptörvényⁱ gyakori, ötletelésszerű, kapkodva előkészített változásai, továbbá az új törvények számának soha nem látott növekedése^k – és ezen belül a folyó évi költségvetési törvény

^a 2010-ben Magyarországon kb. 3000 bíró és 1600 ügyész dolgozott.

^b 2010-13 között az Alkotmánybíróságra vonatkozó törvényt 6-szor módosították.

^c A 2. Orbán-kormány a 2006 őszi tv-ostrom és más erőszakos tüntetések kapcsán az országos és a budapesti rendőrfőkapitányt, illetve közel tucatnyi magas rangú rendőri vezetőt vádolt meg nyilvánvalóan képtelen állítások és érvek alapján. A perek egészen 2017 februárjáig húzódtak, amikor is bűncselekmény hiánya és elévülés miatt végül mindenkit felmentettek a rendkívül súlyos vádak alól.

^d A „fiatal jogászok könnyebb munkához juttatása” címén, 2011-ben született törvényt az Alkotmánybíróság is, majd 2012 novemberében a luxembourgi Európai Bíróság is diszkriminatív döntésnek minősítette. Ezt követően a vonatkozó jogszabályok megváltoztak és a magyar jog összhangba került az uniós joggal. A bírósági működés 8 éves értékeléséhez ld. Fleck Zoltán terjedelmes interjúját a *MaNcs*, 2018. márc. 29-i számában.

^e Sárközy (2014) meggyőzően bizonyítja, hogy az új államalapítás, és a „jó állam” koncepció ideológiai alapjait Stumpf István (2010) és Navracsics Tibor (2011) dolgozta ki [id. mű 118-102. o.]. 2011 végén az Orbán-kormány még egy külön hivatali pozíciót is létesített erre a feladatra. Orbán Navracsics Tibor miniszterelnök-helyettes, közigazgatási és igazságügyi miniszter egyik helyettesét, Gál András Leventét nevezte ki a Jó Állam Fejlesztési Koncepció végrehajtásának összehangolásáért felelős kormánybiztossá [http://hvg.hu/itthon/20111128_gal_andras_levente_kormanybiztos]. Ez a pozíció 9 hónapig létezett, utána nyom nélkül megszűnt.

^f „Az új állam, amit Magyarországon építünk, illiberális állam, nem liberális állam. Nem tagadja a liberalizmus alapvető értékeit, mint a szabadság, de nem teszi ezt az ideológiát az államszerveződés központi elemévé, hanem egy attól eltérő, sajátos nemzeti megközelítést alkalmaz.” Ld. Orbán nagy nyilvánosságot kapott, 2014. évi tusnádfürdői beszédét, ahol ezt a kifejezést először használta [<http://valasz.hu/itthon/orban-viktor-tusvanyosi-beszede-102474>]. Az „illiberális demokrácia” kifejezés egyébként nagyban hajazott a Putyini Oroszországban, 2006 elején Vlagyiszlav Szurkov „szuverén demokrácia” koncepciójára. Szurkov Putyin elnök elnöki hivatalának helyettes vezetőjeként adta közre ezt a megfogalmazást.

^g Mellár (2016) cikkében meggyőzően érvelt amellett, hogy a 2. és 3. Orbán-kormány gazdaságpolitikája sok fontos területen valójában neoklasszikus, főáramlatbeli elméletekre épült (pl. egykulcsos adó, vagyonadók, örökösödési illetékek negligálása, a jóléti állam leépítése, árfolyam-politika).

^h 2010. május 15. és augusztus 11. között az Ogy. a hatályos (rég) Alkotmányt 6 alkalommal módosította.

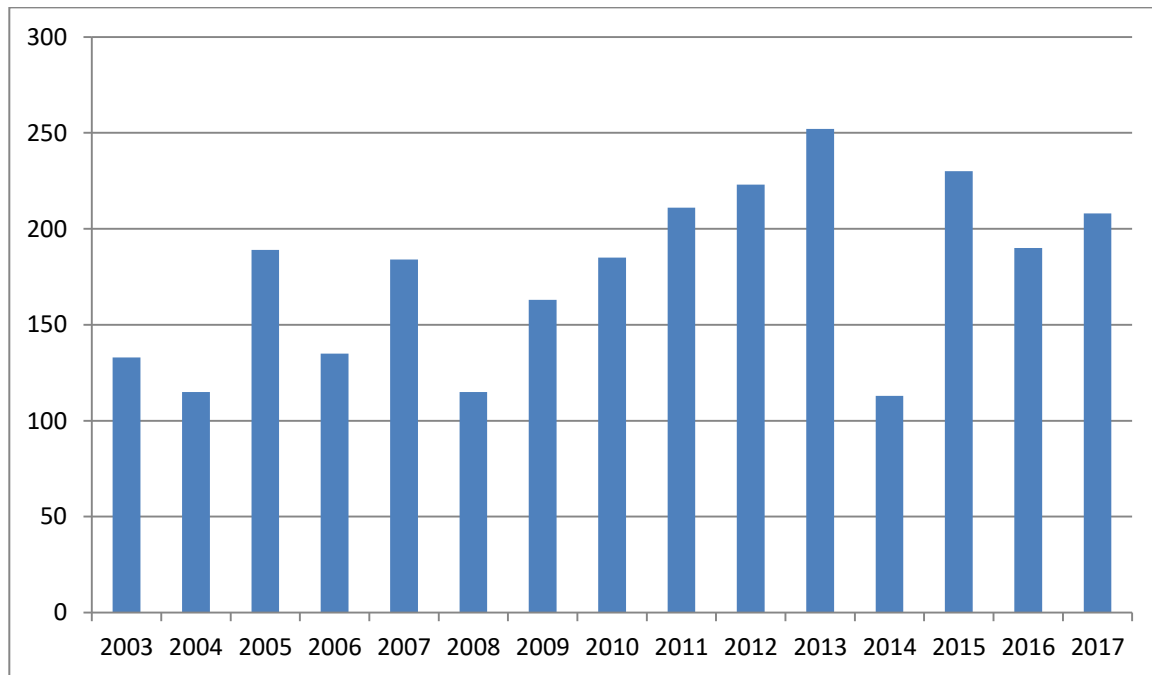
ⁱ A 2011. április 25-én elfogadott Alaptörvényt a következő öt évben az Ogy. 6 alkalommal módosította, utoljára 2016 júniusában.

^j A politikai köznyelv ezt nevezte „péntekről hétfőre” történő jogalkotásnak.

^k Volt olyan törvény, amelyet az Ogy. 2014-ben – a betérjesztéstől a zárószavazásig – összesen 9 perc alatt szavazott meg. *HVG*, 2017. dec. 7.

éven belüli ismételt módosításai^a -, az üzleti élet kormányhű reprezentánsainak juttatott kormányzati pozíciók^b a közélet minden területén csökkentette a jogbiztonságot, de értelemszerűen leginkább a gazdaság területén voltak ennek hatásai közvetlenül is érzékelhetők. A stabil, kiszámítható vállalkozási környezet hiánya – ideértve az euró bevezetésének beláthatatlan ideig történő elhalasztásából következő fennmaradó árfolyam-kockázatot is – szükségszerűen rontotta a vállalkozási kedvet.

10.5 ÁBRA: AZ ORSZÁGGYŰLÉSBE ELFOGADOTT TÖRVÉNYEK SZÁMA, 2003-2017

Forrás: Saját gyűjtés.

A kormány által generált problémák egy része abból származott, hogy az Orbán Viktor fejből kipattant ötletek végrehajtására igen *rövid felkészülési határidőt* szabott meg a legfelsőbb parancs. Ennek volt eklatáns példája az autópályadíjak rendszerének 2014 decemberében bejelentett átalakítása, illetve az a 2015. december elején született döntés, hogy 3 millió nyugdíjas kapjon a kormánytól 10 ezer forintos Erzsébet-utalványt Karácsonyra. Ugyanez történt – ráadásul szinte évről-évre ismétlődően – azzal a tervvel, hogy újabb és újabb szolgáltató szektorokban váljon kötelezővé a pénztárgépek bekötése az adóhivatalhoz. A végiggondolatlanul kiötlött határidőket minden esetben utólag kellett kitolni, 6-12 hónappal.

* * * * *

Az alábbiakban – tartalmi összefüggésekre és nem az időrendre koncentrálva – megpróbálunk tételes listát adni a legfontosabb 54 változásról.

^a Volt olyan év (2012), amikor a korábban elfogadott költségvetést az Ogy. 9 alkalommal módosította. 2016 tavaszán viszont az Ogy. elfogadta a költségvetési rendeleti úton való módosításának lehetőségét is. Ez már a költségvetés módosítását is feleslegessé tette.

^b Így – például – 2015-ben miniszterelnöki megbízott lett Wáberer György, a hazai szállítmányozási piac akkori legerősebb szereplője, akinek mandátuma arra vonatkozott, hogy készítsen elő állami intézkedéseket „a magyar logisztika, ezen belül a közúti fuvarozás versenyképességének javítása érdekében”. *HVG*, 2017. júl. 6.

1. Első helyen kell említeni azokat a kormányzati projekteket, amelyek nem magyar vállalkozásokat diszkrimináltak, hanem az *EU más tagországaiból érkező* cégeket, árukat és szolgáltatásokat. Ezek közül messze a legfontosabb a 2015-ben elindított Paks 2 atomerőmű projekt, amely egy 10-12 Mrd €-s beruházás^a, valamint a Budapest – Belgrád vasútvonal korszerűsítése 20 évre szóló, 2,5%-os kamatozású, kínai hitelből (1,8 Mrd €), de ide sorolható az a korlátozás is, ami sokkal inkább elvi, semmint gyakorlati vita, hogy a hazai jogszabályok csak magyar állampolgárok számára engedélyezik a *közjegyzői* tisztség betöltését és a szakma gyakorlását. Mind a Paks 2, mind a közjegyzői szabályok jogi alapjai a 2004-es uniós csatlakozás előtt születtek, de az Európai Bizottság álláspontja szerint már elég idő telt el azóta, és lett volna mód ezeket a korlátozásokat megszüntetni.^b Pénzügyi tekintetben ezekhez képest sokkal kisebb jelentőségű, de szimbolikus tartalommal is bíró korlátozás volt az, amikor 2015 nyarán az Országos Tisztifőorvosi Hivatal megtiltotta, hogy a hazai lombikbébi-centrumok dán *spermiumot* (szakszerű műszóval: donorivarsejteket) importáljanak – miként azt akkor már 15 éve folyamatosan tették. Miután sperma-donorból hiány volt, a korlátozásnak az lett a következménye, hogy a gyermekre vágyó egészségutisták célpontja Csehország és Dánia lett.¹⁷⁵ Végül a nyilvánvalóan EU-ellenes intézkedést közel 3 éves késéssel a Kúriának kellett megsemmisíteni.¹⁷⁶

2. Szimbolikus értéke volt annak a kormányzati akciónak is, amikor két magáncég vitáját a parlament törvénymódosítással kívánja megoldani. Ilyen nekibuzdulást eredményezett a holland Heineken és az erdélyi (vagyis romániai) Csíki Sör cég háborúskodása, amiért is megszületett a Heineken logója, a vörös csillag kereskedelmi használatának betiltásáról szóló törvénytervezet, közismert nevén a *Lex Heineken*. Ezt követően a két cég kibékült, az uniós jogi akadályok is elhárultak, így a tervezetből nem lett törvény – de a zsarolásra a törvény tervezete is elegendő volt.

3. 2010 augusztusában – egy gazdasági salátatörvény keretében¹⁷⁷ – a Ptk. módosításával az Országgyűlés megtiltotta, hogy magánszemélyek *devizahitel-felvétele* esetén a bank ingatlan-jelzálogot kössön ki. 2011 júliusában egy kormányrendelet még tovább ment: devizahitelt csak az kaphat, aki az igényelt devizanemben legalább a minimálbér 15-szörösét keresi.^c Még 2010 nyarán, tehát alig pár hónappal az országgyűlési választások után, de néhány hónappal az önkormányzati választások előtt, a kormány *kilakoltatási moratóriumot* rendelt el^d – először egy évre és csak a téli hónapokra, később ez 2015 szeptemberéig meghosszabbításra került. Vagyis végeredményben öt éven át volt érvényben! Erre reagálva mondta – igaz csak 2015-ben – Patai Mihály, a Magyar Bankszövetség elnöke és az egyik legnagyobb magyar

^a A Bizottság 2015 novemberében indított kötelezettségszegési eljárást, mert a magyar kormány átlátható eljárás nélkül, 2014 elején közvetlenül ítélte oda a Paks 2 atomerőmű két reaktorának megépítésére vonatkozó szerződést egy orosz cégnek. A Bizottságnál – szintén versenyjogi érvekre hivatkozva - Ausztria is tiltakozott Paks 2 ellen. A kötelezettségszegési vizsgálat 2016 novemberében azzal zárult, hogy Magyarország nem követett el jogsértést, amikor mellőzte a közbeszerzést. Az is fontos kérdés, hogy a Paks 2 felépítéséhez szükséges orosz kölcsönt miként ítéli meg az Eurostat. Az Európai Bizottság ugyanis vitatta, hogy hasonló feltételek mellett a magyar fél a piacon is kapna hitelt. Ha viszont a projekt bekerül az állami elszámolási körbe, akkor az nagyon nagy mértékben megemeli majd az államadósság szintjét.

^b Ebben az ügyben, a letelepedés szabadsága megsértése miatt a Bizottság már 2006-ban bírálta a magyar gyakorlatot, majd 2015 áprilisában az Európai Bíróságnál is panaszt emelt. A luxembourgi bíróság 2017 februárjában igazat is adott a Bizottságnak.

^c Mint ezt rögtön sejteni lehetett, ez a megkötés szembe ment a tőke szabad áramlásának uniós elvével. Ehhez képest a kötelezettség-szegési eljárást Brüsszel csak jóval később, 2013 júniusában indította el.

^d Ez sem volt példátlan fejlemény. 1998 tavaszán, a választási kampány kezdetekor a Horn-kormány ugyanezt csinálta.

bank, az Unicredit elnök-vezérigazgatója, hogy "Rémálmom, hogy egyszer megkérdezik tőlem, miért nyújtunk jelzáloghitelt, ha a jelzálogot nem érvényesíthetjük."¹⁷⁸

A képmutató és visszamenőleges jogalkotás durva példája volt a 2011-es végtörlesztési törvény¹⁷⁹, majd pedig az, amikor a kormányzat nyomására a Kúria is jogellenesnek minősítette a 2000-es évek elejétől gyors ütemben felfutó – és 2009-ben már 7500 Mrd Ft-ra rúgó – összes lakossági devizaalapú jelzáloghitel szerződést, pontosabban szólva a bankokra hárította annak terhét, hogy ennek az ellenkezőjét bizonyítsák. Végeredményben a kormány arra kényszerítette a bankokat, hogy egy számukra kedvezőtlen, rögzített árfolyamon a devizatartozásokat forintra váltsák.¹⁸⁰ Eddig az időpontig – durva becsléssel – a bankszektor nettó 1200 Mrd forintjába került a lakossági devizahitelek kormány által diktált feltételek szerinti konverziója, illetve a hitelfelvevők utólagos „kártalanítása”.¹⁸¹ A végtörlesztés nyertes a felső- és a felsőközép-osztály jelentősebb megtakarítással rendelkező családjai voltak, akik a váratlan hitelteher növekedés terheit a bankszektorra tudták hárítani. A bankok elleni harcban a Kormány elfogult segítője volt a GVH is: 2013-ban és 2015-ben sorra születtek a külföldi bankokat sújtó több milliárdos büntetések.¹⁸²

Mindezzel párhuzamosan a kormány propaganda érveit szívesen hallgató adósok több 10 ezer (!) pert indítottak hazai jogi fórumokon, amelyek jelentős arányban végül a Kúria előtt végződtek. Ez egyfelől tovább növelte a bíróságok leterheltségét, másfelől széles körű jogbizonytalanságot teremtett. Hét ügy eljutott a luxembourgi Európai Bíróság (*Court of Justice of the European Union*) színe elé is.¹⁸³

4. 2012-13-ban – készülve az EU által biztosított 10 éves földmoratórium lejártára – a kormány többször is újírta a *földtörvényt*, és azt, az egy évvel korábban elfogadott Alaptörvény 3. módosításával, beemelte az ún. sarkalatos (2/3-os) törvények közé. Lényegét tekintve ez a törvény – valamint a hozzá tartozó kormányrendeletek – továbbra is életben tartották a termőföld megszerzésére (tulajdonlására illetve haszonbérlésére) vonatkozó, 1994-től hatályos, ugyanakkor viszont az EU előírásaival ellentétes szabályokat. Miután 2/3-os törvényről volt szó, a Fidesz ezt csak úgy tudta átvinni az Országgyűlésen, hogy – egy nyilvánvaló politikai alku keretében – az MSZP tartózkodott. Az ún. zsebszerződések elleni küzdelem hevében megfogalmazott jogszabály végül is olyan jogi formát nyert, hogy az magyar állampolgárok számára is hátrányos volt. A jogszabály ugyanis azt írta elő, hogy kizárólag egyenesági leszármazottakkal köthetnek *földhaszonélvezeti szerződést* a földtulajdonosok, oldalági rokonokkal azonban nem.^a 2014 októberében egy kormányrendelet¹⁸⁴ megszigorította a nem-EU állampolgárok és cégek 1996 óta érvényben volt *ingatlanvásárlási* szabályait is.

5. 2011-ben a kormány rendeleti úton megtiltotta, hogy Magyarországon élő magyar állampolgárok *külföldön regisztrált gépkocsit* használhassanak, illetve nagyon bonyolultan szabályozta a kivételeket. A rendelkezés elsősorban a Szlovákiában olcsóbban megvásárolható autók ellen született.^b Ugyancsak az import korlátozását célozta az a rendelet, amellyel 2017-től drasztikusan megdrágítja a kormány az ún. *e-cigaretták* hazai engedélyeztetését. Az első számítások szerint az a cég, amelyik ezzel kívánna foglalkozni, 5-10 millió forintos, egyszeri induló illeték-teherrel számolhat.

6. Az ún. *rezsi-csökkentési kampány* a 2. és 3. Orbán-kormány egyik legfontosabb ügyévé vált, a kifejezés közvetlen politikai értelmében, s a 1989 előtti, pártállami idők gyakorlatából, illetve a hazai közgazdasági irodalomból jól ismert államapparátusi technika értelmében

^a Emiatt nem csak kötelezettségszegési eljárások indultak Magyarország ellen, de 2018 márciusában az Európai Bíróság is Magyarország ellen ítélt (←6.2.15). 2016-ban egy *harmadik* eljárás is indult, mert külföldi befektetők panaszára Brüsszel előzetes eljárás keretében vizsgálni kezdte az állami földek bérbeadásáról és eladásáról szóló magyar törvényt is.

^b Két évvel később az EU Bírósága ezeket a rendelkezéseket a közösségi jogba ütközőnek nyilvánította. www.index.hu, 2013. nov. 10.

egyaránt. Először csak az energia- és közmű díjakra irányult az árcsökkentési szándék, később, a következő hat évben ez parttalanul szélesedett, kiterjedt – például – a kéményseprésre is.^a

9: A KAMPÁNY, MINT KORMÁNYZÁSI TECHNIKA

A kampány megértéséhez álljon itt néhány idézet Soós (1986) könyvéből: „A kampányok az új vagy újonnan fontossá vált feladatok megvalósításának eszközei.” (18. o.) „A kampány megmutatja, hogy melyek azok a feladatok, amelyek megvalósítására – az elismerés elnyerése, a szankciók elkerülése érdekében – az erőket koncentrálni kell.” (177. o.) „A kampányok többé-kevésbé elérik céljukat – igaz, más célok rovására –, sőt gyakran túl is mennek a kitűzött célon. A kampánycélok ismételtetése, a többszörös (a politikai, szakmai irányító szervek által eszközölt) számonkérés multiplikatív mechanizmusai nagyon is alkalmasak arra, hogy a dolgokat idáig vigyék (...) (54. o.) „A kampány pszichózisa, ellentmondást nem tűrése akadályozza meg (...) a folytatott politikából fakadó veszély felismerését.” (25. o.)

10.6 ÁBRA: A „REZSICSÖKKENTÉS”, MINT POLITIKAI JELSZÓ, 2013-2018

10: A REZSICSÖKKENTÉS ÉS SOK MINDEN MÁS A JOBBIK ÖTLETE VOLT

A sok-sok újságcikk és politikusi nyilatkozat közepette elfelejtődött, hogy a lakossági megélhetési költségek (rezi) csökkentésének gondolatát valójában nem Fidesz, hanem a Jobbik dobta be a közbeszédbe (←6.2.11.). A

^a 2014-ben 47 önkormányzati és magántulajdonú cég alkalmazásában kb. 1500 kéményseprő dolgozott az országban. Az eredeti elképzelés az volt, hogy 2016. január 1-től az önkormányzatoktól a katasztrófavédelemhez kerülne a lakossági kéményseprési közszolgáltatás. Mivel ez az önkormányzatok feladatait érinti, a kormánynak 2/3-os támogatásra lett volna szüksége a törvénymódosításhoz, és ez a többség 2015 folyamán elveszett, a Fidesz frakció egy időre megállította a törvény vitáját. Kivételes, bonyolító eleme volt ennek a történetnek, hogy a magántulajdonú kéményseprő cégek alkalmazottai és az őket tömörítő szakszervezet (KOSZ) támogatta az államosítást, mert ettől béremelést és a munkafeltételek javulását remélték. A cégek képviselői viszont azzal érveltek, hogy többségüknek hosszú távú szolgáltatási szerződése van az önkormányzatokkal, s azokat nem lehet egyik napról a másikra felbontani. A 2015 végén megszavazott törvény szerint 2016. július 1-től évente kétevente egyszer ingyenesé vált a gázkémények ellenőrzése, és megszűnt a korábbi, évenkénti ellenőrzés kötelezettsége. Ld. 2015. évi CCXI. tv. a kéményseprő-ipari tevékenységről. Az ügyben a KOSZ vezetője magánemberként népszavazást kezdeményezett ("Egyetért-e Ön azzal, hogy az állam törvényben biztosítsa a lakosoknak a legalább évenkénti kéményellenőrzést, függetlenül a kémény vagy a tüzelőberendezés típusától?"), de a Nemzeti Választási Bizottság ezt 2016 júliusában elutasította. 2016 nyarán már csak kb. 10 kéményseprő cég maradt a piacon, a többi megszűnt [NSZ, 2016. júl. 19.]. Budapesten 2016 végéig mégsem történt változás, a Főváros nem adta át az államnak a saját tulajdonú kéményseprő cégét.

közvélemény hamar elfelejtette azt is, hogy a *határon túliaknak követelt magyar állampolgárság* a Jobbik 2010-es programjának volt az „újítása” (a Fidesznél ez nem szerepelt). 2010-ben a Jobbik ígérte, a *kötelező magánnyugdíjrendszert megszüntetését* és a tagok visszavezetését az állami rendszerbe oly módon, hogy az egyéni számlavezetés megmarad. A Jobbik javasolta a *kötelező hittan* vagy erkölcsstan oktatásának beindítását és a Nemzeti Tankönyvkiadó államosítását és a *reklámadó* bevezetését, a *vasárnapi boltbezárásokat* stb.¹⁸⁵ 2015 elején pedig a Jobbikos Torockai László ötleteként merült fel először a Magyarország déli határain felépítendő *kerítés*¹⁸⁶ gondolata, és a Jobbik kezdte el a Brüsszel és a multik elleni „szabadságharcot” is. Sőt, a sikeres gondolat-lenyúlás ennél még szélesebb körben érvényesült. Róna (2016) meggyőzően bizonyította, hogy a 2. Orbán-kormány idején ugyanez történt a *roma-politikában* és a *közbiztonság* terén foganatosított jogszabályváltoztatások során is.¹⁸⁷

Részben a rezsicsökkentést szolgálta a 3. Orbán-kormány az az üzleti akciója, melynek nyomán az MTV sportcsatornája állami pénzből megvásárolta a **labdarúgó BL meccsek közvetítési jogát**. Ez lehetővé tette, hogy az MTV 4-es csatornáján bárki ingyen nézhesse a mérkőzéseket. 2017-ben ezt az UEFA-val kötött szerződést a magyar kormány úgy hosszabbította meg újabb 3 évre, hogy bevette partnernek az Andi Vajna által birtokolt TV2 sport-csatornáját, s ezzel versenyhátrányba hozta a többi magáncsatornát. A maga részéről az MTV közel 6 Mrd Ft-ot fizetett a közvetítési jogokért.¹⁸⁸

Összességében egyébként a rezsicsökkentési kampányok nyomán nem változtak nagymértékben a lakosság statisztikailag mért lakásfenntartási költségei. A KSH (2016) felmérése szerint egy átlagos lakás fenntartásának havi költsége^a 2015-ben a háztartások jövedelmének 22%-át tette ki. Ez az arány 2003-ban ugyanennyi volt. 2010-re 25% fölé emelkedett, majd folyamatosan mérséklődött és visszaállt a korábbi szintre: vagyis 3 százalékpontot ment felfelé, majd ugyanennyit lefelé a rezszi-hányad. Nyilvánvalóan ez elsősorban az energiaárak világpiaci mozgását tükrözte vissza, másodsorban pedig az történt, hogy a magasabb jövedelmű háztartások a csökkenő árak láttán, növelték energiafogyasztásukat.

7. A rezszi-csökkentési politika logikája nyomán, 2013 márciusában jött létre – a Magyar Energetikai Hivatal (MEH) jogutódként – a *Magyar Energetikai és Közmű-Szabályozási Hivatal* (MEKH), amely centralizált módon, az ágazati minisztérium alárendeltjeként jogosítványokat kapott a villamosenergia, a földgáz, a távhő, a vízközmű és hulladékkezelés regulációjára. A MEKH gyakorlatilag jogot kapott arra, hogy a hatáskörébe tartozó árakat rendeleti úton állapítsa meg. Ez ellen nincs is jogorvoslat. Mint a gyakorlatban kiderült, a MEKH jogot kapott a keresztfinanszírozásra is, amelyet – legalábbis az első években – a kormányzat arra kívánt felhasználni, hogy Budapest kárára pénzeket csoportosítson át a vidéki önkormányzatokhoz.^b

8. ... és volt, ami ingyenes lett. A rezsicsökkentési kampány részeként 2014 februárjától volt érvényes az a rendelkezés, ami a bankokat arra kötelezte, hogy maximum 150 ezer Ft-ig ingyenesen lehessen havi két alkalommal *készpénzt felvenni* a bankjegy-automatákból.^c 2016 tavaszán egy jogszabállyal a kormány 200 ezer forintig ingyenessé tette a lakossági ügyfelek számára a *postai pénzváltást* is.¹⁸⁹ És még mindig nem teljes a lista. 2013-ban felmerült, hogy 2014. január 1-től legyen ingyenes a *temetés* is (feltéve, hogy valamelyik hozzátartozó

^a A KSH a következő tételeket sorolja be ebbe a kategóriába: lakbér, villany-, gáz-, víz-, csatornadíj, közös költség, fűtés, szemétszállítás, lakásbiztosítás, ingatlanadó, kommunális adó és egyéb (pl. kertgondozás, takarítási) költségek. Ld. KSH (2016) 24. o.

^b A 2017. január 1-én életbe lépő MEKH határozatok ellen több energia cég is a hazai bíróságoknál tett panaszt. Ld. 168 óra, 2016. dec. 15.

^c A kormány propaganda szócsöve, a Magyar Idők c. napilap egyik cikkében még az MNB kamatcsökkentési lépéseit is rezsicsökkentésként interpretálta. Id. mű 2016. márc. 24.

részt vesz a fizikai munkálatokban, pl. sírásás). Ez akkor közfelháborodást váltott ki, hogy a szándék nem valósult meg, de nem is került le a napirendről, csak a bevezetést tolták el 2019. január 1-ig. Helyette döntés született a temetkezéssel összefüggő egyes ártételek hatósági maximalizálásáról. 2015-ben egy sor hatósági igazolás vagy hatósági eljárási díja vált ingyenessé, olyan „rezsi-tételek”, amelyeket korábban mindenki indokoltnak, igazságosnak tekintett (pl. erkölcsi bizonyítvány, egyetemi jelentkezés). A következő két évben a kormány további 20-20 hatósági eljárást is illetékmentessé tett. 2014 tavaszán a kabinet határozott arról is, hogy a mezőgazdasági vízfelhasználók részére ingyenesen biztosítja az öntözésre használt vizet.^a Az „egyszerűbb finanszírozás” érdekében ezzel egyidejűleg valamennyi állami tulajdonú vízi létesítmény, többek között a 28 ezer km-nyi állami kezelésű vízhálózat vagyongazdálkodása, fenntartása és üzemeltetése a vízügyi igazgatóságokhoz került.^b

A kizorító hatás, ritkán emlegetett, de fontos és érdekes példája volt az az intézkedés, amellyel a kormány a több mint száz éves múlttal rendelkező Magyar Távirati Irodát 2010-ben nonprofit intézménnyé alakította át. Ez sem volt államosítás, miután a hírügynökség 1918 óta folyamatosan állami tulajdonban volt (←1.1.7). A változtatás célja az volt, hogy az MTI – ne csak kivételképpen, de fő szabály szerint is – *ingyen szolgáltatson híreket az üzleti alapú médiavállalkozásoknak*. A számítás bejött: a magáncsatornák számára fontosabb volt az, hogy a hír ingyenes, mint az, hogy mennyire pártatlan, objektív. Bő egy év alatt 21 ezer szolgáltató regisztrált az MTI-nél.¹⁹⁰ Így számos korábban sikeres magánvállalkozás kénytelen volt lehúzni a redőnyt. Ezzel nagymértékben erősödött a kormány hír- és információterjesztési monopóliuma. (Egyébként arra is volt példa, hogy a kormány az ingyenes hírszolgáltatás adományát visszavonta és ezzel keményen megbüntette a hozzá nem kellőképpen hűséges médiumot.^c Közvetítőként az Orbán-kormány egykori szóvivője, Giró-Szász András cége 27 kereskedelmi rádiót látott el uniformizált hírösszeállítással, amelyet azután ezek a csatornák kötelesek voltak változatlan tartalommal sugározni. Ezek a politikai szempontok szerint szelektált hírműsorok 4 millió hallgatóhoz jutottak el. A Fidesz-közeli cég munkáját a közmédia holding-cége, az MTVA fizette – a kereskedelmi médiumok a híreket ingyen kapták.¹⁹¹) Hasonló kezdeményezés volt a médiahatóság (NMHH) részéről¹⁹², hogy 2017-től átvállalja a rádó- és tv csatornák hallgatottság-mérésének évi 60-65 M Ft-os költségét, majd pedig ezt az információt ingyenesen közzéteszi.^d

2017 októberétől a kormányzat – visszamenőleges hatállyal – ingyenessé tette a **Diákhitel** konstrukcióját, azzal, hogy a kamatfizetést a hitelt felvevő diákok helyett a költségvetés vállalta magára. 2018-tól – három éven át – a kormány ingyenessé tette a 35 év alatti **fiatalok nyelvvizsgáját** is, pontosabban magára vállalta az első sikeres nyelvvizsga díjának utólagos visszafizetését. Erre a célra a kormány évi 3 Mrd Ft-ot különített el.

9. Az adórendszert oly módon rendezték át, hogy a személyi jövedelemadót és a társasági adót csökkentették, az ÁFA-t emelték (25%-ról 27%-ra), egyes szektorokat pedig *különadók-*

^a Jogtechnikailag az történt, hogy a kormány a gazdákat mentesített az ún. vízkészlet-járadék megfizetése alól.

^b Ez utóbbi rendelkezés nyilvánvalóan ellentétben állt az EU szabályaival, az ún. Víz Keretirányelvvel. Ezért a vonatkozó rendelkezést az Országgyűlés 2016 decemberében visszavonni kényszerült.

^c Ez történt a 2007-ben alakult, szlovákiai www.parameter.sk magyar nyelvű hírportállal is, amely 2008-ban, még az előző kormány „ajándékaként” kapott lehetőséget arra, hogy ingyen átvegye az MTI híreit. Ezt a kedvezményt a kormányváltás után, 2010 szeptemberében az MTI visszavonta. <http://uj szo.com/napilap/kozelet/2010/09/21/mti-politikai-dontest-hozott>

^d 2016 végéig a rádiós piac főleg a TNS Hoffmann-Mediameter cégekből összeállt konzorcium adataiból dolgozott.

kal (kezdeti néven: válságadóval, multiadóval^a) sújtottak. Itt is volt folytonosság: a különadók politikáját a szociál-liberális koalíció kormányai kezdték el, sőt helyesebb is úgy fogalmazni, hogy már 1989-től kezdve voltak speciális célú különadók. Mint például

- az útalapba szánt üzemanyag-adó (1989-1998),
- az 1993-ban bevezetett kulturális illeték¹⁹³, valamint
- a 2004-ben bevezetett innovációs adó,
- 2002-ben jelent meg a mobilszolgáltatók kötelező befizetése az Egyetemes Távközlési Támogatási Alapba (2002)^b,
- majd az energiaadó jött (2003),
- ezt követte az innovációs adó (2004),
- a hitelintézetek és pénzügyi vállalkozások különadója (2005)^c,
- 2006-tól a hitelintézeti járadék^d,
- majd a 20%-os kamatadó, amely a tőzsdei ügyletek nyereségét is terhelte 2006. szeptember 1-től¹⁹⁴,
- a gyógyszergyárak különadója 2006-ban¹⁹⁵ (amely csak elvi lehetőség volt, de nem került befizetésre)^e, és végül
- az energiatermelőkre és -kereskedőkre kivetett 8%-os ún. Robin Hood adó (2009).

Drámai fordulat volt azonban az, hogy a 2. Orbán-kormány adói – például: banki különadó^f, pénzügyi tranzakciós illeték¹⁹⁶, hipermarket-adó^g, távközlési adó¹⁹⁷, reklámadó^a, napalem

^a A multiadó kifejezést – úgy tűnik – Róna Péter, az LMP későbbi gazdasági tanácsadója használta először egy interjúban [MN, 2010. aug. 13.]. 2010 októberétől a kifejezést többször használta Orbán Viktor is.

^b Emiatt a Pannon cég norvég tulajdonosa, a Telenor a Világbank mellett működő választott bírósághoz is fordult. Az általuk jogtalanak vélt befizetés két év alatt 2,4 Mrd Ft többlet-terhet jelentett. Végül a norvégok elbukták a pert, mert a bíróság az adott ügyben nem tartotta magát illetékesnek. http://mobilarena.hu/hir/rossz_helyen_probalkozott_a_telenor.html

^c Az ötlet 2014 szeptemberében került az Ogy. elé, Draskovics Tibor pénzügyminiszter előterjesztésében, aki ettől az új adónemtől – „az igazságosabb közteherviselés” jelszavával - 30 Mrd Ft bevételt várt a következő évtől kezdve. A vita részleteit ld. Müller (2014) 222-225. o.

^d Ez adónemet csak a 2017-es költségvetés szüntette meg – vagyis 10 éven át érvényben volt!

^e Ez adónemet is csak a 2017-es költségvetés szüntette meg.

^f Ezt a kormányalakítást követően bejelentett 29 pontos gazdasági akcióterv tartalmazta, amelyről 2010. július 23-án már döntött is az Országgyűlés. Ez az adónem még 2016-ban is létezett, bár eredetileg csak 3 évre szavazták meg.

^g A hipermarketekre 2010-ben kivetett különadót (*Az egyes ágazatokat terhelő különadókról szóló 2010. évi XCIV. törvény*) azt jelentette, hogy az 500 M Ft fölötti éves árbevételű produkáló kiskereskedelmi láncoknak – a csoportszinten és határon átnyúló módon számított - bevételeiktől függően 0,1, 0,4 vagy 2,5 százalékos különadót kell fizetniük árbevételük után. A legmagasabb kulcs a 100 Mrd Ft-nál nagyobb árbevételű cégeket sújtotta. Ezt az évi 30 Mrd Ft bevételű generáló törvényt 2014 februárjában – a Hervis kontra NAV – ítéletében az Európai Bíróság a külföldi vállalatcsoportba tartozó vállalatokat közvetetten hátrányosan érintő megkülönböztetésnek minősítette. Diszkriminatív, hogy a franchise rendszerben működő boltok (pl.: CBA) árbevételét külön, a kapcsolódó vállalkozásokét (pl.: Auchan, Cora, stb.) viszont egybe számolták a kiskereskedelmi különadó megállapításakor. Végül, 2014 márciusában az Európai Bizottság bejelentette, hogy a bolti kiskereskedelmet is terhelő ágazati különadó miatt 2011-ben indított kötelezettségzegési eljárást a nélkül zárta le, hogy kezdeményezné Magyarország elmarasztalását az Európai Bíróságon, miután 2013-tól ez az – évi 20 Mrd Ft terhet jelentő – adónem kivezetésre került. A 2015. évi költségvetésben viszont újra megjelent ez az adóteher a radikálisan felemelt „*élelmiszerlánc felügyeleti díj*” formájában. 2015 júliusában a brüsszeli Bizottság – a Spar áruházlánc panasz nyomán – ezt az adófajtát azonnali hatállyal felfüggesztette, miután ún. mélyreható vizsgálatot indított. A kormány ettől 30 Mrd Ft/év bevételt várt, de úgy, hogy ebből az összegből a külföldi láncokra 28 Mrd Ft jutott volna [NSZ, 2015. aug. 11.]. Ténylegesen a felfüggesztés miatt egy fillér sem került befizetésre. 2015 októberében ez ügyben a Magyar Állam a luxembourgi Európai Bírósághoz fordult. Végül a Bizottság 2016 júliusában

adó^b, a központi fűtés céljára szolgáló elektromos vezérlésű kazánok termékadója – jobbára **viSSzamenőleges hatállyal** és/vagy a progresszivitásuk miatt **diszkriminatív** módon kerültek megállapításra. Ebbe a sorba illeszkedett a 2013-as költségvetés innovációja, a közműadó is. Az adókötelezettség a közművezetékek tulajdonlását terhelte a vezeték méterben számított hossza szerint és szinte minden vezeték fajtát érintett (víz, szennyvíz, földgáz, hő- és villamosenergia, hírközlési kábel stb.).^c A 2015-ös költségvetésbe beépítették az internet-adó^d és a dohánygyárakra kivetendő egészségügyi hozzájárulás^e ötletét is. A 2017-es költségvetés újítása volt a Google- és a Facebook-adó, továbbá a vendéglátóhelyek számára kötelezően fizetendő, forgalomarányos különadó, a turizmusfejlesztési hozzájárulás.^f

Ezt a gazdaságpolitikát Soós (2013b) sarcolásnak, Major (2013) zsarolásnak minősítette. A 2015-ös költségvetés újításait is figyelembe véve, legalább 16 féle különadót szedett be a kormány 2015-ben, nominális értékben kb. kétszer annyit, mint a szociál-liberális kormány 2010-ben (10.8 ábra). A 16 féle adóból 13 közvetlenül a központi költségvetésbe folyt be, három pedig az Egészségbiztosítási Alapba. Az egyik ilyen adó volt a 2011-ben bevezetett

mondta ki, hogy ez az adónem ellentétes az az EU állami támogatásra vonatkozó szabályaival. Miután az Ogy. 2015 decemberében kivette az új adónemből a szelektív progresszivitást, az szektorsemleges módon, 2016 júliusában mégis életbe lépett. A felügyeleti díj mértéke a díjköteles tevékenységből származó, jövedéki adó, illetve népegészségügyi termékadó nélkül számított előző évi árbevétel 0,1% -a minden érintett szektorban.

^a Miután a kivételes eljárásban megszavaztatott reklámadó 2014 nyarán úgy lett kitalálva, hogy elsősorban az RTL Klub tv-csatornát sújtja, a cég panaszt tett az Európai Bizottságnál. Brüsszel nyomására a törvényt 2015 májusában az Ogy. módosította. Ld. 2014. évi XXII. és XXIV. tv. valamint a 2015. évi LXII. tv.-t. Brüsszel azonban ezzel a módosítással is elégedetlen volt és javasolta a reklámadó eltörlését. Ez nem történt meg, a beszedett 22 Mrd Ft-ot sem fizette vissza a Magyar Állam, sőt 2017 januárjában a magyar kormány az Európai Bíróság elé vitte az ügyet. Miután a bíróság márciusban elutasította a Magyar Állam halasztó kérelmét, a kormány az Ogy. elé terjesztett egy olyan törvénymódosítást, ami elrendeli a jogtalanul beszedett adók visszafizetését, viszont újabb adóterheket állapít meg a jövőre vonatkozóan. Pár nappal később ezt a törvényt a kormány mégis visszavonta, majd májusban ismét átnyomta az Országgyűlésen.

^b Ezt az adónemet 2015-től kellett fizetni, mondván, hogy a napelemek környezetszennyezést okozó termékek. A kilogrammonként 117 Ft-os mérték kétszerese volt az akkumulátorok után fizetendő köztehernek. Egyébként hasonló megfontolásból különadó sújtotta a szélenergia- és a hőszivattyúk fő alkatrészeit is. Magyar (2015) 177. o.

^c A jogvita a Fővárosi Törvényszéken zárult, ahol minden pert elvesztett az állam [NSZ, 2013. jún. 12.] 2016 tavaszán a francia Engie (korábbi nevén: GDF Suez), az ÉGÁZ-t és DÉGÁZ-t az 1995-ös privatizáció idején megvásárló cég a washingtoni ISCID előtt 200 Mrd Ft körüli kártérítési pert indított a Magyar Állam ellen a közműadó, valamint a földgáz-kereskedelem árszabályozását érintő egyéb, diszkriminatív rendelkezések miatt [NSZ, 2016. ápr. 15.]. Azt követően viszont, hogy a Magyar Állam 2018 januárjában megállapodott az ÉGÁZ-DÉGÁZ visszavásárlásáról, vélhetően a franciák elkötelezték magukat a kártérítési igény visszavonásáról.

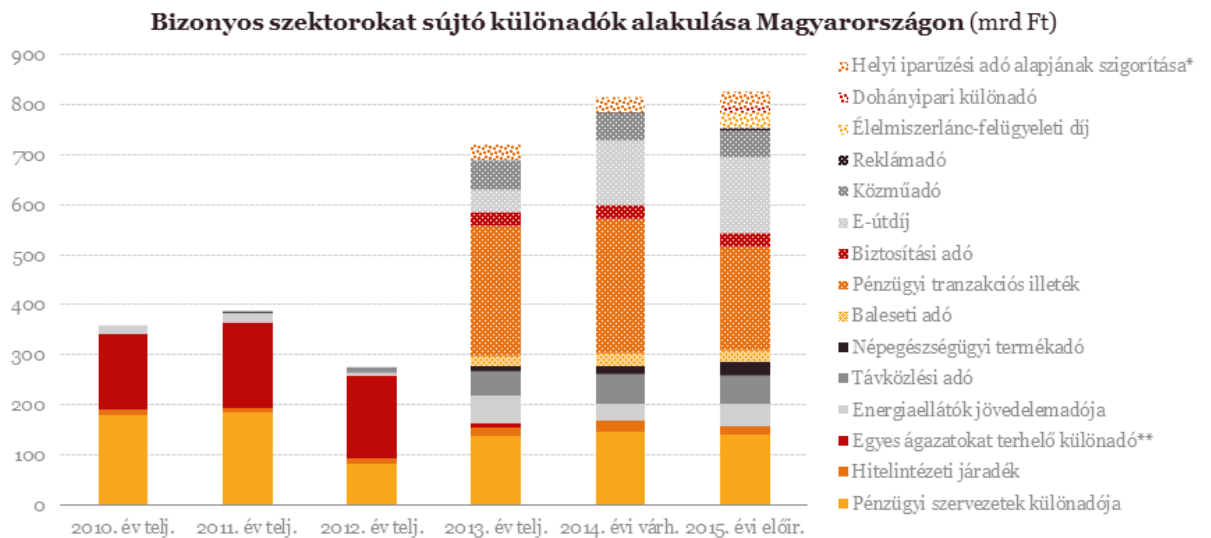
^d Internet adó bevezetésével 2008-ban a Gyurcsány-kormány is kísérletezett, de a tiltakozás miatt lekerült napirendről. A 2. Orbán-kormány 2014. október 21-én szintén előállt az internet-adó ötletével. A váratlanul gyors és széleskörű tiltakozás miatt ezt a javaslatot 10 nappal később levették napirendről.

^e A 2014 decemberében, soron kívül elfogadott, pusztán egyetlen egy költségvetési évre szóló törvény szerint "a hozzájárulás fizetésére az a jogi személy (cég) köteles, amely Magyarországon dohánytermék gyártására és kereskedelmére irányuló tevékenységet folytat, vagy a 2014. évben azt folytatott". Az árbevétel-arányos, sávosan progresszív adóterh – a törvény késői benyújtása miatt – 2015. február 1-én lépett hatályba. A 2016-os költségvetésbe viszont a kormány már állandó elemként építette bele ezt a 11,5 Mrd Ft-os tételt. 2015 júliusában a brüsszeli Bizottság ezt az adófajtát azonnali hatállyal felfüggesztette, miután ún. mélyreható vizsgálatot rendelt el. Az Európai Bizottság arra az álláspontra helyezkedett, hogy a meredeken progresszív kulcsok ellentétesek az uniós joggal, az egységes piaccal összeegyeztethetetlen tiltott állami támogatásban részesítik az alacsonyabb árbevételű vállalatokat. Októberben a Magyar Állam az Európai Bírósághoz fordult a felfüggesztés ellen. Végül a Bizottság 2016 júliusában mondta ki, hogy ez az adónem ellentétes az az EU állami támogatásra vonatkozó szabályaival. Így ez a törvényi rendelkezés 2016 őszén visszavonásra került, 2017-ben már nem kellett fizetni.

^f Ezt csak 2018-tól kell majd fizetni.

népegészségügyi termékadó (neta) – közismertebb nevén, a chips-adó. Valójában ez a termelőkre kivetett extra-adó az egészségre káros termékek széles körét érintette, így – például - a sós és édes süteményeket, a cukrozott üdítőitalokat, az energiaitalokat, valamint egyes alkoholos italokat is.^a

10.7 ÁBRA: A JELENTŐSEBB VOLUMENŰ KÜLÖNADÓK ALAKULÁSA, 2010 – 2015

Forrás: ÁSZ, Portfolio

* becslés
 ** egyes ágazatokat terhelő különadók: kiskereskedelmi különadó, energiaszektor különadója, telekomadó
 *** a végtörlesztés miatti veszteségek részleges leírhatósága miatt esett vissza a pénzügyi szervezetek különadója

Ezektől eltérően nyilvánvalóan politikai célzatú, büntető jellegű, minimális bevételt eredményez adó volt a 2010-es választásokat követően bevezetett 98%-os különadó, amelyet a 2010. január 1-e utáni „pofátlan” végkielégítésekre vetett ki a jogalkotó^b, továbbá az az új nyugdíj-szabályozás, amely 2013-tól a közszférában elvette a nyugdíjkorhatár betöltése után *továbbfoglalkoztatottak nyugellátását*, de ugyanakkor az országgyűlési képviselők és a polgármesterek esetében ez alól kivételt tett.^c

10.5 TÁBLÁZAT: ORBÁN A 2. ÉS 3. ORBÁN-KORMÁNY KÜLÖNADÓI POLITIKAI CÉLJAIK ALAPJÁN RENDEZVE, 2010 – 2015

^a Miután a kivételezett termékek körébe bekerült a hazai előállítású pálinka is, emiatt a Bizottság Magyarország ellen 2016 áprilisában kötelezettségszegési eljárást indított. <http://www.origo.hu/gazdasag/20160428-megszuntette-a-palinka-jovedeki-adojanak-ugyeben-indított-koteleztsegszegesi-eljaras-at-az-europai.html>

^b Ezt a jogszabályt a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) 2013-ban, a magyar Alkotmánybíróság 2014 elején minősítette a tulajdon védelmébe ütközőnek. Akik a 98%-os adó miatt Strasbourghoz fordultak, azok mind nyertek, de csak 2017 nyarán jutottak pénzhez. A vita nyomán ezt az adókulcsot később 75%-ra csökkentette az Ogy., s ezt az EJEB is elfogadta.

^c Az EJEB 2015 decemberében ezt az eljárást is jogellenesnek minősítette és kártérítést ítélt meg több panasztevő esetében.

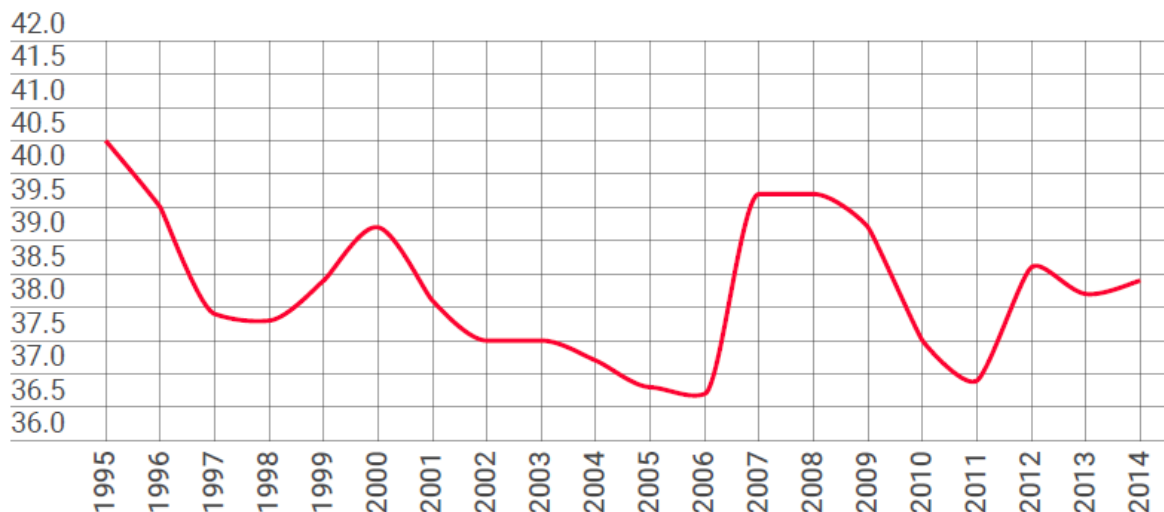
Különadók	Költségvetési bevétel növelő szerepe	Szektorok közti diszkrimináció	Szektoron belüli diszkrimináció	Kiszorítás, piactoglalás	Politikai büntető jelleg
A végkielégítések 98%-os különadója			+++		++++
Bankadó	++++	+++	++	+++	++
Pénzügyi tranzakciós illeték	++++	+++		+	
Biztosítási adó	++	++			
Baleseti adó	++	++			
Energetikai különadó	+++	+++		++	
Termékdíj a napelemekre, illetve a szélérőművek és hőszivattyúk főbb alkatrészeire	++		++++	+++	
Telekommunikációs különadó	+++	++			
Reklámadó	++	+	+++	++	+++
Kereskedelmi láncok különadója	++	++	+++	+++	
Élelmiszerlánc-felügyeleti díj	+++	++	+++	+++	
Közműadó	++	++		++	

+ = jelentéktelen; ++ = mérsékelt jelentős; +++ = jelentős; ++++ = nagyon jelentős

Forrás: Magyar (2015) 179.o.

Fontos – és a sok változás miatt közvetlenül alig érzékelhető – tény, hogy minden ígélet és látszat ellenére, 2010 és 2014 között összességében nőttek az adóterhek Magyarországon.

10.8 ábra: ADÓ- ÉS JÁRULÉKBEVÉTELEK A GDP%-ÁBAN

Forrás: Eurostat. Ld. www.hvg.hu, 2016. jan. 15.

Ugyanakkor azt is látni kell, hogy a különadók aránya a központi költségvetés bevételeiben – bár gyors ütemben nőtt –, szintjét tekintve még a legrosszabb évben, 2013-ban sem érte el az

összes bevétel 6%-át. Más szóval, a különadók nemzetgazdasági súlya számszerűen marginális volt, miközben az üzleti hangulatot ennél sokkal jelentősebb arányban rontotta. Ugyanakkor az is igaz, hogy az ágazati különadókból származó bevételek a társasági adóbevételeket évről-évre meghaladták.

10. A szelektív különadók ellenpárjaként 2015-ben a kormány a *növekedési adó-hitel* konstrukció létrehozásával egy olyan adófajtát hozott létre, amely egy konkrét amerikai óriás-cég számára lehetővé tette, hogy – 8 negyedéves részletben elosztva - 500 Mrd Ft-os nagyságrendben a magyar költségvetés felé teljesítsen társasági adóbefizetést, miközben ennél háromszor nagyobb összeggel otthoni adóalapját tudta csökkenteni. Mint azt először a Költségvetési Felelősség Intézet szakértői észrevették, ezzel a kormány a szelektív törvényalkotást valósította meg, hasonlóan például a különadókhöz, csak ez esetben nem büntetőjellegű intézkedésről volt szó, hanem helyzetbe hozó lépésről.¹⁹⁸ Piaci információk szerint a jelentős hazai foglalkoztatóként működő amerikai General Electric volt a speciális jogalkotás legfőbb kedvezményezettje.^a

11. A 2. Orbán-kormány idején folyamatosan napirenden volt a speciális termelői lobbik által igényelt *adócsökkentés* ügye, vagyis az az igény, hogy bizonyos áru- és szolgáltatási csoportok bekerüljenek valamelyik kedvezményes ÁFA-körbe. Ennek a logikának a mentén 2013-ban a Fidesz kormány a fesztiválok szervezését tette át ebbe a körbe, vagyis a 27% helyett csak 18%-os áfát kellett fizetni (*lex Gerendai*). 2016-ban a sertéshús és a lakásépítés adója 27%-ról 5%-ra csökkent (átmenetileg), majd bejelentették, hogy 2017-től baromfi, a friss tej és a tojás esetében is 5%-os lehet az áfa, emellett 18%-ra mérséklődik az internet-használat^b és az éttermi szolgáltatások forgalmi adója is. Ezen a területen is voltak előzmények. 2009-ben a szociál-liberális kormány – ráadásul év közben – hasonló lobbinyomás eredményeképpen csökkentette a tej- és tejtermékek, illetve a gabona-, liszt és tej felhasználásával készült élelmiszerek adóját: 25%-ról 18%-ra.

Ebbe a kategóriába tartozott az a 2011-ben szinte feltűnés nélkül megszavazott *jövedéki adó* módosítás, amely magasabb adókatérogóriába sorolta az ún. kommersz alkoholtartalmú italokat, szemben az olyan „tisza növényi párlatokból” készült hazai gyártású italokkal, mint - például – a Zwack unikum.^c

12. Jelentősen megkavarta a tb-járuélékok rendszerét a 2012 nyarán meghirdetett *munkahelyvédelmi akcióterv* is. Ennek keretében számos társadalmi csoport – így például a 25 év alatti és az 55 év felett, valamint a szakképzetlen, a tartósan állást és a kisgyermekes álláskereső munkavállalók – esetében járulékkedvezmények lettek bevezetve. Ez a rendszer, amely számos törvény megváltoztatását igényelte¹⁹⁹, végeredményben a dolgozók és a vállalatok széles körét érintette: hivatalos tájékoztatás szerint öt év alatt 800 ezer foglalkoztatottat. Az egészségügyi és a nyugdíjassza éves szinten kb. 100-120 Mrd Ft-ot veszített.²⁰⁰ Mindez a hatás messze elmaradt a beígérttől. Amikor Matolcsy György 2012 nyarán bejelentette az akciótervet évi 300 Mrd Ft-os járulékelengedésről volt szó.²⁰¹ Később a kormányzat a foglalkoztatottak teljes körét érintően csökkentette az ún. *szociális hozzájárulási adót* (szochó): 2017-ben 27-ről 22%-ra, majd 2018-tól 19,5%-ra és további csökkentéseket is kilátásba helyezett.

^a A magyar jogdíj-elszámolási szabályok specialitása az, hogy a cégek csökkenthetik adóalapjukat a jogdíj címén kapott bevétel 50%-ával.

^b Ezt az EU Bizottsága nem engedélyezte, de a kormány az ún. „Digitális Jólét Program” keretében ennek ellenére bevezette. Ld. <http://www.kormany.hu/hu/miniszterelnoki-kabinetiroda/digitalis-jolet-program/hirek/a-cel-hogy-a-digitalis-atalakulasban-europa-elmezonyebe-tartozzon-magyarorszag> Később Brüsszel kötelezettség-szegési eljárást is indított [HVG, 2017. ápr. 13.]. 2018-tól az internet áfája még tovább csökkent – 5%-ra.

^c Ebben az ügyben a Bizottság 2013 áprilisában indított kötelezettség-szegési eljárást.

13. 2011-ben a lépett életbe a társasági adóról szóló törvény azon módosítása, amely közvetlen beavatkozási-befolyásolási lehetőséget adott a kormányzatnak mind országos, mind helyi szinten arra, hogy a vállalatok milyen szponzori stratégiát követnek. Az ún. *tao-kedvezmény* öt sportág (a labdarúgás, a kézilabda, a kosárlabda, vízilabda és a jégkorong) esetében lehetővé teszi, hogy a cégek nyereségadójuk bizonyos hányadát közvetlenül ezen sportágak egyesületeinek juttassák el, s ezt 100%-ban adófizetésként ismeri el a jogszabály. Ennek az intézkedésnek is volt közvetlen előzménye: 2009. november 12-től – vagyis a szociál-liberális kormány működésének utolsó évében, nyilván a 2010-es választások hangulati előkészítéseként – a nyereséges vállalatok lehetőséget kaptak arra, hogy adójuk egy részét művészeti szervezeteknek – alapvetően színházaknak – ajánlják fel. A 2. Orbán-kormány tehát nem tett egyebet, mint kiszélesítette ezt a már meglévő, diszkriminatív adószabályt. Ez a jogszabály amiatt is furcsállható volt, mert számos sportegyesület magáncégek, magánszemélyek által irányított alapítványok tulajdonában volt.

Ami a sportokat illeti, 2011-2016 között 415 Mrd Ft került az államkassza kikerülésével közvetlenül magánkezekbe, jórészt futball-vállalkozásokhoz. A tao-kedvezmény nem várt mellékhatása az lett, hogy a vállalati szféra teljes mértékben leállt a valódi szponzorációval: miért is költenének ilyesmire saját pénzt, ha úgy is adhatnak, hogy az nekik nem kerül semmibe. Sőt, a törvény működésének első éveiben még úgy voltak beállítva a paraméterek, hogy a vállalat kifejezetten nyert azon, ha igénybe vette a tao-kedvezményt. Később ezt – részben az EU beavatkozása nyomán – korrigálták.²⁰² 2016 során bejelentésre került a „tao 2” program is – ami a szponzorokat arra ösztönözte volna, hogy ne csak sportberuházási, de intézményi fenntartási célra is adjanak pénzt -, de erről a szándékáról később lett a jogalkotó.²⁰³ Ugyanakkor ahhoz Brüsszel hozzájárult, hogy a már működő rendszer még hat évig érvényben maradjon.

14. Fontos lépés volt a 2011-es, ún. *plázastop* rendelkezés, amely – az épített környezet védelméről szóló 1997. évi törvény módosításával, egy költségvetési salátatörvénybe beépítve – 3 éven át jogot adott a hatóságoknak, hogy piacbefolyásolási célból, 300 m²-es határ felett megtiltsák bármilyen kereskedelmi egység építését, illetve bővítését. Az ötletadó az LMP volt: ők kezdeményezték 2011-ben, hogy a helyi közösségek megakadályozhassák, hogy az adott településen plázák, szupermarketek épüljenek.

A törvény értelmében tehát 2012 januárjától Magyarországon nem épülhetett 300 négyzetméternél nagyobb étterem, szálloda, barkácsbolt, autószalon, pláza, szupermarket, stb. Ez volt a főszabály, ám ez alól bármilyen indoklással lehetett felmentést kérni.^a A gyakorlatban a kormányzat a kivételezés lehetőségét igen szelektíven alkalmazta – különösen az élelmiszer-kiskereskedelemben. A hozzá közel álló hazai vállalkozások (pl. CBA, Coop, Reál) minden esetben megkapták az engedélyt, a külföldiek (pl. Aldi, Lidl, Metro, Penny, Tesco) egyetlen esetben sem.²⁰⁴ A törvényt 2014 decemberében az Országgyűlés meghosszabbította, az engedélyköteles építések alsó határát viszont 400 m²-re emelte. 2015 februárjától az összes ilyen engedély kiadása a Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal kezébe került. Egy idő után azonban kiderült, hogy a pláza építési stop éppen ellenkező hatást váltott ki, mint amit a kormány szeretett volna. Miután új üzletet nem építhettek, a külföldi láncok (pl. Aldi, Lidl, Spar) arra vették az irányt, hogy a városok belterületén működő üzletközpontokból kiszorítsák a magyar üzletláncokat. Ehhez „csak” arra volt szükség, hogy magasabb bérleti díjat kínáljanak.

15. 2014 utolsó napjaiban az Országgyűlés úgy módosította a kereskedelmi törvényt²⁰⁵, hogy a külföldi tulajdonú *hipermarketek* helyzete ellehetetlenüljön. A változás azokat az üz-

^a Brüsszel ebben az ügyben 2014 áprilisában indított kötelezettségzegési eljárást.

leteket érintette, amelyek nettó árbevételének több mint fele napi fogyasztási cikk kiskereskedelmi értékesítéséből ered, két egymást követő üzleti évben elért nettó árbevétele pedig eléri az 50 Mrd Ft-ot, de a mérleg szerinti eredménye mindkét esetben nulla vagy negatív. A szankció pedig az, hogy az ilyen kereskedelmi egység 2018-tól nem árulhat napi fogyasztási cikkeket. Mint a 10.10 ábrából látható, ez a szabály egyaránt ellehetetlenítene a Tescót, a Spart, az Auchant, a Metrót és az Aldit is. A túlélés érdekében a hipermarketeknek meg kellene emelniük az áraikat, ami a kormánynak kedves magyar háttérű láncoknak (CBA, Reál és Coop) kedvezne.^a

A 2014-es kereskedelmi törvénynek volt egy olyan rendelkezése is, amely a 100 Mrd Ft árbevételű üzletláncok esetében kimondaná, hogy kimondta, hogy a 100 milliárd forintos árbevételű napi fogyasztási cikkeket (fmcg) árusító áruházláncoknak megdönthetetlen piaci előnyük van minden versenyjogi eljárásban. Ebből is EU-szintű vita lett, de 2017 végén végül a Bizottság elfogadta a magyar kormány jogi érvelését.

16. Ugyancsak multi-ellenes céllal született az a döntés, hogy 2015. március 15-től megszűnik a 0-24 órás nyitva tartás lehetősége, *vasárnaponként* pedig a nagyobb, alkalmazottakat is foglalkoztató üzletek egyáltalán nem nyithatnak ki.²⁰⁶ Mint az a CBA-üzletlánc elsősorú vezetőjének egy későbbi nyilatkozatából²⁰⁷ kitűnt, valójában ők kezdeményezték a kormánytól a vasárnapi boltbezárásokat, mert úgy gondolták, hogy ez a magyar tulajdonú üzletek számára inkább előnyös. Volt ennek a kezdeményezésnek kétféle ideológiai háttere is: (i) vasárnaponként a családok inkább templomba menjenek; (ii) a Fidesz és a KDNP azzal is érvelt, hogy a kétkezi dolgozók szabadnapját védi.^b A vasárnapi zárva tartás ügye viszonylag hosszú időn át napirenden maradt, miközben az MSZP egy éven át azzal kísérletezett, hogy népszavazással buktassa meg a jogszabályt. Végül, 2016. április első napjaiban meg is szerezte az összes jogi fórum engedélyét az aláírásgyűjtés megkezdésére. Ekkor – április 11-én – a kormány váratlanul bejelentette, hogy azonnali hatállyal ismét törvénymódosítást kér és visszavonja a vásár- és ünnepi napi zárva tartást előíró összes jogszabályt.²⁰⁸

Fél évvel a vasárnapi zárva tartás elrendelés után már mérhető volt a hatás: a magyar üzletláncok nem nyertek, hanem veszítettek a változáson, mert a növekvő zsúfoltság miatt a vevők eleve a tömegvásárlásra berendezkedett diszkontüzletekbe mentek pénteken és szombaton.^c 2015 őszén felmerült az a gondolat is, hogy a 400 m²-nél nagyobb alapterületű áruházaknak kötelező lenne – egy a kormány által kigondolt képlet szerint – *létszámot bővíteni*. Ez azonban pár hét után lekerült napirendről.

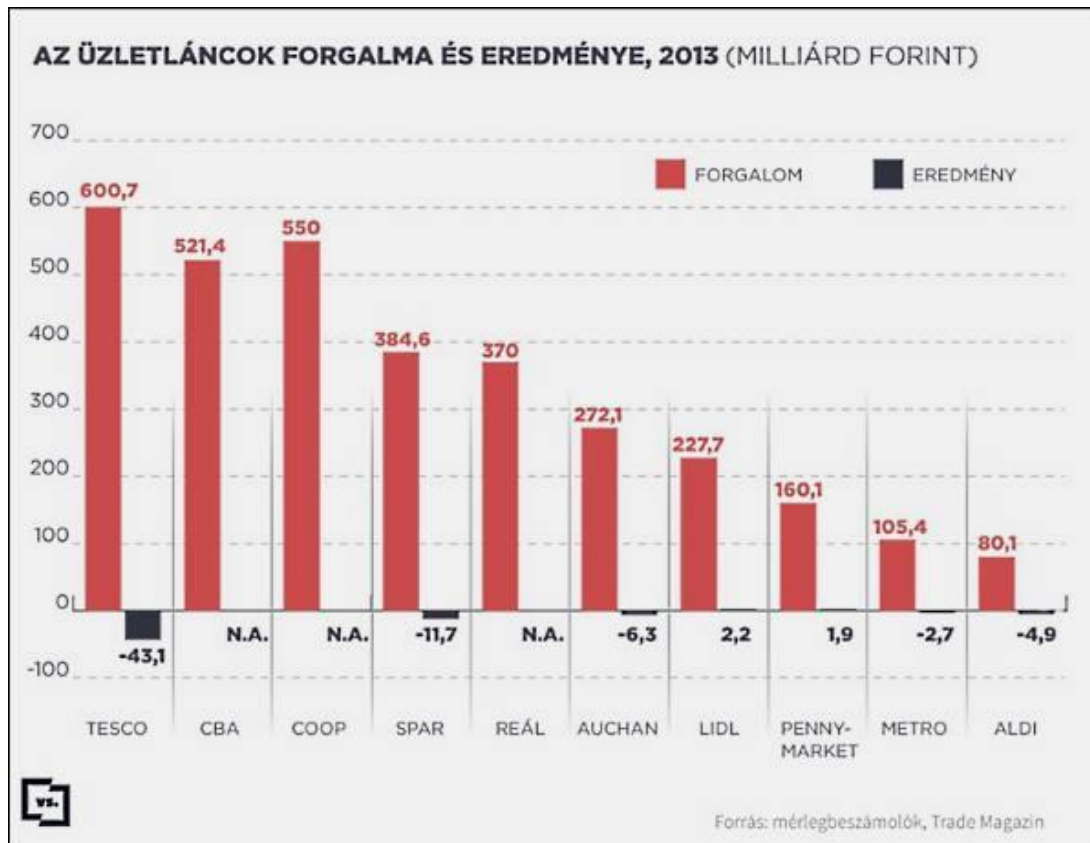
^a 2016 februárjában az Európai Bizottság kötelezettségzegési eljárás keretében a vonatkozó törvény korrekciójára szólította fel a magyar kormányt. http://www.napi.hu/magyar_gazdasag/ujabb_kotelezettsegszegesi_eljaras_indulhat_magyarorszag_ellen.610806.html. Miután nem történt semmi, 2017 nyarán indokolással ellátott véleményt küldött a Bizottság Magyarországnak, amelyben sürgette a kiskereskedelmi ágazatban működő veszteséges vállalatokra vonatkozó korlátozások megszüntetését. A Bizottság álláspontja szerint ez az intézkedés ellentétes a letelepedés szabadságával és a hátrányos megkülönböztetés tilalmának elvével (az EUMSZ 49. cikke), valamint a tőke szabad mozgásával (az EUMSZ 63. cikke), és nem igazolható a közérdeken alapuló kényszerítő okokkal. Magyarországnak két hónapot kapott, hogy értesítse a Bizottságot a helyzet kezelése érdekében hozott intézkedésekről. Amennyiben erre nem kerül sor, a Bizottság úgy határozhat, hogy az Európai Bíróság elé terjeszti az ügyet.

^b A politikai nyilvánosság előtt a KDNP már 2000-ben, a Fidesz 2007-ben kötelezte el magát a „szabad vasárnap” mozgalom mellett. *NSZ*, 2016. ápr. 12.

^c A magyar példa ragadósnak bizonyult. 2018 elején a lengyel törvényhozás is elrendelte a vasárnapi boltzárlatot – igaz, fokozatosan szigorú szabályokkal. A teljes korlátozás csak 2020 januárjától fog majd életbe lépni.

2018-tól egy újabb törvénymódosítással a diszkontüzleteket kitiltották a *világörökségi, nagyvárosias lakóterületekről* – vagyis lényegében Budapest belvárosából.^a A 3. Fidesz-kormányban voltak még egyéb ötletei is – így például - a multik hirdetési újságjait szorongató azon törvényjavaslat, amely ezeket az újságokat egyszerűen betiltotta volna²⁰⁹, majd pedig az hogy az ingyenes *reklám szórólapok* után extra-termékadót kelljen fizetnie az üzletláncnak²¹⁰. Ezeket végül nem terjesztették az Országgyűlés elé, vagy a végszavazás előtt visszavonták.

10.9 ábra: A MAGYARORSZÁGI HIPERMARKETEK FORGALMA ÉS NYERESÉGE, 2013

Megjegyzés: A magyar tulajdonú láncok (CBA, Coop, Real) nem hozták nyilvánosságra az eredmény adataikat.

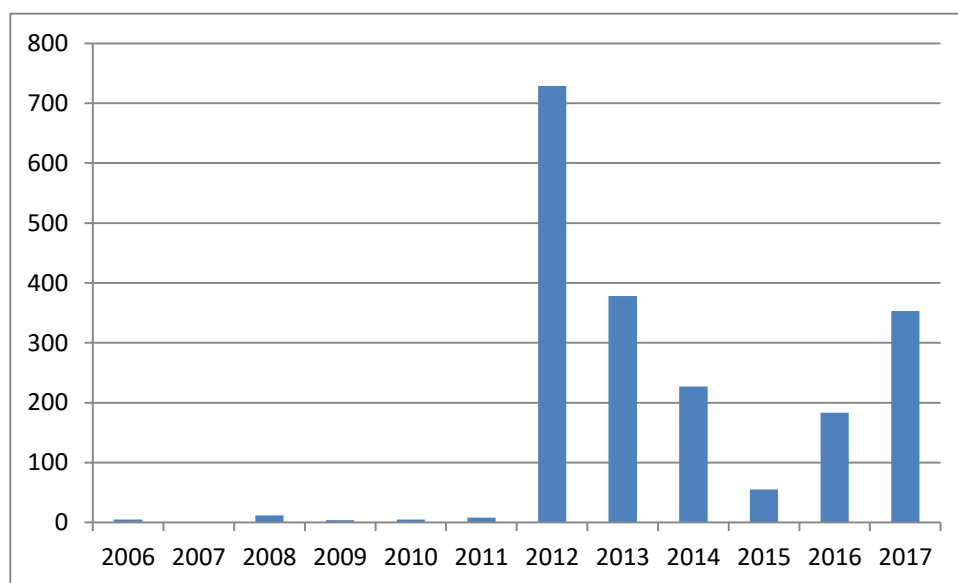
Forrás: www.vs.hu

A multik elleni küzdelem kilátástalanságát először a CBA üzletlánc alapító vezetői (például Baldauf László) látták be: 2017 végén többen is átadták üzleteiket az Aldinak, a Lidlnek és a többi nagy, nyugati láncnak.²¹¹ Azt a lehetőséget használták ki, hogy a „plázastop” miatt a külföldi kereskedelmi láncoknak nehézségeket okozott új üzletek kialakítása, s ezért inkább hajlandók voltak meglévő, nagyméretű üzleteket vásárolni a kormány kedvenc „magyar” kis-kereskedőtől. Nagyon nagy bajba került a magyar tulajdonú élelmiszer üzletlánc, a COOP is – olyannyira, hogy sok üzletüket – az egykori áfész-boltokat - kénytelenek voltak bizonyos hétköznapiokon (hétfőn, kedden vagy szerdán) bezárni.²¹² Őket leginkább a kormányzat egy másik intézkedése, a kötelező minimálbér emelése sodorta bajba. Harmincezer alkalmazott esetén ez igen nagy summa.

^a Ezt a szabályt a diszkontüzlet-láncok tulajdonosai – a Lidl, az Aldi és a Penny - úgy játszották ki, hogy az új korlátozással érintett boltjaikat némi pult-átrendezéssel szupermarketté alakították át. Ehhez elég volt megnyitni néhány friss hús, húskészítmény és tejtermék árusító pultot.

17. Több, egymást követő törvénymódosítással a kormány elérte, hogy az általa „nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé” minősített *beruházások engedélyeztetése* során lényegében ne maradjon fenn semmilyen szabályozói kontroll, amelyeket egyébként az Országgyűlés által elfogadott általános törvények előírtak. Eredetileg ez is egy olyan szabály volt, amit még a szociál-liberális koalíció vitt át a Parlamenten, de az akkor fellazított korlátokat a 2. és 3. Orbán-kormány még tovább lazította.^a 2017-ben ilyen minősítést kapott a Svábhegyi Református Gyülekezet oktatási központjának építkezése – nyilván nem függetlenül attól, hogy Orbán Viktor miniszterelnök éppen ennek a gyülekezetnek a tagja.²¹³

10.10 ábra: A NEMZETGAZDASÁGI SZEMPONTBÓL KIEMELT BERUHÁZÁSOK SZÁMA, 2006-2017

Megjegyzés: 2017-re jan.-nov. adat.

Forrás: www.index.hu, 2018. jan.24. a Miniszterelnökségtől kapott adatok alapján

18. 2011-ben a kormányzat 5-6%-os *kötelező béremelést* rendelt el a magánszféra alacsony keresetű munkavállalói számára.²¹⁴ Tekintettel a vállalatok ellenérdekltségére, kérdés volt, hogy ez kikényszeríthető-e. Az egyik szabály az volt, hogy akik nem emelték a 300 ezer Ft alatti munkabéreket annyira, hogy azok nettó összege ne változzon, két évig nem indulhattak közbeszerzésen, és kizárták magukat az állami támogatásokból is.²¹⁵ A másik eszköz az lett volna, hogy a kormány *bérkommandók* kiküldésére teremt magának jogi felhatalmazást. Eredetileg az elgondolás az volt, hogy a bérkommandókat az APEH fogja működtetni, de később a szándék megszélidült. Így végül a bérkommandó a Fidesz-KDNP frakció közösen működtetett szervezete lett^b, amely elsősorban lakossági bejelentések alapján működött

^a „A nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű beruházások megvalósításának gyorsításáról és egyszerűsítéséről” a Gyurcsány-kormány idején, 2006-ban hoztak törvényt, de az csak az EU-s vagy központi költségvetési támogatásból megvalósítandó, és az utóbbi esetben legalább 5 Mrd Ft költségigényű, vagy legalább 1000 új munkahelyet teremtő fejlesztéseknél írta elő a hatósági eljárások felgyorsítását. A kormány pedig csak arra kapott felhatalmazást, hogy megállapítsa az ilyen kiemelt jelentőségű ügyek körét és kijelölje az azokban eljáró hatóságokat. A Bajnai-kormány még újabb lazításokat vezetett be. Domány (2017). A legfontosabb példákat ld. HVG, 2018. jan. 4. 59. o.

^b Hivatalos nevén: Bérmonitoring Bizottság.

volna. Az ötlet azonban akkora felháborodást keltett, hogy pár hét alatt ezt az enyhített kezdeményezést is levette a kormányzat a napirendről.

19. 2014-ben a kormány két területen is meghatározta a *minimális rezsioradíjat*: az építőiparban és a vagyonsvédelemben. Ennek egyik következménye az, hogy közbeszerzéseken kötelező ezekkel kalkulálni. 2015-ben, egy visszamenőleges hatállyal életbeléptetett törvény²¹⁶ a médiaügynökségeknek, mint *reklámközvetítő*knak 15%-ban határozta meg az elszámolható közvetítési díjat, vagyis egy 1 millió Ft értékű tv-hirdetésen a haszon egységesen 15% lett, se többet, se kevesebbet nem tartalmazhat a két fél szerződése. A reklámtevékenységet szabályozó törvények módosítása teljes egészében átírta a reklámpiar eddigi évtizedes működését, gyakorlatilag minden korábban kötött szerződést újra kellett írni.

20. Más esetekben az állami árszabályozás *árrögzítést* irányzott elő. Jó példa erre, amikor 2013. szeptember 1-től a Fővárosi Közgyűlés – a taxis-lobbi nyomására – a szolgáltatás árát úgy fixálta, hogy ez 30-40%-os áremelkedést jelentett, s ráadásul a hatósági rendelet a különféle árkedvezmények használatát is megtiltotta, és azt is elrendelte, hogy külső alakra is minden taxinak egyformán kell kinéznie. Ez pedig az utazni kívánók szempontjából annyit jelentett, hogy a piacon megszűnt a verseny: akármelyik sárga-taxis társaságot választotta, ugyanannyit kellett fizetni. Jogi értelemben ugyan a taxisok megmaradtak egyéni vállalkozónak, de valójában egy állami monopólium alkalmazottáivá váltak.

10.11 ábra: Sárga taxik Budapesten 2014-ben

Itt is tetten érhető a folytonosság.²¹⁷ Azt a változást az 1990. évi ártörvényben, ami a személytaxi-szolgáltatás esetében lehetővé tette a fix tarifát, 2004 őszén még Tóth József (MSZP) és Böhm András (SZDSZ) terjesztették elő az Országgyűlésben, a Kormány ellené-

ben. Annak idején a javaslatot a Fidesz szónoka, Kosztolányi Dezső is hevesen opponálta.²¹⁸ Miután a törvényt mégis megszavazták, a Főváros élni is akart ezzel a lehetőséggel, de akkor a GVH ezt megakadályozta.²¹⁹ 2013-ban az új fővárosi vezetés újra elővette ezt a kezdeményezést és át is vitte a közgyűlésen. A GVH ismét tiltakozott, de nem ez alkalommal nem hallgattak rá. Mint az várható is volt, a 2013 szeptemberében életbe lépett, drasztikusan megemelt taxi-árak rövid időn belül becsábították a budapesti piacra az Uber-taxi szolgáltatást.^a A budapesti taxis lobbij nyomására azonban a kormány újabb és újabb jogszabályokat hozott, amelyek végül ellehetetlenítették az Uber működését. 2016 júliusában a cég felfüggesztette szolgáltatásait, de ezzel egyidejűleg panaszt tett a Bizottságnál Brüsszelben. Hasonló sors fenyegette az ún. *airbnb-lakáskiadásra* szakosodott vállalkozókat is. A kormány 2017 nyarán komolyan tárgyalta a Magyar Szállodák és Éttermek Szövetségével, amely az efféle rövid-távú lakáskiadási konstrukciók ellehetetlenítése mellett lobbizott.

Érdekes eset volt 2013-ban a dohány-kiskereskedelem *árrésének* emelése, ami a trafikok államosításával függött össze (ld. lejjebb). De volt, amikor az árrendelkezés árcsökkenést szolgált. Pl. amikor a tankönyv-terjesztés államosítására került sor (→10.5.7.), a hatósági árrést is bevezették mellé, majd pedig - 2013-tól éves felmenő rendszerben - ingyenessé tették a tankönyveket az általános iskola 1-8. osztályos tanulói számára. 2015 végén az Országgyűlés törvényt kezdett el tárgyalni, amely 2%-os plafont szabott az ingatlanközvetítők által alkalmazott *hitelközvetítői díjnak*, ami jóval alacsonyabb volt, mint az akkortájt érvényes piaci haszonkulcs (2,5-4,0%). Így összességében olyan helyzet állt elő, hogy az EU országai között Magyarországon volt a legnagyobb a hatósági áras termékek aránya a lakossági fogyasztásban.

Abból is konfliktus támadt, hogy egy 2012. évi jogszabály arra kötelezte a kiskereskedőket, hogy a hazai és importált *mezőgazdasági és élelmiszeripari termékekre* egységes árrést alkalmazzanak annak ellenére, hogy az importált termékek költsége a devizától és az árfolyam-ingadozástól függ. Ennek a szabálynak – nem is titkolt módon - a célja az volt, hogy megakadályozzák a boltokat abban, hogy olcsón adják az import UHT tejet, például úgy, hogy kisebb árrést tesznek a beszerzési árra, mint a hazai esetében (az árrés a boltos beszerzési árának és a fogyasztói árának különbsége, az áfát nem számítva). A szabály megfékezi az olcsó import UHT tej nagyobb arányú leárazását, akciózását is. Így tehát ha egy import tejet olcsóbban ad a boltos, kisebb árréssel számol, akkor bizony a hazai árat is azonos módon kell kiszámolnia.²²⁰ A Bizottság véleménye szerint ez hátráltathatja az importált mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek értékesítését a belföldiekhez képest, és Magyarország nem mutatott be arra vonatkozó bizonyítékot, hogy a nemzeti intézkedések indokoltak és arányosak lennének.^b

^a Az Uber Hungary Kft. – egy amerikai cég magyar leányvállalata - 2014 novemberében kezdte meg magyarországi működését. A cégnek 26 Mrd Ft nettó árbevétele és 4 Mrd Ft vesztesége volt 2015-ben. Az Uber megjelenése előtt, 2013/14 fordulóján a fővárosban 10-12 taxi társaság működött, kb. 6 ezer gépkocsival.

^b A kötelezettségszegési eljárás 2017 februárjában indult meg, 2018 márciusában a Bizottság két hónapot adott a magyar kormánynak, hogy szüntesse meg ezt az anomáliát.

10.12 ÁBRA: A 2. ORBÁN-KORMÁNY ÁRSZABÁLYOZÁSI INTÉZKEDÉSEINEK KÖVETKEZMÉNYE NEMZETKÖZI ÖSSZEHASONLÍTÁSBAN, 2013

Forrás: Eurostat - Véleményvezér grafika. <http://velemenyevezer.444.hu/2013/10/10/az-allam-jobban-tudja-mi-mennyit-er/>

21. 2017 tavaszán Palkovics László, az EMMI oktatási államtitkára levélben utasította az ország valamennyi egyetemének rektorát, hogy az EU-s programok keretében, az ezekben résztvevő oktatóknak kifizetett *projektvezetői bérek* ne haladják meg a minisztériumi főosztályvezetők 747 ezer Ft/hó bérszintjét.

22. 2016 legvégén egy miniszteri salátarendeleletben, egy eldugott passzus maximálta a *vérplazma* gyűjtés céljából önként jelentkező véradóknak kifizethető pénzbeli juttatást.²²¹ Korábban ugyanis ez intézményenként változott – több helyen elérte az alkalmankénti 11-12 000 forintot.^a A január elején kihirdetett módosítás²²² a kb. 10 ezer, rendszeresen megjelenő donornak fizetett térítés összegének felső határát 3665 forintra húzta meg. A hivatalos indoklás szerint a cél az volt, hogy a donáció önkéntes legyen, külső kényszertől, anyagi ösztönzőktől mentes. Csakhogy, a terület jó ismerői pontosan tudták, hogy valójában a vérplazma gyűjtés jelentős részét versengő magáncégek végzik, így végeredményben az árrögzítés számukra költségcsökkenést jelentett. Az ország nyugati határa mentén sokan Ausztriába járnak vért adni. Az ügyet felkapta a sajtó is, amikor kiderült, hogy az árrögzítés időben egybe esett azal, hogy Orbán Viktor veje, Tiborcz István is beszállt a vérplazma üzletbe.²²³

23. Hasonló logika mentén alakultak egyes folyamatok az állami egészségügyben is. 2016 őszétől egy új jogszabály szerint az egyszer használatos, nem szőtt, steril műtéti textíliákat

^a A lakosságtól levett vérplazmának hivatalosan sohasem volt ára, az adományozás – ahogy a véradás is – önkéntes, fizetség nem jár érte, a gyakorlatban mégis komoly anyagi vonzata van költségtérítés és más címenek. Ezen a piacon a multilevel marketing módszer is elterjedt már – vagyis azért is pénzt lehet kapni, ha egy donor beszervez egy újabb donort.

csak egyetlen börtöncégtől szerezheték be a kórházak. Ezt a terméket mástól a kórházak csak akkor vásárolhatták, ha legalább 20%-kal olcsóbb volt. Ezáltal a korábbi beszállítók 4-5 milliárd forintos bevételről estek el.^a 2017 tavaszán nyilvánosságra került, hogy az Állami Egészségügyi Ellátó Központ szándéka szerint valamennyi állami kórházban azonos *nővéri munkaruházat* vásárlására is rá fogják kényszeríteni a helyi vezetőket. A kb. 120 szakdolgozó számára történő ruhabeszerzés nyilván sem történhet másképpen, mint egy előre kijelölt, kormány közeli magán konfekcióipari cég és/vagy a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága Központi Ellátó Szervének bevonásával.²²⁴

24. 2012-ben az Országgyűlés visszamenőleges hatállyal módosította a *versenytörvényt*, ezzel megteremtve a lehetőségét annak, hogy a mezőgazdasági ágazatban csak a szakminiszter engedélyével indulhasson kartell-eljárás.^b 2013 novemberében egy újabb módosítás történt, amely a kormánynak lehetőséget adott arra, hogy „nemzetstratégiai érdekből” olyan cégeket is összevonjon, amelyek fúziójához elvileg a GVH előzetes engedélyére volna szükség.^{225c} A „stratégiaileg kiemelt” pozíció a felszámolás útjára került cégek esetében arra is lehetőséget adott, hogy a cég vagyonát ne nyilvános, hanem zártkörű meghívásos pályázat útján – vagyis irányított módon - értékesítse az állami felszámoló cég.^d 2014-ben egy salátatörvényben elrejtve, egyéni módosító indítvánnyal, visszamenőleges hatállyal is törvényessé tették a közbeszerzési eljárás során folytatott kartellezést a hulladékgazdálkodás területén, amennyiben a versenyszabályok „megsértése az Országos gyűjtési és hasznosítási tervben meghatározott feladatok végrehajtása érdekében 2012-2013-ben kiírt közbeszerzési eljárások során tanúsított magatartás” során következett be.²²⁶

^a 2018 februárjában az ügyet tárgyalta a Közbeszerzési Döntőbizottság és alapjában véve az egész konstrukciót jogellenesnek minősített, a BVOP-t pedig 1 millió Ft-ra meg is büntette. https://www.napi.hu/magyar_gazdasag/megbuntettek_a_bortonparancsnoksagot_ki_nem_talalna_miert.656356.html?utm_source=index.hu&utm_medium=doboz&utm_campaign=link#

^b A döntés közvetlen kiváltó oka az volt, hogy a magyar dinnyetermelők állami közreműködéssel állapodtak meg a dinnye minimális áráról. 2014-ben Brüsszel ez ügyben is kötelezettségzegési eljárást indított. Ennek nyomán a versenytörvényt 2015 tavaszán újra módosítani kellett, hogy Magyarország elkerülje a peres eljárást. A GVH visszakarta kartell-vizsgálati jogát.

^c Érdekes módon Lengyelországban a 2015 végén hatalomra került „orbánista” vezetés éppen a fordított logika szerint járt el: a Kincstári minisztérium (az állami vagyon kezelője) jogot kapott arra, hogy „stratégiai jelentőségű” cégek esetében akkor is megakadályozza a fúziót, ha egy külföldi befektető 100%-ban magántulajdonú céget kíván felvásárolni, és arra is jogalapot teremtettek, hogy a Kincstár indoklás és nyilvános közzététel nélkül is felvásárolhassa egy ilyen „veszélyben lévő” cég részvényeit. Kozarzewski – Baltowski (2016).

^d Ezt a jogi megoldást a kormány 2016-ban a pécsi székhelyű – többször is privatizált - Zsolnay *Porcelánmanufaktúra Zrt.* magántulajdonosával szemben is alkalmazta, amikor egy követelés-vásárlási tranzakció keretében egy „valódi” magyar befektető, a WHB építőipari cég a pécsi polgármester Páva Zsolt segítségével próbálta meg csődbe dönteni a céget. Ekkortájt a vállalat 74,5%-ban egy szír származású, Magyarországon is évek óta tevékenykedő, svájci állampolgárságú üzletember tulajdonában volt (←2.2.7, ←5.2.5). Először a WHB ajánlatot tett a szír főtulajdonosnak: azt kérte, adjanak át 51%-ot és a menedzsmentjogokat, cserébe kisebbségi tulajdonosként benn maradhatnak a cégben és béke lesz. Miután ez a megoldás nem vezetett sikerre, a 100 %-ban kormányirányítás alatt álló MFB felmondta a cég 418 M Ft-os, nem teljesítő hitelét, a követelést pedig 130 M Ft-ért eladta egy Fidesz-közeli cégnek, a West Bau Hungária Kft.-nek, amelyik ténylegesen megindította a Zsolnay ellen a felszámolási eljárást. Így pecsételődött meg a nagy múltú gyár sorsa. Ezzel párhuzamosan a pécsi önkormányzat Ledina Kerámia Kft. néven saját céget alapított, és ebbe vitte át előbb a dolgozókat, majd pedig a gyár eszközeit is [NSZ, 206. jún. 14.]. 2016 nyaratól a történet új fordulatot vett: a bíróság a felszámolást leállította, a szír-magyar befektető friss tőkét tett a cégbe, kifizette az MFB tartozást, s ezzel az – legalábbis egy időre – megmenekült [További részleteket ld. www.atlatszo.hu, 2017. jan.9.]. 2018 elején a bíróság jogerősen megállapította, hogy a Ledina cég által a Zsolnay-ból kiléptetett 117 dolgozó 2016-ban jogellenesen mondott fel, ezért őket – fejenként! – 200 ezer Ft-ot is meghaladó kártérítésre, továbbá perköltség-térítésre is kötelezték. http://hvg.hu/gazdasag/20180213_Zsolnaypuccs_sulyos_milliokat_akasztottak_a_dolgozok_nyakaba

25. A verseny korlátozását és a központi, kormányzati akarat transzmisszióját szolgálta az a módszeres jogalkotás, amely egyre szélesebb körben tette kötelezővé a *kamarai tagságot*. Ezen döntések egy része jelentős társadalmi visszhangot keltett az érintettek körében, vagyis tiltakoztak az érintett szakma képviselői. Volt, ahol magát a kamara létrehozását bírálták (pl. pedagógusok, pszichológusok) és volt, ahol csak a kötelező tagság kérdésében folyt a vita (pl. orvosok, ipari- és kereskedelmi cégek). Az esetek nagyobbik részében azonban nem volt ellenállás.^a

26. Az EU kritikája nyomán, 2015 végén hatályba lépett a módosított, sőt valójában majdnem teljesen átírt *közbeszerzési törvény*. A bírálat egyik fontos eleme volt, hogy a 2. és 3. Orbán-kormány – egy 2011-es kormányrendeletre hivatkozva – rutinszerűen minősített különféle építkezési vagy beszerzési pályázatokat „nemzetbiztonsági” jellegűnek, s ennek alapján ezeket kivette a közbeszerzés általános szabályai alól. Valójában azonban ezen a helyzeten az új törvény sem változtatott, legfeljebb annyit, hogy a kivételek most már beépültek magába a törvénybe.

27. Az ún. kafetéria-rendszert alapjaiban érintették az *étkezési utalványok* piacán 2012-ben történt változások. Óriási piacról volt szó: ekkortájt kb. 50 ezer munkáltató 2 millió alkalmazottja kapott valamiféle kafetéria-támogatást. Az állami kézben lévő *Magyar Posta* kebelén létrehozott *Posta Paletta* társaság, illetve az Erzsébet utalványt kibocsátó Magyar Nemzeti Üdülési Alapítvány (←3.8.2) különleges jogokat kapott, ami által három francia cég (a Sodexo, a La Chèques Déjeuner Kft. és az Edenred) került nehéz helyzetbe, akik ugyanezen a piacon működtek.^b Mint utólag kiderült, titkos előkészítés után, 2011 novemberében, egy zárószavazás előtti javaslatként szuszakolták be az Erzsébet-utalvány^c bevezetését az adótörvényekbe. Nagyjából ugyanez történt az *üdülési csekkek* piacán is. Az újonnan bevezetett konstrukció a Széchenyi Pihenőkártya (SZÉP) a nevet kapta, amelynek kibocsátására először az *OTP* kapott lehetőséget.^d Megváltoztatták az Erzsébet utalvány tb-terhelését is. Két lépésben 30,9%-ra emelték az utalvány névértéke után fizetendő járulékkerhet, de ezzel egy időben a francia kibocsátók utalványait 51%-os járulék terhelte. Az első ránézésre egyáltalán

^a 2017 nyarán legalább 15 országos lefedettségű szakmai kamara működött az országban, amely ezt nevével is jelzi. Kezdjük a régebbi alapításúakkal: Magyar Kereskedelmi és Iparkamara, Magyar Orvosi Kamara, Állatorvosi Kamara, Magyar Gyógyszerészeti Kamara, Magyar Ügyvédi Kamara, Magyar Bírósági Végrehajtói Kamara, Országos Közjegyzői Kamara, Mérnöki Kamara, Magyar Szabadalmi Ügyvivői Kamara, Magyar Építész Kamara, Magyar Növényvédelmi és Növényorvosi Kamara, Magyar Könyvvizsgálói Kamara, Magyar Igazságügyi Szakértői Kamara. És újak is alakultak: Magyar Restaurátor Kamara, Magyar Egészségügyi Szakdolgozói Kamara, Magyar Agrár-, Élelmiszergazdasági és Vidékfejlesztési Kamara, Országos Magyar Vadászati Kamara, Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Kamara, Nemzeti Pedagóguskar.

^b 2017 tavaszán a Sodexo befejezte mindennemű magyarországi tevékenységét, az étkezési utalványok nélkül is évente 14 Mrd Ft-os forgalmat csináló francia céget a magyar tulajdonban álló Hungast Holding vásárolta meg.

^c Nevét Árpádházi Szent-Erzsébetről (1207 – 1231) kapta – vagyis nyilvánvaló volt a projekt kiöltőinek ideológiai szándéka is. Az új rendszer bevezetésekor a kormányzat nagyköltégű propaganda-kampányt is indított, ebben azonban soha nem esett szó a névadóról, aki egyébként a *Bánk bán*ból ismert Gertrúd királyné és II. András király lánya volt.

^d Emiatt az Európai Bizottság kötelezettségzegési eljárást indított Magyarország ellen, majd a nem kielégítő válasz után 2015 áprilisában a Bizottság az Európai Bírósághoz fordult. Ez a fórum el is marasztalta a Magyar Államot. Az Európai Bíróság ítélete alapján az érintett cégek máris kártérítési pereket indíthatnak a hazai bíróságokon is, amelyek már nem vizsgálhatják újra az uniós jogsértést. Ezen túlmenően a három érintett külföldi cég a Világbank 2013-ban, illetve 2014-ben washingtoni választott bírósága (ICSID) elé vitte az ügyet. A beadványokban a cégek arra hivatkoztak, hogy Magyarország megsértette a 1987-ben létrejött kétoldalú beruházásvédelmi egyezményt. Az első döntés 2016 decemberében született meg, az Edenrednek a választott bíróság 23 Millió € (≈ 7 Mrd Ft) kártérítést, továbbá kamatokat és perköltséget ítélt meg, amit a Magyar Állam 2007 folyamán ki is fizetett.

nem nyilvánvaló trükközést az Európai Bíróság csak 2016 februárjában tiltotta meg a magyar kormány számára. Ezt követően történt ugyan egy gyors törvénymódosítás²²⁷, de az alapprobléma nem szűnt meg.

10.6 TÁBLÁZAT: AZ ERZSÉBET-UTALVÁNYOK PIACA, 2012-2014

Az Erzsébet-utalványok forgalma és az abból származó bevétel, milliárd forintban				
Év	Éves forgalom	Munkaadók kezelési költség (2,5%)	Kereskedői jutalék (6%)	Kezelési költségből és jutalékból bevételek összesen
2014	141,0	3,5	8,5	12,0
2013	127,6	3,2	7,7	10,8
2012	83,7	2,1	5,0	7,1

Forrás: http://tenytar.blog.hu/2015/11/03/erzsebet-utalvany_ujabb_letarolt_piac_de_brusszel_ezuttal_bekemenyit#more7954896

11: AZ ERZSÉBET UTALVÁNY ÉS SZÉP KÁRTYA: AZ ÖRDÖG A RÉSZLETEKBEN LAKOZOTT

A luxembourgi bíróság ítélete szerint:

- 1) Az, hogy a más tagállamban letelepedett vállalkozások magyarországi fióktelepei nem bocsáthattak ki SZÉP-kártyát, sérti az uniós irányelvet, ami szerint a tagállamok nem akadályozhatják a szolgáltatókat abban, hogy milyen formában akarnak működni egy tagállamban.
- 2) A magyar jog arra kötelezte az üdülési kártya kibocsátóit, hogy a magyar jog szerint létrejött gazdasági társaság (rt. vagy kft.) formájában működjenek, és kötelesek olyan gazdasági társaság leányvállalataként működni, amely maga is a magyar jog szerint jött létre. A bíróság szerint a magyar jogi szabályozás megsérti az uniós irányelvet, mert az, hogy a szolgáltatók székhelyének Magyarországon kell lennie, hátrányos megkülönböztetésnek minősül.
- 3) Az is a külföldi szolgáltatókat helyezte hátrányos helyzetbe, hogy a SZÉP-kártya kibocsátóinak minden 35 ezer főnél nagyobb magyar településen ügyfelek számára nyitva álló helyiséget kell fenntartaniuk. Ennek csak a magyarországi székhellyel rendelkező pénzügyintézetek voltak képesek eleget tenni.
- 4) A magyar szabály azt is előírta, hogy aki 35 ezer főnél nagyobb magyar településen akar SZÉP-kártyát kibocsátani, annak magyarországi telephellyel kell rendelkeznie.
- 5) A bíróság szerint az nem indokolta a Magyar Nemzeti Üdülési Alapítvány Erzsébet-utalvány kibocsátási monopóliumát, hogy az értékesítésből származó hasznát szociális célokra fordítja.

28. 2010-ben az első lépések egyike volt a 2006/2007-ben bevezetett *patika-liberalizációs* rendelkezések visszavonása és a már tulajdonos üzleti befektetők kényszerítése arra, hogy nyomott áron eladják részesedésüket.^a A kormány egyszerűen megtiltotta a szakmai befektetőknek, hogy többségi tulajdonosai legyenek a magyarországi közforgalmú gyógyszerárak-

^a 2014 szeptemberében emiatt kötelezettségszegési eljárást indított az Európai Bizottság Magyarország ellen. A belső piaci főigazgatóság a letelepedés szabadságának és a tőke szabad áramlásának korlátozása miatt tartotta aggályosnak a 2010 decemberében módosított, és 2011. január elsején hatályba lépett gyógyszer-forgalmazási törvényt. Végül azonban – 2017 nyarán – a Bizottság az eljárást intézkedés nélkül megszüntette, egyebek között annak az Európai Bírósági döntésnek az alapján, mely szerint az egészségügy és a gyógyszerpiac szabályozása nemzeti hatáskör. <http://magyaridok.hu/belfold/jogszeruen-allitottuk-le-het-eve-patikaliberalizaciort-2003719/>

nak. 2014 végéig minden gyógyszerárban 25%-ra fel kellett növelni a természetes személyként dolgozó patikus tulajdoni részarányát, 2016 végére pedig ez az arány el kellett, hogy érje az 51%-ot. A jogszabály azt is kimondta, hogy egy gyógyszerésznek legfeljebb négy patikája lehet. Végeredményben visszamenőleges jogalkotás történt ebben az esetben is.²²⁸ Célját a kormány el is érte: gyakorlatilag mindenütt végbement a parancsba adott tulajdoni átrendezés – papíron legalábbis.²²⁹

2014-ben az egészségügyi kormányzat azon is el kezdett dolgozni, hogy központosítsa és közvetlen hatósági irányítás alá helyezze a 620 Mrd Ft-os *gyógyszer-nagykereskedelmi piacot*²³⁰, valamint az ennél sokszorta kisebb, de azért fontos *gyógyszer-kipróbálások* 20 Mrd Ft-nyi bevételt biztosító piacát is.²³¹ A gyógyszer nagykereskedelem államosítása kétségtelenül érdekében állt a kormánynak, miután az államosított kórházak egyre nagyobb adósságtömeget halmoztak fel a nagykereskedőknél. Másképpen fogalmazva, a kormány egyszerre két legyet is üthet egy csapásra, ha meg tudja lépni a tervezett piacállamosítást. 2017 elején komolyan felmerült az a gondolat, hogy a *foglalkozás-egészségügyi szolgáltatás* legyen állami feladat, vagyis szűnjön meg az a lehetőség, hogy a vállalatok vállalkozó orvosokat vagy cégeket bízzanak meg az üzemorvosi feladatok ellátásával.²³² Ezen ötletekből azonban 2017 végéig még semmi sem valósult meg.

29. A 2012-ben elfogadott törvények szerint²³³ állami monopólium lett a *dohánytermékek kiskereskedelme* 2013. július 1-jétől.²³⁴ Az élelmiszerboltok, vendéglátóhelyek, benzinkutak elvesztették ezt a piacot. Ezzel egyidőben az állam 20 éves koncessziós szerződéssel engedte át az értékesítést ezen a kb. 500 Mrd Ft-os piacon az erre kiválasztott pályázóknak. A trafik-törvény 42 ezer árusítóhely megszűnésével, illetve 7 ezer vadonatúj dohánybolt létrejöttével számolt. (Korábban az „igazi” dohányboltok száma nem érte el az 1000-et, a többi értékesítő hely vegyes trafik, élelmiszerbolt, vendéglő, benzinkút stb. részeként működött.) A törvényjavaslatot – egyéni képviselői indítványként, minden politikai előkészítés nélkül, váratlanul – Lázár János és Rogán Antal nyújtotta be még 2011 decemberében. 2013 nyarán azonban kiderült, hogy a törvényjavaslatot valójában a Matolcsy György tulajdonában álló Magyar Gazdaságfejlesztési Kft. készítette elő a Continental Dohányipari Zrt. megrendelésére még 2009-ben – vagyis egy régi, jól előkészített tervről van szó.

Miután bizonyítást nyert, hogy a – tervezettnél jóval kevesebb - 5600 nyertes kiválasztásában, sorolásában egyes vidéki városokban a helyi Fidesz szervezet véleménye döntött, a dohánymonopólium értékesítésének folyamatát a HVG 2013 tavaszán úgy minősítette, hogy **„minden idők legnagyobb államilag szervezett korrupciója sejlik fel a dohánykereskedelmi koncessziók eredménylistáját böngészve.”**²³⁵ Fontos aláhúzni, hogy a folyamat levezénylésére az állam új céget alapított, *Nemzeti Dohánykereskedelmi Non-profit Zrt.* néven, vagyis ezt a privatizációt nem a privatizációs szervezet bonyolította és a privatizációs törvény rendelkezései sem vonatkoztak rá. A közvélemény ezt az ügyletet „trafikmutyi” néven rögzítette.^a Három évvel később már az is látható volt, hogy a Continental tulajdonosaihoz közel álló üzleti kör több száz trafikot tulajdonképpen láncba szervezett. Ezek közül leginkább azok váltak nyereségessé, amelyek az osztrák határ közelében ki tudták használni azt a tényt, hogy a magyar dohányárak lényegesen alatta maradtak az osztrák szintnek.²³⁶ A kezdeti felzúdulás után a közvélemény már észre sem vette, hogy 2015 után már nem is kellett pályázni – a megfelelő ember kijelöléssel is kaphatott egy vállalkozás trafikkoncessziót. 2018 elején az 5400 koncessziós bolt mellett 566 "kijelöléses" trafik működött.²³⁷ Hasonló módon 92 boltot sikerült láncba szerveznie egy vietnami származású vállalkozónak, Vu Quy Duongnak, illetve a

^a Miután egyetlen magyarországi jogi fórumon sem kaptak elégtételt, a károsultak közül 14 egykori, „igazi” dohányboltos a strasbourgi emberi jogi bírósághoz fordult. Az első ítélet 2015 elején született meg: a bíróság 15 ezer € kártérítést ítélt meg egy soproni trafikosnak, majd született egy második, hasonló ítélet novemberben is. *NSZ*, 2014. nov. 4.

CBA élelmiszer bolthálózat felső vezetőinek. A trükk minden esetben ugyanaz volt – könnyen lehet, hogy már eredetileg is a kigondolt üzleti modellre szabták a törvényt. A koncessziós jogszabály ugyanis maximális 5 boltra korlátozta azt, hogy egy vállalkozó a maga alapította betéti társaságon keresztül hány dohányértékesítő helyet birtokolhat. Azt viszont nem tiltotta jogszabály, hogy a koncesszió-tulajdonos beltag mellé kültagként ki száll be. Márpedig kültagi jogviszonya akárkinek akárhány lehet.²³⁸

2014 decemberében az Országgyűlés – 2/3-os törvényként – azt is törvénybe iktatta, hogy a *dohány-nagykereskedelem* is monopol-tevékenység. Ennek a 13-15%-os haszonkulccsal dolgozó, évi 5-6 Mrd Ft profittal működő nagykereskedelmi piacnak a működtetésére – versenyeztetés nélkül, 20 éves időtartamra – a kormány 2015 júniusában a BAT Pécsi Dohánygyár és a Tabán Trafik Zrt.^a „trafikellátó” konzorciumát jelölte ki, amely azután megalapította és 2015 novemberétől ténylegesen is működtette az Országos Dohányboltellátó Kft.-t (Odbe). A koncessziós díj 6 Mrd Ft/év lett.^b A piacról ily módon kiszorított szereplők – például a Phillip Morris - Brüsszelhez fordultak. Másfél éves tárgyalás után a Bizottság megalkudott a magyar kormánnyal: nem indult kötelezettség-szegési eljárás, viszont a törvény is módosult 2016 őszén. Ezzel együtt is a kormányzat elérte célját: az Odbe Kft. forgalma alapján 2016-ban az ország 13. legnagyobb vállalata volt (517 Mrd Ft/év).²³⁹

Mint az várható is volt, a kis- és nagykereskedelmet egyaránt érintő korlátozások nyomán nőtt a feketekereskedelem. 2014 őszén az adóhatóság és a GfK piackutató közösen készített felmérése szerint a feketepiac aránya 2012-es 5,8%-ról 2014-ben 12,1%-ra emelkedett²⁴⁰, majd 2015-ben 10,7%-re csökkent²⁴¹. Ennél is fontosabb és váratlan fejlemény volt, hogy a cigaretta forgalom visszaesésével párhuzamosan sokszorosára nőtt a vágott dohány eladása. Ez részint az alacsonyabb adókulcs miatt történt így, részint amiatt, hogy a korábbi 1000 dohánybolt helyett ötször annyi dohánybolt kínált vágott dohányt nagy kiszerelesben és nagy választékban – vagyis bővültek a hozzáférés lehetőségei. Az EU által megrendelt felmérésekből azt is tudni lehet, hogy 2014-ig – 2009-hez képest – a rendszeres dohányzók aránya gyakorlatilag nem csökkent²⁴², ami egyben annyit is jelent, hogy a vágott dohány növekvő aránya miatt a tényleges nikotinfogyasztás valójában még nőtt is!

Egy 2015 végén elfogadott törvénymódosítás nyomán, 2016 májusától még tovább bővült a monopoljog: elektromos cigarettákat is csak a koncessziós dohányboltok árusíthattak.^c Ugyanakkor 2017 közepéig nem valósult meg az a – média útján kiszivárogtatott – terv, hogy az *alkohol-árusítás* piacát is hasonló koncessziós megoldással venné a szárnyai alá az állam.²⁴³

30. Állami monopólium lett a *pénznyerő automata szerencsejátékok* üzemeltetése.²⁴⁴ Amikor még a piac szabad volt, 2009-ben közel 27 ezer játékgép (vagy nyerőgép) működött; 18 ezer helyszínen 1200 cég foglalkozott szerencsejáték szervezéssel. 2011-ben jelentős adóemelés történt, aminek hatására a nem-kaszinóként működő vendéglátóhelyeken elhelyezett gépek száma 1/3-ára csökkent, majd kötelezővé tették a gépek szerver-alapú, vagyis központi-ellenőrizhető üzemeltetését. Miután az ezzel foglalkozó vállalkozások százmilliókat fek-

^a A Tabán Trafik Zrt. a MeH-et vezető Lázár János miniszterhez közel álló Continental-csoporthoz, illetve személy szerint ifj. Sánta Jánoshoz tartozott. Nyilvánvalóan a jó üzleti lehetőség viszonzásaként 2015 nyarán Sánta lett a Napi Gazdaság kiadójának 49%-os tulajdonosa. Az üzletrészt Simicska Lajos korábbi, közeli munkatársától Liskay Gábortól vette meg 69,76 M Ft-ért. Ezt követően a kormánypárti napilap új néven, „Magyar Idők” elnevezéssel jelent meg.

^b Ezzel egyidejűleg – a GVH semlegesítése érdekében – a kormány rendeleti úton nemzetstratégiai jelentőségűnek minősítette a két cég összefonódását, továbbá mentesítette az iparüzési adó alól is. Ezt Brüsszel nyomban vizsgálni kezdte, hangsúlyozva, hogy a stratégiai jelentőségű összefonódások esetében is ki kellene kérni a GVH álláspontját. NSZ, 2015. aug. 29.

^c Becslések szerint ez egy 4-5 Mrd Ft/éves piac, amelyet 200 ezer hazai fogyasztó tart működésben. NSZ, 2016. jan. 27.

tettek az átalakításba, 2012. október első napjaiban az Országgyűlés sürgős eljárásban, nemzetbiztonsági érdekekre hivatkozva, pár napos határidővel megtiltotta a szerencsejáték automaták üzemeltetését. Ezt követően az ország egész területén mindössze három játékkaszinó maradt, ahol ilyen automaták továbbra is üzemelhettek. A kárvallott cégek szerint 24 ezer játékgép tűnt el a piacról és 30-40 ezer munkahely szűnt meg egyik napról a másikra.^a A megmaradt játszóhelyek mind állami érdekeltségű cégek voltak (←9.5.10).

12: EGY NAGY JELENTŐSÉGŰ LUXEMBOURGI DÖNTÉS

2015 júniusában az EU Bírósága (EUB) elvi élel mondta ki, hogy a jogalkotással okozott károk miatt is lehet az államot perelni. Korábban Magyarországon nem ez volt a helyzet. Így – például – a sok évig tartó, nagy visszhangot kiváltó, 1998-ban indult ún. Metró-perben a Demszky Gábor által vezetett Főváros és a BKV vesztett, amikor azért a kárért keresett jogorvoslatot, hogy az 1. Orbán-kormány törvényváltoztatással leállította a budapesti 4-es metró építését. A szerencsejáték-automatákkal kapcsolatos, 2015-ös perben az EUB konkrétan úgy foglalt állást, hogy amennyiben a jogalkotó visszavont egy gazdasági tevékenység folytatására vonatkozó engedélyt, köteles ésszerű kompenzációs rendszert kialakítani, illetve olyan átmeneti időszakot előírni, amely lehetővé teszi az alkalmazkodást.²⁴⁵ 2016 márciusában ugyanezt erősítette meg a bíróság jogerős döntése, ami megnyitotta a jogi utat, hogy a károsultak sikerrel perelhessék a Magyar Államot.²⁴⁶ Ez azért volt nagy jelentőségű, mert a hazai bíróságok, illetve az AB még 2017 végén sem volt hajlandó elvi élel elismerni a Magyar Állam perelhetőségét jogalkotással okozott kár nyomán.

Ebbe a logikába illeszkedett – legalábbis látszólag – az Óbudai-hajógyári sziget déli részére, izraeli befektetők által tervezett kaszinó-komplexum (*Álomsziget*) ingatlanainak, továbbá a magának a koncessziós jognak a visszavásárlása is. 2013 nyarán arról tájékoztatta Varga Mihály nemzetgazdasági miniszter az Országgyűlést, hogy 10 darab II. osztályú kaszinóra zártkörű, meghívásos koncessziós pályázatot fognak kiírni.²⁴⁷ 2013 novemberében az Országgyűlés újabb módosításokat hajtott végre a szerencsejáték törvényen. 2014 őszére kiderült, hogy a piacról kiradírozott, magántulajdonú pénznyerő automaták helyét a kormányzat két állami cég termékével kívánja betölteni: a *Magyar Lóversenyfogadást Szervező Kft.* bukmekei-irodákat, a *Szerencsejáték Zrt.* sorsjegy-automatákat telepített.²⁴⁸ Az szja-fizetés szabályait is úgy módosította a jogalkotó, hogy az kedvezzen a szerencsejáték-üzemeltető cégeknek. 2014-től adómentes – jövedelemnek nem minősülő tétel – lett a kaszinóban, kártyatekermében és *online* sportfogadásból származó nyeremény. 2016-tól ide sorolták az *online* kaszinókban szerzett nyereményeket is.²⁴⁹ A Hajógyári szigeten azonban a visszavásárlást követően egyetlen kapavágás nem történt. 2015. október 1-vel ismét módosították a szerencsejáték törvényt, ami csak Vajna és Szima Gábor cégeinek tette lehetővé, hogy *online* szerencsejátékokat működtessenek.^b 2016 őszén – sürgősséggel tárgyalva, egy nap alatt – az Országgyűlés ismét módosította a szerencsejáték-törvényt, s ezzel gyakorlatilag lehetetlenné tette, hogy külföldi székhelyű vállalkozások részesedhessenek ebből a 60 Mrd Ft/év nagyságú piacból.^c

^a A károsultak 2013 nyarán az Alkotmánybírósághoz, az EJEB-hez, illetve magyar bíróságokhoz fordultak. Az AB nem talált kivetni valót a jogszabályban. A strasbourgi fórum sem foglalkozott érdemben a keresettel, mert 2015 őszén úgy látták, hogy nem merültek ki a magyar jogszolgáltatás lehetőségei. 2017 októberében viszont a Kúria elvi élel kimondta, hogy a károsult cégek – így például a Berlington Hungary Kft. és a Laurus Invest Hungary Kft. – konkrét kárösszegekért igenis perelhetik a Magyar Államot. [HVG](#), 2017. okt. 12.

^b Korábban ehhez nem volt szükség koncessziós engedélyre – amivel viszont csak ők rendelkeztek. Az online fogadás 2017 tavaszán indult el.

^c A sértett cégek közül kettő, a máltai bejegyzésű Unibet International és a brit Sporting Odds névre hallgató cég közvetlenül a NAV-val került konfliktusba, amely a jogtalan működés alapján a két céget pénzbüntetésre ítélte. Ezek az ügyek a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróságra kerültek, majd pedig a magyar bíróság állásfoglalást kért az Európai Bíróságtól. A luxembourgi fórum mind a két ügyben elmeszelte a Magyar Államot és megállapította, hogy Magyarországnak az online szerencsejátékok nyújtására vonatkozó koncessziók odaítélésé-

Az új törvény adta védelem birtokában 2014 után az Orbán Viktorral közeli barátságot ápoló Andy Vajna, illetve Szima Gábor cégei sorra nyitották az új kaszinókat.^a 2016 nyarán Orbán egyik további üzleti barátja, Garancsi István is beszállt a kaszinó üzletbe: Sopronban lett résztulajdonos. 2017 elején Seszták Miklós nemzetgazdasági miniszter családjához köthető befektető kapta meg 10 évre a pécsi kaszinónyitás működtetési jogát.

31. 2016 márciusában az Országgyűlés – Rogán Antal kezdeményezésére, két nap alatt - törvényt alkotott a nemzeti fogyasztói csoportok (hivatalos nevén: a *Nemzeti Otthonteremtési Közösségek*, NOK) létrehozásának lehetőségéről. A NOK valójában egy Brazíliából importált üzleti modell, amely magyar változatában lakásvásárlás céljából egy közös alapba fog gyűjteni pénzt, majd a lakásokat a tagok között ki fogják sorsolni, s mindehhez a szerencsés kiválasztottak akát évi 300 ezer Ft támogatást is ad az állam. Mint azt az oknyomozó sajtó percek alatt kiderítette, az elfogadott jogszabály részletei egyetlen magánvállalkozásra, a Carion cégcsoportra lettek szabva.²⁵⁰ Az ötlet első ránézésre is korrupciógyanús volt, ezért Ádár János köztársasági elnök a törvényt megfontolásra visszaküldte az Országgyűlésnek, de ezzel csak pár nappal késleltette a törvény életbelépését.²⁵¹

32. 2013-tól a kormányzati és közigazgatási intézmények közötti *internetes kommunikáció* az MVM hálózatán keresztül történik. Arról is törvény született, hogy a *mobil-telefonon történő fizetési szolgáltatások* piacán is állami többségű cég tevékenykedhet csupán.²⁵² Vagyis állami monopóliummá vált az autópályadíj, az összes közlekedési jegy, a parkolás, sőt bármilyen önkormányzat vagy állami résztulajdonú cég szolgáltatásának mobilos megvásárlása. Ebből a célból jött létre 2012 októberében a Nemzeti Mobilfizetési Zrt – mint a „jó állam” koncepció²⁵³ egyik fontos lépése.^b

33. Miután a projekt több milliárd forintot is felemésztett, végül leállították²⁵⁴, leginkább talán azért, mert a Kúria az ennek érdekében gyorsan végigvert frekvencia-tendert 2013 áprilisában jogszerűtlennek ítélte. Ezt követően új koncepció született, az MVM 2012-ben alapított leányvállalata, az MVM-Net Zrt. a 450 Mhz-es frekvenciát megszerezve kapta meg lényegében ugyanezt a feladatot. A fentebb már említett vezetékadóval veszteségessé vált egy sor helyi *kábeltvé* társaság. Ez viszont piacot teremtett sok önkormányzatnak, hogy a választások előtt maga hozzon létre helyi tv (és esetenként) internet-szolgáltató cégeket.

34. 2013. szeptember 17-én fogadta el az Országgyűlés a fémkereskedelemtől szóló törvényt, amely alapján állami felügyelet alá került a *fémfelvásárlás*. Ennek a változásnak az volt az indoka, hogy a korábbi évek során kezelhetetlen mértékűvé duzzadt a kábellopás, a vasúti biztosító-berendezések rongálása, melyek végső soron azért történhettek meg, mert a tolvajoktól a lopott fémet a magánkereskedők számla nélkül felvásárolták.

35. A 2. és 3. Orbán-kormány egyik kétségtelenül sikeres kezdeményezése volt az adóhatóságokhoz bekötött *online pénztárgépek* kötelező használata 2014-től. Jóllehet, a rendszer teljes körű bevezetését logikus volt időben szakaszolni, mégis sokak számára gyanút keltő volt, hogy évente életbe lépő újabb szigorítások mely szakmákat hagyták továbbra is „szabadon

vel kapcsolatos szabályai nem egyeztethetőek össze a szolgáltatásnyújtás szabadságának EU-s elvével, mert a korlátozások diszkriminatívak, sértik a letelepedés szabadságát és sérül az átláthatóság követelménye is. Az Európai Bíróság szerint a magyar hatóságok sem a koncessziók odaítélésének hatósági feltételeit, sem pedig a szerencsejáték-szervezők ajánlattételéhez teljesítendő technikai feltételeket nem határozták meg kellő pontossággal.

^a Így például 2014 szeptemberében nyílt meg Nyíregyházán a Szima Gábor érdekeltségébe tartozó Onyx Casino, amelyben 240 pénznyerő-automata üzemel.

^b Brüsszel a törvény elfogadását követően kötelezettségszegési eljárást indított a Magyar Állam ellen, majd 2016 novemberében az EU Bíróságához fordult. Véleményük szerint a magyar szabályozás kizárólagos jogot biztosít a 100%-os állami tulajdonú cégeknek.

garázdálkodni”. Nehezen volt érthető – például -, hogy a játékkaszinók, amelyek száma egyáltalán nem jelentős, miért kaptak folyton halasztást, hogy miért csak 2016-ban, illetve 2017-ben került sor a patikákra, a gépjármű szervizekre, a plasztikai sebészekre^a – miközben más szakmákat – például a fogorvosokat - még 2017-ben sem ért utol a kampány. Később azt is megtudta a széles nyilvánosság, hogy az átalakított pénztárgépek adatkommunikációs díja *hatósági ár*ként került meghatározásra, még hozzá olyan magas szinten, hogy az százmilliós nagyságrendű profitot biztosított a miniszterelnök egyik barátjaként elhíresült Garancsi Istvánnak, aki cégén keresztül kizárólagos jogot szerzett az adat továbbításra.²⁵⁵

36. Fontos lépés volt a 2012. november 26-án megszavazott *hulladékgazdálkodásról szóló törvény* módosítása is.²⁵⁶ Ezzel ugyanis az Országgyűlés azt írta elő, hogy 2014. január 1-től központi hatósági árszabályozás lesz, és a hulladékgazdálkodási közszolgáltatást csak nonprofit tevékenységként lehet majd végezni.^b A jogalkotás során – egy másodlagos cél, a látható szegénység „eltüntetése” érdekében – a jogalkotó azt az abszurd megoldást választotta, hogy lomtalanításkor a háztulajdonosok által az utcára kitett tárgyak a törvény erejénél fogva köztulajdonba kerülnek, ezért csak az erre kijelölt állami (önkormányzati) cég jogosult azok elszállítására – vagyis az ún. lomizók nem. Ha ez utóbbiak törvényisztelek, akkor a lomtalanítás előtti éjszaka a lakókkal ajándékozási szerződést kötelesek aláírni.²⁵⁷

Az új törvény legfeljebb 49%-os tulajdonrészt engedett a külföldi vállalkozásoknak is a hulladékgyűjtési és -szállítási közszolgáltatásban, de a hulladékgazdálkodás területén nem korlátozta mindezeket. A döntés – vélhetően szándékolatlanul – végeredményben igen nagy számban érintett 100%-ban önkormányzati tulajdonú hulladékgazdálkodási céget is.²⁵⁸ Ha már megszületett a rezsi-csökkentési döntés a hulladékszállítás ügyében, akkor valamit kellett kezdeni azzal, hogy a feladat eddigi gazdái, az önkormányzatok vállalatai egy csapásra veszteségesé váltak. Így tehát 2015 decemberében a kormányzat még tovább lépett: meghirdette egy országos lefedettséget megcélzó, állami hulladékgyűjtő-holding létrehozását, *Nemzeti Hulladékgazdálkodási Koordináló és Vagyonkezelő Zrt.* (NHKV) néven. Ezt nevezte a köznyelv „kukaholding”-nak.²⁵⁹ A rendszer 2016 áprilisától úgy működött, hogy 177 (!) helyhatósági hulladékkezelő társaság eszközei papíron a holdinghoz kerültek, s az állami vállalat számláz majd a fogyasztóknak. Az önkormányzati cégek visszabérlik az eszközparkot, hogy továbbra is el tudják végezni a szemétszállítási teendőket. Így a vagyonelemek amortizációjának a költsége és a többi veszteség^c az állami holdingnál jelentkezik és nem az önkormányzatoknál.²⁶⁰ Erre a nyilvánvalóan ésszerűtlen ösvér-megoldásra leginkább azért volt szükség, mert az érintett 106 önkormányzat által tulajdonolt cég államosítását a korábbi EU-s támogatások miatt nem lehetett keresztülvinni. Ezeket a támogatásokat ugyanis az EU a településeknek ítélte oda és nem a magyar államnak. Magyarán: államosítás esetén vissza kellett volna adni a pénzeket Brüsszelnek.^d

^a Valójában a plasztikai sebészek „kipécézése” nagyon is érthető. Ez a szolgáltatás nem egészségügyi, hanem szépészeti beavatkozásnak számított, ezért 27%-os áfa terhelte. Ezért, ha adtak is számlát a plasztikai sebészek, azon munkájukat gyakran egészségügyi szolgáltatásnak tüntették fel, ami áfa-mentes.

^b Egyszerűbben szólva, a lakossági hulladékgyűjtésre terjedt ki az állami monopólium; az ipari és üzleti célú épületek szemétszállítását megtarthatta a magánszektor. Csakhogy ez a piac túl szűk ahhoz, hogy több céget is ellásson munkával.

^c A budapesti főpolgármester, Tarlós István szerint az új hulladékgazdálkodási rendszer országos szinten évi 14 Mrd Ft veszteséget termelt. „A fővárosnak az a legnagyobb baja az új szabályozással, hogy azzal a budapestiek fogják finanszírozni a vidéki települések hulladékgazdálkodási veszteségeit” – nyilatkozta Tarlós a kormánypartí napilapnak 2016. április 2-án, a rendszer indulásakor. <http://magyaridok.hu/belfold/csepele-hev-visszakerulhet-az-allamhoz-549469/>

^d A hulladékgyűjtés ügyére egy másik fontos szempont miatt is figyelt Brüsszel. Mivel országos, házhoz menő szelektív hulladékgyűjtés 2016 elején sem létezett – csak egyes kiemelt városokban, kerületekben -, ezért az unió

37. 2016 elején – minden különösebb bejelentést mellőzve – az MNV Zrt. négy új céget alapított, hogy állami tulajdonban álló *ipari park hálózat* jöjjön létre. Ilyen cégek korábban nem működtek: az ipari parkok többségét a települési önkormányzatok hozták létre, és emellett született néhány ipari park magántulajdonosok kezdeményezésére is. A majdani hálózat koordináló szervezete a *Nemzeti Ipari Park Üzemeltető és Fejlesztő Zrt.* (NIPÜF) lett. Az új hálózat létrehozására a költségvetésben 10 Mrd Ft-ot különítettek el.²⁶¹

38. A kormány több lépésben korlátozta a *felszámoló cégek* piacát is. A csődtörvény 2011. júliusi módosításával a kormány arra teremtett magának jogi felhatalmazást, hogy az általa „stratégiaileg kiemelt jelentőségűnek” minősített cégek felszámolását egy újonnan alapított, közvetlenül állami irányítás alatt álló cég, és ne valamelyik profit-orientált, államtól független magánvállalkozás bonyolítsa. A felszámolás idejére tehát az adott üzleti vállalkozás állami irányítás alá került. A *Nemzeti Reorganizációs Nonprofit (NRN) Kft.*-t 2012. december 3-án jegyezte be a cégbíróság, tulajdonosa a magyar állam, a tulajdonosi jogok gyakorlója az MNV Zrt.^a Miután a cég létrejött, egy kormányrendelet útján az NRN-t jelölték ki a korábban eljáró, ugyancsak állami tulajdonban álló *Hitelintézeti Felszámoló Nonprofit Kft.* (HFN) helyett. A váltást a kormányzat azzal magyarázta, hogy a már régebb óta működő HFN a pénzügyi szektor intézményeinek végelszámolásához és felszámolásához lett kialakítva, egy új üzletág létrehozása helyett pedig a kormány később egy önálló állami vállalkozás megalapítása mellett döntött. Az NRN nemcsak az állami felszámolói feladatokat láthatja el, hanem az állami vállalkozások reorganizációs tanácsadójaként is működhet.^b

39. Az állami befolyás növekedését célozta magáncégek csődje esetén rendelkezésre álló, *magántulajdonú felszámoló cégek* kiválasztásának új rendje is. Jelentős piacról volt szó: a felszámolással foglalkozó cégek évente mintegy 4,5 Mrd Ft bevételre tettek szert. Az uniós előírások szerint a névjegyzéket hétévente meg kell újítani, ezért döntött úgy az Orbán-kormány, hogy újrapályáztatja a helyeket. Magyarország tehát késésben volt, mert utoljára – és a rendszerváltás után először – 1992-ben újult meg a lista.

Először az történt, hogy a 2012 júliusában kiírt pályázatot még az eredményhirdetés előtt visszavonták arra hivatkozva, hogy az objektív szempontok túlsúlya miatt nagyon hasonló pályázatok érkeztek. Ez után a kormány új tendert írt ki, ebben már megnövelték a szubjektív pontok arányát: a 170 lehetséges pontból 80-at szakmai, 90-et szubjektív szempontok alapján lehetett megszerezni. A korábbi névjegyzékben szereplő felszámolókat tömörítő Felszámoló Országos Egyesülete már akkor nehezményezte, hogy a szubjektív pontszámok magas aránya miatt nem fog kiderülni, hogy pontosan mi alapján bírálják majd el a pályázatokat. A második pályázatra 344 cég jelentkezett, közülük 130 nyert. A győztes cégek több mint fele,

kötelezettségsegési eljárást indítását fontolgatta. A magyar álláspont szerint a cél 2017 végére tud csak teljesülni kb. 200 Mrd Ft-ból. Figyelő, 2016/7 54-55. o.

^a Bár logikus lett volna, ám a cég nem az MNV Zrt. portfóliójába került, hanem – egy rövid kezdeti időszak után – közvetlenül a Nemzeti Fejlesztési minisztérium alá. Szokatlan megoldásként az NRN FB elnöke az a Varga Jenő lett, aki a legnagyobb magántulajdonú felszámoló cég a Vectigalis Zrt. alapítója és tulajdonosa is volt korábban. Egy másik kulcsfigura, akinek neve sokszor szerepelt az államilag kijelölt felszámoló biztosok között, Börcsök Sándor volt, akit üzleti körökben Seszták Miklós embereként tartottak nyilván. <http://444.hu/2016/10/20/tarolni-kezdt-a-miniszter-regi-ismerose-miutan-az-allam-felforgatta-a-sokmilliardos-piacot>

^b Példa erre a Leisztinger Tamás és Albrecht Ottó hazai nagyvállalkozók nevéhez kapcsoló óriási ingatlan beruházás, a KÖKI-Terminál bevásárlóközpont a budapesti Kőbánya-Kispest közlekedési csomópontnál. A közel 40 Mrd Ft bekerülési költséggel, 2006-ban indított, MFB hitellel létrehozott beruházás nem hozta a várt üzleti eredményt. Ennek nyomán a felszámolás 2012-ben indult, s ekkor vette át a parancsnoklást az állami felszámoló, a bukott vállalkozást még 2016 tavaszán sem sikerült eladni, pedig akkor már csak 27 Mrd Ft volt a kikiáltási ár.

68 cég nem volt rajta a korábbi névjegyzéken. A listára való felkerülésnél a határ 144 pont volt, vagyis a sikeres pályázónak legalább ennyi pontszámot meg kellett szereznie. De még 144 pontot is több, összesen 40 pályázó ért el, így közülük sorsoltak. A hasonló pontszámot elérők közül heten kerültek be a győztesek közé. A pályázatokat egy 9 fős bizottság bírálta el, amelynek Seszták Miklós KDNP-s képviselő volt az elnöke. Mindezekon túlmenően, az is gyanúra adott okot, hogy több olyan cég is nyert, amelyek tulajdonosainak állami kötődései voltak, illetve korábban sikerrel szerepeltek a trafikpályázaton is.²⁶² A hátrányosan érintett cégek egy része bírósághoz fordult, kifogásolva az eljárás átláthatatlanságát és a jogorvoslat hiányát. Az egyik bíró ezek után az Alkotmánybírósághoz fordult, mire az összes többi eljáró tanács is a per szüneteltetése mellett döntött.²⁶³ Miután a keresetet az AB elutasította, a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság több perben jogerősen is megállapította, hogy a felszámolók kiválasztása során az államnak világosan és részletesen meg kellett volna indokolnia, hogy a hatóság milyen szempontok alapján döntött.²⁶⁴

40. 2016 júniusában a Főváros úgy döntött, hogy az egymással versengő hat cég helyett egyetlen vállalkozás kezébe adja a *városnéző buszok üzemeltetésének* jogát, egy 1,5 Mrd Ft/év méretű piacot. Így 2017. január 1-től már csak a koncessziós eljárásban kiválasztott cég vagy konzorcium végezhetett volna ezt a tevékenységet, a koncessziós jog pedig 20 évre szólt.^a Az ügyből akkora botrány lett, hogy a meghirdetett pályázatot decemberben a Főváros visszavonta.

41. 2015 áprilisától az állami mentőszolgálat monopóliuma lett a nagyobb sportesemények és egyéb szabadtéri *rendezvények egészségügyi biztosítása*, ami korábban a magánmentők vonzó piaca volt.²⁶⁵

42. Csak kisebb piaci szegmenset érintett, de mégis említésre méltó, hogy egy 2010. április 30-án elfogadott és már másnap hatályba lépett rendelet szerint a rendőrséghez tartozó Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet kizárólagos jogot kapott az *igazságügyi szakértői DNS vizsgálatok* piacán, s ezzel sok üzleti vállalkozás és egyetemi labor vesztette el létalapját, illetve bevételeinek egy jelentős részét.²⁶⁶

43. Egy egész szakmát érintett kellemetlenül az a szabályozási változás is, amely ésszerűtlen és életidegen feltételekhez kötötte a *kisebb nyelvviskolák és magán nyelvtanárok* működését.²⁶⁷ Az új rendszabály több ezer magánnyelvtanárt és több száz idegen nyelvet oktató kisközlát söpörhet le a pályáról. Ha a törvényt betartatják, akkor csak a nagy nyelvviskolák maradhatnak talpon. A törvény szerint egy magántanár is csak előre engedélyeztetett, akkreditált, szakértővel aláíratott képzési program alapján taníthat, és 1 M Ft vagyoni biztosítékot köteles letétben elhelyezni a hatóságnál. A nyelvviskolák kötelesek napi szinten adatot szolgáltatni a tanfolyamaikról, és a létszámváltozást 24 órán belül jelenteniük kell a Nemzeti Munkaügyi Hivatalnak.²⁶⁸

44. 2016 tavaszán a kormány bejelentette, hogy a magánfenntartású – azaz magántulajdonban álló - *szakiskolákat* bekényszerítik a szakképzési centrumok rendszerébe. Amikor az érintettek tiltakoztak az államosítás terve ellen, ezt a választ kapták a minisztériumtól: „Nem állja meg a helyét az a feltételezés, hogy a felhalmozott tárgyi vagyonok, ingó eszközök és ingatlanok állami tulajdonba kerülnek. E tekintetben az adott szakképzési centrummal vagyongazdálkodási és ingyenes vagyonhasználati szerződés kötésére kerülhet sor.”²⁶⁹ Nagyjából így történt a 60-as években a téveszesítés is (←1.1.12).

^a A pályázat ellen azonnal tiltakozott a GVH is, de a Főváros ezt nem vette figyelembe. A GVH tiltakozásának figyelmen kívül hagyása annál is meglepőbb, mert 2008-ban a szociál-liberális vezetés alatt álló Főváros már tett egy ugyanilyen kísérletet, akkor is egyetlen cégre szabták a feltételeket, sőt szerződéskötés is történt, de végül a GVH nyomására azt a szerződést fel kellett bontani.

45. Hasonló kizorító hatása volt annak a korábbi változásnak²⁷⁰, amellyel lényegesen megszorították a *felnttőképés* területén működő üzleti vállalkozások akkreditációs feltételeit, majd pedig a Nemzetgazdasági Minisztérium alá rendelt szakközépiskolákat arra utasították, hogy a fiatalok számára működtetett oktatási kapacitásokon szervezzék meg az ingyenes, felnőtteknek felkínálható szakoktatást.²⁷¹

46. 2015 nyarán egy külön törvénnyel az Országgyűlés megszüntette²⁷² az 1995-ben létrehozott, majd pedig egy 2005-ös törvény²⁷³ alapján működő *Nemzeti Akkreditáló Testületet* (NAT). A NAT ipari jellegű, minőség ellenőrző akkreditációs feladatokat látott el – például laboratóriumokat felügyelt, tanúsítványokat adott ki. A Testület önkéntes tagságon alapuló köztestület volt, a helyére egy állami költségvetési szerv lépett. A változásnak európai szinten is lett következménye: Az Európai Akkreditációs Együttműködés Tanácsa 2016. január 1.-i hatállyal megszüntette a magyar NAT tagságát és közölte, hogy az Európai Akkreditációs Szerződés aláírói ezentúl nem fogják elfogadni a NAT által kiállított tanúsítványokat.

47. Szimbolikus jelentőségű volt az a 2012 őszén meghozott döntés, amellyel az újszülött gyermekek számára adókedvezménnyel köthető ún. *babakötvény* szerződések^a lehetőségét a kormány elvette a kereskedelmi bankoktól, illetve a takarékszövetkezetektől. 2013. január 1-től ilyen Start-számlát (← 1.2.5.2) csak a Magyar Államkincstárban lehetett nyitni, pontosabban a szülőnek nincs is választása, a gyermek megszületése után az állam 42 500 Ft-nyi pénzt automatikusan ezen a számlán helyez el.²⁷⁴ Bár a szociál-liberális kormány által 2005-ben bevezetett konstrukciót²⁷⁵ a költségvetés kezdettől fogva viszonylag nagyvonalúan támogatta, a módosítás után egyre kevesebben tettek plusz pénzt (saját megtakarítást) az állami számlára. A folyamat nyilvánvalóan nem független attól, hogy időközben a Babakötvény kamata – követve a deflációs folyamatot – a padlóig esett.²⁷⁶

48. A kormány rendeleti úton *államosította az EU-s pályázatok lebonyolítását* is. A 2013 októberében született kormányhatározat²⁷⁷ szerint az uniós források felhasználásához kapcsolódó feladatok ellátása során felszámolják a Nemzeti Fejlesztési Ügynökségből (NFÜ) korábban kiszervezett tevékenységeket, amelyeket a jövőben az állam meglévő belső erőforrásaira építve, azokat kibővítve végez el. Külső tanácsadó céget, jogi szakértőket, értékelőket (angolul: assessor) a kormányzat egyáltalán nem kíván alkalmazni.²⁷⁸ Ez jelentős üzleti kört érintett. Becslések szerint az előző EU-s tervezési ciklus derekán 5-6 ezer tanácsadó dolgozót ezen a piacon.²⁷⁹ Ezt a kört a kormány egy 4-5 ezer fős, személyenként kiválasztott, és folyamatos nemzetbiztonsági ellenőrzés alatt tartott tanácsadói hálózattal cserélte le²⁸⁰, amit viszont az EU elvi éllel elutasított, s ez is egy fontos oka volt annak, hogy 2016 első 11 hónapjában egyetlen új számlát sem fogadott be Magyarországról.²⁸¹

2015 nyarán azonban a kormány koncepciót váltott. Úgy döntött, hogy 1 év leforgása alatt kiír minden pályázatot a 2014-2020-as időszakra, emiatt a pályázati magáncégek piacról való kizorítása lekerült napirendről, sőt a kormány elismerte, hogy eredménytelen volt a stratégiája.^b Egy másik fontos oka a helyzet megváltozásának az volt, hogy - egészen más okokból – változott a közbeszerzési törvény is, ami olyan újabb bürokratikus terheket rótt a pályázó állami intézményekre, ami megint csak a magántanácsadók bevonását teszi szükségessé.

^a Használatos volt az életkezdési támogatás elnevezés is.

^b „Ha valamit nem tudsz megszüntetni, vagy megakadályozni, akkor állj az élére. (...) Két évéig mindent elkövettem, hogy a pályázati írók le legyenek szorítva a pályáról, de ez nem sikerült. (...) Látjuk, hogy szükségünk van a tapasztalataikra, mivel nem gondolom, hogy a kormánynál van a bölcsék köve.” – indokolta a pálfordulást Lázár János egy 2016-os nyilvános előadásában. http://www.portfolio.hu/unios_forrasok/palyazatok/iranyt_valtott_a_kormany_lazar_elarulta_a_hatteret.228640.html?utm_source=index_main&utm_medium=portfolio_box&utm_campaign=portfoliobox

49. Hasonló hatású volt az a 2013 végén kiadott kormányhatározat²⁸² is, amely csak az állami tulajdonú *mérnöki irodák* számára engedélyezte az EU-s forrásokból finanszírozott állami beruházások tervezését. Ennek megvalósítása érdekében még abban az évben létrehozták a 100%-ban állami tulajdonú NFP Nemzeti Fejlesztési Programiroda Nonprofit Kft.-t²⁸³ és a – nyilván nem véletlenül – hasonló névre hallgató Nemzeti Fejlesztési és Stratégiai Intézet Kft.-t.

50. 2017 nyarán ismét napirendre került az a korábbi elgondolás, miszerint kívánatos lenne, hogy a kormányzat közvetlenül kezébe vegye a *klinikai gyógyszerkísérletek* elosztását. Az évente 90 Mrd Ft-os forgalmat lebonyolító, jelenleg teljesen szabad piacon működő orvosok attól tartanak, hogy a központosítás mögött elsősorban a pénzlényulás szándéka húzódik meg. Országszerte számos helyen folynak klinikai vizsgálatok: állami kórházakban, egyetemi klinikákon, szakrendelőknél, sőt magánintézményekben is. A klinikai vizsgálatok nyomán évente 15-20 ezer beteg jut hozzá a legkorszerűbb terápiához. A szétszórt vizsgálatok egységesítésének gondolata már 2013-ban felvetődött, de akkor hamvába halt, majd 2016-ban került ismét terítékre, amikor az Állami Egészségügyi Ellátó Központ (ÁEEK) olyan szabályozást tervezett, amely a klinikai vizsgálatokhoz szükséges szerződések egységesítését célozta.

51. A szabadpiac működésének akadályozását a kormány több esetben is arra használta, hogy előre kiszemelt, Fidesz-közeli vállalkozásoknak biztosítson monopolhelyzetet. Ez történt 2013-ban, amikor az igazságügyi tárca ún. *számla-audit* kötelezettséget írt elő a legtöbb hazai közmű- és távközlési cég számára. A jogszabály részleteit úgy fogalmazták meg, hogy a feltételeknek csak egyetlen cég, a Hunguard Kft. felelt meg, amely mögött egy átláthatatlan offshore tulajdonosi háló volt. A sajtó úgy vélte, hogy Rogán Antal baráti köréhez köthető tulajdonosok voltak az egész akció nyertesei. 2016-ban – egy ravaszul megfogalmazott kormányrendelet²⁸⁴ következtében - a Hunguard monopoljogot kapott a *pénzügyi szolgáltatók informatikai tanúsítványának* kiadására is. Hasonló történet volt, amikor 2014. február 1-től egy törvény²⁸⁵ arra kötelezte a kereskedelemben és a szolgáltatások területén működő nagy és közepes méretű vállalatokat, hogy *vizsgázott fogyasztóvédelmi referenseket* alkalmazzanak; a fogyasztóvédelmi referensképzés feltételeit pedig úgy határozták meg, hogy annak csak a Fidesz-közeli Euzert Kft. felelt meg.

52. Két évvel később ugyanezt a technikát alkalmazta a kormány, amikor a pénzügyi társaságokat *informatikai auditra* kötelezte. A részletszabályok, amelyek 2016. július 1-én léptek hatályba megint csak úgy lettek megfogalmazva, hogy a feltételeknek csak a Hunguard feleljen meg. A jogszabály ugyanis csak azon vállalatoknak engedi a hazai pénzügyintézetek informatikai rendszereinek auditálását, amelyek munkatársai közül legalább öt főnek van úgynevezett személyi biztonsági tanúsítványa, vagyis C típusú nemzetbiztonsági átvilágítást igazoló dokumentuma. Ráadásul a jogszabály nemcsak egyes dolgozóknak, de az auditor telephelyének, vagyis az irodának a biztonsági tanúsítását is előírta. Mivel a nemzetbiztonsági felügyelet adja ki a tanúsítványokat, az állam mondja majd meg, hogy ki dolgozhat pénzügyintézeti informatikai auditorként.²⁸⁶ Az eljárás ellen az MNB bankfelügyeleti apparátusa is tiltakozott, de ettől semmi sem változott.²⁸⁷

53. 2015 decemberében a kormány azzal a javaslattal állt elő, hogy új szervezatként jöjjön létre a *Kincstári Jogügyi Igazgatóság*, amely egymaga látná el a Magyar Állam jogi képviselőjét a külföldi és hazai bíróságokon folyó perekben. Ez nyilvánvalóan csökkentené vagy teljesen meg is szüntetné, hogy az efféle perekben, alkalmi megbízás alapján magántulajdonú ügyvédi irodák képviseljék az államot. Később ezt az ötletét a kormány feladta.

54. Nehezen megítélhető, ami az állami földbérletek területén történt. A hatóságok közreműködésével falusi gazdálkodók százait fosztották meg *jövőbeni, remélt tulajdonuktól*, amikor 2014-ben különféle jogcímeiken idő előtt újra megpályáztatták a bérleti jogokat. Ez

sem volt államosítás. De mégis, nem az történt, hogy az egyik gazda helyett a másik gazda került kedvező helyzetbe. A pályázatokat értékelő hivatalok „üzemszerűen” olyanokat nyilvánítottak győztesnek a pályázaton, akik még csak nem is voltak az adott mikrokörnyezet reprezentánsai és korábban nem is foglalkoztak mezőgazdasággal.²⁸⁸ Számos állattenyésztő gazda egyik napról a másikra föld, illetve legelő nélkül maradt az állataival.

55. Rájárt a rúd a hivatásos halászokra is. Először a balatoni *halászatot* tiltotta meg a 2. Orbán-kormány a halgazdálkodásról szóló törvény 2013-as módosításával, majd pedig ugyanezen törvény 2015-ös módosításával az új, kereskedelmi célú halászati engedélyek kiadásával általános tilalmat vezetett be az összes magyarországi természetes vízrendszerére. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy 243 családi vállalkozás, amely a Dunán, a Tiszán és más természetes vizeken hivatásszerűen foglalkozott a halászattal, 2016. január 1-től elvesztette ezt a megélhetési forrást, eszközeit sutba dobhatta. Ezek a rendelkezések azért is nagy meglepetést keltettek az érintetteknel, mert korábban a halászati jogot a hatóságok 15 évre adták meg. A piac ismerői szerint a törvénymódosítás elsődleges célja az volt, hogy kedvezőbb lehetőséget biztosítson az ország kb. 300 ezer engedéllyel rendelkező amatőr horgászának. A károsult halászok a Strasbourgi emberi jogi bírósághoz való fordulást fontolgatták.²⁸⁹

Összegzés. Ha a magyarországi szabályozó változásokat – amelyeket fentebb 54 pontban foglaltuk össze – abban az összefüggésben vizsgáljuk, hogy hány szektort és milyen sok vállalkozást érintettek a többségükben diszkriminatív jogi megoldások, akkor 61-re rúg ezek száma (10.7. táblázat). Ezek a következőképpen csoportosíthatók:

1. Külgazdasági kapcsolatok korlátozása
2. Árak központi szabályozása
3. Különadók és szelektív adókedvezmények
4. Cégek működésének korlátozása
5. Versenytörvények korlátozása
6. Monopol- és oligopol helyzetek mesterséges létrehozása

A táblázatból az is kitűnik, hogy számos diszkriminatív beavatkozás már a 2002-2010 közötti időszakban is előfordult – legalább 14 esetben. Ezek közül a legkirívóbb példa a vezetékes szolgáltatások árának állami kontrollja, a bankok büntető jellegű megadóztatása, a kedvezményes áfa-kulcs és a társasági adókedvezmény volt.

10.7 TÁBLÁZAT: A 2. ÉS 3. ORBÁN-KORMÁNY PIAC ÉS VERSENYKORLÁTOZÓ INTÉZKEDÉSEI, 2010-2015

Érintett ágazatok/területek száma	Érdemi változást okozott	Hasonló intézkedések voltak 2002-2010 között	Nemzetközi fórumok is tárgyalták		
			EU	ICSID	EJEB
Külgazdasági tevékenységek korlátozása (4)					
<i>Belföldi lakossági devizahitel-felvét</i>	x		x		
Belföldi lakosok gépkocsivásárlása külföldön	x	x	x		
Devizahitelek kötelező forintosítása	x		x		
<i>Külföldiek vásárlása Mo.-n.</i>					
Termőföld vásárlás		x	x		
Egyéb ingatlan vásárlás					
Árkontroll (16)					
<i>Lakás- és életviszonyokkal kapcsolatos rezszi csökkentés</i>	x		x		
vezetékes földgáz	x	x			
PB-gáz					
villamosenergia	x	x			
táv hő	x	x			
tűzifa és szén					
víz	x	x			
csatorna	x	x			
hulladék elszállítás	x				
kéményseprés	x				
felvonó karbantartás					
vasúti közlekedés		x			
<i>Egyéb területek</i>					
minimális rezszi óradíj					
taxi ár-rögzítés, árkedvezmények tiltása		x			
dohánytermékek kereskedelmi árrésének emelése	x				
hitelközvetítői díjak					
ingyenes (állami) hírszolgáltatás					
Különadók és kedvezményes adók (14)					
<i>Különadók</i>					
mobilszolgáltatók	x	x	x	x	
közműcégek, vezetékes szolgáltatók	x	x	x		
bankok	x	x			
biztosítók					
károsnak minősített élelmiszerek gyártói	x				
gyógyszergyárak	x	x			
hipermarketek	x		x		
reklám cégek (pl. tv-k)	x		x		
napelem gyártók					
kazángyártók					
internet-szolgáltatók	visszavonták				
dohánygyárak	x				
állami alkalmazotknál a 2 M Ft-ot meghaladó végkielégítés különadója	x		x		x
<i>Kedvezményes ÁFA</i>					
sertéshús, lakásépítés		x			

Érintett ágazatok/területek száma	Érdemi változást okozott	Hasonló intézkedések voltak 2002-2010 között	Nemzetközi fórumok is tárgyalták		
			EU	ICSID	EJEB
Cégek működésének korlátozása, befolyásolása (9)					
működési engedély összekötése profitabilitási vizsgálattal a fogyasztási cikk kiskereskedelemben					
kötelező zárvatartás vasár- és ünnepnapokon	x				
pláza építési engedélyek újraszabályozása	x		x		
hipermarketek kötelező foglalkoztatási létszám-emelése	nem valósult meg				
idegen nyelvek tanítása					
felntt képzés					
számla-audit kötelezettség					
fogyasztóvédelmi referensek alkalmazása					
Balaton halászat korlátozása					
Versenytörvények korlátozása (3)					
kartellezési szabályok lazítása (pl. dinnye)	x				
fúzió-kontroll jogának elvonása	x		x		
közbeszerzési törvény lazítása	x		x		
Monopól és oligopól helyzetek mesterséges létrehozása (15)					
cafetéria jegyek piaca	x		x		
dohánytermék kiskereskedelem	x		x		x
pénznyerő szerencse automatak	x		x		x
öt látványsport-ág társasági adó kedvezménye	x	x	x		
lőverseny szervezés					
mobil-fizetés más szolgáltatásokért	x				
állami szervek hirdetéseinek célzott elosztása	x	x			
használt fémek felvásárlása	x				
cégek felszámolása és végelszámolása	x				
szabadtéri rendezvények egészségügyi biztosítása (mentés)					
bűnügyi igazságügyi szakértők szolgáltatásai					
babakötvény értékesítés					
EU-s pályázatok lebonyolítása					
mérnöki irodák részvétele EU pályázatokon					
a Magyar Állam jogi képviselője perek során	x				
Érintett ágazatok/területek száma összesen: 61					

Megjegyzés: EU = Európai Unió és szervezetei, ICSID = Világbank washingtoni székhelyű választott bírósága, EJEB = Emberi jogok európai bírósága Strasbourgban.

Forrás: Saját szerkesztés.

A 2010-es és a 2015-ös költségvetést egymással összehasonlítva kiderül, hogy az öt éven át folytatott, deklaráltan anti-liberális, unortodox gazdaságpolitika nyomán átrendeződtek a vállalati szféra költségvetési kapcsolatai is. Egyfelől, a költségvetés bevételi oldalán 48%-kal nőttek a gazdálkodó szervezetek befizetései, másfelől viszont az ún. gazdasági funkciók ellátására fordított költségvetési kiadások 70%-kal emelkedtek²⁹⁰, miközben a kumulált infláció mértéke 11% volt csupán.^a

Mint már a jelen alfejezet címében is jeleztük, a 2010-2015 közötti időszak szabályozási változásainak legfőbb jellemzője a diszkrecionális (önkényes) megoldások alkalmazása volt. Tehát nem az általános, a minden szereplőre vonatkozó intézményi-jogszabályi keretek változtak, hanem azok a részletszabályok, amelyek egyes vállalkozásokat előnyösen, másokat hátrányosan érintettek. Ez a magyarázata annak, hogy az OECD által folyamatosan nyomon követett regulációs változások az alkalmazott mutatók túlnyomó többsége esetében – legaláb-

^a GDP arányosan a vállalatoknak nyújtott támogatások értéke 9,1%-ról 12,4%-ra nőtt. Mindeközben az ún. jóléti kiadások 11 ezer Mrd Ft-os nominális szinten gyakorlatilag változatlanok maradtak, GDP arányosan 4,1%-ról 3,3%-ra csökkentek.

bis 2008 és 2013 között^a – *nem jelzett romlást*, nem mutatta a liberalizációs indexek negatív irányú változását. Az OECD szakértői által vizsgált 25 mutatószám közül mindössze 5 esetben történt számszerűen kimutatható, kedvezőtlen változás a 2013-at megelőző öt évben. És itt is csak a csatlakozás előtti szintre tértünk vissza, a 90-es évek végénél – egy kivétellel – sokkal jobb a helyzet. A többi mutató szerint Magyarország tovább masírozott az általános, az OECD országok szinte mindegyikében kimutatható liberalizáció országútnán.

10.8 TÁBLÁZAT: AZ OECD GAZDASÁGI LIBERALIZÁCIÓS INDEXEIBEN MAGYARORSZÁGRA KIMUTATOTT NEGATÍV VÁLTOZÁSOK

Liberalizációs index (0 – 6 skálán)

	1998	2003	2008	2013
Állami vállalatok számossága	4,45	3,58	2,95	3,28
A cégek életébe való beavatkozás	3,11	1,71	1,40	1,75
Árszabályozás	3,60	1,20	0,54	1,25
Vállalkozások szabadságának korlátozása a szolgáltató szektorban	2,91	3,03	3,91	4,25
Az antitröszt-szabályozás alóli kivételezés	1,11	0,89	0,74	0,82

Megjegyzés: 0 = teljes liberalizáció; 6 = teljes állami szabályozás

Forrás: OECD Product Market Regulation Database, http://www.oecd-ilibrary.org/economics/data/oecd-product-market-regulation-statistics_pmr-data-en

A diszkriminatív beavatkozások hatásának mérésére a Transparency International (TI) jól ismert korrupciós percepció indexe is alkalmas eszköz lehet.^b A 2016 elején nyilvánosságra hozott, legfrissebb felmérés szerint Magyarország helyzete 2012 és 2016 között kimutatható mértékben romlott, különösen a többi, velünk versenyben álló poszt-szocialista ország helyzetéhez viszonyítva.

^a Az OECD titkársága ezt az elemzést ötévente frissíti.

^b A Korrupció Érzékelési Indexet (Corruption Perception Index - CPI) 13 felmérés és értékelés felhasználásával készíti el a Transparency International berlini titkársága. Szakértők és üzletemberek megkérdezése alapján mérik az egyes országokban a közszektor korrupcióját az állami intézményrendszer, a gazdaság és a társadalom fertőzöttsége alapján. Ahhoz, hogy egy ország szerepelhessen a Korrupció Érzékelési Indexben, legalább három háttérfelmérés adatainak kell rendelkezésre állnia. A háttérindexek pontszámait 0-100-as skálára vetíti a TI, ahol 0 a korrupcióval leginkább, 100 a legkevésbé fertőzött országokat jelzi. A TI berlini titkársága a pontszámok átlagából súlyozott átlagolással számítja ki az indexet.

10.9 TÁBLÁZAT: A MAGYARORSZÁGI KORRUPCIÓ MEGÍTÉLÉSE, 2012-2016

ÉV	PONTSZÁM
2012	55
2013	54
2014	54
2015	51
2016	48

Megjegyzés: A számítás időigényessége miatt a TI eredményei egy év késéssel jelennek meg. Így tehát a 2012-es év korrupciós indexe valójában a 2011. évi helyzetet tükrözi vissza, míg a legutolsó, a 2016-os adat a 2015. év értékelését mutatja.

Forrás: Transparency International.

Így – például – 2012-ben még mögöttünk volt a listán Lettország (49 pont), Litvánia (54), Csehország (49), Szlovákia (46) és Horvátország (46), ám 2016-ra valamennyien elénk kerültek.^a

* * * * *

Okok és okozatok. Az anti-liberalizációs jogalkotás és a privatizált vagyon visszaállamosítása szorosan összefüggött, még hozzá két irányból is. Egyfelől oly módon, hogy a külföldi magántulajdonosok látva a magyar kormány piac-ellenes beavatkozásait, kifejezetten keresték annak a lehetőségét, hogy a Magyar Állam kisebbségi tulajdont szerezzen a cégükben, s ezzel mintegy megvásárolják az állami jóindulatot. Ennek a megfontolásnak a jegyében tárgyalt a kormánnyal éveken keresztül az egykori MÁV cég, új nevén Rail Cargo Hungaria, amely túlnyomó részt az osztrák vasút, az ÖBB tulajdonában volt.²⁹¹ S mint utólag kiderült, ezt a taktikát követte az osztrák Erste Bank is, amikor 15%-os tulajdoni hányad erejéig „becsábította” a Magyar Államot is a tulajdonosi körébe.

Másfelől viszont arra is volt példa, hogy miután a kormány nem tudta kierőszakolni, hogy egy külföldi multinacionális cég eladja magyar leányát kormányhoz közeli magyar vállalkozóknak, az adott cégre „személyre szabott” adókkal próbálta meg a külföldi tulajdonosokat más véleményre hangolni. Ez volt az RTL-csatornára kivetett reklámadó politikai háttere. Ez a fajta **zsarolás** nem csak a gyakorlatban, de az elvek szintjén is manifesztálódott. Erről 2012 őszén – egy zártkörű rendezvény nagyszámú hallgatósága előtt a következőképpen fogalmazott Matolcsy György nemzetgazdasági miniszter, aki tulajdonképpen csak megismételte Orbán Viktor 2005-ben, még ellenzékben tett nyilatkozatát, amit fentebb a fejezet mottójaként is idéztünk. „*Megmondtuk: aki helytelenül privatizációs vagyonhoz jutott a természetes monopóliumok területén – energia, szennyvíz, víz, csatorna -, attól vissza fogjuk venni, mert önként visszaadja. Mert olyanok lesznek a feltételek. Ez kiszámítható, csak nem szeretik.*”²⁹²

Ebben a kontextusban több elemzőnek is feltűnt, hogy a 2. Orbán-kormány gyors ütemben meghozott intézkedései kísértetiesen emlékeztettek az 1945 utáni időszak (← 1.1.1) államosításaira: az ún. stratégiai pontok ellenőrzése, a közérdek hangsúlyozása az állítólag monopolhelyzetű energetika, a bankok és általában a nagyvállalatok ellenében.²⁹³ Minden bizonnyal ezeket az érveket a kormányban és a kormánynak dolgozó közgazdászok többsége

^a Hasonló tendenciát mutatott a Világbank *World Governance Indicators* elnevezésű kompozit-mutatója vagy a Fraser Institute *Economic Freedom of the World* c. éves kiadványa is.

komolyan is gondolta. De nem volt igazuk. A sarcolással büntetett vállalkozások és cégek többsége egyáltalán korábban sem működött extraprofittal, nem volt monopolhelyzetben, sőt még oligopól helyzetben sem (pl. patikák, trafikok). Valójában, egyfelől, az történt, hogy a kormány olyan szolgáltató és termelő cégek ellen lépett fel, amelyek működése helyhez kötött (vagyis nem exportálható termékeket gyártanak), s ezért nem tudnak kimenekülni kormány szorításából, nem vihetik át a termelésüket egy szomszédos országba.^a Másfelől viszont a kényszerek nyomán változtak a tulajdonosok személyei is – új emberek lettek a trafikok, pálinkafőzdek, játéktermek tulajdonosai.

13: FIDESZ-MESE MAGYAR BÁLINT ÖSSZEFOGLALÁSÁBAN

„A Fideszt, mint legkisebb falusi fiút, népmesei hevülete hajtotta, hogy elinduljon a gazdagságot jelentő aranyrészvényt megkeresni. De sehol sem találta, mert a két gonosz, a 'komcsi' és a 'multi' már elorozta. Bolyongása közben összetalálkozott és frigyre lépett a kommunizmus időszakában maradék vagyonából is kisemmizett és a rendszerváltás során is hoppon maradt történelmi keresztény középosztálybeli úrilánnyal. Elhatározták, hogy igazságot szolgáltatnak maguknak, és megszerzik a jussukat – bármi áron.”²⁹⁴

^a Major (2013) ezzel kapcsolatban arra hívta fel a figyelmet, hogy különösen az ún. hálózatos szolgáltatók (pl. az áram- és gázszolgáltatók) vannak szükségszerűen zsarolható pozícióban.

10.5.7 Államosítás és tulajdonátszortosítás a pénzügyi szektorban

„Az Orbán-kormány 2010 óta folyamatosan és látványosan demonstrálja a bankrendszerrel szembeni lépéseivel hogy még európai uniós tagországeként is mekkora mozgástere van egy rezsimnek arra, hogy politikai célokból rendszeresen belenyúljon a gazdaság egy versenypiaci szektorába, súlyos pénzeket vonjon el, jelenőisen módosítsa a tulajdonviszonyokat (...).”

Urbán László (2017)

Orbán Viktor nem 2010-ben vette fejébe először a hazai nagybankok államosítását. Már 2008-ban is tett olyan nyilatkozatot, hogy a maga részéről „nem ellenezné” az OTP visszaállamosítását (←6.9.7.3). Meglepő módon ezt a kijelentést Orbán az ellenzék vezéréként nem egy vidéki választói gyűlésen tette, hanem a BÉT vezetői előtt, méghozzá egy olyan politikai helyzetben, amikor Gyurcsány Ferenc miniszterelnökként éppen harcban állt a Csányi Sándor vezette OTP-vel.

10.10 TÁBLÁZAT: A BANKRENDSZER VISSZAÁLLAMOSÍTÁSÁNAK MÉRFÖLDKÖVEI, 2012 - 2017

2012. március	Orbán Viktor kijelenti, hogy 50%-ban nemzeti tulajdonú bankszektor szeretne.
2013. június-július	Az állam beszáll a Széchenyi Bankba és a Gránit Bankba.
2013. július	Törvény a takarékszövetkezeti kényszeri-integrációról. Banklicencet kap Garancsi István takarékszövetkezete.
2014. szeptember	Szemerey Tamás megszerzi az Evobankot.
	A Széchenyi Bank és Töröcskei István bukása.
	Döntés az MKB visszavásárlásáról.
2015. június	Az állam megveszi a Budapest Bankot.
2016. június	Az állam és az EBRD megveszi az Erste Bank 15-15%-át.
	A szanáláson átesett MKB privatizációja jórészt ismeretleneknek.
2016. október	Spéder Zoltán kiszáll az FHB bankból
2017. április	Mészáros Lőrinc cége beszáll az FHB-ba.
	Balogh Ádám volt jegybanki alelnök és a Matolcsy-unokatestvér Szemerey Tamás tulajdont szerez az MKB-ban.
2017. május	Mészáros Lőrinc érdekeltségéin keresztül jelentős részesedést szerez az MKB-ban.
2017. június	Mészáros Lőrinc cége kiszáll az FHB-ból.
2017. július	Bejelentésre kerül, hogy az állam kiszáll a Gránit Bankból.
2017. december	Az állam kiszállt a Gránit Bankból.

Forrás: HVG, 2017. máj. 4., napi sajtó.

A 2008-as pénzügyi válság hatása. A Magyarországra begyűrűzött nemzetközi pénzügyi válság egyik következménye volt, hogy a nagy bankok portfóliójában jelentős mennyiségű bukott vagy bukással fenyegető, hazai ingatlanhitel halmozódott fel. E probléma kezelésére jött létre a *Magyar Reorganizációs Követeléskezelő Zrt.* (MARK), ami tulajdonképpen az 1992-es hitelkonszolidáció idején már egyszer felmerült „rossz bank” vagy más néven „bank-kórház” koncepció (←6.9.4) újraélesztett, ingatlanprojektekre specializált változata volt. A bank 100%-os tulajdonosa az MNB lett, és vezetői is az MNB legfontosabb irányítói közül kerültek ki. A MARK megalapítása nem ment egyszerűen, mert az EU tiltott állami támogatásnak tartotta a konstrukciót, aminek a lényege az lett volna, hogy az MNB 300 Mrd Ft-ot ad a MARK-nak, hogy megvegye a kereskedelmi bankok bukott ingatlanhiteleit – a tervek szerint kb. 300-500 nagyobb ingatlan- és projekthitelt. A vonatkozó jogszabály szerint a programban való részvétel önkéntes volt, ugyanakkor a MARK minden a feltételeknek megfelelő portfólióra kötelező vételi ajánlatot tett.

Mire azonban minden felmerült elvi és jogi problémára megoldást talált az állam, és az EU is zöld utat adott a projektnek – ez 2016 februárjában történt -, az ingatlanpiac megfordult, így a bankok már nem látták érdemesnek berakni bukott hiteleiket a MARK portfóliójába. Az egy időben 80 alkalmazottat is bevető MARK feladat nélkül maradt. A 2017-ben napirendre került a MARK értékesítése. Már csak azért is, mert az utolsó pillanatban az EKB úgy foglalt állást, hogy a jegybanknak nem lehet ilyen jellegű követeléskezelője. Végül a céget egy cseh pénzügyi holding, az APS Investment vette meg.^a

Mindez nem így történt volna, ha a 2008-as nemzetközi pénzügyi válság – túl egy rövid lejárattal sokkon – súlyosan érintette volna a magyarországi pénzügyi intézeteket, miként az Európa szerte és az Egyesült Államokban is általános volt. A válság a magyar bankokat alaposan feltőkésített pozícióban érte, így bankmentésre, bankállamosításra, sőt magára a MARK-konstrukcióra sem volt szükség. Az amerikai és az európai bankok által kibocsátott ún. toxikus papírok sem okoztak gondot – merthogy a magyar bankok illetégesen tartották. A túlzott hitelezés persze számos nagybanknak átmeneti veszteséget okozott, de ezeket az anyabankok alaptőke-emelés formájában odaadták leányaiknak.

A tőzsde államosítása. Amikor a bécsi tőzsde stratégiát váltott és meg kívánt szabadulni a BÉT részvényektől, egy külső szakértő 19 Mrd Ft-ra értékelte az egész BÉT-et (5,4 millió részvényt).^b Ennek megfelelő árat, 13,2 Mrd Ft-ot fizetett az MNB, amikor 2015 végén korábbi kisebbségi tulajdonhányadát 75,8%-ra növelte (←3.6.2.5).^c A bécsiek motivációját viszonylag könnyű volt megfejteni: nem sikerült a nagy terv, a kelet-európai tőzsdék egyesítése és felfuttatása. Egyfelől azért nem, mert a legnagyobb piac, a varsói tőzsde nem volt hajlandó beállni a sorba, másrészt meg azért, mert az egész kelet-európai tőkepiac lassabban fejlődött a vártnál – sőt inkább visszafejlődött.

Nehezebb kérdés, hogy a kormánynak mi szüksége volt a tőzsde megvásárlására. A hivatalos megnyilatkozások részben egymásnak is ellentmondtak. Említésre került az, hogy a BÉT-tel olyan nagy bajok vannak, hogy csak a kormányzat tud fordítani a helyzeten

^a A MARK kezdeti történetének volt egy statisztikai „leágazása” is. A kormánynak az volt a szándéka, hogy a bankmentés miatti kormányzati kiadások egy részét itt dugja el és ezzel is javítsa a költségvetés egyenlegét. Az Eurostat-tal a vita 2017 őszéig tartott, akkor a KSH meghátrált és a MARK – egyébként végül nem is jelentős – kiadásait a kormányzati deficit részeként számolta el.

^b A BÉT értékének fontos építőeleme volt ekkortájt a KELER Zrt. 46%-os részvénytulajdonosa, maga a BÉT mint nyereséget termelő üzleti vállalkozás, továbbá a birtokában volt 0,5 Mrd Ft készpénz is

^c A HVG 2015. dec. 19-i számában 8 korábbi tőzsdeelnök fejtette ki véleményét a tranzakcióról. Igazán éles hangú kritikát csak ketten fogalmaztak meg (Bokros Lajos és Száz János), a többiek igyekeztek optimistán és diplomatikusan fogalmazni.

(pl. azzal, hogy nagy állami vállalatokat visz a tőzsdére), de az is, hogy a BÉT-et a kis- és középvállalatok bevezethetősége érdekében kell átalakítani. Érvként merült fel az is, hogy a tőzsde állami tulajdonlása nem példa nélküli: a sanghaji tőzsde is állami tulajdonban van.²⁹⁵ Szempontként merült fel, hogy a BÉT tulajdonlásán keresztül az MNB a KELER-ben is többségi tulajdont szerzett.

Még 2015 folyamán új vezetést állítottak a BÉT élére – ami önmagában még nem lett volna meglepő. Inkább az okozott meglepetést, hogy a BÉT elnöke az a Nagy Márton lett, aki egyébként az MNB első alelnöke volt – vagyis egyidejűleg két fontos pozíciót töltött be. Miután az MNB 2013-ban magába olvasztotta a PSZÁF-ot^a, a jegybank a tőkepiac szabályozásáért is felelősséget vállalt. Ebben az értelemben tehát az a tény, hogy a tőzsde tulajdonlása és felügyelete egy kézben összpontosult, az összeférhetetlenség minősített esetének számított.^b

A Giro visszaállamosítása. 2014 tavaszán az MNB 9,5 Mrd Ft-ért megvásárolta a GIRO elszámolóház kinn lévő részvényeit. A hír meglepetést keltett, mert korábban az MNB vezetése inkább azt kommunikálta, hogy kész megválni a részvényeitől.^c

A bankközi elektronikus pénzáttalásokat végző GIRO Rt. teljes körű működése 1994. november 18-án indult. Akkor a cég tulajdonosai között volt a jegybank és az akkori nagybankok.^d 2015 elején az MNB részesedése 8%-os volt, a többi részvény 21 banknál, illetve néhány kistulajdonosnál volt. Miután 2014 áprilisában a vételi ajánlatot a nagytulajdonosi kör elfogadta, a már meglévő 8,09%-os részesedéssel együtt a részvények 86,21%-ának tulajdonosa lett. Ezt követően július elején az MNB megszerezte a kistulajdonosok részvényeit is, így a GIRO 100%-os tulajdonosa lett. A cég IG-jét és FB-jét zömmel aktív MNB-s felsővezetőkkel töltötték meg. Az MNB hivatalos indoklása az volt, hogy a GIRO megvétele után a piaci szereplők számára olcsóbb lesz az áttalás.²⁹⁶ Hogy ez valóban így történt-e, azt nehéz megállapítani, de az tény, hogy a vezető tisztségviselők honoráriumuma jelentősen megemelkedett a tulajdonosváltás után.²⁹⁷

^a Ezt olyan jogi technikával valósították meg, hogy az MNB nem lett a PSZÁF jogutóda. Ennek még a PSZÁF-fal kapcsolatos kártérítési perek során lehet jelentősége. Lf. Kasnyik (2017) 165-198. o.

^b A BÉT megvásárlása a PSZÁF miatt is problematikus volt; a központi bank egyszerre volt értékpapírok forgalmazója és a forgalmazói piac felügyelője is. A tranzakcióval kapcsolatos tiltakozását Bokros Lajos a Financial Times 2015. dec. 10-i számában megjelent cikkében fejezte ki. A tranzakciót utólag vizsgálni kezdte az EU pénzügyi biztosa is.

^c 2014-ben a Girón kívül még két fontos infrastruktúra működött, amely a pénzügyi szektort és a fogyasztókat kiszolgálta: a VIBER (Valós Idejű Bruttó Elszámolási Rendszer) és a KELER-csoport (KELER ZRt és KELER KSZF Zrt.) által működtetett értékpapír-elszámolási és kiegyenlítési rendszer. Ezek közül a VIBER-t kezdettől fogva az MNB üzemeltette – bár nem volt a tulajdonában. A KELER-csoportban az 1993-as megalakításakor az MNB 50%-os tulajdonos volt, majd 2004-ben 53%-ra növelte ezt a részesedést.

^d A GIRO Rt. elődjét, a Budapesti Giro- és Pénztáregylet Rt.-t 1893-ban hívták életre, működését 1948-ban az államosítás szüntette meg.

10.5.7.1.1 A Takarékbank és a szövetkezeti bankok megkaparintása

„2010 utána külföldi bankok kiszorításával párhuzamosan megkezdődött egyes, szűk tulajdonosi körrel rendelkező belföldi bankok „helyzetbe hozása”.

Király Júlia (2016)²⁹⁸

A takarékszövetkezetek piaci részesedését a következő 10 évben a duplájára, de inkább a háromszorosára kell növelni – jelentette ki Orbán Viktor miniszterelnök 2010 októberében a takarékszövetkezetek vezetői előtt.²⁹⁹ Akkor kevesen tudhatták, hogy mi is a kormány valódi célja és kik lesznek ebben partnerei. Ekkortájt a hírek arról szóltak, hogy Orbán Viktor és Demjén Sándor, az Országos Takarékszövetkezeti Szövetség elnöke már a választások előtt tárgyalt az esetleges együttműködésről.³⁰⁰ Később kiderült, hogy a miniszterelnök mégsem Demjánt választotta partnerének ebben a hadműveletben^a, hanem Spéder Zoltánt, az FHB Bank egyik fő tulajdonosát. A következő fordulat az volt, amikor 2015 végén Spéder megpróbálta kiszorítani a Magyar Államot az FHB-ban elért pozíciójából, s ezzel kivívta Orbán Viktor személyes haragját. Spéder rögtön visszakozott is – de már késő volt. Összességében okkal mondható, hogy Spéder és az FHB története sok hasonlóságot mutatott azzal, ahogy állami segítséggel Princz Gábor próbálta meg felépíteni a maga számára a Postabankot (←6.9.13). Mégis – részben Demjén Sándor újabb tiltakozó levelének hatására – az Orbán-kormány nyíltan szembefordult Spéderrel, ami – egyebek között – abban állt, hogy a takarékszövetkezetek felügyeleti ellenőrzését tovább szigorították és egyúttal megtiltották, hogy ezek a kis bankok Spéder nyomására kényszerfeltökésítés útján erősítsék tovább az FHB-t. A történet 2018 elején ott tartott, hogy az FHB nevet is eldobta a kormány, a többféle módon is átszabott bankcsoport a Takarékbank nevet vette fel (Takarék Jelzálogbank, Takarékbank Kereskedelmi Bank stb.)

Mint a fentebb idézett beszéd-részletekből egyértelműen kitűnik, Orbán számára 2010-ben a legfontosabb szempont az volt, hogy a takarékszövetkezetek 100%-ban magyar tulajdonban vannak, és azt szorgalmazta, hogy a takarékszövetkezetek vásárolják ki a felettük erényöszervezetként működő Takarékbank külföldi tulajdonosait. Orbán részben nyilván azért is fontosnak tartotta a szövetkezeti bankok erősítését, mert bizonyára tudomása volt arról, hogy Csányi Sándor már évek óta tervezgette az OTP eladását egy spanyol szakmai befektetőnek, a Santandernek (←6.9.7.2). Valójában tehát az egyik cél egy ellen-OTP kialakítása volt, vagy élesebb megfogalmazásban: Spéder Zoltán személyében versenytársat állítani Csányi Sándornak.³⁰¹ Ám miután Orbán kiejtette bizalmából Spédert, 2016 októberében Spéder rákényszerült arra, hogy az FHB-ben birtokolt, meghatározó súlyú részvénytársaságát eladja egy olyan takarékszövetkezeti csoportnak, amely közvetlenül állami irányítás alatt állt. Hogy pontosan mi történt a háttérben, azt máig nem lehet tudni. A városi legendák szerint Spéder ellen több bűnvádi nyomozás is indult, s ezeket csak akkor állították le, miután Spéder eladta részvényeit. Helyére 2017 áprilisában – egy két hónapos átmeneti időszakra – Orbán Viktor strómanja, a gázszerelő, Mészáros Lőrinc került – igaz, nem cégvezetőként, hanem mint 5,9%-os tulajdonos.³⁰²

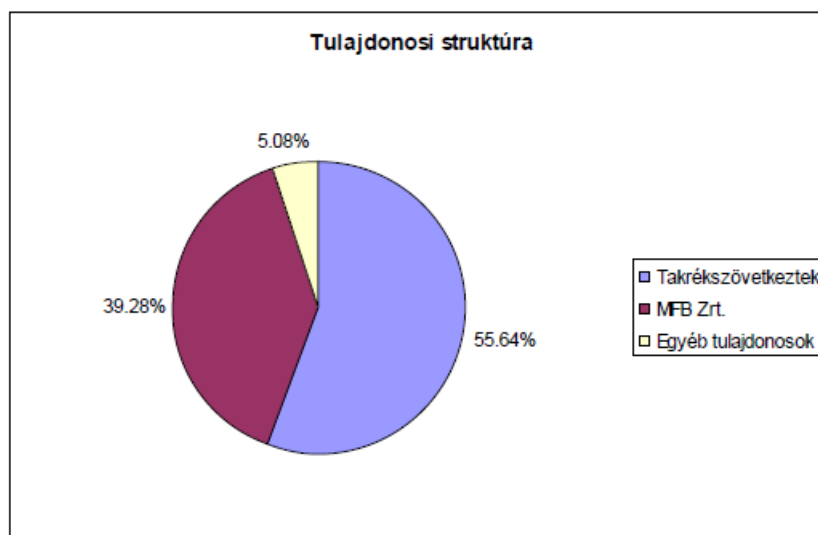
^a A bankrendszer 50%-os állami tulajdonlását, mint „cél”-t Demjén Sándor 2011-ben dobta be az üzleti élet köztudatába egy interjúban [www.portfolio.hu, 2011. márc. 5.]. Később, 2014 novemberében Seszták Miklós, nemzeti fejlesztési miniszter már 70%-ot említett célként. <http://444.hu/2014/11/13/most-mar-70-80-szazalekos-magyar-bankrendszert-akar-a-kormany/>

A Takarékbankot mégis az állam veszi meg. A 2. Orbán-kormány hónapokon át húzódó tárgyalások során tudott csak megállapodásra jutni az 1997-ben privatizált Magyar Takarékszövetkezeti Bank Zrt. jelentős befolyást biztosító részvénycsomagjának visszavásárlásáról (←6.9.10).^a Ennek ugyanis előfeltétele volt, hogy a korábban már többségi pozícióba került, 56,5%-os részvény-aránnyal rendelkező takarékszövetkezetek lemondjanak elővásárlási jogukról. Ha tudták volna, hogy mi vár rájuk, biztosan nem tették volna. De nem tudták...

A kormány nevében a német DZ Bank 38,5%-os pakettjét az MFB vásárolta meg – lapjelentések szerint – több mint 5 Mrd Ft-os áron.³⁰³ A németek vélhetően jó üzletet csináltak, az 1997-ben vett részvénycsomagot két ütemben adták el – először a tagbankoknak, azután a magyar államnak -, s ebből összességében nyereségük származott.^b A 2012 szeptemberében született megegyezésnek önmagán túlmutató jelentősége volt, miután a Takarékbankon keresztül a kormányzat befolyást szerzett számos pénzintézetben, illetve annak csúcsszerveiben, az Országos Takarékszövetkezeti Szövetségben is. Az MFB befektetési döntését az érdekeltek többsége úgy interpretálta, hogy az állam nem kívánja a kisebbségi pozícióját többségire váltani.

Nagy meglepetés volt, amikor 2012. december 1-én a kormányfő Vojnits Tamást, az FHB Bank egyik korábbi vezetőjét nevezte ki a szövetkezeti bankszektor átalakításáért felelő kormánybiztossá, s aki két héttel később ügyvezetője is lett egy, az MFB által alapított pénzügyi vállalkozásnak, az EPHSZ Első Hazai Pénzügyi Szolgáltató Kft.-nek. Számos jól értesült lap már ekkor azt állította, hogy az egész akciót a háttérből Spéder Zoltán az *FHB Jelzálogbank* főtulajdonosa^c, Csányi Sándor OTP vezér korábbi munkatársa, majd adáz ellensége irányította.³⁰⁴ Ez később be is igazolódott.

10.13 ÁBRA: A TAKARÉKBANK TULAJDONOSI STRUKTÚRÁJA 2013 NYARÁN

Forrás: Takarékbank.

^a Az eladók oldalán a tanácsadói feladatokat a KPMG nevében Simonyi Tamás látta el.

^b A vételi és az eladási ár közvetlen és pontos összehasonlítása nehézkes lenne, mert mind a két tranzakció meglehetősen összetett módon zajlott.

^c Az FHB-ben ekkor az MNV Zrt.-nek mindössze 7,17%-os tulajdona volt.

10.11 TÁBLÁZAT: AZ INTEGRÁCIÓBA TARTOZÓ ÉS AZON KÍVÜL MARADT TAKARÉKSZÖVETKEZETI BANKOK, 1997 – 2013

Bank	Előd	Bankká alakulás	További sors
Dél-Dunántúli Regionális Bank (DRB)	Siklós és Vidéke Takarékszövetkezet	2009	2015: felszámolás
Észak-Magyarországi Regionális Bank (ÉRB)	Takarék Szövetkezeti Hitelintézet	2013. december	2015: felszámolás
Dél-Dunántúli Takarékbank (DDB)	Dél-Dunántúli Takarékbank Szövetkezeti Hitelintézet	2013. december	2015: felszámolás
Buda Regionális Bank (BRB)	Buda Takarékbank Szövetkezeti Hitelintézet	2013. december	2015: felszámolás
<i>Duna Takarékbank (DTB)</i>	<i>Duna Takarékszövetkezet (korábban: Halászi és Vidéke és Esztergom és Vidéke Takarékszövetkezet)</i>	<i>2013. december</i>	<i>Önálló bankként működik</i>
Ella Bank	EuroDirekt Takarékszövetkezet	2004	2007-ben felvásárolta az Axa
FHB Földhitel- és Jelzálogbank		1997	2015. szeptember 23-án belépett az Integrációba
FHB Kereskedelmi Bank		2007	2015. szeptember 23-án belépett az Integrációba
<i>HBW Express Bank</i>	<i>HBW Takarékszövetkezet</i>	<i>2008</i>	<i>2010-től Magnet Bank Működő önálló bank</i>
Kinizsi Bank	Nagyvázsony és Vidéke Takarékszövetkezet	2007	2013: az integrációs törvény értelmében az Integráció tagja
Magyar Takarékbank		1989	Az Integráció jelenlegi csúcsbankja
Mohácsi Takarékbank	Mohács és Vidéke Takarékszövetkezet	2008	2013: az integrációs törvény értelmében az Integráció tagja
Pannon Takarékbank	Komárom és Vidéke Takarékszövetkezet	2011	2013: az integrációs törvény értelmében az Integráció tagja
<i>Polgári Bank</i>	<i>Polgár és Vidéke Takarékszövetkezet</i>	<i>2013 december</i>	<i>Önálló bankként működik</i>
Széchenyi Kereskedelmi Bank	SPE Bank	2010	2014: felszámolás

Forrás: Király (2016) 761. o.

Megszarolják a takarékszövetkezetek fő tulajdonosait és menedzsereit. 2013 nyarán a kormány puccsszerűen áthajtott az Országgyűlésen egy törvényt, amely *de facto* államosította a teljes takarékszövetkezeti rendszert, – 128 önálló és jogilag független pénzügyintézetet.³⁰⁵ Erre az akcióra egyértelműen ráillett a korábban már használt kifejezés: *einstand*.³⁰⁶ A törvényjavaslat indoklása szerint a szektor tőkeellátottsága alacsony volt, szervezettsége és szolgáltatási szintje szintén – ezért volt szükség az átalakításra. A döntés láthatóan meglepte és felháborította Orbán Viktor egyik fontos korábbi támogatóját, Demján Sándort is, aki ekkor már régóta az Országos Takarékszövetkezeti Szövetség (OTSZ) elnöke volt. Demján egy nappal a parlamenti zárószavazás előtt, június 26-án, a szövetség vezetői által is aláírt tiltakozó levelet is írt, amit kiszivárogtatott a sajtónak.³⁰⁷ Vagyis tulajdonképpen az történt, ami mellett Demján is kiállt, csak éppen nem ő, hanem egy másik magántőkés csapat lett a haszonélvezője az államosításnak. Legalábbis akkor úgy látszott.

Hogy Demján felháborodása mennyire volt őszinte, azt két okból is nehéz volt pusztán e döntés alapján megítélni. Egyfelől éppen Demján volt az, aki – mint ahogyan erre már fentebb utaltunk is – Orbánt is megelőzve, 2011-ben már amellet érvelt, hogy a bankszektor legalább 50%-át magyar kezekbe kell visszaadni.³⁰⁸ Logikusnak tűnik az a feltételezés, hogy Demján magát a Gránit Bankot is azért hozta létre csupán, hogy a köré bevonhassa a takarékszövetkezetek birodalmát, s így egy valódi nagybank tulajdonosa legyen. Másfelől éppen az államosítási döntéssel egy időben a kormány 3 Mrd Ft-os tőkeemeléssel a Demján tulajdonában álló Gránit Bankot is megtámogatta. Erre nyilván szükség is volt az égető likviditáshiány miatt.^a 2014 februárjában pedig az MNV Zrt. vásárolta meg a legfontosabb Demján-érdekeltségtől az egyik ún. expó-telket, ami 4,8 Mrd Ft-nyi azonnali készpénzhez juttatta az egyébként megszorult pénzügyi helyzetben lévő céget.^b

A villámsebességgel megszavazott^c törvény szerint a változás úgy történt, hogy a törvény erejénél fogva létrehozták a Szövetkezeti Hitelintézetek Integráció Szervezetét (SZHISZ), amelynek minden szövetkezeti hitelintézet, a Takarékbank Zrt., valamint az MFB is tagja.³⁰⁹ A tagság kötelező. Ez azt jelenti, hogy megszűntek a korábbi intézményvédelmi alapok (OTIVA, REPIVA, TAKIVA, HBA) és az egymástól független, integrációk. A szervezet induló vagyona az MFB által rendelkezésre bocsátott 1 Mrd Ft-os hozzájárulás volt. A SZHISZ-re bízták az államháztartás részeként működő, újonnan kreált pénzalapot, a Szövetkezeti Hitelintézetek Integrációs Alapját, amelyet később, de még a 2013-as költségvetés terhére 135 Mrd Ft értékű tőkével töltött fel a kormány.^d A törvénnyel fegyverletételre kényszerített takarékszövetkezetek vezetői sok esetben csak jogfenntartó nyilatkozattal voltak hajlan-

^a Demján Sándor tartotta szavát: az OTSZ pert indított az államosításban érintett négy állami cég, az MNB, MFB, a Takarékbank és a Magyar Posta ellen. A pert elvesztette, ezt követően Demján az Európai Bírósághoz fordult. Az ügyben az OTSZ mellett egy magánszemély is pert indított ugyanezen állami cégek ellen, hat magánszemély pedig keresetet adott be az Alkotmánybíróságnál, a mohácsi takarékszövetkezet pedig a strasbourgi Emberi Jogok Bíróságához fordult.

^b A TrigGránit 2000-ben 11 expótelkeket vásárolt a KVI-től, egy továbbit pedig a MOL-tól. Ezek közül adott most vissza egyet az államnak, a többit már korábban különféle üzleti vállalkozásoknak értékesítette. www.napi.hu, 2015. márc. 2.

^c A megszavazott törvényt Áder János köztársasági elnök megfontolásra visszaküldte az Országgyűlésnek. Ezt követően a képviselők – egészen minimális módosítással – két napon belül ismét megszavazták a törvényt.

^d Végeredményben azonban ez a 135 Mrd Ft nem jelent meg kiadásként, mert egy másik soron a kormány ugyanezt az összeget be is vételezte. Ennek viszont részben ellentmond az az értesülés, amelyről Csányi Sándor az OTP 2015. évi közgyűlésén számolt be. Szerinte a takarékszövetkezeti integrációnak juttatott 135 Mrd Ft-nyi állami pénzből semmit nem költöttek a szektor rendbetételére, hanem az összes kártalanítás terhére az OBA-n keresztül a bankszektorra nyomták. Ráadásul egy olyan törvény is született, amelynek értelmében a 135 Mrd Ft hozama szétszórható az integráció tagjai között, ami Csányi szerint magyarul azt jelenti, hogy „a 135 milliárd forintnak megkezdődött az ellopása”. <http://vs.hu/gazdasag/osszes/csanyi-135-milliard-forintnak-megkezdodott-az-ellopasa-alkotmanybir-0417>

dók megszavazni az elrendelt alapszabály-módosításokat, azután perre is vitték az ügyeket³¹⁰, védelmet kértek az Alkotmánybíróságtól is, de a gőzhengert nem tudták megállítani. A 150 ezer szövetkezeti részjegy tulajdonosát valójában senki sem kérdezte. Az AB 2015 nyarán hozott döntése szerint a törvény két pontban ugyan alkotmányellenes volt, de összességében megfelelt az Alaptörvénynek. A kisebbségben maradt alkotmánybírók egyike, Bragyova András viszont így jellemezte a helyzetet: ami a takarékszövetkezetekkel történt „**annyira tulajdonkorlátozás, hogy már kisajátítás**”.³¹¹

A Takarékbankban az állam tőkeemelését is vállalt, még hozzá oly módon, hogy ezt követően a bank részvényesei – a szövetkezeti hitelintézetek és az MFB mellett - a Magyar Posta lett, ami egyúttal többségi állami tulajdont is eredményezett. A tulajdonszerzés ügy valósult meg, hogy a Magyar Posta 2000 Ft-os névértéken emelt tőkét, ami a reális piaci érték 1/5-ének felelt meg.^a Jogtechnikai értelemben az államosítás egyik fontos eleme volt, hogy a banknak három féle részvénye volt (A, B és C sorozat), s ezekhez nagyon eltérő jogosítványok kapcsolódtak.³¹²

14: KIVÉVE A GYEVI BÍRÓT...

A törvény szövege egyetlen esetben biztosított kivételt: arra a takarékszövetkezetre nem vonatkozott a szektor integrációja, amely a PSZÁF-nál már kérvényezte a bankká alakulást, és év végéig ez meg is történik. A kivétel valójában egyetlen pénzügyi szervezetre, a Garancsi István érdekeltségébe tartozó Duna Takarékszövetkezetre illett. A szövetkezet 2013 májusában már kérvényezte bankká alakulását. A 2,7 Mrd Ft-os alaptőkével átalakult pénzügyintézet Duna Takarékbank (DTB) néven kapott működési engedélyt 2013 októberében. És a magyarázat: a bank fő tulajdonosa Garancsi István, Orbán Viktor egyik legközelebbi támogatója a 2. és 3. kormányzati ciklusban.^b

Végül másoknak is sikerült a menekülés: (i) Korábbi takarékszövetkezetek összeolvadásával és bankká alakulásával egy nehezen megjegyezhető névre keresztelt új hazai bankcsoport jött létre 2014 első hónapjaiban: Észak-magyarországi Regionális Bank (ÉRB), Dél-Dunántúli Regionális Bank (DRB), Dél-Dunántúli Takarékbank (DDB) és Buda Regionális Bank (BRB). Az 1972-ben alakult Polgári Takarékszövetkezet (Polgár, Hajdú-Bihar megye) is sikeres volt: ők 2013. december 31-i dátummal alakultak bankká, Polgári Bank Zrt. néven (ahol a „Polgár” megnevezés a településre utal, ahol a bank székhelye található).

Ezek közül egy csoport, a DRB négy bankja, amelynek 11 takarékszövetkezet volt a jogelődje - meglehetősen szövevényes kapcsolati hálón keresztül – kapcsolódott a Pintér Zoltán cégbirodalmába tartozó, Buda-Cash Brókerházhoz³¹³, amit 2015 februárjában az MNB, mint felügyeleti hatóság bezárított.^c Ezzel a DRB csoport bankjainak helyzete is megpecsételődött: az MNB napokon belül elvette működési engedélyüket és megkezdődött a felszámolás.

^a Várhegyi (2013) ezt az esetet ismertetve okkal figyelmeztetett arra, hogy valójában a Takarékbank magántulajdonosainak ily módon történt kifosztása nagyon hasonlított ahhoz, ahogyan a Pénzügyminisztérium 15 évvel korábban a *Postabank* 42 Mrd Ft-nyi tőkéjét 21 millió Ft-ra szállította le, minek hatására a részvényesek befektetése elértéktelenedett (←6.9.13).

^b Az 1960-ban, Halásziiban alapított, győri székhelyű Duna Takarékszövetkezet 2008-ban a Halászi és Esztergomi Takarékszövetkezet egyesülésével jött létre, akkoriban az ország legnagyobb takarékszövetkezte volt. 2014-ben már négy megye 23 településén 27 fiókja működött. A 77,25 milliárd forint mérlegfőösszegű pénzügyintézet alkalmazottainak átlagos létszáma 199 fő. A bank részvényeseinek száma 348, a jegyzet tőke 5%-át százalékát meghaladó részvénye 2014-ben négy tulajdonosnak volt, a 10 legnagyobb részvényes pedig a szavazatok 61%-át tudhatta magának.

^c A Buda-Cash csoport takarékszövetkezetei Áder Jánosnak köszönhetik, hogy megmenekültek. A köztársasági elnök ugyanis június elején visszadobta a takarékszövetkezeteket államosító integrációs törvény első változatát. A törvény második elfogadásáig eltelt héten három takarékszövetkezet (a Takarékbank Szövetkezeti Hitelintézet, a Buda Takarékbank Szövetkezeti Hitelintézet és a Dél-dunántúli Takarékbank Szövetkezeti Hitelintézet) villámgyorsan kérte bankká alakulását, és ezzel kibújt az integráció alól. http://hvg.hu/gazdasag/2014013_Uj_magyar_bankokkal_usztak_meg_az_allamos

Végeredményben 2018 elejére kialakult egy stabilnak látszó struktúra: 12 regionális szövetkezeti hitelintézet az egykori szövetkezeti bankok utódként, amelyet végső soron az állam irányít egységes szervezetként a Takarékbankon keresztül, továbbá néhány olyan valóban magántulajdonban lévő bank, amely – a fentebb bemutatott módon - „megúsztá” az összevonásokat.

2013 novemberében az Országgyűlés négy nap alatt megszavazta a takarékszövetkezetek integrációjáról korábban elfogadott törvény újabb módosítását, amivel az egyes tagszövetkezetek döntési szabadságát még tovább korlátozta. A VOSZ és az OTSZ a köztársasági elnökhöz fordult, kérve, hogy ne írja alá az Alaptörvénybe is ütköző jogszabályt – de nem jártak sikerrel.

A Takarékbank második privatizációja. Pár hónappal a Takarékbank visszaállamosítását követően kiszivárgott, hogy a kormány valójában a postai hálózat és a takarékbanki hálózat fizikai összevonását is tervezi, ám a Takarékbank tulajdonáról kész lemondani, amennyiben megfelelő hazai befektetőt talál. Jól értesült piaci körök szerint a vevőt is kijelölte a kormány: a *Földhitel és Jelzálogbank* (FHB) lesz a vevő. Éppen az a bank, amelynek – az osztrák Heinrich Pecina mellett - meghatározó tulajdonosa ekkor a Fidesz holdudvarába tartozó magán-személy, Spéder Zoltán volt (←6.9.12).^a Ezeket a tényeket ismerve Várhegyi Éva – Magyar Bálint terminológiáját használva – találóan nevezte a 2. Orbán-kormány ezen akcióját tranzit-államosításnak.³¹⁴ De mindez 2015 közepén még csak terv volt. Bizonyítható tényként csak annyi látszott, hogy nem csak a Takarékbank, de a Magyar Posta vezetését is egykori FHB-s menedzserekkel töltötték fel.³¹⁵ Minden esetre az állam többségi pakettjének értékesítését úgy időzítették, hogy arra még a 2014-es választások előtt sor kerüljön.³¹⁶ Nyilván ezzel függött össze, hogy a pályázatát lebonyolítását közvetlenül a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium – vagyis nem a privatizációs szervezet – vállalta magára.³¹⁷

A kigondolt konstrukció az volt, hogy az MFB és a Magyar Posta, mint kiírók nyilvános nemzetközi pályázaton értékesítik részvénytulajdonukat a legtöbbet ajánló befektetőnek. A kiírók 929 301 darab törzsrészvénnyel rendelkeztek, amely együttesen a Takarékbank 54,85 százalékos részvénycsomagját jelentette. Az MFB 35,54%, a Magyar Posta 19,31%-ot kínált fel eladásra. A szűk határidőn belül egyetlen jelentkező volt, egy olyan részvénytársaság, a Magyar Takarékbefektetési és Vagyongazdálkodási Zrt. (rövidítve: MATAK Zrt.), amelyről már a beadás napján kiderítette a sajtó, hogy az FHB Jelzálogbank, illetve – szétporlasztott struktúrában, egy csomó takarékszövetkezet tulajdonában van.^b

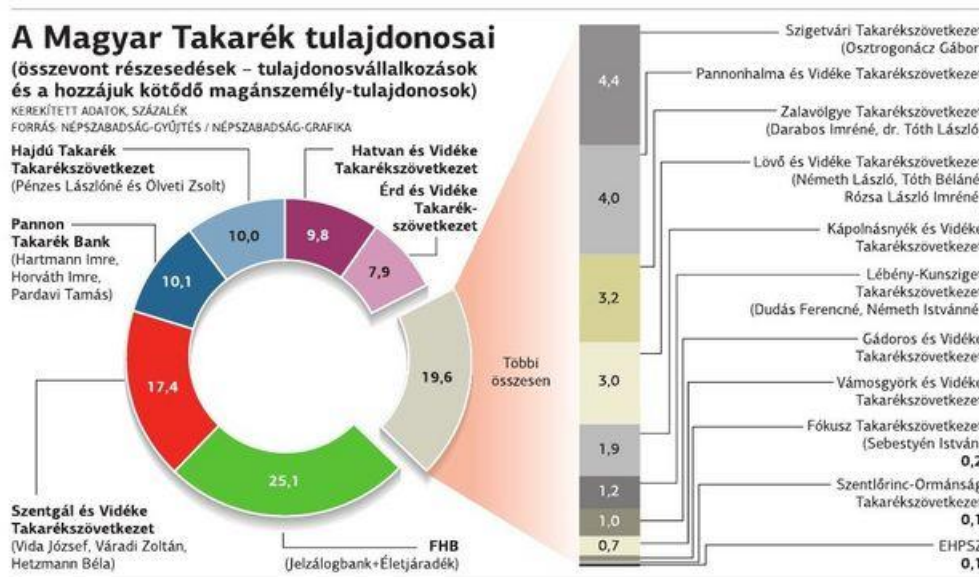
A pályázaton indulni akartak a Demján Sándorral szövetségben álló tagszövetkezetek is, a mintegy száz takarékot tömörítő Országos Takarékszövetkezeti Szövetség (OTSZ) ernyője alatt, és 30 millió Ft-ért meg is vásárolták a pályázati dokumentumot. Ebből azonban megtudták, hogy Takarékbank új alapszabálya alapján az OTSZ hiába tulajdonos maga is a Takarékbankban, mégis azok az előírások vonatkoznak rá, mint egy külső befektetőre. Márpedig az alapszabály szerint „kívülről” érkező ajánlatnál lehetővé kell tenni, hogy akár az összes részvényes felajánlhassa tulajdonát a részvényekért kínált összeg 50-szeresének megfelelő áron. Ezt az összeget ilyenkor a befektetőnek előre letétbe kell helyeznie. Ha egy külső befek-

^a Piaci spekulációk szerint az FHB-nak igen nagy szüksége volt a Takarékbank megszerzésére, miután a bank tőkeellátottsága 2010 után folyamatosan romlott, és a lakásjelzálog üzletág drasztikus visszaesése miatt a cég veszteségbe fordult. 2012-ben – ismeretlen forrásból – sikerült ugyan 30 Mrd Ft-nyi alárendelt kölcsöntőkét szereznie, majd még 2013-ban újabb 3 Mrd-ot, de ez csak átmeneti segítség volt [NSZ, 2013. máj. 21.]. A banknak muszáj volt bővülnie, előre menekülnie.

^b A céget 2013 májusában alapították Alpendorf Management Zrt. néven, a takarékszövetkezeti törvény kapcsán indult perben az államot védő ügyvédnél. 2014 januárjában ezt a céget Vida József, a Szentgál és Vidéke Takarékszövetkezet elnök-ügyvezetője vásárolta meg, s a vállalkozás nevét ekkor változtatták Magyar Takarékra. A pályázat beadását pár nappal megelőzően az FHB kisebbségi tulajdont szerzett a cégben. A 25%+1 szavazatnyi részesedés azonban a legnagyobb volt a szétszórt, 35 tagot számláló részvényesi körben [NSZ, 2014. febr. 8., 20.].

tető (az OTSZ például) a 8 Mrd Ft körüli minimumárat akarta volna kifizetni az állami pak-
kért, akkor 400 Mrd Ft-ot kellett volna letennie. A szövetség ennek nem tudott eleget tenni,
ezért nem nyújthatott be ajánlatot. A Magyar Takarékszövetkezetek ezt az akadályt viszont úgy ugrotta át,
hogy valamelyik takarékszövetkezeti tulajdonosától kapott Takarékbank-részvénnyel előbb
maga is a körön belülré került, rá tehát az 50-szeres szabály nem vonatkozott. Mindebből
egyértelműen kitűnt, hogy valójában tehát az első pillanattól kezdve átgondolt tervek szerint
zajlottak a Takarékbank és a szövetzeti bankok államosítása körüli események.

10.14 ÁBRA: AZ FHB, MINT A MAGYAR TAKARÉK LEGNAGYOBB TULAJDONOSA 2014 TAVASZÁN

Forrás: NSZ, 2014. febr. 20.

A pályázat eredményét 2014. március 10-én hirdették ki, a Magyar Takarékszövetkezetek 9 Mrd Ft-ot valamelyest meghaladó összeget fizetett a közel 55%-os részvénycsomagért. Úgy tűnik tehát, hogy az FHB fő tulajdonosai, Pecina és a Spéder elérték céljukat. És mindeközben a FHB részvényára is emelkedett: a 2013 novemberétől 2014 márciusáig az árfolyam több mint megduplázódott; miközben a BUX index gyakorlatilag stagnált, vagy inkább csökkent. Ily módon tehát az FHB – *de facto* - fokozatosan maga alá gyűrte a teljes takarékszövetkezeti hálózatot.

15: MI TÖRTÉNT DEMJÁN SZERINT A SZÖVETKEZETI BANKOKKAL?

Pár hónappal később Demján Sándor egy nyilvános rendezvényen így kommentálta a takarékszövetkezetek államosítását és újból eladását: „Amikor a Takarékbank 55 százalékának az eladását kiírták, a külső pályázónak 400 milliárd forintot kellett volna letennie. A szektor egésze akkor pedig közel 800 milliárdot ért. Ezt belső, magánszemélyi körből összerakott csapatnak az eredeti érték 2,5 százalékán, 9 milliárdért játszották át”. Demján az is hangsúlyozta: a szektornak nem volt szüksége segítségre, a betett 130 milliárd forintra, hiszen egy évvel ezelőtt a bankfelügyelet azt állapította meg, hogy az OTSZ-hez tartozó szövetzeti bankok a kockázatviselés szempontjából jobbak, mint az OTP.³¹⁸

A Posta száll be az államosításba vagy a Postát privatizálták? A közvélemény számára meglepő hír volt, amikor a Spéder Zoltán által irányított *FHB Jelzálogbank Nyrt.* bejelentette, hogy 2014 szeptemberében eladta a 100%-os tulajdonában lévő FHB Kereskedelmi Bank Zrt. 49%-át a *Magyar Postának* 28,5 Mrd Ft-ért, egy olyan kereskedelmi bankot, amely 2006-os megalapítása óta minden évben veszteséges volt.^a Ugyanez év utolsó napjaiban az FHB-től az állam – a Nemzeti Eszközkezelő Zrt.-n keresztül – megvette az FHB Életjáradék Ingatlanbefektető Zrt.-t is. Az FHB Jelzálogbank tehát megszabadult két veszteségforrásától és jelentős készpénzbevételhez jutott.

Mindez azonban csak része volt egy sokkal összetettebb stratégiának. Ennek keretében a Posta már 2013-ban tulajdont szerzett az 1992-ben privatizált Díjbeszedő Holding Zrt.-ben^b, továbbá a Díjnet Zrt.-ben^c, majd pedig stratégiai együttműködési megállapodást kötött az FHB csoporttal. Így ez a csoport mind a hagyományos, mind az elektronikus díjbeszedési piac legjelentősebb hazai szereplőjévé vált.^d Másképpen megfogalmazva: az FHB bekapcsolódott a közüzemi számlák fizetési áramlásába, ezen keresztül olcsón jutott likviditáshoz, és – ráadásul – részben kiszorította az OTP-t erről a piacról. Mi több, 2014-től már az is nyilvánvaló volt, hogy ebbe a stratégiai szövetségbe beletartozik az ENKSZ is (←10.5.3), az a 100%-ban állami tulajdonú, újonnan kreált holding, amely monopol jogosítványokat kapott a lakosság gáz, áram és távhő ellátására.^e

2016 tavaszán azután az Országgyűlés módosította a posta-törvényt, s ezzel az FHB irányítása alatt álló takarékszövetkezeteknek engedélyezte, hogy a 10 ezer lakosnál kisebb településeken postai tevékenységet végezzen. Ez a jogi értelemben véve állami tulajdonban állónak mondható Magyar Posta Zrt. szempontjából hatalmas értékvesztés volt, hiszen a korábbi évtizedekben a Posta arra törekedett – és nem is volt eredménytelen –, hogy maga végezzen banki szolgáltatásokat. Most tehát ennek a fordítottja történt: az FHB csoport tulajdonosai megszerezték az irányítást a Posta felett és az egyik jelentős piacát maguknak „osztották”. És még egy fontos sajátossága volt az FHB és a Magyar Posta közötti együttműködésnek: az FHB terjeszkedésével kapcsolatos költségek – az informatikai rendszer költségei és a postások bére – a postát terhelte, a nyereség pedig az FHB tulajdonosainak profitját gyarapította.

A Takarékbank megszerzi magának az FHB bankot. Néhány dolog elég világos volt már 2014 végén is:

^a Az alaptőke 100%-át jelentő 175 db részvényért az állam mindössze 1 M Ft-ot fizetett, viszont átvállalt 12 Mrd Ft-nyi kezességet. A bank tönkremenetelét a 2006-ban indított „lakásért életjáradék” program bukása okozta. *HVG*, 2015. jan. 3. 61. o., *NSZ*, 2015. jan. 3.

^b 1949-ben jött létre a Fővárosi Díjbeszedő Nemzeti Vállalat a Budapesti Elektromos Művek, a Fővárosi Gázművek, a Fővárosi Vízművek és a Fővárosi Csatornázási Művek számlázó részlegeinek összevonásával. A cég 1992-ben alakult át, és ekkor vette fel a *Díjbeszedő Rt.* nevet. A Társaság privatizálása után a cég 97,9%-ban magánszemélyek, 2,1%-ban a Fővárosi Önkormányzat tulajdonába került. 2007-ben a társaság felvette a Díjbeszedő Holding Zrt. nevet, s ezzel egy időben a tulajdonosok kivásárolták a Fővárosi Önkormányzatot is. 2008-ban a Díjbeszedő Holding Zrt. és az *OTP* együttműködési megállapodások sorát írta alá.

^c A Díjnet Zrt. a Díjbeszedő Holding 2007-ben alapított leányvállalata.

^d Egyidejűleg a Posta igazgatóságát Spéder-közeli szakemberekkel töltötték fel. A 2013 februárjában kinevezett 5 IG tag közül 4 (Szarka Zsolt, Lontai Dániel, Polacsek Csaba és Szauer Tamás) korábban az FHB-ban volt, és az ötödik tag, Bulyáki Iván is kapcsolatban áll Spéderrel, a felesége ugyanis az FHB vezetőjének egyik fontos üzleti partnere. Spédernek befolyása volt a takarékszövetkezetek átalakulására is, a folyamatot ugyanis kormánybiztosként az a Vojnits Tamás vezeti, aki korábban szintén az FHB IG tagja volt.

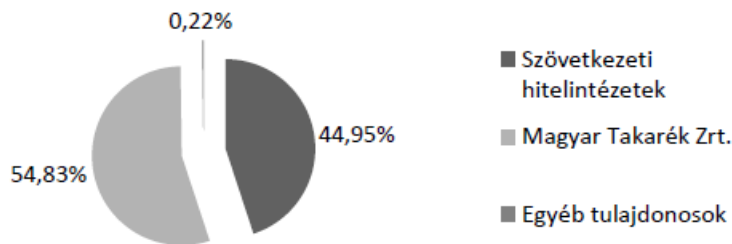
^e Állami oldalról nézve ezt a csoportot Németh Lászlóné miniszterelnökségi államtitkár fogta össze, aki közvetlenül Lázár János kancellária miniszternek volt alárendelve. Amikor Spéder kegyvesztett lett, Németh Lászlót sürgősen nyugdíjba küldték.

(i) Orbán Viktor kormányfő többször is beszélt arról, hogy célja a „legalább 50 százalékban magyar tulajdonú” bankrendszer kialakítása.

(ii) A kommentárok szerint a kormány számára fontos volt annak a 800 Mrd Ft-nak a megszerzése is, amivel a takarékok több – jellemzően lakossági – megtakarítást kezelnek, mint hitelt. Ezt a puffert szerette volna a kormány kipiszkálni és még a 2014-es választások előtt legalább részben becsatornázni a gazdaságba. Csakhogy a takarékok vezetői nem álltak kötélnél, vagy legalábbis nem kívántak olyan gyors ütemű növekedést, hitelkiáramlást, mint amit a kormány elvárt tőlük.³¹⁹ Ezért volt szükség erőszakra.^a

(iii) Mint kiderült (←6.14.3) a kormány terveinek az is része volt, hogy a szövetkezeti szektorból tőkét kivonva javítsa az államháztartás egyenlegét és – szükség esetén – a *Magyar Posta* veszteségeit is fedezze. Másfelől ennek a lépésnek az egyik oka az is volt, hogy a kormány tartott attól, hogy az Alkotmánybíróság megsemmisíti a szövetkezeti bankok államosítását szabályozó törvényt. Ha ugyanis ez bekövetkezne, akkor a kormány szándéka szerinti kereszttulajdonlási konstrukció „jelentősen nehezítené a teljes körű reparálást, azaz az eredeti helyzet visszaállítását.”³²⁰

10.15 ÁBRA: A TAKARÉKBANK TULAJDONOSI STRUKTÚRÁJA 2014 ŐSZÉN

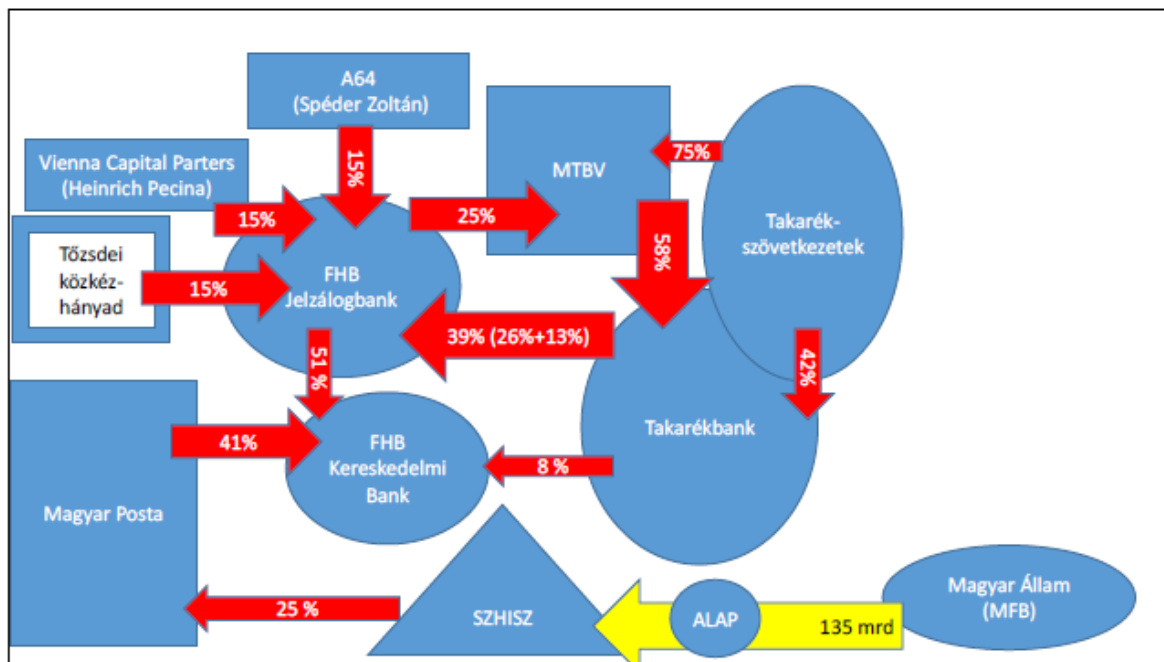

Forrás: Takarékbank.

De volt, amit sem 2014-ben, sem később nem lehetett érteni. Máig nem világos, hogy a 128 takarékszövetkezet vezetője, akik az esetek jelentős részében a pénzügyi intézetük meghatározó tulajdonosai is voltak, miért nyugodtak bele a kismizmizésükbe. Bokros (2015) szavai minden esetre sokáig emlékeztetésekké maradtak: „Szomorú a történetben inkább az, hogy a takarékszövetkezeti vezetők jelentős része nem volt képes megvédeni a tagság vagyonát; belenyugodtak az állami rablásba annak érdekében, hogy a bőrüket megmentse.” Közülük sokan pár hónappal később a vezetői pozícióikat is elvesztették, miután 2014/2015 fordulóján gőzerővel beindult a kisebb szövetkezetek összeolvadása.³²¹

^a Már az első kommentárok is utaltak arra, hogy az átszervezéssel még az Európai Bizottságnak is problémája támadhat, ugyanis a szektorban komoly irányító szerepet szán a kormány az MFB-nek, például a takarékszövetkezetek integrációját végző szervezet első három igazgatóját is az MFB nevezi ki. Ezzel az állami befektetési bank áttéved a kereskedelmi banki területre, ami az EU szabályai szerint tilos.

10.16 ÁBRA: AZ FHB ÉS A TAKARÉKSZÖVETKEZETI INTEGRÁCIÓ TULAJDONOSI ÖSSZEFONÓDÁSAI 2015 VÉGÉN

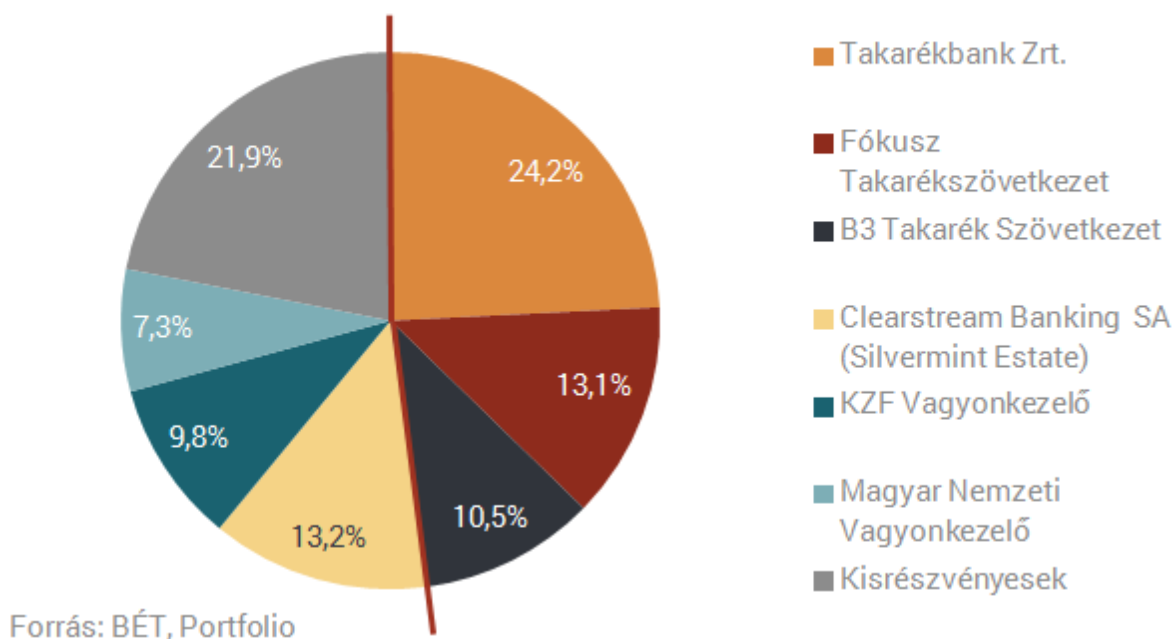
Forrás: Király Júlia (2016).

Miután az FHB „bedarálta” a szövetkezeti bankokat, 2015 végén – ismét egy nehezen átlátható jogtechnikai manővert bevetve – arra is rá tudta ezeket a pénzügyintézeteket kényszeríteni, hogy segítsenek az FHB-nak elérni a számára 2016-tól kötelező alaptőke szintet. Ez 30,5 Mrd Ft-nyi, 64%-os tőkeemelés jelentett, amit a Takarékbank és 30 szövetkezeti hitelintézet vállalt magára zártkörű részvénykibocsátás keretében. Ám szavazati jogot nem kaptak, mert osztalékelsőbbbségi részvények kibocsátására került sor.

Az minden esetre tény, hogy - mint a 10.20 ábra mutatja -, a korábbinál is szórtaabb tulajdonosi struktúra alakult ki, és az MNV Zrt. tulajdonosi hányada is jelentősen csökkent: 7,3%-ról 4,5%-ra. Ez – mint két nappal később kiderült – nem volt az MNV Zrt.-vel egyeztetve, emiatt az MNV Zrt. perrel is fenyegetőzött, sőt kiadott egy olyan megfogalmazású közleményt, amely egyértelműen utalt arra, hogy a kormány és Spéder Zoltán viszonya megromlott³²², majd pedig tényleg perre ment.³²³

10.17 ÁBRA: A TAKARÉKBANK TULAJDONOSI STRUKTÚRÁJA 2017 TAVASZÁN

FHB Jelzálogbank tulajdonosi szerkezete

Spéder kegyvesztett lett, a folyamat más irányt vett. Mint már említettük, 2016 júniusában – a közvélemény számára teljesen váratlanul – Orbán Viktor kiejtette kegyeiből Spédert. A legszorosabban Fidesz-közeli média (Magyar Idők, TV2, 888.hu, Pesti Srácok) egyidejűleg személyében támadta az FHB vezérét és meghatározó tulajdonosát, az MNB egy 2012-es ügyre hivatkozva 100 millió forintos büntetést szabott ki az FHB Bankra, Spéder más cégei ellen adóellenőrzés indult és – miután a Készenléti Rendőrség csalás után nyomoz - házkutatásokra is sor került. Az Országgyűlés két nap alatt elfogadott egy új törvényt³²⁴, amely lehetővé tette, hogy a takarékszövetkezeti bankok „központja” ne az FHB által tulajdonolt Takarékbank legyen, hanem bármelyik más bank.³²⁵ Ugyanez az új törvény arról is rendelkezett, hogy 2016 végén megszűnik a Szövetkezeti Hitelintézetek Integrációs Alapja, az alapot kezelő szervezet a SZHISZ³²⁶ és az alapon lévő pénzvagyont visszazárja a költségvetésre. 2016 júliusában a SZHISZ teljes vezetőségét is lemondásra kényszerítette a kormány, majd pedig novemberben kiestek az FHB vezető testületeiből a Spéder által oda delegált emberek.

Nem sokkal ezt követően, 2016 őszén Spéder rákényszerült arra, hogy az FHB Jelzálogbankban birtokolt részvényeit áron alul eladja, ő és személyes megbízottjai pedig kikerültek a bankvezetésből. Pecina és az érdekeltségét megtestesítő VCP Financz Holding Vagyonkezelő Kft. 2016 pár héttel tovább tartott ki, ám jelöltjeik novemberben kihullottak a bank vezetéséből, majd pedig egy héttel később – a BÉT-en keresztül - el is adták 14,72%-os részvénytől a Takarékbanknak. 2017 májusában döntés született arról, hogy az FHB-t a tulajdonosok kivezetik a BÉT-ről, 2017 végén pedig az FHB teljes mértékben kiszállt a Takarékbank tulajdonosi köréből. Vagyis, megszűnt a kereszttulajdonlás, a Takarékbank lett az FHB meghatározó tulajdonosa, míg az FHB-nek nem maradt egyetlen egy Takarékbank részvénye sem. 2018-ban azután az FHB név is eltűnt – maradt a Takarékbank.

10.5.7.1.2 Az MKB, avagy egy „szétlopott bank” visszavásárlása és újraeladása

Újabb és újabb tulajdonosok. 2013/2014 fordulóján a Magyar Állam megállapodott a Bayerische Landesbankkal az 1994-ben privatizált Magyar Külkereskedelmi Bank (MKB) és az alája tartozó leányvállalatok részvényeinek visszavásárlásáról (←6.9.6). Az évek óta súlyosan veszteséges bankcsoport eladása elsősorban a németeknek volt fontos és sürgős: Brüsszel kényszerítette ki az eladást, mert ez volt a feltétele annak, hogy az anyabank otthoni állami támogatását engedélyezze. Hosszú ideig azonban a németek nem találtak vevőt.

A tárgyalásokat nem a privatizációs szervezet, nem is pénzügyminisztérium, hanem a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium bonyolította, méghozzá úgy, hogy nem vette igénybe nemzetközi tanácsadó cégek segítségét. Az adásvételt 2014. szeptember 29-én zárták le, a magyar fél 55 M €-t (≈17,2 Mrd Ft)-ot fizetett az MKB részvényeinek 99,99%-ért. Piaci hírek szerint az OTP is érdeklődött, de ők a bank értékét **mínusz** 1 Mrd €-ra taksálták, vagyis pénzt kértek volna azért, hogy átvegyék a rosszul menő pénztintézetet.³²⁷ Ezek után érthető, hogy miért a Magyar Államot választották a bank német vezetői. Az adás-vétellel egy időben a korábbi német tulajdonos teljesítette, amit korábban vállalt: végrehajtott egy 270 Millió €-s tőkepótlást.^a

A minden esetre hamar bekövetkezett, hogy a bankot elvették az NFM-től, az államot megillető tulajdonosi jogok és kötelezettségek gyakorlójának – 2018 végéig - a Miniszterelnökséget, vagyis annak vezetőjét, Lázár Jánost jelölte ki Seszták Miklós nemzeti fejlesztési miniszter.

16: ÚJABB CINIKUS NYILATKOZAT

2014 decemberében egy lapinterjúban Lázár János úgy nyilatkozott, hogy „*az MKB egy rosszul vezetett, szétlopott bank volt*”³²⁸, ami egyfelől durva vádaskodás, másfelől viszont a pénztártól való távozás utáni panaszkodás tipikus esete. Ha ugyanis megáll Lázár vádja, akkor miért vette meg a Magyar Állam ezt a pénztintézetet? Miért nem indult azonnal nyomozás? Vajon Lázár szerint kik lopták szét a bankot? A német tulajdonosok? A magyar menedzsment? Az sem érthető, hogy miképpen tehetett ilyen nyilatkozatot egy bizonytalan helyzetbe került bankkal kapcsolatban egy felelős politikus, hiszen ezzel csak tovább csökkenti a bank iránti bizalmat. Ezekre a kérdésekre soha nem érkezett válasz. A „Miért vesz rossz bankot a Magyar Állam” kérdésre két ésszerű magyarázat is adódott: (i) Orbán ezzel az „üzlettel” vásárolta meg a német üzleti körök, a CDU/CSU és Angela Merkel politikai támogatását³²⁹; (ii) A bankot fele-fele arányban Orbán Viktor és Matolcsy György fogja magának megkaparintani – legalábbis ez a hír terjedt el bankos körökben.

Még inkább váratlan lépés volt, amit december 18-án Orbán Viktor miniszterelnök és Matolcsy György MNB elnök közös sajtótájékoztatón jelentette be, ti. azt, hogy a jegybank teljes mérlegfőösszegével az államosított MKB Bank mögé áll, továbbá azt, hogy az MKB-re több éves bankkonszolidáció vár, melynek költsége – egy később kiszivárgott hír szerint³³⁰ – akár 200 Mrd Ft is lehet, ezért az MKB felett a tulajdonosi irányítási jogokat – 1 éven át - közvetlenül az MNB fogja gyakorolni. Ennek megfelelően nyomban leváltották a hetekkel korábban kinevezett menedzsmentet is.

Gyanús színfoltja volt ennek a történetnek, hogy az MNB közvetlen beavatkozását jogtechnikai szempontból, a kormány abból az ún. *bankszanálási törvény*ből vezette le, amelynek elfogadását a 2008-as IMF-EU kimentési program egyik feltételeként szabták meg az ország hitelezői, s amelyet akkor, az akkori kormánynak nem volt ereje kidolgozni. Ezt a törvényt végül 2014 nyarán fogadta el az Országgyűlés.³³¹ Ha viszont az MNB-nek a szanálási törvényre való hivatkozása megáll a nemzetközi fórumok előtt is, akkor ilyen alapon a jövőben bármelyik másik magyar bank is az MNB uralma alá kerülhet.³³² A törvény ugyanis

^a Az MNB szakértői ezt figyelembe véve úgy összegezték a tranzakciót, hogy a Magyar Állam 215 M €-ért (≈ 67 Mrd Ft) vette meg a bankot. Földényiné és szerzőtársai (2016).

arra is módot nyitott, hogy már akkor is átvegye az MNB egy magánbank irányítását, ha csak vélelmezhető, hogy a bank fizetőképtelensége 12 hónapon belül bekövetkezik.

Így tehát az MKB eladását a Magyar Nemzeti Bank lett jogosult levezényelni, a bank-szanálásról szóló törvény – vagyis nem a Vagyontörvény - rendelkezései alapján.^a 2014. október elején az MNB be is jelentette, hogy meghívásos pályázat útján elindította a privatizációs folyamatot.

2014 decemberében az MNB szanálás alá vonta az MKB-t, és átvette a tulajdonosi jogok gyakorlását. Először bruttó 130 Mrd Ft értékű hitelétől piaci eladással szabadult meg a bank, 2015 decemberében pedig bruttó 213 Mrd forintnyi hitelt az MNB által felügyelt Szanálási Vagyonkezelő (MSZVK) vett át tőle 96 Mrd Ft-ért – vagyis a szanálás is hitelből történt.^b Mint később kiderült a szanálósó cég által átvett hitelportfólió piaci értéke a 96 Mrd-os összegnél 32 Mrd Ft-tal alacsonyabb volt, vagyis csak 64 Mrd Ft. Ez várható volt, hiszen a vagyonkezelő nem a piaci áron, hanem az ennél alacsonyabb ún. tényleges gazdasági értéken (REV) vette át az érintett hiteleket. A 32 Mrd Ft-os különbözetet nem a költségvetésből, hanem a Szanálási Vagyonkezelő hiteléből fizették ki, mégis állami támogatásnak számít, ugyanis a vagyonkezelő a tágan értelmezett államháztartás része.

Az MKB Fidesz-közeli szereplőkhöz került. Az MKB tulajdonosa a bank magánkézbe tervezett eladásáig a Szanálási Vagyonkezelő maradt, de meghosszabbított jogosítvánnyal, szanálási hatóságként a tulajdonosi jogokat továbbra is az MNB gyakorolta. Ennek keretében az MNB eladatta – és saját alapítványával pedig kb. 1 Mrd Ft-ért meg is vásároltatta – az MKB értékes festmény-gyűjteményét.³³³ 2015 decemberében így - az Európai Bizottság határozatának megfelelően - a Szanálási Vagyonkezelő lett az MKB rossz hitelportfóliója mellett a bank jó részének a tulajdonosa is. Összességében így az állami költségvetésnek csak a vételkor keletkezett pénzmozgása, vagyis a költségvetésnek „csak” 17,1 Mrd Ft-jába került ez a tranzakció.

2016 elején Matolcsy György a Bank of China-nak ajánlotta fel, hogy vegye meg a bankot.³³⁴ Más források azonban azt valószínűsítették, hogy ez valójában csak elterelő hadművelet volt: az MNB vezetésének az volt a valódi szándéka, hogy – egy külföldi magántőke-alapon keresztül - az MNB e célból létrehozott alapítványai és más Fidesz-közeli üzletemberek vásárolják meg az MKB részvényeinek meghatározó részét, míg a többit szétporlasztott struktúrával a BÉT-en keresztül kívánják értékesíteni.³³⁵ Ez is történt!

Az értékesítési eljárás során pénzügyi tanácsadóként a J.P. Morgan befektetési bank^c, jogi tanácsadóként pedig a DLA Piper Horváth és Társai Ügyvédi iroda járt el az eladói oldalon, de kapott tanácsadói megbízást a négy nagy könyvvizsgáló cég is (EY, PwC, Deloitte, KPMG). A tanácsadók bevonásával, többfordulós versenyértékesítés került lefolytatásra.³³⁶ Az értékesítés kezdeti, nem kötelező ajánlattételi szakaszában 7 pályázat érkezett be. A befektetők az MKB átvilágítását követően a kötelező érvényű ajánlataikat február 22-ig nyújthatták be. A kiírt határidőre három ajánlat érkezett be, amelyek közül az MSZVK – valójában persze az MNB - a legmagasabb vételárat, a 37 Mrd Ft-ot ajánló konzorcium tagjait választotta ki győztesként. A "jó bank"-ként megmaradt MKB

^a Az MKB szanálásának ügyét vizsgálta a brüsszeli bizottság is. 2015 végén kiadott állásfoglalásuk szerint a folyamat szabályszerű volt.

^b Ezt az összeget az Erste, a K&H, az OTP és az UniCredit konzorciális hiteléből teremtette elő a Szanálási Vagyonkezelő.

^c Piaci információk szerint a JP Morgan tanácsadói díja önmagában is 1 Mrd Ft körül volt. Összességében így 2 Mrd Ft körüli tanácsadói költséget terheltek erre a privatizációs tranzakcióra, ami a 37 Mrd Ft-os eladási árhoz képest szokatlanul nagy summa. www.index.hu, 2016. ápr. 7.

- 45%-át a luxemburgi Blue Robin Investments SCA^a,
- 45%-át a magyar Metis Magántőke Alap^b,
- 10%-át pedig a Pannónia Nyugdíjpénztár^c

vásárolta meg. A többi érdeklődő és ajánlattevő neve nem került nyilvánosságra.^d A szórt tulajdoni struktúra nyilvánvalóan azért lett kitalálva, hogy fennmaradjon a menedzsment és a jegybank körüli érdekkör befolyása. Az sem derült ki, hogy a két 45-45 százalékos tulajdonos mögött valójában kik állnak. Sőt, a Blue Robin képviselője egy sajtóértekezleten még meg is erősítette, hogy „a végső befektetői kör” soha nem lesz nyilvános. Ez is azt a gyanút erősítette meg, hogy végső soron az MNB alapítványaiából származhatott a rejtélyes befektetők pénze.³³⁷ Volt olyan értesülés is, hogy a „külföldi” befektetőknek a magyar Gránit Bank adta a hitelt, a magyar befektetési alap mögött pedig a Mészáros Lőrincsel ösztönzött Duna Aszfalt Kft. tulajdonosa, Szíjj László állhat.³³⁸

Pár héttel később az is kiderült, hogy a Blue Robin az általa birtokolt részvények 1/3-át – vagyis 15%-ot – nyomban átpasszolt az MKB keretein belül megalakult MRP szervezetnek. A szervezet az OTP hiteléből vásárolta meg a kb. 5,5 Mrd Ft értékű részvényt. Mint ekkor kiderült, az e lépés is jó előre el volt tervezve, már 2015 végén, amíg 2016 őszén még egy alkalommal átszabták az MRP-re vonatkozó jogszabályt, hogy az MKB új tulajdonosai megvalósíthassák terveiket és minél kevesebb adót kelljen fizetniük (←5.4.2). A részvényeket a tőzsdei bevezetést követően vagy a bank hároméves prudens működése után, két év alatt, több részletben értékesíti majd az MRP szervezet, miközben a tagok megkapják a részvényeken elért árfolyamnyereséget. Szóba került továbbá az EBRD 10-15%-os tulajdonszerzése is – vagyis láthatóan a minél porlasztottabb tulajdonosi struktúra (←6.9.4) kialakítása volt a cél. 2017 márciusában az MNB-t jogerős bírói döntés kötelezte arra, hogy felfedje az MKB valódi vevőinek nevét, de ezt a bank nem tette meg – inkább a Kúriához fordult felülvizsgálati kérelemmel.

Ez volt az a pillanat, amikor a bank valódi vevői előtérbe léptek. Végül csak kiderült, hogy tényleg tranzit-államosítás történt, és ennek érdekében stróman-üzlet kötött. A bank új külföldi tulajdonosai 2017 áprilisában eladták részvényeiket Matolcsy György, MNB elnök bankár-unokatestvérének Szemerey Tamásnak, illetve Balog Ádámnak, akit Matolcsy küldött az MNB-ből az MKB-ba. Május utolsó napjaiban pedig a METIS Magántőke Alap részvényei kerültek át Mészáros Lőrinc érdekeltségébe.

^a Az első hivatalos tájékoztatás szerint az alap mögött indiai és kínai magánbefektetők állnak. Később kiderült, hogy a tranzakció úgy jöhetett csak létre, hogy az alapnak a felerészti állami tulajdonban álló Gránit Bank adott áthidaló hitelt.

^b A magyar Minerva Zrt. által kezelt Metis Magántőke Alapban a pályázat idején 31 Mrd Ft tőke volt, vagyis Magyarország legnagyobb kockázati tőke-alapja volt az egyik vevő. Az alap tulajdonosi háttéréről semmit sem közöltek a tranzakció bejelentésekor, csak annyit, hogy az Alapnak ez volt a legelső befektetése. A Minerva Zrt. név minden esetre azt sugallta sokak számára, hogy „rokonságban” állhat, az MNB Pallas Athene nevet viselő alapítványával. Valójában ezt az alapkezelő céget 2012-ben hozták létre, de négy éven nem volt üzleti tevékenységes, csak az MKB megvétele előtt pár héttel kezdett aktivizálódni.

^c A Járai Zsigmond nevével fémjelzett nyugdíjpénztár nem először fektetett tőzsdén kívüli bank részvényeibe. 2015. december 30-án 1,4 Mrd Ft-tal ők segítették meg a Gránit Bankba (a 3,1 Mrd-os tőkeemelés maradék 1,7 milliárdját a magyar állam adta). A tranzakció érdekében az Ogy. jogszabályt is módosított, ami lehetővé tette, hogy ne csak nyilvánosan forgalmazott részvényt vásárolhassanak a nyugdíjpénztárak, hanem tőzsdén kívüli bankot is. Lehet, hogy csak véletlen egybeesés, de tény, hogy 2016. március 15-én – vagyis alig két héttel a tranzakció nyilvánosságra kerülése előtt – Járai Zsigmond megkapta a Magyar Érdemrend nagykeresztje kitüntetését.

^d Piaci hírek szerint még két amerikai alap, a J.C Flowers & Co. és a Ripplewood Holdings is pályázott. www.index.hu, 2016. ápr. 7.

Ezek a fejlemények persze visszamenőlegesen több kérdést vetettek fel, mint amire normális válasz lett volna adható. Az Index szakújságírója – például – a következőket vetett fel: „Minek kellett hónapokig azzal bohóckodni, hogy egy titokzatos indiai üzletember Szingapúrból úgy érezte, hogy kell neki egy korábban szétlopott, rosszul működő nagy magyar bank, aminek egyébként például meghagyná a menedzsmentjét. Pláne nem kellett volna özszesen milliárdos tanácsadói díjakat kifizetni olyan nagy cégeknek, mint a J.P. Morgannek, a KPMG-nek vagy épp a DLA Pipernek, ha a legelején is azt mondhatta volna az MNB, hogy ez Orbán és Matolcsy bizalmasainak kell, és kész.”³³⁹

10.18 ÁBRA: AZ MKB TRANZITÁLLAMOSÍTÁSA, AHOGY A HVG LÁTTA

Forrás: [HVG](#), 2017. máj. 4.

Mint 2018 tavaszán kiderült, az MKB még további állami segítséget is igényelt azt követően, hogy a Fidesz holdudvarához köthető, hazai magánbefektetők vették át az irányítást. Az MFB által közvetlenül tulajdonolt MKK Magyar Követeléskezelő Zrt. jelentősnek mondott, de pontos értékét tekintve titokban tartott összegért bukott hitelektől szabadította meg az MKB-t.³⁴⁰

10.5.7.1.3 A Budapest Bank baráti visszavásárlása a General Electric-től

Mind a két fél trükközött. 2014 novemberében sokak számára meglepetés volt, amikor nyilvánosságra került, hogy az GE eladásra kínálta fel magyarországi pénzügyintézetét, az 1995-ben privatizált Budapest Bankot – teljes nevén: a *Budapest Hitel- és Fejlesztési Bank (BB) Zrt.-t* (←6.9.8) -, valamint a hozzá kapcsolódó valamennyi üzleti vállalkozást, így például a Budapest Alapkezelő Zrt.-t, a Budapest Autófinanszírozási Zrt.-t, a Budapest Lízing Zrt.-t és a Bu-

dapest Flotta Zrt.-t. Mint később kiderült, az amerikai cég nem csak a magyar bankját kívánta áruba bocsátani, de hasonló módon járt el több más külföldi leánybankjával is – vagyis ez esetben sem a magyar fél volt a kezdeményező. Szemben az MKB-val, a BB folyamatosan nyereséget termelt, igaz nem annyit, amennyit a GE részvényesei elegendőnek gondoltak volna. Ezért merült fel a konglomerátum pénzügyi vállalkozásainak világméretű leépítése. Az eladásra kínált magyar bankért két érdeklődő volt, a Magyar Állam, illetve a spanyol Banco Santander, amely korábban már vett egy hasonló pénzügyi intézetet a GE-től.

A BB jövőjére vonatkozó döntés december első napjaiban született – az amerikaiak a magyar felet választották. A megajánlott vételárról ekkor még nem szivárgott ki hír. Az első piaci becslések a bank értékét 80-90 Mrd Ft-ra tették, amit még megnövelt a többi kapcsolt vállalkozás értéke. Végül a 2015. június 29-én kifizetett vételár 700 M USD lett (\approx 196 Mrd Ft) vagyis a piaci érték kétszerese, a könyv szerinti érték 1,7-szerese – bár ezeket a számokat hivatalosan sokáig nem erősítették meg. A Budapest Bank egyébként a magyarországi nagybankok közül a legkisebb volt: 2013 végén a mérlegfőösszege 883 Mrd Ft, hitelállománya 550 Mrd Ft, betétállománya pedig 473 Mrd Ft volt a magyar számviteli szabályok szerinti beszámoló alapján.

A 196 Mrd Ft-os vételár 1,7-szeres értékkeltséget jelent a könyv szerinti értékhez képest. Bár nyereségesen működő bankról volt szó, a szintén nyereséges OTP-hez képest drága volt a bankcsoport: a legnagyobb magyar bank részvényei csak 1,1-szeres szorzón forogtak ugyanebben az időben, a régiós átlag is csak 1,5 volt. Ha pedig abból az optimista becslésből indulunk ki, hogy a bank a devizahitelek átváltása miatt megcsappant hitelállománya mellett 10 Mrd Ft körüli éves nyereségre képes, akkor 20-as P/E hányadost figyelembe véve szintén magasnak tűnik a vételár. Az OTP-nél ugyanebben az időben 11,2, a régiós bankoknál átlagosan 14,7 volt.

Mint a december 4-én megjelent kormányrendeletből kiderült, az államadósság növekedésének álcázása miatt a vevő az MFB egyik 100%-ban tulajdonolt leánycége, a *Corvinus Nemzetközi Befektetési Zrt.* lesz, akinek a vásárláshoz szükséges hitelt – kormánygarancia mellett - az MFB fogja előteremtetni.^a Részvényi jogi értelemben a bank felett tulajdonosi kontroll ennek megfelelően a Nemzetgazdasági Minisztériumhoz (és nem az MNV Zrt.-hez) került. A tranzakciót bejelentő Varga Mihály nemzetgazdasági miniszter szerint a kormány az MKB és a Budapest Bank összevonását, majd pedig egy-két éven belül újbóli privatizálását tervezte.³⁴¹

2014/15 fordulóján azután az is kiszivárgott, hogy a Magyar Állam még egy jelentős – és talán kockázatos – szívésséget is vállalt az amerikaiak felé. Tudnivaló ugyanis, hogy az amerikai adószabályok értelmében a vételi (vagyis a privatizáció idején a részvények 60%-áért kifizetett 87 M USD) és az eladáskori ár különbözete után a GE-nek hatalmas adóköteles jövedelme fog keletkezni. Forint alapon számolva ez akár 180-190 Mrd Ft-ot is elérhetett volna. A magyar kormány azonban késznek mutatkozott arra is, hogy a Budapest Bank eszközeit átvéve, 2,1 Mrd Ft-os alaptőkével egy „tükörbank”-ot hoz létre CDM Hitel- és Fejlesztési Bank Zrt. (CDM) néven, s ezzel megmentse az amerikaiakat az otthoni tőkenyereség-adó megfizetése alól.

A két fél az adásvételi szerződést 2015. február 13-án írta alá – lapjelentések szerint konkrét ár megjelölése nélkül. A következő fejlemény az volt, hogy március közepén a kormány „nemzetstratégiai jelentőségű összefonódásnak” minősítette a BB megszerzését, s ezzel kizárta annak lehetőségét, hogy vásárlást, illetve a későbbre tervezett, MKB-val való fúziót a Versenyhivatal megvizsgálja. Ezt követően a CDM bankról hosszú hónapokig nem lehetett hallani, de az tény, hogy még 2014-ben alapított a magyar állam egy ilyen nevű vállalkozást

^a Mint jóval később, 2015 augusztusában egy MNB jelentésből kitűnt, végül a kormányzat nem vállalta, hogy egy ilyen „trükközés” miatt szembe kerüljön az Eurostat-tal. Így a BB megvételét végül is a kormány a nettó államadósság során számolta el.

és éppen a BB székhelyére jegyeztette be.³⁴² 2016 júniusában – miután feladatát teljesítette – megkezdődött a CDM végelszámolása.³⁴³ Hogy mennyi adót sikerült így megtakarítania a GE-nek, arról nem szivárgott ki információ.

A visszavásárlást követő hónapokban a kormány nem nyilatkozott egyértelműen arról, hogy mit kíván tenni a BB-vel, ám később az EBRD-vel kötött megállapodásban megígérte, hogy legkésőbb 2018 végéig el fogja adni. A visszavásárlást bejelentő Varga Mihály nemzetgazdasági miniszter szerint a kormány az MKB és a Budapest Bank összevonását, majd pedig egy-két éven belül újbóli privatizálását tervezte.³⁴⁴ De nem ez történt. Mint láttuk, az MKB-t 2016 közepén külön adták el. A BB viszont megőrizte a korábbi, a GE-től átöröklött menedzsmentjét, és türelmesen várta, hogy tulajdonosa, az MFB, illetve a kormány kitalálja mihez is kezd majd a bankkal.

10.5.7.1.4 Széchenyi Bank: állami tőke-segítség után csőd

A 2009-ben alapított Széchenyi Kereskedelmi Bank tulajdonosa 2010 márciusa óta a magyar magánszemélyek tulajdonában álló T&T Zrt. volt, ami valójában Töröcskei István és családját jelentette. A politikai szövetségesek szintjén, a Fidesz gazdasági holdudvarán belül Töröcskei a Simicska – Nyerges vonalhoz tartozott.³⁴⁵

A cég jogelődjét 2008-ban alapította SPE Bank néven 2 Mrd Ft-os jegyzett tőkével a Kajmán-szigeteken bejegyzett SPCP Hungarian Holdings Ltd. Működését ez a pénzügyi papíron 2009 áprilisában kezdte meg, ám érdemi tevékenységet sohasem folytattak. 2010-ben eredeti tulajdonosa a részvények 100%-át eladta a Töröcskei István és Boros Imre közös tulajdonában álló, dörgicsei székhelyű T&T Ingatlanforgalmazó és Vagyonkezelő Zrt-nek, akik előbb Helikon Bankra, majd alig egy hónapon belül Széchenyi Bankra keresztelték át. A meghirdetett távlati cél az volt, a Széchenyi Bank a nagy nemzetközi bankok versenytársa legyen. Öt éven belül 2 ezer vállalati és 10 ezer egyéni számlát szerettek volna nyitni. A valóságban a bank azonban nem fejlődött, négy év alatt 10 milliárdos nagyságrendben termelte a veszteséget. A tulajdonosok csak fiktív tőkeemelések sorozatával tudták fenntartani a működés formális banki feltételeit is.³⁴⁶

Érdekes epizódja volt ennek a történetnek, hogy a szövetkezeti bankok államosítására vonatkozó (←10.5.2.1) első törvény mégúgy volt megfogalmazva, hogy hatálya kiterjedt a Széchenyi Bankra is. A jogszabály ugyanis minden olyan pénzügyi szervezetet belekényszerített az „integráció”-nak nevezett államosításba, amelynek betéteit 2013. január 1-jén még valamelyik takarékszövetkezeti intézményvédelmi alap védte. Később a fejlesztési miniszter által benyújtott törvénymódosítással - bekerült a törvénybe egy olyan szabály, ami csak Töröcskei István bankjának kedvezett. Ez ugyanis azt mondta ki, hogy az integráció csak a takarékszövetkezetekre, a hitelszövetkezetekre és azokra a bankokra terjed ki, amelyek takarékszövetkezetekből jöttek létre. Mivel a Széchenyi Bank eleve bankként jött létre, nem kellett belépnie az integrációba, a többi banknak és takaréknak viszont benne kell maradnia.³⁴⁷

Egy 2012 decemberében született kormánydöntés alapján 2013. június 21-én a Nemzetgazdasági Minisztérium (azaz a Magyar Állam) tőkeemeléssel 3 Mrd Ft-ért 49%-os tulajdonrészt vásárolt a bankban. Ekkor már nyilvánvaló kellett, hogy legyen: nagy baj van. De semmi sem történt egy évig. Egy évvel később is csak annyi, hogy az állam leváltatta a felső menedzsmentet.^a A bank hivatalos közleményei azonban továbbra is azt állították, hogy jól haladnak a tárgyalások különféle orosz partnerekkel, akik készek tőkeemeléssel rendezni a bank elégtelen tőkemegfelelését – és ebből következően – az állam tulajdonában álló részvé-

^a 2014 januárjában csődbe ment az ugyancsak Töröcskei érdekeltségi körébe tartozó Körmend és Vidéke takarékszövetkezet is.

nyek megvásárlását. Ezek a tervek azonban dugába dőltek – nyilván részben a drámai ütemben romló oroszországi helyzet miatt. Ezért a Magyar Nemzeti Bank 2014. december 5-én visszavonta Töröcskei pénzintézeteinek^a működési engedélyét is, egyúttal elrendelte a végelszámolását is. A cégcsoportnak összesen 4 ezer károsult betétese volt. Őket – első körben – az Országos Betétbiztosítási Alapból (OBA) kellett kártalanítani, maximum 100 ezer € értékhatárig, összesen 21,4 Mrd Ft-tal.³⁴⁸

Ehhez képest meglepetést keltett, hogy december utolsó napjaiban a kormány a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium (KIM) fejezetéből csoportosított át 6 Mrd Ft-ot, amelyből létrehozta a betétesek kártalanítására szolgáló kárenyhítési keretet. Ezt megelőzően Orbán Viktor maga jelentette be, hogy a bank betéteseit az OBA által kifizetett kártalanítási összeg *felül* a bankban fennálló állami tulajdonrész mértékével arányosan, azaz 49%-osan kifizetik. Ez a megoldás nyilvánvalóan ellentétes az EU betétbiztosítási irányelvvel, amelyet éppen 2014 végén ültetett át a kabinet a hazai jogrendbe. Aggályos, hogy épp az állam az, aki a kártalanítási limit emelésével azt sugallja, hogy a tulajdonában lévő hitelintézetekre külön szabályok vonatkoznak.

10.5.7.1.5 Demján Sándor bankja, a Gránit Bank

Az 1985-ben alapított *Általános Vállalkozási Bank* (ÁVB) jogutódáról van szó, amit 1992-ben a német Westdeutsche Landesbank (WestLB) vásárolt meg (←6.9). A bankot 2010 januárjában felvásárolta a Wallis Zrt., aminek égisze alatt Milton Bank Zrt. néven működött tovább.

Alig három hónappal később, 2010. május 7-én Demján Sándor a PSZÁF engedélyével a Magyar Tőketársaság Zrt. nevű cégén keresztül vette meg a bankot és a TriGránit nevű építőipari óriásvállalata után Gránit Bankra keresztelte át. A bank elnöke Bartha Ferenc lett, vezérigazgatója pedig Hegedüs Éva.^b

Demján ezután – több részletben - összesen 20%-nyi részvényt adott el, mígnem 2013. június 20-án a Nemzetgazdasági Minisztérium (vagyis az állam) tőkeemeléssel 2,58 Mrd Ft-ért 49%-nyi tulajdonrészt vásárolt fel. A managementjogok ugyanakkor továbbra is Demján és tulajdonostársai kezében maradtak. 2015 végén – a piaci megfigyelők számára váratlanul – Demján kiszállt a bankból, részvényeit Hegedüs Évának – pontosabban egy, az ő tulajdonában álló cégnek - adta el. Az ehhez szükséges hitelt a már államosított MKB Bank adta.

Ezzel egy időben az állam 1,7 Mrd Ft-nyi, a Fidesz-közeli – de ugyanakkor erős szakszervezeti háttérrel is rendelkező - Pannónia Nyugdíjpénztár pedig 1,4 Mrd Ft-nyi összeggel tőkét emelt. A korábbi szabályozás szerint a Pannónia Nyugdíjpénztár nem szerezhette volna tulajdont a Gránit Bankban, egy 2015. december 17-én hatályba lépett rendeletmódosítás viszont lehetővé teszi, hogy ne csak nyilvánosan forgalmazott részvényt vásárolhassanak a nyugdíjpénztárak, hanem tőzsdén kívüli bankot is. A rendeletmódosítás kifejezetten a Gránit Bankra szabottnak, *Lex Gránit* Banknak tünt minden megfigyelőnek. Ugyancsak kiszállt a bankból Nyúl Sándor is, aki évtizedeken át Demján munkatársa, barátja és üzleti partnere volt. Az ő részvényei Hegedüs Éva gyermekeihez kerültek.

Az ekkor elhangzott ígérek szerint az állam célja a privatizációval a bank tőzsedei bevezetésének segítése volt.

2017 júliusában a kormány váratlanul bejelentette, hogy megkezdte a Gránit Bankban meglévő, állami részesedések értékesítését. A kisebbségi részvénycsomag értékesítése két

^a A Széchenyi Bank mellett a másik két pénzintézet a Széchenyi István Hitelszövetkezet és a Széchenyi Lízing Pénzügyi Szolgáltató Zrt. volt. Ez utóbbit – 2015 nyarán – a Garancsi István érdekeltségébe tartozó Duna Takarékbank (DTB) vette át. [HVG](#), 2015. jún. 6.

^b 2012-ben Bartha öngyilkos lett, de ennek – vélhetően – nem volt köze a bank ügyeihez.

szakaszban, nyilvános értékesítési eljárás keretében fog megtörténni, először 36,5%-ot fognak eladásra kínálni. A részvényeket birtokló NGM-nél arra számítottak, hogy a befektetett 4,3 Mrd Ft-nál jelentősen nagyobb összeggel zárják a tranzakciót.

De végül nem ez történt, 2017 utolsó napjaiban az állami részvényt 4,5 Mrd Ft ellenében a vezérigazgatóhoz, Hegedüs Évához került. Vagyis, itt is tranzitállamosítás történt valójában, az állam pedig csak annyit kapott vissza, amennyit az utolsó körben betett a bankba. A nyilvános, kétfordulós privatizáció nehezen sikerülhetett volna rosszabbul: a kiszállásnál nem volt verseny, csak egy kötelező érvényű ajánlat érkezett, Hegedüs Évának. De valójában ez sem lehetett meglepetés az NGM számára, hiszen tudhatták, hogy Hegedüs Éva – cégén keresztül – olyan elsőbbségi részvényeket birtokol, hogy az ő egyetértése nélkül nem lehetett volna stratégiai döntéseket hozni. Másszóval, a versenyeztetés merő színjáték volt csupán.

10.5.7.1.6 Nem biztos, hogy Orbán elérte célját

Hosszabb távú, nemzetközi összehasonlításban viszont mindenképpen jelentősnek kell mondanunk a magyar bankrendszer tulajdonosi szerkezetében végbement változásokat. Közvetlenül a rendszerváltás után pár év alatt olyan helyzet alakult ki, hogy Magyarországon volt a legmagasabb a külföldi tulajdonú bankok aránya. 2014-re ez megváltozott. A poszt-szocialista országok közül egyedül Szlovéniában alacsonyabb ez a hányad – az összes többi poszt-szocialista EU országban a külföldi tulajdonú bankok aránya nagyobb, mint Magyarországon.^a

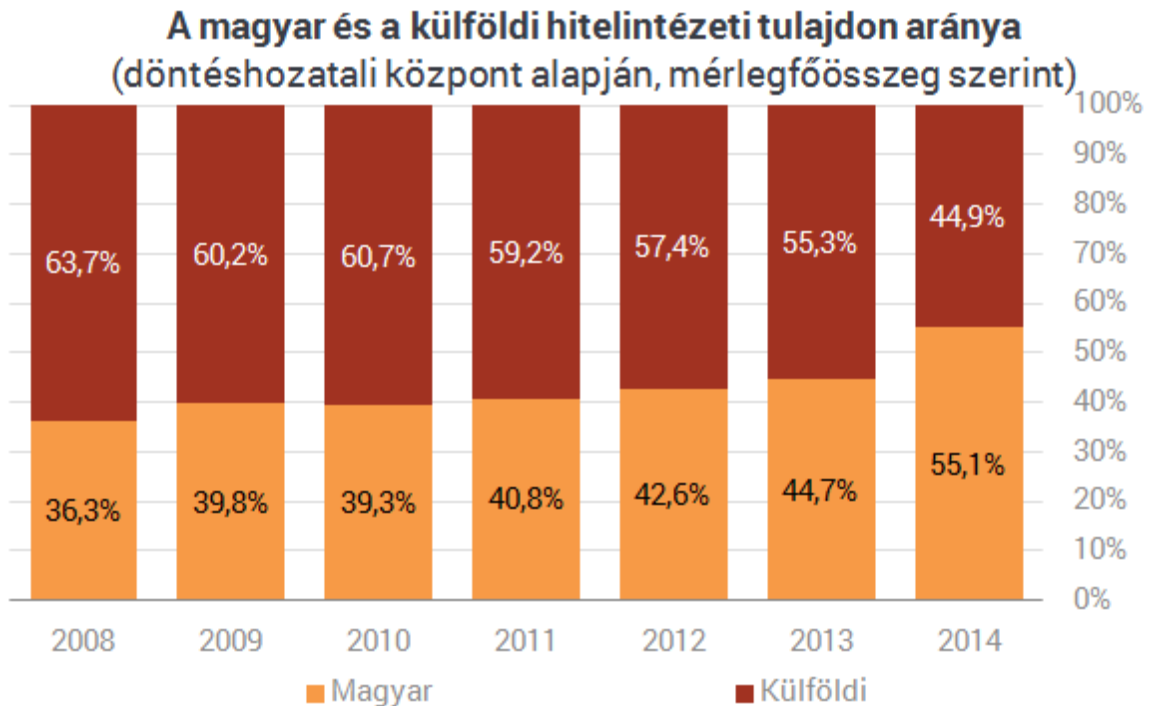
A 2007/2008 fordulóján kirobban nemzetközi pénzügyi válság alaposan átrendezte a magyar bankszektor is. Nyolc év alatt több mint 20 magyar bank cserélt gazdát. Ám a 10 legnagyobb szereplő ugyanaz maradt, mint a válság elején. Piaci koncentráció sem történt, mert a nagyok viszonylag sokat veszítettek piaci részesedésükből. A 10 legnagyobb szereplő mérlegfőösszege 2008 végén még 76,1% volt, 2014 végén már csak 70,6%. A banki alkalmazottak száma 2008 és 2014 között 34 500 főről 30 ezerre csökkent, a bankfiókok száma 1700-ról 1400-ra esett vissza.

Két nagy pénzintézet, az MKB és a Budapest Bank megvásárlásával valószínűleg befejeződött a magyar állam tulajdonosi terjeszkedése a hazai bankszektorban. Hogy teljesült-e Orbán Viktor célja – vagyis, hogy a bankszektor több mint 50%-a magyar kézben legyen, az a számbavétel módjától függ. Mint a 10.23 ábra „A” blokkja mutatja, mérlegfőösszeg alapján már 2014 végén ez volt a helyzet. Ugyanakkor a B blokk, amely jegyzettőke alapon veszi számba a magyarországi bankokat, még mindig külföldi többséget mutatott.

^a Ez az állítás – természetesen – csak úgy és addig igaz, ha az OTP-t fenntartás nélkül magyar tulajdonú banknak tekintjük.

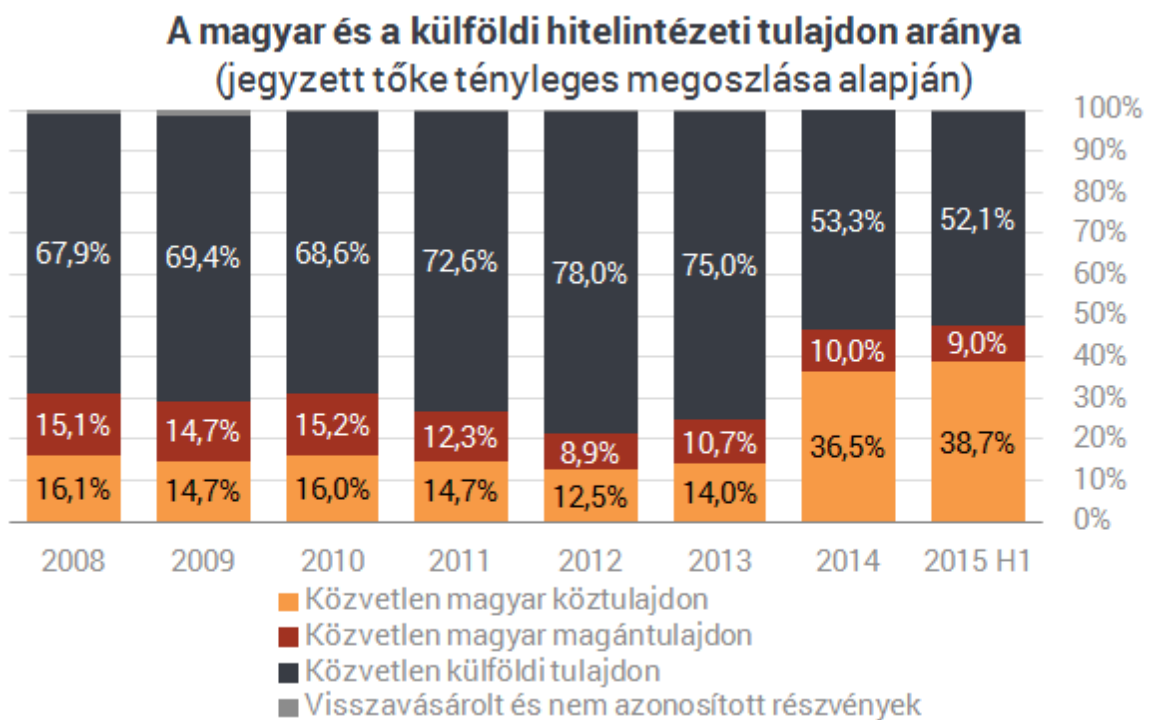
10.19 ÁBRA: A KÜLFÖLDI ÉS A HAZAI TULAJDON ARÁNYA A BANKSZÉKTORBAN, 2008-2014

A)

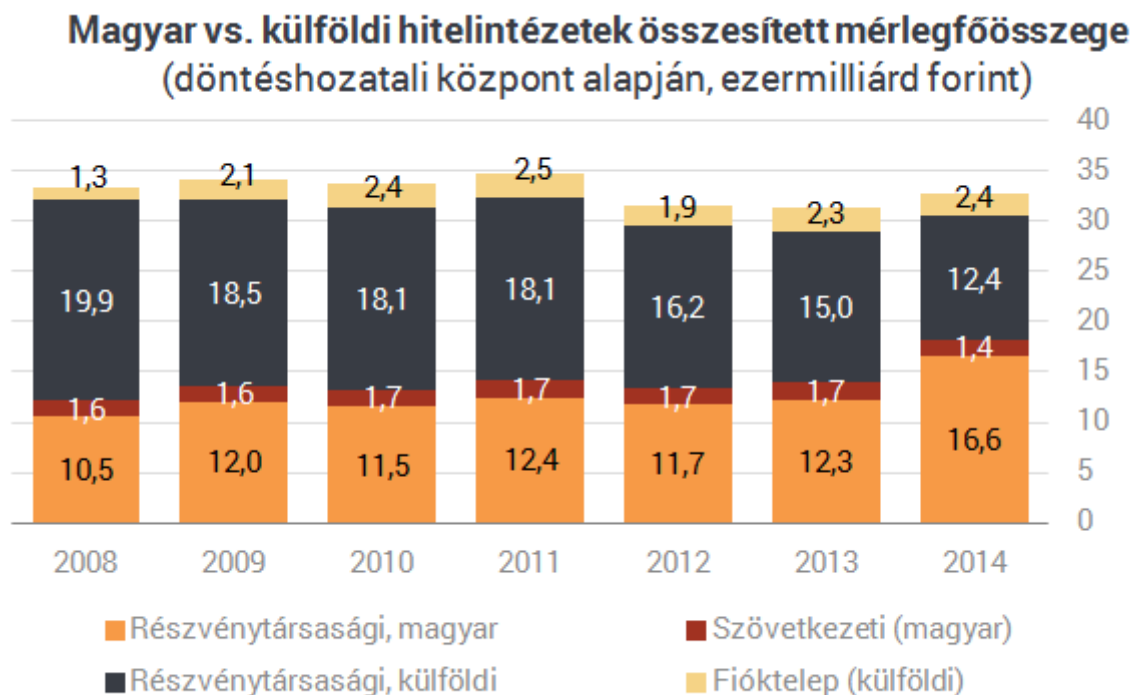
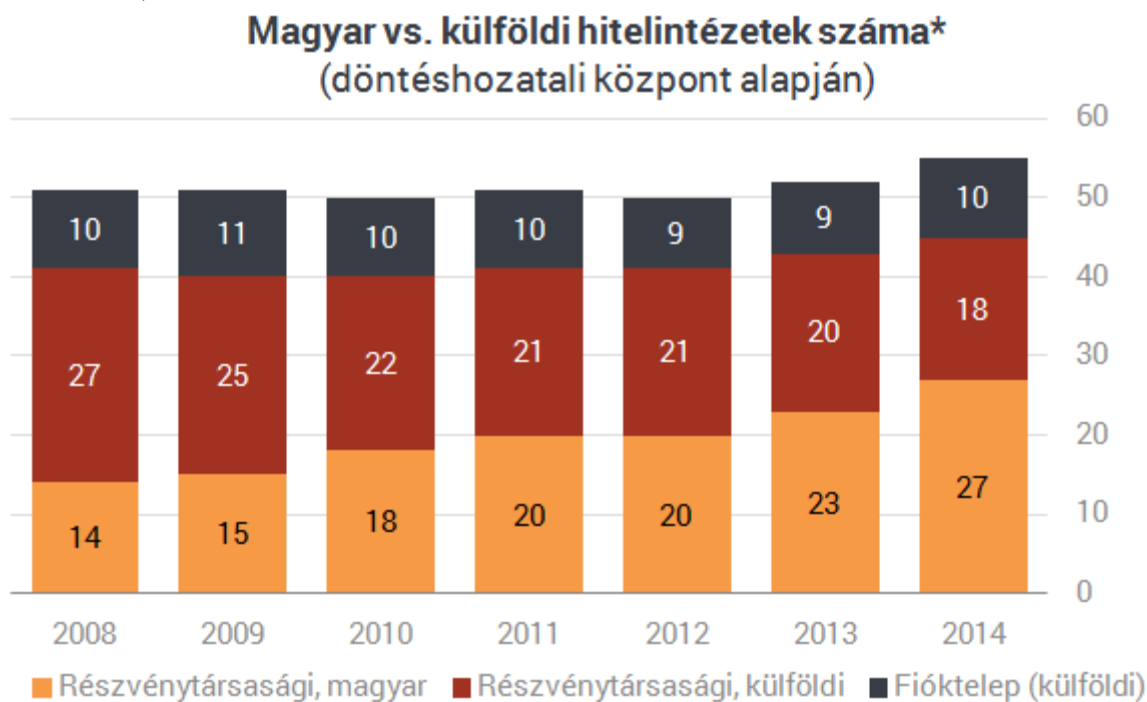

Forrás: Portfolio-gyűjtés

B)

Forrás: MNB, Portfolio

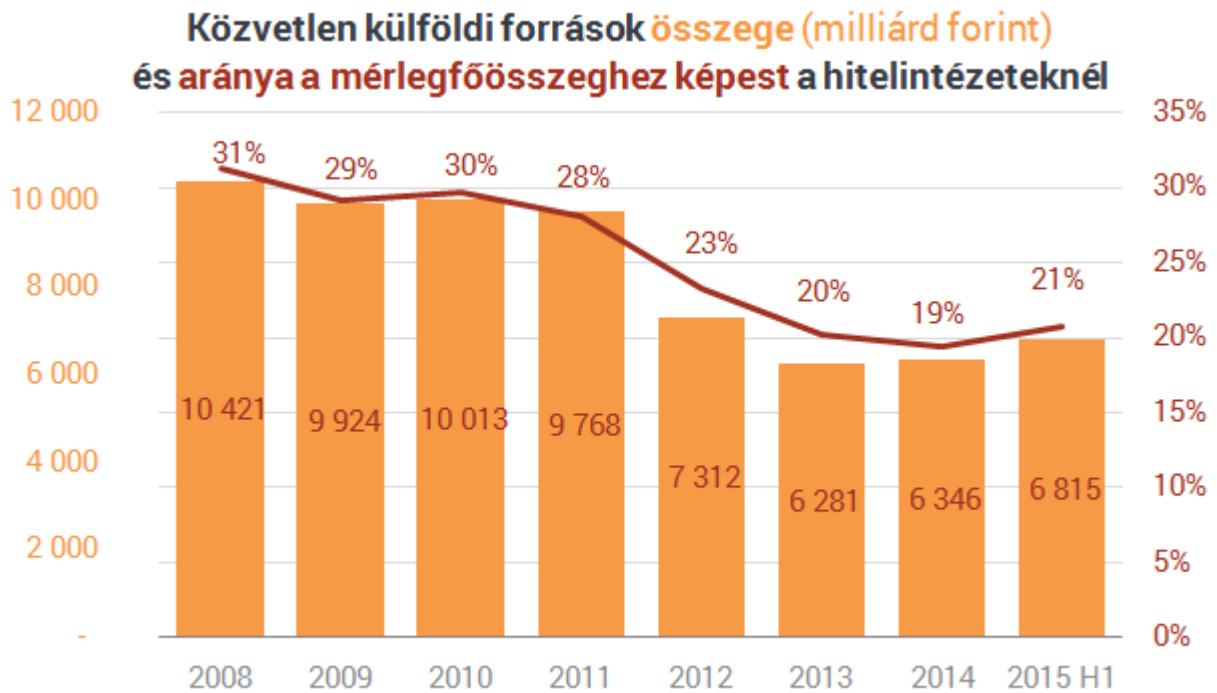
10.20 ÁBRA: A HAZAI ÉS A KÜLFÖLDI BANKOK MÉRLEGFŐÖSSZEGE A VISSZAÁLLAMOSÍTÁSI KAMPÁNY EREDMÉNYEKÉPPEN, 2008-2014**10.21 ÁBRA: A HAZAI ÉS A KÜLFÖLDI BANKOK SZÁMA A VISSZAÁLLAMOSÍTÁSI KAMPÁNY EREDMÉNYEKÉPPEN, 2008-2014**

* a nagy számú szövetkezeti hitelintézetek nélkül

Megjegyzés: A hazai takarékszövetkezeteket egy intézménynek számítva.

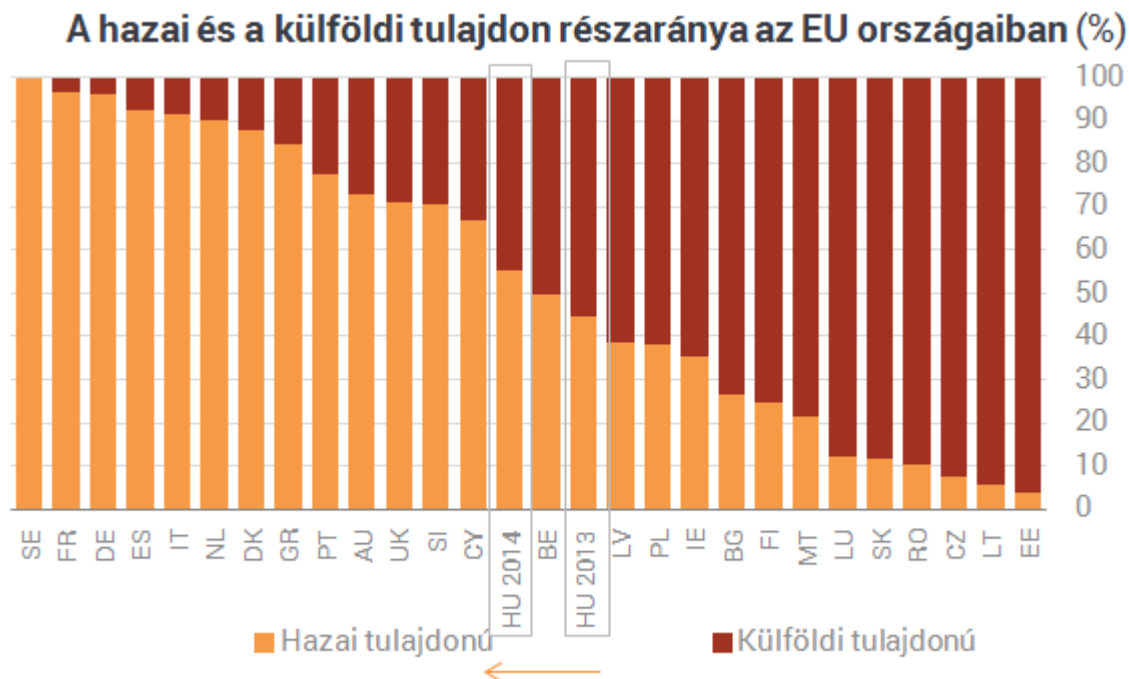
A külföldiek szerepvállalása természetesen nemcsak tulajdonosként értékelendő, fontos a finanszírozói szerepük is. Az MNB adatai szerint ebben nagy volt a visszaesés: míg a válság elején 10 421 Mrd Ft közvetlen külföldi forrás volt a magyar bankszektorban, 2014 végére ez 35%-kal csökkent.

10.22 ÁBRA: A KÜLFÖLDI FORRÁSOK SZEREPE A BANKSEKTORBAN, 2008-2014

Forrás: MNB, Portfolio

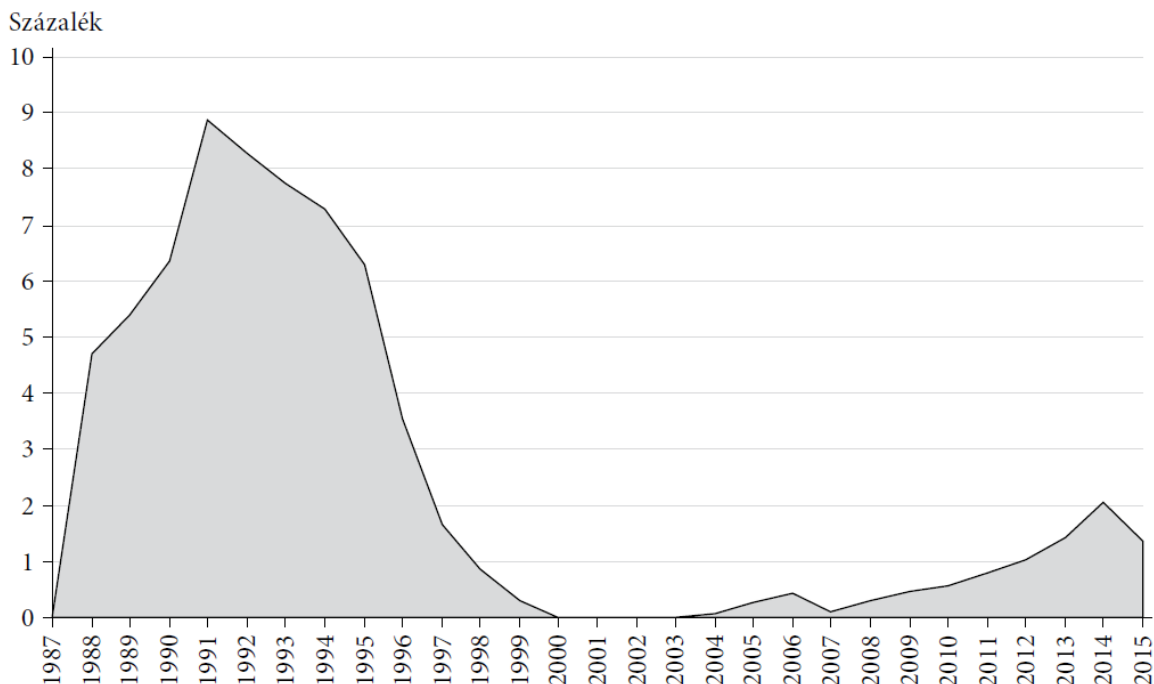
10.23 ÁBRA: A HAZAI ÉS A KÜLFÖLDI TULAJDONÚ BANKOK RÉSZARÁNYA AZ EU TAGORSZÁGAIBAN, 2014

Forrás: MNB, Portfolio

Miután a fenti táblázat nem tartalmazza a pénzügyi vállalkozások – közöttük a bankok – adatait, szükséges külön is megmutatni, hogy a visszaállamosítási hullám miként érintette a tulajdoni arányokat a bankszektorban.

10.24 ÁBRA: SZŰK TULAJDONOSI HÁTTERŰ, BELFÖLDI MAGÁNBANKOK PIACI SÚLYA, 1988 – 2015

Megjegyzés: FHB csoport nélkül.

Forrás: Király (2016).

10.5.8 A MAL államosítása – kétszer egymás után

2010. október 4-én nemzetközi viszonylatban is példátlanul súlyos baleset történt a 90-es évek közepén privatizált (←3.6.3.1), egykori *HUNGALU* cég egyik leányvállalatánál, a Magyar Alumínium Termelő és Kereskedelmi Zrt. (MAL) devecseri vörösiszap tározójában. A tározó gátjának átszakadása miatt 6-700 ezer m³ mérgező folyadék árasztott el három falut, közel 800 ha területet. A baleset közvetlenül 8 ember halálát okozta, két ember a későbbiekben hunyt el, a sérültek száma 123 fő volt. Több mint 700 embert azonnal ki kellett telepíteni otthonából.

Egy nappal később a 2. Orbán kormány – meg sem várva a felelősség megállapítására indított szakértői vizsgálatok eredményét - a balesetért a tulajdonosokat hibáztatta és rendeleti úton a céget a „Magyar Állam felügyelete alá vonta”.^a Szűk egy héttel később ezt a kormányrendeletet – formai hibák miatt - módosítani kellett. Pontosabban szólva az Országgyűlésnek előbb a honvédelmi törvény módosításával (*lex MAL*) kellett felhatalmazást adni a kormánynak egy efféle vészhelyzetben való államosítási eljárásra. Ez október 11-én meg is történt. Ezt követően - október 12-i dátummal - a kormány két éves időtartamra kormánybiztost nevezett ki a MAL irányítására.³⁴⁹ 2010-től egy országgyűlési bizottság is vizsgálta a történetet.³⁵⁰

^a „Nem ismerünk olyan okot, hogy természeti okai lettek volna a katasztrófának. Emberi mulasztás történt.” – jelentette ki Orbán Viktor miniszterelnök. <http://inforadio.hu/hir/belfold/orban-viktor-emberi-hiba-okozhatta-a-vorosizsap-katasztrofat-384112>

Pár héttel később a cég tulajdonosai – Tolnay Lajos, Bakonyi Árpád és Petrusz Béla – a belügyminiszterhez írt levelükben jelezték, hogy készek elfogadni a tulajdonosváltást. Ennek ellenére a cég *de jure* államosítása végül is nem történt meg.³⁵¹ Mint arra jogászi körökben azonnal rámutattak, az Országgyűlés példátlanul laza feltételeket állapított meg az államosítás feltételeként, amikor módot adott a mindenkori kormánynak arra, hogy rendeleti úton állami felügyelet alá vonjon bármilyen gazdálkodó szervezetet. A vonatkozó törvényt egy magánszemély három napon belül megtámadta az Alkotmánybíróság előtt. Ezzel a beadvánnyal ugyan az AB soha nem foglalkozott – már csak azért sem, mert hamar okafogyottá vált. 2011. július 1-én a Magyar Állam megszüntette a MAL feletti állami felügyeletet. De ettől még nem múlt el a MAL számára az államosítás veszélye. 2011 szeptemberében a területileg illetékes zöld hatóság a hulladékgazdálkodás rendjének megsértése miatt, azután rendkívüli vízszennyezési és természetvédelmi bírság jogcímén, összesen 137 Mrd Ft-nyi bírságot mért ki a vállalatra, ami – függetlenül a döntés jogszerűségétől^a - nyilvánvalóan kifizethetetlenül nagy összeg volt. Ebből per lett, amit végül a MAL nyert meg, tehát nem kellett fizetnie.³⁵²

A katasztrófát megelőzően a MAL éves szinten mintegy 40 Mrd Ft-os forgalmat bonyolított le, főként exportra termelt, több mint 1000 embernek adott itthon munkát, s további 500-nak külföldön. A cég európai szinten mért piaci részesedése 13% volt – ezzel kevés magyar iparvállalat büszkélkedhetett. A katasztrófa után a cég pénzügyi helyzete megroppant, és veszélybe került a szomszédos *Bakonyi Erőmű* (←6.5.6) jövője is. A MAL ugyanis 1,5 Mrd Ft-os adósságot halmozott fel energia-szállítójával szemben, s ez felvetette azt a megfontolást is, hogy a Magyar Állam mindkét céget államosítsa vissza. Ez persze azt is jelentette volna, hogy a Magyar Államra száll vissza mindazon kártérítési követelés és 135 Mrd Ft-os bírság is, amelyet magánszemélyek, illetve különféle kormányzati apparátusok a MAL-ra kiróttak, illetve a MAL-on követeltek.

De nem ez történt, hanem az, hogy az állam a céget 2012 őszén stratégiaileg kiemelt jelentőségű gazdálkodó szervezetnek nyilvánította. Amikor pedig 2013 tavaszán a bíróság elrendelte a MAL felszámolását, az állami vagyonfelügyelő, a Nemzeti Reorganizációs Nonprofit Kft. ezen a jogcímen vette át a társaság irányítását.³⁵³ 2013. április 23-án 5 M Ft jegyzett tőkével megalakult a *Nemzeti-MAL-A-Alumíniumtermelő Zrt.* (MAL-A Zrt.), amely egy időre átvette a felszámolás alatt álló MAL Zrt. irányítását. Végeredményben tehát itt sem történt *de jure* államosítás, az állam felszámolás útján jutott a korábban államosított magáncéghez. Az eredeti terv, amelyet születésekor Hegmanné Nemes Sára vagyonpolitikai államtitkár képviselt, az volt, hogy az új állami cég fogja átvenni a MAL eszközeit, de miután Hegmanné megbukott és 2014-ben már kimaradt az új kormányból, a koncepció lekerült napirendről. A MAL-A Zrt. továbbra is létezett, de semmit sem csinált.³⁵⁴

Jó másfél évvel később, egy újonnan bejegyzett veszprémi vállalkozás, az IC Profil Kft. 2014 novemberében eredményesen pályázott a felszámolónál a MAL ajkai gyártóbázis egy részére, az Aulfémet pedig a győri Lendinvest Kft. vásárolta meg. Így végeredményben a magyar alumíniumipar utolsó megmaradt jelentős vállalkozásának egyes részei **ismét magántulajdonba került.** Hogy milyen hosszú időre, azt nem lehet tudni, egyes vélemények szerint csak átmeneti időről van szó, mert az IC Profil mögött álló végső tulajdonosoknak nincs szük-

^a Az alapvető jogi dilemmát az okozta, hogy a büntetés kiszabásakor még nem állt rendelkezésre olyan, bíróság által is elfogadott szakvélemény, amely egyértelműen megállapította volna a MAL tulajdonosainak felelősségét a baleset bekövetkeztében. A MAL Zrt., mint vállalkozás, felelősségét egy közbenső bírósági ítélet – első fokon – 2012 őszén állapította meg. Ezt megelőzően pár héttel kezdődött a MAL 15 vezetője elleni büntetőper is. A kártérítési per kapcsán a Kúria 2014 februárjában kimondta, hogy a baleset elsődlegesen az iszaptározó építési hibái okozták, és csak másodlagosan felelősen a MAL karbantartással kapcsolatos mulasztásai [NSZ, 2014. febr. 13. szept. 16. és 24.]. A 137 Mrd Ft-os bírság végrehajtását a Veszprémi Törvényszék már 2012-ben felfüggesztette, 2015 végén pedig az egész döntést – jogerősen – hatályon kívül helyezte, és elrendelte, hogy új eljárásban kell döntenie a bírság mértékéről. HVG, 2015. dec. 5. A MAL jogi képviselőjének álláspontját ld. http://jogasz.blog.hu/2015/11/27/eszmeletlen_birsag

ségük a MAL kapacitásaira – még akkor sem, ha olcsón jutottak hozzá.^a Annyit a sajtó kiderített, hogy az új tulajdonosok az egykori Hungalu háza táján kezdték pályafutásukat.³⁵⁵ A MAL más vagyonelemeit – például a vörösiszap tározókat – még 2016 elején is sikertelenül próbálta meg értékesíteni a felszámoló.

10.25 ÁBRA: A MAL VÖRÖSISZAPKATASZTRÓFÁJA, 2010. OKTÓBER 4-ÉN

Utólagos elszámolások szerint a MAL katasztrófája utáni helyreállításra a Magyar Állam 38 Mrd Ft-ot költött. Az első elképzelések szerint ebből az EU utólag elvállalt volna egy bizonyos hányadot, de erre végül nem került sor, mert Brüsszel álláspontja szerint ilyen esetekben a „szennyező fizet” elvet kell érvényesíteni.

A büntetőjogi felelősséget vizsgáló Veszprémi Törvényszék 2016 januárjában – első fokon, bűncselekmény hiányában – mindenkit felmentett a 15 vádlottas perben. A vádlottak között volt a gyár igazgatója is, meg az egyik gátőr is. A bíróság 248 napon át tárgyalta ezt a rendkívül bonyolult ügyet, ebből 123 napot szánt a szakértők meghallgatására. Ennek alapján a bíró azt állapította meg, hogy a katasztrófát valójában még a 90-es években elkövetett tervezési hibák okozták, és nem a MAL Zrt.-nél 2010-ben dolgozók gondatlansága. Hibát követtek el továbbá az engedélyező és ellenőrző állami hatóságok is, de az evvel kapcsolatba hozható személyek büntetőjogi felelősségre vonása elévülés miatt elvileg sem lehetséges. Mindettől függetlenül a kártérítési perek folytatódhatnak és folytatódtak is. 2017 elején azonban a másodfokon ítélező bíróság az elsőfokú ítéletet megsemmisítette és mindent visszautalt az első fokra.

^a 500 munkahely ezzel megmenekült, a vételár azonban töredéke volt a 17 Mrd Ft-os irányárnak. HVG, 2015. febr. 28.

10.5.9 Rába: visszaállamosítás előzmények nélkül

A közvélemény számára teljességgel váratlan fejlemény volt, amikor 2011 novemberében a 2. Orbán-kormány döntése alapján az MNV Zrt. nyilvános vételi ajánlatot tett a 13,4 Mrd Ft jegyzett tőkéjű, tőzsdei vállalat, az 1896-ban alapított *Rába Járműipari Holding Nyrt.* összes részvényének megvásárlására.

Persze, utólag visszagondolva az egykori szocialista ipar fellegetvárának számító, győri Magyar Vagon- és Gépgyár^a 1997-es privatizációjára, talán nem is kellett volna annyira meglepődni senkinek. Annak idején, a Rabobank által szervezett, kombinált tőzsdei értékesítés során a céget sikerült úgy eladni néhány „szakmai”, illetve pénzügyi befektetői csoportnak, majd a hazai tőzsdére is bevezetni, hogy közben a menedzsment megtarthatta irányító szerepét, sőt maga is résztulajdonossá vált. Ez az állapot egészen 2011-ig fennállt. A cég elnöke-vezérigazgatója még ekkor is az a Pintér István volt, aki 1980-óta volt a Rába alkalmazottja, és már 1997-ben is tagja volt a cég felső vezetésének.

A fentebbi bekezdésben több ok is volt az idézőjel használatára. Egyrészt az történt, hogy a cég felső vezetői által létrehozott kft. elfogadta az ÁPV Rt.-vel, hogy ők is szakmai befektetők – ilyenre korábban soha nem volt példa (←6.1.2). Másrészt szakmai befektetőként regisztráltatta magát az ugyancsak győri *Graboplast*^b is – jól lehet nyilvánvaló volt mindenkinek számára, hogy valójában csak arról van szó, hogy a szomszéd vár menedzsmentje szívességet tett a Rába vezetőinek. A cél ugyanis az volt, hogy minél inkább porlasztott legyen a tulajdonosi struktúra, ezért bevezették az ún. 10%-os szabályt is – vagyis azt, hogy egyetlen tulajdonos sem rendelkezhet ennél nagyobb szavazati aránnyal. Ez a döntés pillanatában egy közvetlen célt is szolgált, a dél-koreai Daewoo-cég távortartását. A koreaiak ugyanis, mint valódi szakmai befektetők, akkoriban nagyon szerették volna megvetni a lábukat Közép-Európában. A tulajdonosi struktúra porlasztásába még besegített Horn Gyula is. A miniszterelnök győri látogatása során maga ígérte meg a dolgozóknak, hogy a szokásosnál is nagyobb kedvezményeken felül még arra is lehetőséget kapnak, hogy kárpótlási jeggyel fizetve vásároljanak Rába-részvényeket.

Az ilyen módon kombinált tranzakció lehetővé tette, hogy a részvény értékesítési árát – az OTC piacokon beállt árázashoz képest is - hihetetlenül alacsonyan állapítsák meg (1475 Ft). Így nemcsak a túljegyzés volt biztosított - aminek eredményeképpen a kisbefektetők csak minimális mennyiségű papírhoz jutottak -, de az azonnali áremelkedés is. Az 1997. november végi nyilvános kibocsátás három napja alatt ismét feléledt a bér-sorbanállás intézménye, és kisebb botrány is lett az ügyből. Minden esetre az új tulajdonosok néhány nap alatt közel 5 Mrd Ft nyereséget realizáltak. A felemelt alaptőke 62%-át értékesítő ÁPV Rt.-nek a tranzakcióból 57 M USD (≈11,7 Mrd Ft) bevétel jutott, ami Korányi (1998) szavait kölcsön véve „arcpírtóan csekély összeg” volt.³⁵⁶

A vételi ajánlat megtetelekor az MNV Zrt.-nek kb. 17%-nyi tulajdoni hányada volt a cégben – ez a magánnyugdíj-pénztári vagyon államosítása során került újra vissza állami tulajdonba. Ezen túlmenően az *MFB* egyik leánybankja, az *MFB Invest* is rendelkezett részvé-

^a A cég 1992. január 1-én alakult társasággá, ekkor vette fel a Rába nevet.

^b Ezt a céget 1905-ben Grab Miksa és fiai alapították – innen a név. Az 1948-as államosítás után a vállalat *Pamutszövő- és Műbörgyár* néven működött tovább. A Graboplast nevet 1969-ben vették fel. A céget – a spontán privatizációból ismert „megkettőzési” technika segítségével – 1990-ben a menedzsment privatizálta, a vezérigazgató, Jancsó Péter vezetésével. Az ily módon privatizált céget 1994 júniusában – vagyis nem sokkal a választások után – bevezették a BÉT-re is. Ettől függetlenül a cég még 2011 végén is *de facto* Jancsó és munkatársai tulajdonában volt. Korányi (2000) 73-75. o.

nyekkel. Papíron, a részvények 65%-a forgott szabadon a tőzsdén, de nem kétséges, hogy alapján véve a menedzsment irányította a tőzsdei forgalmat is.^a

A 2011-es visszaállamosítási döntés nyilvános bejelentése úgy szólt, hogy az állam 815 Ft/részvény áron tett vételi ajánlatot és 10 Mrd Ft-ot különített el a tranzakcióra. Ez kb. 30%-kal volt a megelőző hetek-hónapok tőzsdei átlagára felett. Több fontos körülményről azonban nem szólt a bejelentés.³⁵⁷

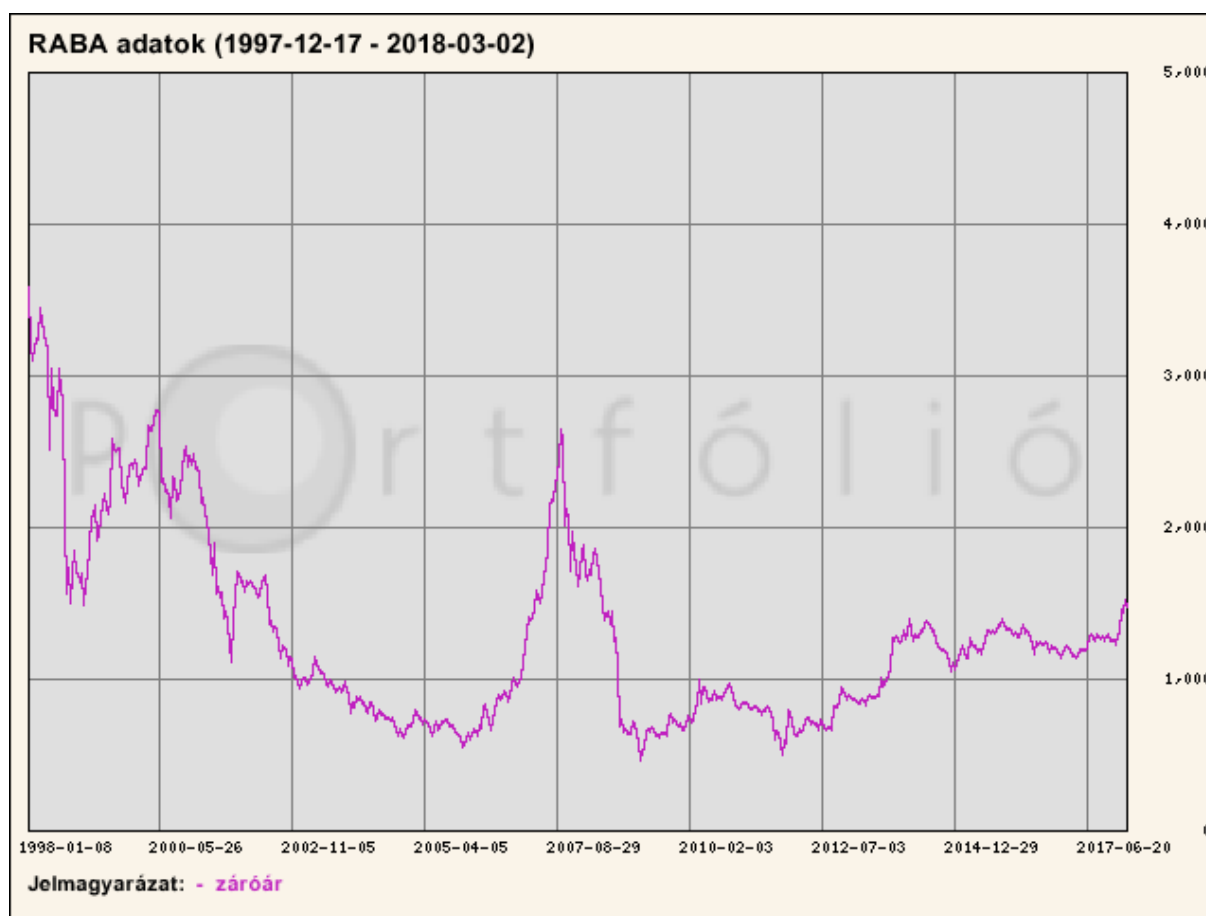
1. A cég árbevétele a megelőző években 2/3-ára zsugorodott, folyamatosan csökkent a létszám (←1.4 ábra), az utolsó hat évből négyben nem volt nyereség, és nem sok jóval kecsgettettek a vállalat export-piacai a közeli jövőre nézve sem. A társaság nettó hitelállománya az első félév végén több mint 11 Mrd Ft volt. Ennek több mint 80%-a devizában (nagyobb részben euróban, kisebb részben dollárban) denominált.
2. Amúgy, a látszatra túlzottan is gálánsnak tűnő ajánlat pontosan megfelelt a tőkepiaci szabályoknak. A tranzakciót lebonyolító tanácsadó cég – a Fidesz-közeli Equilor Befektetési Zrt. – nem tehetett más, mint hogy úgy határozza meg a minimális árat, hogy az nem kevesebb, mint az ugyanezen vevő által, korábban – 180 napon belül - kifizetett, legmagasabb ajánlat. Ez tehát az árulkodó jel, amely nagymértékben azt valószínűsíti, hogy a visszaállamosítási tranzakció előkészítése hónapokkal korábban kezdődött, és egyik célja a busás haszonnal történő *exit* biztosítása a cég tulajdonos-menedzsmentje számára.^b
3. Vajon milyen távolabbi, makrogazdasági célok lebegtek a kormány szeme előtt? Egy későbbi nyilatkozat fényében az valószínűsíthető, hogy a kormány a hazai autóbuszgyártás felélesztését tervezte.^c
4. Másfelől, a piac ismerői azt is valószínűsítették, hogy a kormány Széles Gábornak kívánt nagy szívességet tenni, mert végeredményben az ő tulajdonában álló, a leépítések után szinte csak papíron létező *Ikarus* lesz a Rába következő tulajdonosa, és a céget kivezetik a BÉT-ről.^d Ezek a tervek azonban – ha egyáltalán voltak ilyenek – 2015 közepéig nem valósult meg.

^a Rejtély, hogy a tőzsdei bevezetés pillanatában 10,85%-ot megvásárló malajziai DRB Hicom Group-ot milyen szándékok vezették, és még inkább rejtélyes, hogy a maláj befektetők miért tartották meg ezt a részvényt egészen a visszaállamosítás időpontjáig.

^b Az MNV tájékoztatása szerint az MFB Invest – amely közvetett módon szintén a Magyar Állam tulajdonában van - összesen 91.464 darab Rába részvényt vett ebben az időszakban, s ezek legmagasabb ára volt a részvényenkénti 815 forint.

^c Az ún. *Nemzeti autóbuszprogram* létezéséről Schváb Zoltán, a 2. Orbán-kormány fejlesztési ügyekben illetékes helyettes államtitkára tett említést egy 2012 szeptemberében tartott konferencián. [HVG](#), 2012. okt. 27.

^d Egyébként a tőzsdén szabadon forgó részvények megvásárlására 2007-ben – a 2011-eshez képest sokkal kedvezőbb piaci helyzetben – több, egymással is vetélkedő pénzügyi befektetői csoport (Trigon Capital, Pintér Zoltán, Korányi Tamás) is tett kísérletet, azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy a kontrollhoz szükséges pakett megszerzése után a Rábát egy szakmai befektetőnek értékesítik. [NSZ](#), 2011. nov. 8. [Figyelő](#), 2008. jan. 24.

10.26 ÁBRA: A RÁBA RÉSZVÉNYEK TŐZSDEI ÁRFOLYAMA, 1997 – 2018**10.27 ÁBRA: A RÁBA HOLDING FŐBB PÉNZÜGYI ADATAI A VISSZAÁLLAMOSÍTÁS ELŐTT, 2006-2010**

	2006	2007	2008	2009	2010
FŐBB SZÁMADATOK					
Nettó árbevétel (M HUF)	51 256	58 218	58 683	33 923	35 777
Adózás utáni eredmény (M HUF)	2 269	1 414	-5 098	-701	-859
Egy részvényre jutó nettó eredmény (HUF)	177	110	-397	-56	-68
Egy részvényre jutó osztalék (HUF)	0	0	0	0	0
Mérlegfőösszeg (M HUF)	42 061	42 506	41 045	32 423	32 042
ÜZLETI TEVÉKENYSÉG EREDMÉNYE					
Nettó árbevétel (M HUF)	51 256	58 218	58 683	33 923	35 777
Értékesítés közvetlen önköltsége (M HUF)	38 729	46 028	46 941	26 848	28 031
Adózás előtti eredmény (M HUF)	3 672	1 919	-5 423	136	274
Adórata	38,2	26,3	6,0	616,1	414,1
Adózás utáni eredmény (M HUF)	2 269	1 414	-5 098	-701	-859
Árbevétel-arányos adózás előtti eredmény	7,2%	3,3%	-9,2%	0,4%	0,8%
Beruházások (M HUF)	2 755	3 038	3 338	1 886	1 037
PÉNZÜGYI HELYZET					
Forgóeszközök (M HUF)	23 490	23 146	21 079	14 635	16 695
Rövid lejáratú kötelezettségek (M HUF)	18 572	17 002	21 804	13 885	13 845
Hosszú lejáratú kötelezettségek (M HUF)	8 066	8 607	7 742	7 792	8 138
Saját tőke (M HUF)	15 423	16 896	11 500	10 746	10 059
Sajáttőke-arányos nyereség (ROE)	14,7%	8,4%	-44,3%	-6,5%	-8,5%

Forrás: Rába Nyrt. honlapja.

A nyilvános vételi ajánlat során az állam – nettó módon számítva – 6,3 Mrd Ft-ot fizetett különféle magánbefektetőknek. Figyelembe véve, hogy a nyugdíjvagyon államosítása során is az állam ölébe hullott egy nagy halom részvény, összesen 73,84%-os tulajdoni arányt és a 75%+1 szavazatnyi minősített szavazati többséget szerzett az MNV Zrt. a Rábában. Az ügylet véglegesítéséhez még szükség volt az EU jóváhagyására is. Sőt, 2012 első napjaiban kiderült, hogy egy Rába-részvényes bírósághoz fordult, és azt kérte, hogy a társaság részvényeire tett MNV Zrt. ajánlatot függeszék fel. A kisorészvényes szerint ugyanis a megajánlott ár alacsonyabb volt, mint a törvényi minimum.³⁵⁸ Ezt követően nem volt érdemi hír arról, hogy az állam vagy az MNV Zrt. bármit is tervezne a Rábával, a cég továbbra is a Pintér István vezette menedzsment stratégiája mentén működött még 2015-ben is.³⁵⁹ Tegyük hozzá: javuló eredményekkel.

10.5.10 A Főváros is beszállt a visszaállamosításba

A Fidesz 2010 táján megkezdett visszaállamosítási kampányából a Főváros sem maradt ki. Tarlós István, a párt főpolgármester jelöltje, már az önkormányzati választások előtt egyértelművé tette, hogy ez lesz programjának az egyik legfontosabb eleme.

A budapesti Vízművek visszaállamosítása. 2006 végén az MSZP fővárosi frakciójának kezdeményezésére, Demszky Gábor SZDSZ-es főpolgármester ellenkezése ellenére a Fővárosi Közgyűlés kezdeményezte az 1997-es privatizációs ügylet újratárgyalását. Ez azonban – elsősorban a külföldiek ellenérdekeltsége miatt – igen lassan haladt.

A 2011-es választások után a szándék megmaradt, az eszközök durvultak. 2011 őszén Tarlós István meglehetősen nyilvánvaló politikai szándékkal átadta a Fővárosi Főügyészségnek a *Vízművek* és a *Csatornázási Művek* privatizációs dokumentációját. S láss csodát: az iratok áttanulmányozása során bűncselekmény gyanújára utaló adatok merültek fel, ezért hűtlen kezelés gyanúja miatt a Nemzeti Nyomozó Iroda (NNI) gazdaságvédelmi főosztálya nyomozást indított ismeretlen tettes ellen a 14 évvel korábban történt tranzakciók ügyében.³⁶⁰ Ezzel párhuzamosan Tarlós tárgyalást kezdeményezett a francia befektetőkkel a vízművek visszavásárlásról. Az ajánlat meglehetősen nyomott árat tartalmazott: a privatizációs vételár 1/3-ának megfelelő összeget ajánlott Tarlós.³⁶¹

2012 elején a Főváros újabb kifogással állt elő. Azt állította, hogy a Vízműveket működtető Hungáriavíz Zrt. francia-német irányítás alatt álló menedzsmentje nem gondoskodott kellően a tűzoltáshoz használt 32 ezer fővárosi tűzcsap folyamatos karbantartásáról, s ez olyan súlyos szerződés-szegés, aminek alapján az egész szerződés felbontható. A vádra persze válasz is született. A Vízművek szerint csak a csapok 7,8%-a volt működésképtelen, míg további 18%-nál kisebb hibákat észleltek – de a hibák felderítése után ezeket is kijavították. Nagy kérdés, hogy ezen kifogás alapján fel lehet-e jogszerűen bontani a privatizációs szerződést. Minden esetre februárban Tarlós felhatalmazást kért és kapott a fővárosi közgyűléstől a szindikátusi és menedzsment-szerződések felmondására.³⁶²

Végül nem ez történt. A fővárosi önkormányzat úgy egyezett meg a külföldi befektetőkkel, hogy 10 évvel a határidő lejárta előtt, 2012 folyamán 12 Mrd Ft-ért vásárolja vissza a Fővárosi Vízművek 1997-ben átadott 25%-os részvénycsomagját, továbbá átvállalja cég 2,5 Mrd Ft-os hiteltartozását. Ez valamivel kevesebb, mint a 25 éves szerződésben előre meghatározott visszavásárlási ár volt (16,5 Mrd Ft). Az csak később derült ki, hogy a Fővárosnak erre egyáltalán nem volt pénze, ezért a cég saját maga fizette ki a külföldi tulajdonosokat, amihez persze a cégnek sem volt saját forrása és ezért bankhitelt vett fel.³⁶³ *De jure* tehát ebben az esetben sem államosítás történt, hiszen a visszavásárolt kisebbségi részvénycsomag nem az államhoz került. A cég helyzetét egyébként nem csak a felvett bankhitel terhe nyomta ezt követően, de az is, hogy az víziközmű-törvény hatályba lépése nyomán a társaságtól elkerült – és önkormányzati tulajdon lett - az a mintegy 70 Mrd Ft értékű eszközvagyon is, amely közvetlenül az ivóvíz kitermelését szolgálta. További veszteség forrása volt a rezsicsökkenés, melynek nyomán a társaság árbevétele 4 Mrd Ft/év nagyságrendben csökkent.³⁶⁴ A Főváros a Csatornázási Művek korábban eladott 25%-át is szeretne volna visszavásárolni, de a tárgyalások 2015 végéig nem jártak eredménnyel, mert a francia Veolia ragaszkodott ahhoz, hogy 2022-ig, a koncessziós szerződésük lejártáig benn maradjanak a magyar piacon.^a

^a A Veolia hasonló megfontolás alapján nem adta el a szegedi, salgótarjáni, illetve érdi céget sem, ahol a koncessziós engedélyük 2024-ig, illetve 2031-ig érvényes. Figyelő, 2016/7. sz. 51-53. o.

A csepeli szennyvíztisztító telep visszaállamosítása. 2011/12 fordulóján a Főváros – a kamatokkal megemelt vételár kifizetésével – minden különösebb feltűnés nélkül visszavásárolta a Budapesti számára nagy fontosságú, központi szennyvíztisztítót üzemeltető cégben, a Budapesti Központi Szennyvíztisztító Telep Kft.-ben (BKSzT) lévő francia tulajdont. A tulajdoni hányadért 65 M Ft-ot, kamatok és egyéb követelések címén további 150 M Ft-ot fizetett a Főváros.³⁶⁵ Maga a szennyvíztisztító mindig is a Főváros tulajdonában volt^a – itt a privatizáció a fejlesztő beruházás kivitelezését és az üzemeltető cég tulajdonjogát jelentette. A Csepel 2005 FH névre hallgató cégben – a német Berlinwasser mellett - két francia vállalkozás volt érdekelt, a Degremont S.A., a Suez cégcsoport része, illetve az OTV France, amely a Veolia csoport leányvállalata. Ezek a cégek úgy kerültek a képbe, hogy 1997-ben résztulajdonosai lettek a szennyvíztelepet tulajdonló Fővárosi Csatornázási Művek-nek.

Maga a tranzakció egyébként nagyon bonyolult volt. A Vízművek több lépcsőben jutott hozzá a BKSzT 100%-os tulajdonrészéhez. 2011 novemberében a fővárosi cégeket összefogó közműholding, a Budapesti Városüzemeltetési Központ (BVK) vásárolta vissza a Degremont vezetésével működő Csepel 2005 FH Konzorciumtól a BKSzT 49,8%-át (az operatív vezetői jogokkal együtt). Ezután a Fővárosi Vízművek (amelyet időközben a főváros szintén visszavásárolt a francia és német befektetőktől) vásárolta meg az üzletrészt a BVK holdingtól 137 M Ft-ért. Majd végül a Vízművek harmadik lépcsőben 138 M Ft-nyi részvényt adott a tulajdonos fővárosi önkormányzatnak a BKSzT 50,2%-os tulajdonrészéért. A záró lépés az volt, hogy 2013 közepén a BKSzT beolvadt a Vízművekbe.³⁶⁶

A Fővárosi Gázművek visszavásárlása. Miután a FŐGÁZ teljes privatizációját Demszky Gábor főpolgármester nem tudta keresztülvinni (←6.6.6), a Fővárosi Közgyűlésben többséggel rendelkező MSZP-s városatyák 2008 végén kezdeményezték, hogy a 100%-ban állami tulajdonú MVM legyen a FŐGÁZ új tulajdonosa, mert ez a megoldás politikailag a Fidesz számára is könnyebben elfogadható. 2008/2009 fordulóján azonban kitört a nemzetközi pénzügyi válság, 2010 őszén pedig a Fidesz került hatalomra a fővárosban is. Ez a két fejlemény újra beláthatatlan távlatokba toltta ki a FŐGÁZ-privatizáció befejezését.

Nem is fejeződött be. 2013 decemberében – szinten titokban, néhány nappal Karácsony előtt – az MVM 42 Mrd Ft-ért (≈ 170 M USD-ért), vagyis az eredeti vételárnál jóval magasabb összegért vásárolta vissza az RWE Gas International B.V.-nek korábban eladott 49,83%-os részvényt. Ezzel a FŐGÁZ *de facto* 100%-ban a kormányzat kezébe került, miután a részvények 50% + 1 db részvény az ugyancsak Fidesz-irányítás alatt álló Fővárosnál voltak. Az RWE-nek vélhetően nagyon elege lett a magyarországi működésből: szemben a többi gázszolgáltató cég tulajdonosával, az RWE a 4800 kilométernyi csőhálózatát is eladta a magyar félnek.

Más kérdés, hogy a visszavásárlási szerződést jogi értelemben csak 2014 áprilisában sikerült lezárni.³⁶⁷ Több jel mutatott arra, hogy a Főváros vezetése a kormány kérése ellenére is vonakodott átadni az MVM-nek a részvények másik 50%-át – feltehetően ez állt a tranzakció útjában. Két nappal a 2014-es önkormányzati választás előtt azonban kapitulált Tarlós István főpolgármester. Igaz, közben a koncepció is kétszer változott: a részvények előbb egy átmeneti, rövid időre az MNV Zrt.-hez, majd az MFB-hez kerültek. Pontosabban szólva a részvények 81,6%-át közvetlenül az MFB, 18,23%-át az MFB egyik leánycége, az Invest Zrt. kapta meg. A kisbefektetők részaránya 0,17% volt csupán.^b Az MNV Zrt. büdzsáját

^a Magyarország első szennyvíztisztítójának helyét az Országos Tervhivatal jelölte ki 1952-ben. A Pesterzsébet, Kispest és Pestlőrinc szennyvizeinek tisztítására tervezett beruházási program többszöri átdolgozása mellett a telep folyamatosan épült, és 1966 óta működött üzemszerűen.

^b Egyébként fontos azt is tudni, hogy ekkor már a FŐGÁZ nem volt pusztán fővárosi vállalat. A piaci liberalizáció nyomán a cég 2007-től a vállalati ügyfelek körében, 2011-től pedig a lakosságra is kiterjedően egyetemes szolgáltatói tevékenységet folytatott az ország 10 megyéjében.

bruttó 79 Mrd Ft-tal terhelte meg ez a tranzakció, de ugyanakkor az MFB-nek történt eladás nyomán 41,8 Mrd Ft bevétele is keletkezett. Ez az összeg úgy jött ki, hogy a 41,8 Mrd Ft-os közvetlen vásárlási költségen túl az MVM Zrt. által végrehajtott 37,3 Mrd Ft-os tőkeemelés is az MNV Zrt. finanszírozta. 2017 júniusában azután az MFB lemondott a FŐGÁZ részvényekről, azok 100%-ban az ENKSZ-hez kerültek, méghozzá úgy, hogy ezzel egyidőben az ENKSZ nevet váltott. Az új cég név *Nemzeti Közművek Zrt.* (NKM) lett. Pár hónappal később a FŐGÁZ név is eltűnt a piacról, helyette a cég a NKM Földgázszolgáltató Zrt. nevet vette fel – azaz immáron a cég eredeti neve sem emlékeztethetett senkit az 1995-ös privatizációra.

Ha viszont egy cég tulajdonosa az állam, akkor erre a cégre tetszőleges költségeket is lehet „rápakolni” – például a profi labdarúgás szponzorálását. Ez történt a visszavásárolt FŐGÁZ esetében is: 2015 nyarától ez a vállalat lett beállt az FTC kiemelt szponzorainak sorába.³⁶⁸

10.5.11 *Az Antenna Hungária csendes visszavétele*

A 2. Orbán-kormány politikusai egészen a ciklus végéig ritkán tettek említést arról, hogy terveikben szerepel az 1995-ben privatizált Antenna Hungária műsorszóró cég (AH) visszaállamosítása. Ezért elég nagy meglepetést keltett az az alig egy héttel a választások előtt megjelent hír, miszerint 2014. március 26-án a 100%-os részvénytulajdonos megvételéről írt alá adásvételi szerződést az MNV Zrt. kizárólagos tulajdonában álló NISZ Nemzeti Infokommunikációs Szolgáltató Zrt. a francia műsorszóró szolgáltatást ellátó TDF S.A. leányvállalatával. A kivásárlás eredményeként újból állami tulajdonba került az országos földfelszíni és műholdas televízió- és rádióműsor-szórás, illetve -szétosztás. A cég irányítása pedig – 2018 végéig - a Nemzeti Fejlesztési Minisztériumhoz került. Hogy az egész tranzakciónak mi volt az értelme, arra a kormányzat még csak meg sem kísérelt magyarázatot adni.

A szerződés értelmében az AH 2014. május 30. napjával a kormányzati informatikai és távközlési üzemeltetést, valamint szolgáltatást ellátó állami társaság, a NISZ tulajdonába került. A tranzakció - amely magában foglalta a részvényátvételét és a TDF által az AH részére nyújtott tulajdonosi kölcsön kiváltását - összesen 55 Mrd Ft-ra (≈ 180 M €) értékelte az Antenna Hungáriát. A tényleges vételár hosszú ideig titokban maradt, csak a Brüsszelnek benyújtott Túlzott Deficiteljárási jelentésből derült ki a pontos összeg. Nem elsősorban a megtérülés miatt vásárolta meg a céget az állam – nyilatkozta a döntésről a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium illetékes államtitkára.³⁶⁹ Ugyanakkor úgy vélte, a vételár maximum 8 éven belül teljes körűen megtérül.

10.5.12 *A tankönyv piac újraállamosítása*

Mint arról már a privatizációs technikák széles palettájának ismertetése kapcsán beszámoltunk (←3.6.4, 6.1.9) a *Tankönyvkiadó Rt.* privatizációjára 2004/2005 fordulóján került sor. Akkor, amikor az egykori állami vállalatnak, az 1949-ben alapított Tankönyvkiadó Nemzeti Vállalat jogutódjának már régen nem volt monopolpozíciója az általános iskolai, középiskolai és felsőoktatási tankönyvek piacán. A cég átalakulása 1993-ban történt, akkor vette fel a Nemzeti Tankönyvkiadó Rt. nevet. A privatizációt követően az állam 25%+1 szavazatnyi részvényt megtartott magának – a többségi pakett az MSZP holdudvarához tartozó Erdős Ákos által irányított Láng Kiadó és Holding kezébe került. 2006-ban a Tankönyvkiadóba többségi tulajdonosként beszállt a finn Sanoma média-csoport.^a 2013. február 1-jétől a kiadó Nemzedékek Tudása Könyvkiadó (NTK) néven folytatta működését, miután egy kormányrendelet kikötötte, hogy csak a 100%-ban állami tulajdonú vállalatok használhatják cégnevükben az „állami”, illetve „nemzeti” jelzőt.

A 2. Orbán-kormány működése során 2011-ben jelentek meg először hírek arról, hogy az oktatás területén kialakult magánpiacokat is állami kézbe kívánja venni a politika.³⁷⁰ Először is a tankönyvtörvény 2011 novemberében történt módosításával létrehozta és a 2013/2014-es tanévtől kezdődően bevezette az állami **tankönyv-forgalmazás** új rendszerét. Az országos tankönyvellátást az állam a *Könyvtárellátó Kiemelten Közhasznú Nonprofit Kft.-re* (Kello) bízta. A 2013/2014-es tanév kezdetekor kiderült, hogy a Kello beszállt a **tanszerek forgalmazásába** is, méghozzá úgy, hogy szoros szövetséget épített ki a legnagyobb magánforgalmazóval, a Balázs-Diák Kft.-vel.³⁷¹

^a A Sanoma Európa vezető média és oktatási vállalata. Több mint 10.000 szakembert alkalmaz több mint 20 országban. 2012-ben, a csoport nettó árbevétele elérte a 2,4 milliárd eurót. A Sanoma a helsinki NASDAQ OMX tőzsdén jegyzett cég.

A **tankönyv-gyártás** évi 17 Mrd Ft-nyi forgalmat generáló piacán 2013-ban a kormány a piacon második helyen álló, egyébként magántulajdonú, szegedi székhelyű Mozaik Kiadót jelölték ki „piacvezető”-nek, majd ezzel egyidejűleg megkezdték az újonnan alapított Nemzeti Közzolgálati Tankönyvkiadó Zrt. feltökésítését, amelyre a Mozaik Kiadó megvásárlása várt. Ez utóbbi cél érdekében a 100%-os állami tulajdonú cég több mint 300 millió Ft-os támogatást kapott EU-s forrásokból. Végül, ez a tranzakció nem valósult meg, mert a Mozaik ellenállt. Helyette a kormány egy másik kiadót, az Apáczai Kiadó Kft.-t vásárolta meg. A tankönyvpiac államosításának költségeit nem hozták nyilvánosságra; csak annyit tudni, hogy a 2013-as költségvetésben, a tartalékból erre a célra 9 Mrd Ft-ot zároltak. Végül a két tranzakciót csak 2014 nyarán sikerült lezárni. Ezt követően - jogutód nélkül – mind a két visszavásárolt céget megszüntették.³⁷² Mindezeket a változásokat egy új törvény is alátámasztotta.³⁷³

A piac visszaállamosításának másik feltétele az a jogszabályi módosítás volt, amely az oktatásért felelős miniszter számára lehetővé tette tankönyv-pályázatok meghirdetését. Amennyiben a tárcavezető a beérkezett pályázatok közül egyre rábólint, akkor az összes iskolának kötelezően ezt a könyvet kell megrendelnie.^a Ilyen előzmények után nem volt meglepő a bejelentés 2013 októberében: a Sanoma – minden valószínűség szerint a cég menedzsmentjének – tokkal-vonóval eladta az NTK-t. Ez a fejlemény előrevetítette azt, hogy várhatóan az új tulajdonosok rövidesen az államnak fogják eladni a cégüket.³⁷⁴

10.5.13 A Ferencvárosi labdarúgó klub visszaállamosítása több lépcsőben

A patinás labdarúgó klub a 90-es évek vége óta szinte megszakítás nélkül a politika, és a politikához közelálló magyar üzletemberek játékszere volt. 1999-ben Torgyán József, a koalíciós kormány agrár- és vidékfejlesztési minisztere lett a klub elnöke^b, 2011 őszén pedig Kubatov Gábor, a Fidesz kampány menedzsere.³⁷⁵

A Várszegi Gábor által irányított Fotex Rt. 2001 nyarán vásárolt 80%-os részesedést az FTC Labdarúgó és Sport Kft.-ben. Az eredeti szerződés szerint a cég négy részletben fizetne volna ki a 2,4 Mrd Ft-os vételárat. (A később részvénytársasággá átalakított cégben a Fotex részesedése időközben közel 100%-ra emelkedett.) Két éven belül azonban olyan mértékben megromlott a viszony a befektető és a Fradi-szurkolókat képviselő csoportok között^c, hogy Várszegi a kivonulást választotta. A tárgyalások elhúzódtak. Egy 2003. novemberi hír szerint a megállapodás lényege az volt, hogy a Fotex részvényeit visszaadja a Ferencvárosi Torna Clubnak. A Fotex által addig kifizetett 1,85 Mrd Ft ellenértékéért a Fotex Rt. megkapja az

^a Ezeket a piackorlátozó intézkedéseket az Alkotmánybíróság utólag, 2015 elején jóváhagyta, vagyis elutasította Mozaik Kiadó beadványát. A többségi álláspont indokolása szerint „[a]z a körülmény, hogy az indítványozó hosszabb időn keresztül kiterjedt tankönyvkiadói és forgalmazói tevékenységet folytatott, amelyből rendszeres bevételre, jövedelemre tett szert, nem jelenti azt, hogy az említett gazdasági tevékenység [...] tulajdoni várománynak lenne tekinthető, és mint ilyen az Alaptörvény XIII. cikkének oltalma alatt állna”. *AB IV/1206/2014. határozata*. Ugyanakkor egy másik károsult cég, a ROMI-SULI Könyvkiadó Kft. közigazgatási pert nyert 2015 elején az Oktatási Hivatallal szemben, amiért az 2013-ban nem adtak ki a kiadó egyik tankönyvének az engedély-hosszabbítását. *HVG*, 2015. márc. 14. 69.o.

^b 1990-94 között Harza Lajos, a Földművelésügyi Minisztérium helyettes államtitkára töltötte be ezt a pozíciót. Őt – választások után - Szerdahelyi Péter, a tárca közigazgatási államtitkára követte.

^c 2003. május 31-én a bajnokságot eldöntő Ferencváros - Debrecen találkozó után botrány és tömegverekedés tört ki az Üllői úti pályán. A szurkolók egy része durva antiszemita támadások keretében Várszegit hibáztatta a 0:0-s döntetlenért, illetve az 1. hely elvesztéséért. <http://www.freeweb.hu/fanatics/ftcbotrany/ftcbotrany.htm>

ügynevezett részleges kereskedelmi jogokat. Vagyis, amit a Fotex Rt. létrehozott, azaz a Fradi TV-t, a 100% Fradi című újságot, az FTC.hu-t, a Fradi-sört, a Fradi-whisky, és egyéb bevezetésre váró termékeket, a továbbiakban is ő üzemelteti, illetve bocsátja ki.

Sok-sok meddő kísérlet és 6 tender után 2007-ben az FTC ingatlanvagyonára tekintetében is megkezdődött a valódi privatizáció.^a Történt mindez azután, hogy a Fradi-szurkolók szimpátiatüntetést szerveztek a várva várt új tulajdonos mellett. Lényegében egyidejűleg, több tranzakció is történt a több szereplős magyar oldal, illetve a skót származású brit befektető Kevin McCabe között. Az MNV Zrt. 2,5 Mrd Ft bevételt realizált, a befektető összesen 4,8 Mrd Ft-ot fizetett.

1. A stadionokat és az összes ingatlant (6 + 2 hektárt) a befektető által tulajdonolt Esplanade Kft. 2,5 Mrd Ft-ért^b vette meg az államtól, pontosabban a Kincstári Vagyoni Igazgatóságtól (KVI) 2007 végén. Jogi értelemben a tranzakciót az MNV Zrt. zárta le 2008. április 9-én, mint a KVI jogutóda.
2. Ezzel egy időben adta el a kezelői jogot a befektetőnek az FTC labdarúgó klub további 1,5 Mrd Ft (+ áfa) ellenében.
3. Az FTC a befektetőnek eladta a Labdarúgó Zrt.-t is további 0,8 Mrd Ft-ért, cserébe a befektető 25 éves használati jogot adott az FTC-nek. Ezen felül a befektető megígérte, hogy 2 éven belül megújítja a labdarúgó stadiont és egy hatalmas bevásárlóközpont is épül.

Ezekből a tervekből semmi sem valósult meg, ezért a befektető 2010 végén 50 M €-s (≈14 Mrd Ft) „kikiáltási áron” meghirdette a klubot és az ingatlanokat tulajdonló Ferencváros Labdarúgó Zrt. eladását.³⁷⁶ Ez nem hozott eredményt, ezért 2011 tavaszán a skót befektető az FTC egyesület javára 1 euróért lemondott az FTC focicsapatát működtető vállalkozás tulajdonjogáról. A stadion tulajdonjától azonban nem vált meg. Pár hónappal később a privatizáció ügyében rendőrségi feljelentés is született (←9.3.1), amit követően az MNV Zrt. pert indított McCabe cége, az Esplanade Kft. ellen.³⁷⁷

A 2011-es év utolsó napjaiban kormányhatározat született, amely arra utasította az MNV Zrt.-t, hogy 5 Mrd Ft ellenében vásárolja vissza a klubhoz kapcsolódó ingatlanokat a skót befektetőtől.³⁷⁸ A kormányhatározat arra is kitért, hogy az MNV Zrt. a versenyztetés mellőzésével, 50 évre kössön vagyongazdálkodási szerződést a FRADIVÁROS Vagyonkezelő Zrt.-vel. Így tehát a Ferencvárosi Torna Club másnap 5 Mrd Ft-ért visszavásárolta az FTC Labdarúgó Zrt. részvényeinek 99%-át is a skót tulajdonostól, elengedett 1,2 Mrd Ft-nyi kötbért, és minden bizonnyal a megindított pert is visszavonta.^c Ugyancsak döntés született arról, hogy az állam visszavásárolja a Fotextől a marketing és kereskedelmi jogokat is, és elhangzott egy 12 Mrd Ft-os új stadion építésére vonatkozó ígélet is. Ezt követően rövid idő alatt lebontásra került az Üllői úti stadion és megkezdődött egy új sportkomplexum építése. Az Fradi-stadion, Groupama néven 2014-ben került átadásra.

Végeredményben 2012 elejére az a helyzet állt elő, hogy valamennyi budapesti NBI-es labdarúgó csapat stadionja az államé lett.³⁷⁹

^a Ezt megelőzően már öt sikertelen privatizációs pályázat volt. Ezek egy részét a vagyonkezelő funkciót birtokló *Sportfolió Kht.* bonyolította, a továbbiakat már a KVI.

^b Külön vita tárgyát képezte a későbbiekben, hogy ezt a tranzakciót terhelte-e ÁFA fizetési kötelezettség.

^c Ezt a *visszavásárlási* tranzakciót Tátrai Miklós, az MNV Zrt. korábbi vezérigazgatója, akit Budai Gyula elszámoltatási kormánybiztos 2011 márciusában az ügyészségen jelentett fel a Fradi pálya *eladása* kapcsán, bő egy héttel később hűtlen kezelés és hivatali visszaélés gyanújával maga jelentette fel a Központi Nyomozó Főügyészségen. Tátrai számítása szerint a visszavásárlás kapcsán minimum 2,5 Mrd Ft kár érte a magyar államot. [NSZ, 2012. jan. 13.] A visszavásárlási tranzakció ügyében egyébként 2011. december 7-én már Császy Zsolt, az MNV Zrt. ugyancsak megvádolt jogi igazgatója is tett feljelentést az ügyészségen. [Császy Zs. személyes közlése.]

10.5.14 Az Utasellátó (Resti Zrt.) "baráti" visszaállamosítása

A vasútállomások és pályaudvarok MÁV-tulajdonban álló üzleteinek és vendéglátó-ipari egységeinek privatizációját 1991-ben közösen indította el a MÁV és az ÁVÜ. Egészen pontosan az 1948-ban létrehozott *Utasellátó Vállalat* privatizációjáról volt szó. Arról a cégről, amelyet 1953-ban összevontak a MÁV-val, 1968-ban ismét önállósítottak, majd 1990-ben ismét visszaolvasztottak a vasúttársaságba.

1992 októberében a vagyongazdálkodó 8,6 M USD-s szerződést kötött a Soros György és Sarlos András nevéhez kapcsolódó Első Magyar Alappal (EMA), amelynek képviselője akkor tájt Róna Péter volt (←8.3.6).³⁸⁰ A szerződés értelmében a vasúti vendéglátást 192 településen, illetve pályaudvaron korábban végző Utasellátó Vállalat egységeinek használati joga 30 évre - 2022. december 31-éig - a frissen létrehozott Resti Kereskedelmi és Vendéglátóipari Kft.-re szállt. Az Alap 85, a MÁV 15% tulajdonos lett a kft.-ben, amely 1993 decemberében alakult át részvénytársasággá. Mint befektető az Alap 8,6 M USD-t (≈ 720 M Ft) fizetett a MÁV-nak, vagyis ún. decentralizált privatizáció történt (←3.6.3).^a

"Még Antall József keresett meg azzal, hogy a MÁV azonnal fizetéképtelenné válik, így jó volna, ha előállnánk valamilyen ötlettel" – emlékezett vissza az üzletre Róna sok év távlatából. Ő New York példáját követve állt volna neki a pályaudvar-mentésnek - vagyis a nemzeti építészeti örökség részét képező paloták shopping centerré alakításának. A szerződés szerint a Resti vállalta, hogy az első öt évben 30 M USD fejlesztést hajt végre a pályaudvarokon, illetve hogy 25 éven át évi 100 ezer dollárnyi franchise-díjat utal a MÁV számlájára, továbbá hogy az első öt nyereséges évben 2 M USD-nek megfelelő tanácsadási-tervezési munkát végez a vasúttársaságnak. E három vállalás nem teljesült. *"Három hét alatt világossá vált, hogy nincs az a befektető, aki az állomásfőnökök korrupciós hálózatán át tudna törni. Fejlesztési elképzeléseinket a MÁV-bürokrácia szabotálta el, úgyhogy azóta fennem hirdetem: aki valamit is kezdeni akar a vasúttal, először is rúgjon ki minden állomásfőnököt meg az összes szakszervezet összes vezetőjét"* - magyarázta utóbb a helyzetet Róna.³⁸¹

A magyarországi tevékenységét megszüntető EMA 2003 tavaszán vált meg 85%-os tulajdonrészétől, amely először a CBA-tulajdonos Krupp József cégéhez, a Krupp és Társai Kft.-hez került, amely részvénytársaság közel harmadát pár héttel később átadta a Lázár és Fiai Kft.-nek.^b A CBA két másik résztulajdonosának cége, Breier László Resdan-Invest és Krupp József Kiron-Invest néven működő kft.-je 2005 októberében szállt be a társaságba, amelynek vezérigazgatója már 1993-tól, vagyis a tulajdonosváltás előtt 10 évvel is Gazdag Ferencné volt.

A 2. Fidesz-kormány 2012 elején döntött az akkor már évek óta napirenden lévő terv, a Resti Kereskedelmi Zrt. visszaállamosításának végrehajtásáról. Két magyarázatot is adtak. Az egyik, hogy a vasúti közlekedés megújítása jegyében felszámolnák a pályaudvarokon, vasútállomásokon uralkodó elhanyagolt állapotokat. Más kérdés, hogy 1993-ban ugyanilyen volt a helyzet – akkor ezzel indokolták a privatizációt. A másik indok, hogy a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium (KIM) kormányablakokat kívánt nyitni a pályaudvarokon is, hogy a 2013-tól létrejövő járási székhelyeken könnyen megközelíthető helyszíneket biztosítson az állampolgároknak az ügyintézésre.^c

Tény, hogy a Resti Zrt. visszaállamosítása nélkül a kormány nem csinálhatott volna semmit a szóba jöhető 188 vasútállomás 337 ingatlanán a 2022-ig érvényes használati

^a Ennek a történetnek semmi köze sincs a belföldi vonatokon működő étkezőkocsiknak, illetve büféknek. Ezeket a szolgáltatásokat a vasúttársaság alvállalkozói működtették 2012 nyaráig. A "robogó éttermek" pincérei, szakácsai június 15-én dolgoztak utoljára.

^b A fogathajtó-világbajnok fivérek mellett ebben tulajdonos Lázárék édesanyja is.

^c Ez szerepelt a vasút jövőjére vonatkozó ún. Baross Gábor tervben is.

szerezés miatt. A vállalkozásnak kizárólagos joga volt az épületek hasznosítására és a bérlők kiválasztására, hiába akarná tehát felszámolni a kormány a lepukkant talponállókat, vagy kormányablakokra cserélni a kínai üzleteket, egyiket sem tehette volna meg. További komplikációt jelentett a szerződésnek az a kitétele, miszerint a bérben üzemeltetett szolgáltató cégek épületeinek felújítása, karbantartása mindvégig a MÁV feladata volt, illetve maradt volna. Volt más baj is a Restivel. Mint az 2011-ben napvilágra került, a CBA-ban tulajdonos vállalkozói kör több más cége mellett a Resti Zrt.-n keresztül is tekintélyes összegeket utalt a 2006-os csempészési ügye miatt ismertté vált Egymásért Alapítványnak. Breier László és Krupp József öt másik cége adományain túl a Resti 65 M Ft-ot fizetett a titkosszolgálati kapcsolatokkal is bíró alapítványnak, amelynek kurátorát, Földesi Szabó Lászlót milliárdos csempészés és sikkasztás miatt 2010 decemberében első fokon 7 év börtönbüntetésre ítélte a Fővárosi Bíróság.

A kormányzat és a hozzá politikailag közel álló üzleti kör megállapodása nem ment könnyen: a tulajdonosok ugyanis a 104 M Ft alaptőkéjű, és az elmúlt években átlagosan 500-600 M Ft közötti adózott eredményt elérő társaság piaci értéke alapján akarták beárazni a 85%-ot, és piaci hírek szerint nagyjából 7-8 Mrd Ft-ot kértek volna. A KIM azonban egy értékbecslésen alapuló, jóval alacsonyabb vételárral kalkulált, és végül ez az 1,9 Mrd Ft-nyi összeg került az előszerződés tervezetébe. A jó kapcsolat megőrzése miatt kényes tárgyalások nehézségeit egy, az egyeztetések menetét ismerő kormányzati forrás az egyik internetes portálnak azzal illusztrálta, hogy "sokkal egyszerűbb lett volna olyan partnerekkel tárgyalni, akiknél a barátságra nem kell vigyázni". Ugyanezen forrás szerint a kormány nem akarta "birtokvédelmi csataterre tenni a pályaudvarokat", vagyis igyekezett a nem túl előnyös üzlet után, illetve annak ellenére is jó viszonyban maradni a volt tulajdonosokkal, akik a tervek szerint bérlőként - vendéglátó-ipari egységek üzemeltetőiként - visszatérhetnének az általuk korábban tulajdonosként kezelt ingatlanokba. Az 1,9 Mrd Ft-os vételár a tervek szerint legfeljebb két év alatt megtérül. Hogy ez megvalósult-e vagy sem, arról nincs hír. Arról azonban volt, hogy a Resti 2014. január 1-gyel beolvadt a MÁV Vagyonkezelő Zrt.-be.

10.5.15 PPP projektek visszavásárlása

A Fidesz-kormány 2010 nyarán hirdette meg a PPP-programok, vagyis a Public-Private Program (PPP) technikával finanszírozott építési beruházások leállítását, illetve a már megépült objektumok visszavásárlását.^a Ez fordulatot jelentett Orbán gondolkodásában. Első miniszterelnöksége idején, 2011 májusában egy üzletemberek számára rendezett konferencián Orbán még a „magyar modell” egyik pilléréként említette a PPP-konstrukciót.³⁸²

Az állami és a magánszektor közötti fejlesztési célú együttműködés újszerű formáinak alkalmazásához a jogi keret 2003-ban született meg, de közgazdasági értelemben már 1994-től PPP konstrukcióban épült az M5 autópálya több szakasza is (←10.2.2). Ebben az volt a ráció, hogy a beruházás ellenértékének megfizetése nem egy összegben vált esedékessé a létesítmény átadás-átvételekor, hanem a szerződés 15, 20 vagy 30 éves időtartama alatt folyamatosan fizetendő részletekben. A fizetési kötelezettség így egyenletesen oszlik el a projekt teljes futamideje alatt és nem terheli olyan mértékben a központi, illetve önkormányzati költségvetést, mint egy hagyományos projekt esetén. A későbbiekben számos minisztérium és önkormányzat energetikai beruházások, sportlétesítmények, wellness centrumok, könyvtárak, kollégiumok, bérlakások, nyugdíjasházak, sőt még két börtön létesítését is ezzel a technikával

^a Érdekes módon a 2015 végén Lengyelországban hatalomra került „orbánista” kormányzat e tekintetben éppen ellenkező logika alapján járt el: ők egy nagyszabású PPP program beindításával kísérleteztek „Lengyel beruházások” jelszó alapján. Kozarzewski – Baltowski (2016).

finanszírozta. Báger (2015) számításai szerint a PPP-projektek együttes tőkeértéke közel 800 Mrd Ft volt, a 2008. évi GDP 3,0%-a.

10.12 TÁBLÁZAT: PPP-BERUHÁZÁSOK TŐKEÉRTÉKE, 2004-2010

	MRD FT
M5-ös autópálya (Kiskúnfélegyháza - Szeged)	89,0
M5-ös autópálya (Szeged – magyar-szerb határ)	39,8
M6-os autópálya (Érdi tető – Dunaújváros)	98,7
M6-os autópálya (Dunaújváros – Szekszárd)	118,5
M6-os autópálya (Szekszárd – Bóly)	230,8
Autópályák összesen	576,8
Egyetemek, főiskolák, kollégiumok építése	42,5
Művészetek Palotája	31,3
Börtönök építése (Tiszalök, Szombathely)	16,8
Egyéb	129,6
Mindösszesen	797,0

Forrás: Báger (2015) 159. o. alapján.

A PPP egyik legfőbb előnye – legalábbis kezdetben így tűnt - az volt, hogy statisztikailag el lehet tüntetni a költségvetési túlköltekezés nyomait az éves beszámolókból. A „közös” finanszírozású projektek túlnyomó részét – kb. 90%-át (!) – valójában a magánszektor finanszírozta, tehát ennyiben a „közös” finanszírozásra való utalás a PPP-elnevezésben Magyarország esetében félrevezető volt. Miután ez világossá vált, 2004-től kezdve az Eurostat ezen beruházások jelentős részét a közbizony részeként számoltatta el a tagállamokkal – vagyis a trükk lelepleződött -, de akkor már nem volt politikai erő a megkezdett projektek leállítására vagy átalakítására, és egyébként is, hivatalosan Magyarországra még nem szólt rá a brüsszeli statisztikai hivatal. Ezért a PPP-s elszámolásokkal való trükközés még a 2006-os költségvetés tervezésekor is javában folyt.^a

„A PPP-konstrukció nem eleve ördögtől való – írta erről számunkra is meggyőző tanulmányában Berlinger (2011) -, inkább az alkalmazása megy időnként kétségbeesítően rosszul.” Elvben ugyanis lehetséges úgy meghatározni a PPP-projekt pénzügyi paramétereit, hogy a jelenérték számítás szabályait figyelembe véve a teljes költség nagyjából azonos legyen a hagyományos és a PPP-finanszírozás esetében. De a hazai tapasztalatok nem ezt mutatták. A költségvetési egyenleg kozmetikázása érdekében, rövid távú érdekből hozott döntések – a legtöbb esetben, az egy irányba mutató magánérdekek akadálytalan érvényesülése, valamint egyes joghézagok miatt^b - végeredményben pazarláshoz vezettek.

^a Ld. Kóka János gazdasági miniszter nyilatkozatát 2005 szeptemberében. Ez idő tájt elterjedt városi legenda volt, hogy a magyar kormány helytelen gyakorlatát Szapáry György, az MNB alelnöke „jelentette fel” Brüsszelben egy konferencián. Ez nem volt igaz. Az Eurostat és a magyar hatóságok akkor már hosszú hónapok óta tárgyaltak és alkudoztak a PPP-szerződések elszámolásáról. VG, 2005. szept. 23.

^b Az ÁSZ (2007, 128. o.) tanulmánya arra hívta fel a figyelmet, hogy az 1990. évi önkormányzati törvény 88.§ (2) pontja szerinti eladósodási-korlátok között a PPP-konstrukciókra jellemző „rendelkezésre állási díj” nem szerepelt, holott az is éppen olyan kötelezettség vállalás, mint a hiteltörlesztés vagy a lízingdíj fizetés.

Mint utólag kiderült volt a PPP konstrukcióval egy még sokkal súlyosabb baj is. Ha csak az törtt volna, a magyar állam helyett egy magáncég vesz fel hitelt és így finanszírozódik a beruházás, már akkor is veszteség keletkezett volna, mert a Magyar Állam mindig jobb hitelkondíciókat kapott, mint bármelyik magyar vállalat, vagy bank.³⁸³ Ám kiderült, hogy 2004 után számos PPP projekt – például egyes egyetemi kollégiumi beruházások^a – devizahiteltől épültek, és a szerződés az ebből eredő összes kockázatot az állami félre tolta át. Erről azonban a közvéleményt soha nem tájékoztatták, mert ezzel egy csapásra megdőlt volna annak a politikai kommunikációs kampánynak a hitele, amely szerint a „gonosz bankok” becsapták a gyanútlan és felkészületlen magán devizahiteleseket.

2011 tavaszán a 2. Orbán-kormány illetékes államtitkára, aki egyébként a privatizációért is felelt, Hegmanné Nemes Sára úgy becsülte, hogy az érvényes, kb. 100 darab PPP szerződés nyomán, az előző 8 év során maximum 1000 Mrd Ft értékű beruházás valósult meg, ami azonban a kormány számára 3000 Mrd Ft-nyi elkötelezettséget keletkeztetett.³⁸⁴ Ebből közel 800 Mrd-ot jelent az M5-ös és az M6-os autópálya³⁸⁵. Két évvel később ugyanő azt nyilatkozta, hogy a PPP-s programok évente 120 Mrd Ft-os kiadást jelentenek a költségvetésnek, melyből 100 Mrd az M5-ös és M6-os autópályák díja.³⁸⁶ Álláspontja szerint ezek a PPP projektek mind túlárzottak voltak, s ezért a kormány számára a legjobb üzlet, ha mindent visszavásárol.

Ténylegesen azonban a 2. és 3. Orbán-kormány regnálása alatt kevés visszavásárlás történt.^b Ilyen volt - például - a korábban megkötött 32 üzletből 8 tanuszoda és 9 tornaterem visszavásárlása³⁸⁷ és – külön törvény alapján – ezek önkormányzati tulajdonba adása egy 2013-as törvény alapján.³⁸⁸ Ez történt a Magyar Televízió óbudai székházával is, amelyet a Wallis csoport épített korábban.^c A Magyar Telekom-ot is érintette ez a kampány. A Magyar Állam 2012-ben, idő előtt felmondta a 10 évre kötött ún. készenléti kommunikációs szolgáltatási szerződést, az EDR-t, és csaknem 20 Mrd Ft-ért kivásárolta az Magyar Telekomtól a szolgáltatást nyújtó Pro-M Zrt.-t. Az ár magában foglalta a részvényeladást, a Magyar Telekom Pro-M számára nyújtott hiteleit és a Pro-M működőtőke igényét.^d Szép lassan azonban a kormány PPP-ellenes lendülete alábbhagyott és az egész probléma felesésbe merült. Ezért váratlan volt, amikor 2016 decemberében döntés született arról, hogy a kormány kivásárolja az egyetemi oktatás területén élő 50 PPP konstrukcióból a legrosszabbul sikerült 12-t – vagyis ezeket az ingatlanokat államosítja és kész erre 29 Mrd Ft-ot fordítani. Ezek a visszavásárlások vidéki egyetemeket érintettek, zömmel olyanokat, amelyek amúgyis a létükért küzdöttek már, s a felépített ingatlanok egy része üresen is állt.

10.5.16 A magánnyugdíj pénztári vagyon államosítása nyomán megszerzett részvények

Matolcsy György nemzetgazdasági miniszter 2010. november 24-én jelentette be a *magánnyugdíj-rendszer*, az ún. II. pillér felszámolását.³⁸⁹ Ennek nyomán 2,8 millió magánnyugdíjpénztári tag automatikusan visszakerült az állami rendszerbe. A következmények

^a Példa erre a veszprémi Pannon Egyetem kollégiuma és könyvtára, illetve a budapesti Corvinus Egyetem új épülete.

^b A 2012. évi tranzakciók teljes listáját és költségét ld. Magyarország Kormánya (2013) 30. o.

^c A Wallis által épített Kunigunda utcai stúdiókat és irodákat a köztvévő évente 3 Mrd Ft-ért bérelte volna 40 éven át, s ezek még ezután sem kerültek volna a tulajdonába. A székházat végül 2013 augusztusban eladta a Millenáris Média Kft, így 23 Mrd Ft-ért mégis a köztvévő, pontosabban az MTVA tulajdonába került a székház.

^d Nemzetbiztonsági szempontból – amire a tranzakció során hivatkoztak - ennek a tulajdonosváltásnak semmi értelme sem volt, miután a rendszer üzemeltetésének jogát egy másik külföldi cég, a francia Airbus Defence and Space magyarországi fióktelepe kapta meg. *NSZ*, 2016. febr. 13.

makroökonómia hatását tekintve ez volt a 2. Orbán-kormány legnagyobb szabású intézkedése: közel 3000 Mrd Ft értékű felhalmozott vagyon, a GDP több mint 10%-a került át a magán-szektorból az államháztartásba. Indoklásként a kormány egyrészt azzal érvelt, hogy a nyugdíjpénztárak „eltözsdezték” a tagok pénzét³⁹⁰, másfelől pedig azzal, hogy nem pusztán rossz befektetési döntések születtek, hanem hűtlen kezelés³⁹¹ történt. Egészen pontosan a kormány a nyugdíjrendszer II. pillérét alkotó magánnyugdíj pénztárak (MANYUP) 2945,3 Mrd Ft-os vagyonát szerezte meg.

Ez ugyan államosítás volt, de nem volt visszaállamosítás, hiszen a nyugdíjalapokban magánszemélyek friss megtakarításai halmozódtak.^a A trükk az volt, hogy a kormányzat egy erőteljes kommunikációs offenzívával megszarolta a pénztártagokat, akik ezek után „önként” vállalták, hogy nem kérik a MANYUP tagságuk fenntartását, és elfogadták, hogy – ellenkező értelmű nyilatkozat hiányában – a jogszabály erejénél fogva megtakarításaik átkerüljenek az állami nyugdíjalapba, valóságban a központi költségvetésbe. A korábban működő 18 pénztárból 14 kénytelen volt lehúzni a rólót...

Ebben a vagyontömegben 190 Mrd Ft-nyi társasági részvény, illetve üzletrész is volt.^b Ezek az eszközök – legalábbis első lépcsőben – az erre a célra létrehozott speciális pénzügyi alapba (Nyugdíjreform és Adósságcsökkentő Alap – NYRACSA) kerültek. Hogy milyen részesedések kerültek állami tulajdonba, arról pontos listát nem hozott nyilvánosságra a kormányzat. Csak a tőzsdei részvénytársaságok esetében kerültek ki adatok – feltéve, hogy az állami részesedés meghaladta az 5%-ot. Ez történt – például – Magyar Telekom (korábban: Matáv) esetében. Az egykori állami tulajdonú, majd később privatizált cégek közül a következőről derült ki, hogy a MANYUP rendszer államosítása nyomán ismét részvények kerültek az államhoz: MOL (2,6%)^c, Richter (6,3%), ELMŰ (16%), ÉMÁSZ (11,7%), Rába (12,8%), PannErgy^d (5,7%), Egis (5%)^e.³⁹²

2012-ben egy törvénymódosítás nyomán lehetővé vált, hogy az NYRACSA eszközeit térítésmentesen átadhassa az MNV Zrt.-nek, így 2012-ben 132,6 Mrd Ft, 2013-ban 65 Mrd Ft értékű eszközök – zömében részvények és üzletrészek - kerültek át az MNV Zrt.-hez, aki – bizonyos jelek szerint – ezeket a részvények (vagy ezek részét) áttette az általa alapított, és 100%-ban a tulajdonában álló *Nemzeti Eszközgazdálkodási Zrt.*-be.^f

^a Ez forrás önmagában is azt tette lehetővé, hogy a kormány a GDP-arányos államadósságot 10 százalékponttal csökkentse. A vagyon 30%-át azonban a kormányzat más célokra használta. Ld. 10.15 ábra.

^b Az alapokban devizában denominált külföldi részvények is voltak, összesen 98,1 Mrd Ft értékben.

^c Ez a 2,6%-os csomag különösen értékes volt az állam számára, mert visszavásárolt 22,1%-os csomaggal együtt már nagyon közel került a 25% + 1 szavathoz. Ezt a határt az MNV Zrt. 2016 tavaszán – feltűnés nélkül - el is érte, miután az éves közgyűlésen döntés született a társaság 2%-os alaptőke csökkentéséről. Így az MNV Zrt. részaránya 25,24%-ra nőtt, amit azután 2016 júliusában a cégbíróság is jóvá hagyott.

^d A *Pannonplast* jogutódja.

^e Ez a részvénycsomagot az MNV Zrt. 2013 novemberében 10,3 Mrd Ft-ért értékesítette, miután az Egis 50,91%-os tulajdonosa, a francia Servier-csoport 100%-os leányvállalata, az Arts et Techniques du Progres a lebonyolító KBC Securities közreműködésével önkéntes vételi ajánlatot tett a piacon lévő Egis-részvényekre 28 ezer Ft-os részvényenkénti áron. *MTI*, 2013. nov. 5.

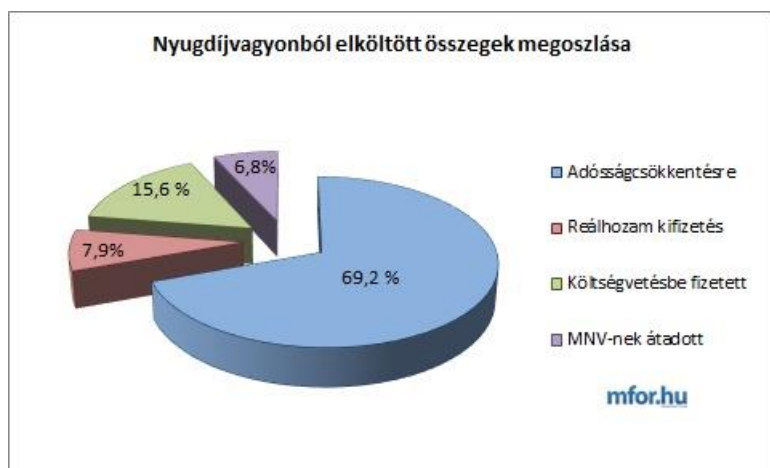
^f Ez úgy került napvilágra, hogy hírlapi botrány keletkezett abból, hogy ez a cég 2015 novemberében versenyeztetés nélkül, a tőzsde megkerülésével értékesítette a BIF Rt. 5%-os részvénycsomagját a társaság kisebbségi tulajdonosának, Schmidt Mária kormánybiztosnak. www.hvg.hu, 2016. ápr. 19.

10.13 TÁBLÁZAT: AZ ÁLLAMOSÍTOTT MAGÁN-NYUGDÍJPÉNZTÁRI VAGYON FELHASZNÁLÁSA, 2011-2013

Mrd Ft	2011. máj. 31.	2011. dec. 31.	2012. dec. 31.	2013. dec.31.
Összes forinteszköz	2433,4	455,2	106,7	0,2
Befektetési jegy és etf*	595,8	117,1	71,1	0,0
Részvény	189,6	175,5	21,6	0,0
Magyar állampapír	1376,1	0,0	0,0	0,0
Jelzáloglevél és vállalati kötvény	110,0	20,2	4,9	0,0
Számlapénz	151,3	80,7	8,3	0,2
Összes devizaeszköz	511,9	229,1	209,3	0,0
Befektetési jegy és ETF*	386,6	81,4	84,6	0,0
Részvény	98,1	124,0	110,0	0,0
Magyar állampapír	2,0	0,0	0,0	0,0
Külföldi állampapír	1,3	0,4	0,2	0,0
Jelzáloglevél és vállalati kötvény	21,8	23,1	12,8	0,0
Számlapénz	0,0	0,2	1,6	0,0
Összes eszköz	2945,3	684,3	316,0	0,2

Megjegyzés: * ETF (Exchange Traded Fund), magyarul: tőzsdén vásárolható befektetési alapok.

Forrás: www.napi.hu, 2014. márc. 4.

10.28 ÁBRA: A MAGÁNNYUGDÍJ-PÉNZTÁRI VAGYON FELHASZNÁLÁSA, 2011-2015

Megjegyzés: A 2011-ben állam által átvett magánnyugdíjpénztári vagyont kezelő alap 2015. január 31-én megszűnt, ám előtte egyes megmaradt eszközöket térítésmentesen átadtak az MNV Zrt.-nek.

Forrás: http://www.mfor.hu/cikkek/A_magannyugdij_vagyonbol_gyarapitanak_az_allami_vagyont.html

10.5.17 Egy Mahart leány cég visszavétele

2013 októberében meglepetést keltő hír volt a 2005-ben privatizált (←6.13.1.1) Mahart utódcég, a dunai hajózásra specializálódott *Mahart PassNave Kft.* többségi, 51%-os üzletrész csomagjának visszavásárlása az 1991-ben MRP-s technikával privatizált Mased Zrt.-től (←5.4.2). A döntés bejelentésekor a cég 22 hajóból álló flottájával a fővárosi nagyhajók területén 60%-os részesedéssel bírt, és évente 110 szállodahajót fogadott budapesti és vidéki kikötői hálózatában. A tranzakció megértéséhez tudni kell, hogy – miként korábban is – 2013-ban is keresztfinanszírozás folyt a cégben. A menetrendszerű személyhajózás veszteséget termelt^a, a külföldi szállodahajók fogadása és kiszolgálása viszont nagy üzlet volt. 2012-ben a Tiszán már lényegében nem is volt hajózás (főként a nagyon alacsony vízszint és az alsóköteles kompok miatt), a Dunán a folyami kikötők több mint 2/3-a elhanyagolt és leromlott állapotú, miközben új kikötők építése címszó alatt csak határkikötőre futotta. A szállodahajófogadás üzleti alapját a Fővárossal kötött korábbi szerződések adták: a Mahart is, meg később a PassNave is két évtizeden át sokkal kisebb összeget fizetett a budapesti kikötők bérleti jogáért^b, mint amennyit a szállodahajóktól beszedett.

Valójában azonban ennek az MNV Zrt. által lebonyolított államosításnak egy évvel korábban már volt egy előzménye – igaz, akkor a közvélemény erre nem figyelt fel. 2012 októberében ugyanis már a Főváros is ugyanerre a lépésre készült, és – mint ez utólag kiderült – addigra már a tranzakció technikai részletei is nagyjából ki voltak dolgozva. Mint azt a cég akkori ügyvezetője a médiának kikotyogta³⁹³, a fővárosi önkormányzat 750 M Ft-ért akarta megvenni a 4 Mrd Ft-os cég 51%-át. Ekkor a társaság 10 szárnyashajót, 4 nagyhajót 12 egyéb hajót birtokolt, és a budapesti kikötők mellett 17 vidéki kikötővel is rendelkezett, egyebek között a Tiszán is.

Világos volt, hogy a Fővárossal – és így áttételesen a 2/3-os Fidesz-kormányval szemben – a Masednek nincs esélye. Ha a kikötői jogokat elvesztik, vagy annak ára irreálisan magasra emelkedik, a PassNave értéke 0 Ft lesz. A Mased számára az sem volt megnyugtató, hogy a 2001 óta a menetrendszerű hajózás nem számít közszolgáltatásnak, ezért a cég a menetjegyek állami árkiegészítésére sem számíthatott. Így nem volt érdemes üzemeltetni a meglévő hajókat sem: 2013-ban a 9 dunai szárnyashajóból 4 „lezsírozva”, tartalékban várta a jobb napokat. S miután 2011-ben, illetve 2012-ben jelentős mértékű adózott eredményt produkált a társaság (összesen kb. 450 M Ft-ot), s ezt a tulajdonosok osztalék-ágon ki is vonták a cégből, sok ok már nem volt a maradásra.^c

A Fővárosi Közgyűlés 2012 októberében már majdnem szavazott is (a tervezetet reggel helyszíni kiosztással vették napirendre), de azután az előterjesztő indoklás nélkül visszavonta az egészet. A tervek szerint a fővárosi költségvetésnek egy fillérjébe se kerül a tranzakció, a vételárát ugyanis a megállapodás szerint 5 év alatt, az éves osztalékból fizette volna ki a főváros. A Fővárosnak és a Nemzetgazdasági Minisztériumnak ugyanis a hajógyártással, a hajózással, s ezen belül a budapesti személyhajózással grandiózus tervei voltak: kész koncepciója volt arról, hogy miként lehetne az agglomerációból a Főváros szívébe szállítani naponta sok tízezer utast.³⁹⁴

^a Ennek részben a csökkenő utaslétszám volt az oka. 2011-ben 350 ezer utast szállítottak a cég hajói.

^b Ez a bérleti díj, az úgy nevezett partfalhasználati díj 2012-be 110 M Ft/év volt. http://hvg.hu/kkv/20121004_Ingyen_lehet_Tarloseke_a_Mahart. Néhány budapesti kikötőt – elsősorban a budai rakparton - ekkor már, a PassNave-től független magyar magáncégek is birtokoltak. Ez azzal függött össze, hogy egyes rakpart szakaszok tulajdonjoga 1990-ben nem a Fővároshoz, hanem a kerületekhez került.

^c 2013-ban a Budapest – Szentendre viszonylatban egy hajójegy 2000 Ft-ba került, míg a HÉV-en 560 Ft-ot, buszon még ennél is kevesebbet kellett fizetni. [HVG](http://hvg.hu), 2013. okt. 26.

Máig nem világos, hogy milyen okból, végül a Főváros elállt a vételi szándékától. Lehetséges, hogy a háttéralku lényege az volt, hogy a Főváros 2013-ban több mint a duplájára emelhetné a budapesti kikötők bérleti díját.³⁹⁵ Egy évig tartott az újabb terv megvalósítása, hogy ti. legyen az MNV Zrt. a tulajdonos. Így 2013 októberében az MNV Zrt. ugyancsak 750 M Ft-ért, ugyancsak halasztott fizetési konstrukció keretében vette át a többségi irányítást Maspedtől.^a A vételi díjat az MNV Zrt. 4 év alatt, a társaság várható nyereségének az államra eső részének visszaforgatásával fogja kifizetni. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy az MNV Zrt. szinte ingyen jut többségi tulajdonrészhez, ami mindenképpen bővebb magyarázatot igényel. Ilyen információ azonban az államosítási döntés bejelentésekor sem az eladó, sem a vevő oldaláról nem hangzott el. Egyáltalán nem volt világos, hogy a Masped, mint főtulajdonos, milyen ellenszolgáltatás fejében mondott le arról a monopolhelyzetről, amelynek 8 éven át a kedvezményezettje volt. Nehéz feltételezni, hogy hitelbe adta volna át az üzletrészeit.³⁹⁶

10.5.18 Három húsüzem visszaállamosítása

2012 utolsó napjaiban a 2. Orbán-kormány költségvetési forrásokat biztosított három városi önkormányzatnak, hogy tőkeemeléssel tulajdoni részt szerezzenek a városban működő veszteséges és ezért bezárással fenyegetett húsüzemben. Erre a célra Kaposvár 3,5 Mrd Ft-ot, Gyula 1,8 Mrd-ot, Pápa 1,5 Mrd Ft-ot kapott.³⁹⁷

A Kaposvári Húskombinát egyike volt az 1990-92 között felszámolás sorsára jutott 6 állami húsipari cégnek – a 19-ből. Így került a kombinát – közérthetőbb nevén: vágóhid - olasz tulajdonba. De így sem tudott eredményesen működni. Egyetlen olyan év nem volt, amikor pozitív előjelű adózott eredményt ért volna el, minden évben jellemzően több százmillió vagy akár több milliárd forint volt a veszteség. Hol a város, hol a központi költségvetés tartotta életben a helyi munkaerőpiac szempontjából fontos céget. A vitatható és vitatott jogszerűségű támogatás nyomán a cég 2015-ben már nyereséges volt, nagy mértékben növelte árbevételét, s csaknem megduplázta dolgozói számát.

A Gyulai Húskombinát^b 1992-ben alakult át részvénytársasággá, 1995 tavaszán túlnyomórészt kárpótlási jegyért került eladásra. Előbb a céget átmenetileg a finanszírozó K&H Bank, 1996-tól a nádudvari Hajdúsági Agrárpari Rt. (HAGE) lett a többségi tulajdonos. Az elmúlt negyedszázadban több nagy külföldi szakmai befektető kacérkodott a kombinát megvásárlásával, de a kedvezőtlen gazdasági, pénzügyi és technológiai helyzet mellett azért sem szálltak be, mert nem üzemet, hanem brandet akartak venni. A pénzügyi gondok 2007-től váltak egyre feszítőbbé, nyereség nem volt, a céget már csak az államilag garantált hitelek tartották életben. 2012-ben a fentebb említett 1,8 Mrd Ft-os állami támogatás a Gyulahús

^a A tulajdoni helyzet valójában ennél sokkal bonyolultabb volt a visszaállamosítási tranzakció idején. Az Opten céginformációs adatbázis szerint a Masped Zrt.-t 50%-ot meghaladó tulajdonrészrel rendelkezett. A cég egyik leánya is tulajdonos még vállalatban – Mapabe-Invest Fejlesztő Kft. –, emellett az MM Üzletviteli Tanácsadó Kft., illetve a Munkavállalói Vagyonkezelői és Tanácsadó Szolgáltató Kft is rendelkezett részesedéssel. Utóbbi tulajdonosa Dobák István, és az Európa Rendezvényiroda Kereskedelmi és Szolgáltató Kft – mely egy beadvadás után ugyanilyen néven működött tovább. Az Európa Rendezvényirodának négy magyar magánszemély volt a tulajdonosa. Az MM Üzletviteli Tanácsadó Kft. tulajdonosai között szerepel a Conflex Kft. és az Európa Rendezvényiroda, utóbbi két cégben tulajdonos Ablonczy Péter is. Az Origo 2011 szeptemberében megírta, a Conflex Kft. egyik cége, a Ciklámen Turiszt Zrt. nevében 2,5 M Ft-ot adományoztak az államadósság-csökkentő alapba (egy magyar vállalkozó összesen 5 M Ft adott az alapba, a másik cég a Saját Raktár Kft. volt, ez Ablonczyék családi cége). http://hvg.hu/kkv/20131016_Mar_allami_hajozas_is_lesz

^b A Gyulai Húskombinát az ország egyik legnagyobb múltú húsipari vállalata, 1868-at, az első gyulai vágóhid átadásának évét tekinti alapításának. A cég alapítója Stéberl András volt. A Stéberl-féle kolbász, amelyet ma gyulai kolbászként ismerünk, az 1935-ös brüsszeli világhiállításán aranyérmét kapott. 1948-ban államosították a gyárat, amit az akkor 60 éves alapító két hónappal élt túl. Fénykorában, 1978-ban, több mint 2 ezer dolgozója volt és amikor évi 1,2 millió sertést vásároltak fel..

névre keresztelt új vállalkozáshoz került, amit Gyula város önkormányzata alapított a kormánytól e célra megcímkézett állami támogatás felhasználásával, majd az alapítás után ebbe a másik cégbe apportálták a csődbe jutott, majd pedig 850 M Ft-ért kivásárolt Gyulai Húskombinát eszközeit.³⁹⁸ E tranzakció idején – 2013 szeptemberében - az üzem 70%-os kapacitással működött és 270 főt foglalkoztatott. A kormányzat egyik motivációja az lehetett, hogy rontsa a gyulai cég konkurrenciájának számító és Csányi Sándor agrárbirodalmát működtető Bonafarm piaci helyzetét.³⁹⁹

A közigazgatási szaksajtó nyomonkövette a Pápai Hús 1913 Kft. sorsát is.^a A korábbi állami kivásárlás, a szakminisztérium 400 M Ft-os segélye, és az ugyancsak állami MFB által biztosított hitelek nem sokat segítettek. 2009 és 2014 között az állam – különböző csatornákon keresztül – közel 11 Mrd Ft-ot öntött ebbe a vállalatba. Ennek ellenére a cég még 2015 nyarán is veszteséges volt, és az önkormányzat sikertelenül próbált befektetőt találni a cégbe.⁴⁰⁰ Novemberben a pápai önkormányzat úgy döntött, hogy felszámolást kezdeményez a Pápai Vagyonhasznosító és Értékesítő Kft., illetve a Pápai Hús Kft. ellen. Pár nappal később azonban kiderült, hogy trükközésről van szó: a kormány a céget rendeleti úton „stratégiai jelentőségű”-nek nyilvánította, megteremtve ezzel a kivételes jogalapot a cég újból kimentésére. Végül a kormány mégis elállt szándékától és a Nemzeti Reorganizációs Nonprofit (NRN) Kft., mint felszámoló 2015 végén meghirdette a három utód-céget eladásra. A legnagyobb értékű részt, a húsüzemet 1,134 Mrd Ft-ért egy hongkongi befektető vásárolta meg 2016 nyarán.⁴⁰¹

A három hasonló tranzakció felkeltette az EU versenyhatóságainak gyanúját is. Az első vizsgálat azt állapította meg, hogy a magyar állam ügyesen megkerülte a jogi akadályokat, miután az állami támogatást nem a csődbe jutott állami cég kapta. 2015 nyarán azonban új vizsgálat indult.⁴⁰²

10.5.19 Szemétszállító cégek visszavásárlása

2013 végén az MNV Zrt. 4,4 Mrd Ft-ért kivásárolta a német Remondis International GmbH magyarországi érdekeltségeit. A leányvállalatai révén több mint 70 települést kiszolgáló Remondis Magyarország Holding Kft. megszűnt, feladatait az MNV Zrt. által alapított *Nemzeti Hulladékgyűjtési és Szolgáltató Zrt.* (NHSZ) vette át. Ugyanez történt pár hónappal korábban a Martfű városában tevékenykedő Kun Hulladék Kft.-vel is. 2014 elején az MNV Zrt. az osztrák tulajdonú AVE Magyarország Hulladékgyűjtési és Szolgáltató Kft.-re is szemet vetett. Ez is egy nagyobb magánvállalkozás volt: 1,2 millió lakost szolgált ki.⁴⁰³ Egy kivétellel megvált érdekeltségeitől a német Saubermacher is, több magyar tulajdonú cég pedig egyszerűen kiszállt a versenyből. A cégek többsége az NHSZ-hez, kisebbik részük önkormányzatokhoz került.

De ez csak a kezdet volt, a 2013-tól különadókkal megnövelt költségek és a hatósági ár módjára csökkentett szolgáltatási árak az ágazatban dolgozó önkormányzati és (megmaradt) magáncégek is csődöközeli állapotba kerültek. Az ágazat belső ügyeit ismerő szakembe-

^a Az 1908-ban indult céget már az 1929-es világválság majdnem romba döntötte. Ekkor az antwerpeni Poels et Co. sietett a segítségére, amely a pápai üzemből kivánta meghonosítani a magyarországi bacongyártást. Az 1949-es államosítás után 1993 végén jött a privatizáció. Az ÁVÜ-től a Pápai Húskombinát Zrt. részvényei 1/3 arányban angol tulajdonba, a többi egy magyar befektetői konzorcium kezébe került. Az ÁVÜ-nek készpénzbevétele alig született, a vevők KPJ-vel fizettek. A 2000-es évek elején a Mónos Péter érdekeltségébe tartozó, francia-magyar hátterű Carnex-csoport lett a tulajdonos, majd amikor ez csődbe ment, akkor a pápai üzem ellen is felszámolás indult. Később, 2014-ben Mónos emberei ellen – a pápai feljelentése nyomán - csődbüntető vádjával eljárás indult [http://mno.hu/magyar_nemzet_gazdasagi_hirei/megvadoltak-a-papai-hus-volt-vezetoit-1236716]. Mónos Péter 2015-ben autóbalesetben vesztette életét.

rek szerint a kormánynak kezdettől fogva az volt a szándéka, hogy minél jobban eladósodjanak a szolgáltatók, az állam pedig a vele szemben felhalmozott köztartozások fejében szerezze meg az uniós, illetve kisebb részben lakossági forrásokból kiépült infrastruktúrát, azaz a korszerű lerakókat, válogatóüzemeket, gépeket, komposztálókat, biogáztelepeket.⁴⁰⁴

10.5.20 Az óbudai Hajógyári sziget visszavásárlása

A 2013. szeptember 20-i Magyar Közlönyben jelent meg az a kormányhatározat, amely alapján az állam nettó 3,99 Mrd Ft-ért visszavásárolta a budapesti, harmadik kerületi Hajógyáriszigeten lévő hét ingatlant, amelyen a beruházó eredetileg Álom-sziget néven szórakoztató központot kívánt létesíteni (←9.5.10). A vételi szerződésben az MNV Zrt. azt is kikötötte, hogy a területet birtokló Álom Sziget 2004 Kft-nek fel kell mondania az összes érvényes bérleti szerződést, melyeket évekkorábban azért kötöttek, mert a kaszinó-központ építése még el sem kezdődött. Termelő és szolgáltató cégek, raktárvállalkozások és közel tucatnyi vendéglátó cég^a kényszerült távozásra.

A vételár forrásai több tételből álltak össze. A 2013-as i költségvetésből - az állami vagyonnal kapcsolatos kiadásokból - 1 Mrd Ft-ot fordítottak erre a célra. Az izraeli befektetők játékkaszinó koncessziójának megszüntetésére 1 Mrd Ft + áfa fizetés lett előirányozva. A 2012-es, kötelezettségvállalással nem terhelt előirányzatok közül a Vidékfejlesztési Minisztérium fejezetből 1,3 Mrd, a Nemzetgazdasági Minisztérium fejezetből 0,4 Mrd, míg a NAV fejezetből 1,3 Mrd Ft felhasználását engedélyezte a kormány erre a célra.⁴⁰⁵

Pár hónappal később felmerült az az ötlet, hogy a visszavásárolt területet a tervezett 2024-es, budapesti olimpia céljaira fogják felhasználni.

10.5.21 Informatikai cégek államosítása

2013 végén született döntés az uniós projektek nyilvántartását, monitorozását végző Egységes Monitoring Információs Rendszer (EMIR) működtetőjének, a Welt 2000 Szolgáltató és Kereskedelmi Kft.-nek a megvásárlásáról. Fontos megjegyezni, hogy ennek a tranzakciónak is volt előzménye a szociál-liberális kormányzás idején: 2008-ban Bajnai Gordon, mint az EU-s ügyekért felelős miniszter, már tett egy kísérletet a cég kivásárlására, de a tulajdonosok ellenálltak.⁴⁰⁶ Miután a Fidesz-kormány a lélektani erőszak alkalmazásától sem riadt vissza⁴⁰⁷, végül a szerződést csak 2014. március 1-én írták alá a tulajdonosok.⁴⁰⁸ Ezzel azonban az ügylet nem zárult le, részben azért nem, mert a cég fő tulajdonosa, a korábban MSZP-s színekben is politizáló Komáromi András időközben, meglehetősen fiatalon, 47 éves korában, váratlanul elhunyt. 2014 novemberében egy külön kormányrendelet⁴⁰⁹ jelent meg arról, hogy a cég megvásárlása „nemzetstratégiai érdek”.^b Azután kiderült, hogy a kormányzat nem is tart igényt az EMIR-rendszerre – inkább kifejlesztett egy másikat a 2014-2020-as ciklusra.^c

^a Ezek között voltak a rendőrkorrupcióval vádolt Vizoviczki László 17 éven át működtetett éttermei, diszkói is.

^b Az államosítás után a cég új neve Új Világ Nonprofit Szolgáltató Kft. lett.

^c Külön kellemetlen része a történetnek, hogy a Brüsszeli bizottság ellenőrei 2017-ben visszamenőlegesen súlyos szabálytalanságokat állapítottak meg az akkor még magántulajdonú Welt Kft. által megnyert pályázatok kapcsán, s ezért az EMIR projektre kifizetett EU támogatást (kb. 18 Mrd Ft-ot) 100%-ban visszakérték a Magyar Államtól. Az EMIR ügyében kifizetett állami támogatások kapcsán a BRFK is nyomozni kezdett. Mindez nyilvánvalóan nem volt független attól, hogy 2002-2004 között Gyurcsány Ferenc felesége, Dobrev Klára volt a Miniszterelnöki Hivatal Nemzeti Fejlesztési Terv és EU Támogatások Hivatalának elnökhelyettese, s így az EMIR ügyeihez is lehetett köze.

Fontos tranzakció volt a magánalapítású, egykori belügyi dolgozók által alapított, Idomsoft Zrt. informatikai társaság megvásárlása 2012/13 fordulóján.⁴¹⁰ Itt az volt az indok, hogy a cég közbeszerzési úton elnyerte az MNV Zrt. adatvagyon-kezelésre kiírt szoftver-pályázatát, ámde egy 2010-es törvény értelmében ilyen feladatot csak állami cég teljesíthet. A valódi cél nem ez volt: a kormány a választások és a népszavazások lebonyolítását kívánta „saját” kezébe venni. A korábbiakban ugyanis ez a cég, mint magántulajdonú vállalkozás, megbízás alapján bonyolította az országgyűlési választásokkal összefüggő informatikai feladatokat. Ezért a figyelmes újságolvasónak nem volt meglepetés, amikor kiderült, hogy a 2016-os ún. kvóta népszavazás lebonyolítását, illetve az ún. Nemzeti Választási Rendszer üzemeltetését is éppen az Idomsoft-ra bízta a kormány.⁴¹¹

2017 augusztusában egy kormányhatározatól értesülhetett a közvélemény arról, hogy állami tulajdonba veszik az elektronikus közbeszerzési rendszer üzemeltetését végző magán-céget, a 7 főt foglalkoztató Electool Közbeszerzési Kft.-t.^a A részesedésvásárlásra 150 milliót, míg a cég tőkeemelésére 350 millió forintot különítette el kormány. A történet különös sajátossága, hogy valójában egy vadonatúj, 2017 májusában létrehozott társaságot vett meg az állam, amelynek tulajdonosa az információtechnológiai szolgáltatást nyújtó Electool Beszerzési Kft. volt. A tulajdonos céget feltételezhetően nem érte váratlanul az állami felvásárlás híre.

10.5.22 A devizahitelek ingatlanának visszavásárlása

2011-ben a 2. Orbán-kormány azzal a céllal hozta létre a Nemzeti Eszközkezelő Zrt.-t (NET Zrt.), mint az MNV Zrt. egyik leánycégét, hogy az megvásárolja a törleszteni képtelen devizahitelek lakóingatlanait.⁴¹² Itt is államosítás történt, hiszen állami közbelépés hiányában az érintett ingatlanok a jelzáloghitelt nyújtó bankok kezébe kerültek volna, illetve sok esetben már ott is voltak, amikor a NET közbelépett.

A folyamat lassan indult. Még 2017 végén sem érte el a többször is módosított, jogszabályban rögzített, 30 ezres felső határt. Hogy aztán mi fog majd történni ezekkel az ingatlanokkal, hogy az állam miképpen lesz képes értelmes módon gazdálkodni az ország különböző részeiben található hatalmas mennyiségű ingatlannal, arról semmiféle tájékoztatást nem kapott a közvélemény.⁴¹³ Miképpen és meddig fog gazdálkodni ezzel az irdatlan ingatlanvagyonnal egy bankszerűen működő pénzügyi apparátus? Létrehoznak egy országos IKV-t, egy Ingatlankezelő Vállalatot, olyat, mint amilyen a szocializmus idején működött? És akkor ennek a hatalmas IKV-nak minden városban és minden kerületben lesznek kirendeltségei? Vagy Budapestről fognak lejárni Nyíregyházára az alap képviselői, hogy részt vegyenek a egyes tulajdonú társasház lakógyűlésén? Ha a vihar ledönti a kéményt, az állam fogja megcsináltatni? Vagy az állam csak névleges tulajdonosa lesz az ingatlanoknak, és hagyja, hogy a bérlő vagy bárki más a házat téglánként széthordja? A szocializmus idején négy évtizeden át próbálkozott azzal az állam, hogy jól működtesse az IKV-kat. Nem ment. Most miért menne? A NET-programba bekerült családok átlagosan 10 ezer Ft/hó bérleti díjat fizettek a lakhatásukért. 2016 végéig a program mintegy 115 Mrd Ft-jába került a költségvetésnek. Ezzel a befektetéssel 285 Mrd Ft visszafizetésétől kímélték meg a bajba került adósokat. Az minden

^a Az elektronikus közbeszerzési rendszer bevezetése régóta halogatott feladata volt Magyarországnak, amelyre európai uniós irányelv kötelezi hazánkat. Az Európai Bizottság (EB) az e-közbeszerzés előkészítésének hiányosságait korábbi Magyarországról szóló országjelentéseiben szóvá is tette. http://www.napi.hu/magyar_vallalatok/ujabb_ceget_allamosit_a_magyar_kormany.645355.html

esetre figyelemre méltó tény, hogy 2017 végéig NET Zrt. nem vonta magára a média figyelmét – amit akár úgy is lehet értelmezni, hogy botrányok nélkül, jól végezte a dolgát.

A NET Zrt. működtette a Pest megyei Ócsán, a fővárostól 25 km-re létrehozott, 66 hektáros ún. szociális lakótelepet is, amelyet a szó szoros értelmében a semmiből építettek meg, 2,7 Mrd Ft költségvetési forrásból, s ahol 2012/13 fordulóján rekordsebersséggel ténylegesen felépített 80 épület átlagos bekerülési költsége elérte a 34 millió Ft-ot. Az eredeti tervek 500 ócsai házról szóltak, továbbá arról, hogy a modellt a kormány más településeken is meghonosítja majd! Mint az előre is látható volt, a program ésszerűtlenül drága lett, s bár az elsős lakók mind szociális rászorulóak voltak, végül egyetlen devizahitel miatt kilakoltatott károsult sem költözött oda.⁴¹⁴ 2016 októberében mindezt a kormány is belátta és a vonatkozó 2011-es határozatát – csöndben, sajtó bejelentés nélkül - hatályon kívül helyezte.⁴¹⁵

10.29 ÁBRA: AZ ÓCSAI SZOCIÁLIS LAKÓTELEP LÁTKÉPE

Elvben a NET programba bekerült családok vissza is vásárolhatják ingatlanját azon az áron, amennyiért a Nemzeti Eszközkezelő a hitelintézettől megszerezte az ingatlant, növelve az alapkamattal és az esetlegesen végrehajtott értéknövelő beruházások értékével. Ez nagyjából harmadakkora ár, mint a piaci érték. 2016 végéig 200-nál is kevesebb ilyen „privatizáció” történt.

10.5.23 *Az állam erőszakkal kirakja a bérlőket – három példa*

A Citadella visszaállamosítása. 2013. október 1-én a nyilvánosság számára teljesen váratlan bejelentést tett a kormány: erőszakkal birtoba vette és kisajátította a Citadellában, a budai Gellérthegy melletti dombon épült erődítmény-komplexum területén működő hat vendéglátóipari vállalkozást, a Várkert Bazár Ingatlanfejlesztő Kft. üzleteit. Az akció lényege a bérlők, illetve a bérbe vett 35 ezer m² kisajátítása volt, miután maga a műemlék együttes – természetesen – egyetlen napra sem került ki az állami vagyon köréből. Ezt a döntését a kormány határozati

úton rendelte el, arra való hivatkozással, hogy a Citadella eddigi használata, hasznosítása nem felel meg a világörökségi törvényben foglalt követelményeknek. Ezért a kormány elrendelte, hogy a Citadellát hasznosító személyek, társaságok és cégek kötelesek – közérthetőbben: éttermek, kávézók és turista-csalogató bódék tulajdonosai - az általuk birtokolt területeket 30 napon belül az MNV Zrt. birtokába adni. A kiadott közlemény szerint a határozat fellebbezésre való tekintet nélkül végrehajtható volt.

Mint utóbb kiderült, a Citadella bérlőinek az MNV Zrt. már 2012 végén felmondott, ám a Veres István névvel fémjelzett vállalkozások nem voltak hajlandók elhagyni a területet és kártérítést kértek.^a Sőt, valójában az ügy időben még inkább a múltba, egy 1999-ben a Citadella 4U Vagyonkezelő Kft. és a Kincstári Vagyonkezelő Igazgatóság közötti, 40 évre szóló bérleti megállapodáshoz vezetett vissza, amit egy évvel később az akkori kulturális tárca próbált meg nem történné tenni. Akkor kezdődött a pereskedés, ami még 2013-ban sem vezetett eredményre. 2003-ban a bérlő Citadella Investment Vagyonkezelő Kft.-re változtatta a nevét, majd a cég 20 évre hat – ugyancsak Veres Istvánhoz köthető – új társaságnak adta át a bérleti jogot. Pár héttel a döntés bejelentése után az MNV Zrt. 2 M Ft/év + Áfa ellenében a Citadella ingatlan együttes vagyonkezelői jogát 50 évre átadta a XI. kerületi önkormányzatnak: veszekedjenek ők Veres Istvánnal.⁴¹⁶ Egy hónappal később azonban az önkormányzat is úgy látta, nem érdemes vesződni és vitatkozni. A Citadella kezelői joga visszaszállt az MNV Zrt.-re.

De itt még nem zárult le a történet, merthogy a bérlők ezt megelőzően szerződést kötöttek az önkormányzattal – és maradtak. 2014. május 5-én az MNV Zrt. rohamrendőrök segítségével vett vissza a vendéglátóüzemeket. Ennek a fellépésnek a törvénytelen voltát augusztusban a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság jogerős módon is megállapította.⁴¹⁷ De ez már a veszett fejsze nyele – esete volt. A nevezetes és fontos turistalátványosság a bérlők erőszakos kitelepítése után még egy évvel is a teljes bizonytalanság állapotában volt. A butikok bezártak, az étterem nem működött.⁴¹⁸ Csak 2015 augusztusában született elvi döntés: a Citadella több mint három hektárnyi területét a Miniszterelnökséghez tartozó Várgondnokság Nkft., vagyis egy 100%-ban állami tulajdonban álló cég vagyonkezelésébe adta az MNV Zrt. A Kúria pedig úgy ítélte, hogy a Magyar Állam kártalanítsa a Citadella korábbi bérlőit. Hírek szerint 150 M Ft-ot kértek⁴¹⁹, de az MNV Zrt. úgy értelmezte az ítéletet, hogy mégsem kell fizetnie.⁴²⁰ Pár hónappal később a Citadella több mint három hektárnyi területét a Miniszterelnökséghez tartozó Várgondnokság Nkft. vagyonkezelésébe adta az MNV Zrt.⁴²¹

A sértettek és az MNV Zrt. közötti per hazai választott bíróság elé került, amely 2014 őszén azzal zárult, hogy az MNV Zrt. kártérítés, kamat és perköltség címén 350 M Ft-ot volt kénytelen fizetni a felperesnek. 2015/2016 fordulóján – minden különösebb bejelentés nélkül – a korábban bezáratott bódék újra megnyitottak. Azt nem sikerült kinyomoznia a sajtónak, hogy a régi bérlők tértek-e vissza, vagy újak. Azután ezeket a bódékat lebontották, de még 2016 tavaszán is csak ideiglenesnek szánt „új” bódék kerültek a helyükre.

^a Ez ugyanaz a Veres István, akinek nevét az érdeklődő újságolvasók a Ferihegyi repülőtéren működő, Zóna névre hallgató taxi társaság botrányai kapcsán ismerte meg. Az előzményekről ld. http://hvg.hu/itthon/20120808_veres_istvan_citadella_zona_taxi_portik és http://index.hu/gazdasag/2015/07/24/vesztegetes_es_csalas_a_budapest_airportnal/

10.30 ÁBRA: AZ ERŐSZAKKAL BEZÁRATOTT BÓDÉK ÚJRA MŰKÖDNEK A CITAPELLÁN, 2016

Forrás: http://www.borsonline.hu/20160111_bodesok_nyertek_a_citadellahaborut

A józsefvárosi kínai piac visszavétele. Az 1993-ban megnyitott, fénykorában 2000–2500, főként kínai, vietnami kereskedőnek helyet adó Négy Tigris piacot a hatóságok többször megpróbálták bezárni, mert sok esetben kétes háttérű cégek kínáltak kétes eredetű és minőségű árukat. A piacot végül – Kocsis Máté józsefvárosi polgármester (Fidesz–KDNP) kezdeményezésére – a terület tulajdonosának, a MÁV-nak sikerült legyűrnie: felmondták az üzemeltető Komondor Kft-vel kötött bérleti szerződést. Hosszadalmas jogi csatározás, végrehajtási procedúra nyomán 2014 júniusában, majd száz rendőr felügyelete mellett vette újra birtokba területét a MÁV. Pár héttel később döntés született arról, hogy a területet a MÁV át fogja adni az MNV Zrt.-nek.⁴²²

A budapesti plakát háború Simicska ellen. A 2014/15 fordulóján kirobbant Orbán – Simicska háború egyik fontos fejezete volt, amikor – nyilvánvalóan a kormány jóváhagyásával – a 2015 októberében a Főváros felmondta a Simicska Lajos érdekeltségébe tartozó, 1994-ben privatizált MAHIR Cityposter (←8.3.1) 2006-ban kötött, 25 évre szóló bérleti szerződését 761 **hirdetőoszlopra**. A Főváros egyoldalúan bontotta fel a szerződést, és az év végéig adott határidőt a cég tulajdonában álló, 644, fővárosi tulajdonban álló utcák^a hirdetőoszlopainak eltávolítására. Miután a cég a szerződésbontás érvénytelensége miatt pert indított, az oszlopokat sem volt hajlandó eltávolítani. Ekkor a Főváros a saját biztonsági cégével erőszakkal próbálta meg eltávolítani a Főváros legforgalmasabb utcáin található oszlopokat, amit viszont a MAHIR Cityposter által felbérelt biztonsági emberek ugyancsak erőszakkal próbáltak megvédeni. Ez az utcai civakodás 2016 január elején napokon át folyt, aminek egyik leágazásaként a rendőrség „hatósági ellenőrzést” tartott a Simicskáék által leszerződött egyik őrzővédő cégnél.

^a Ezek a fejlemények egyelőre nem érintették a MAHIR Cityposter egyes kerületekkel kötött korábbi szerződéseit. Így – például – azt sem, amelyet 2013 elején 10 évre kötött a VIII. kerületi önkormányzattal. http://index.hu/index2/#bloghu/jakabfytamas/2016/01/06/tiz_ev_a_simicska_cegnek

A Simicska elleni háborút 2017 áprilisában tovább szélesítette egy, a közterületi reklámfelületekkel foglalkozó kormányrendelet, amely kijelölte a 2016-ban elfogadott településképvédelmi törvény reklámokkal kapcsolatos végrehajtásának menetét. Ennek lényege, hogy a jövőben csak önkormányzati engedéllyel helyezhetőek ki közterületre új reklámfelületek, 2021-től pedig csak azok a már meglévő reklámhordozók maradhatnak köztéren, amelyek megfelelnek a kormány 2016-os törvényi szabályozásának. Így - például - egy plakát nem lehet nagyobb 9 m²-nél, a reklámhordozó tartója legfeljebb 11 m² lehet stb. A piac ismerői szerint a rendelet azt fogja eredményezni, hogy a jövőben szinte csak önkormányzati-állami tulajdonú felületeken lehet majd hirdetni (a tulajdonos engedélyével), magántulajdonú területeken, épületeken pedig csak alig. Ehhez képest az **óriásplakát** piac 2016-ban úgy nézett ki, hogy az ország 30 ezer plakáthelyének 90%-a magántulajdonú területeken volt, 10% pedig önkormányzatin. Mindez – természetesen – nem csak Simicska Lajos reklámcégeit érinti, hanem még sok tucatnyi kisebb reklámcéget is.

10.5.24 *Államosítás Dunakeszin*

Bár a Fidesz politikai terveiben 2010-től fogva szerepelt a MÁV egykori Dunakeszi Járműjavítójának visszavásárlása, erre a tranzakcióra csak 2014 szeptemberében került sor. Furesa módon, a kormány semmiféle értelmes magyarázatot nem adott arról, hogy miért érdemes az MNV Zrt.-nek és a MÁV-nak közpénzt költeni az 1996-ban decentralizált privatizáció keretében, MRP-technikával értékesített (←6.11.1), csőd közeli vállalatra, amely 2013-ban 6,2 Mrd Ft-os nettó árbevétel mellett 260 M Ft-os veszteséggel zárt.

A szaksajtó is csak találgatni tudott, és leginkább azt említették, hogy a MÁV-által decentralizált privatizáció formájában értékesített cég, ami ekkor Bombardier Transportation MÁV Hungary Kft. névre hallgatott már évek óta fő szponzora volt Orbán Viktor egyik kedvenc munkatársa, Szijjártó Péter NB II-es osztályú teremfoci-csapatának, a Dunakeszi Kinizsi Futsal Klubnak. Szijjártó egyébként is Dunakeszin lakott.

Más hírek szerint az évek óta kapacitás-felesleggel küszködő céggel a kormánynak az a terve, hogy spanyol kooperációban Budapestnek szánt villamosokat gyártson. A hajdan jobb napokat látott vállalatnak még 2010-ben is mintegy 1000 munkavállalója volt, ez a visszaállamosítás idejére már lezuhant 361 főre. A cég 64,9%-os részvény pakettjének megvásárlásáról szóló szerződést 2014 szeptemberében írták alá.⁴²³ Egy nappal korábban a kormány rendeletben adott felmentést saját magának a versenyhivatali engedélyezési eljárás alól, mondván, hogy - tekintettel a munkahelyek megőrzésére, és a hazai járműipar fejlesztésére – közérdekből „nemzetstratégiai jelentőségű összefonódás” fog bekövetkezni.⁴²⁴ A vételár csak hetekkel később derült ki: 6,9 M € (≈ 2,1 Mrd Ft). Ugyanakkor a Bombardier másik magyarországi cége, a Mátranovákon működő Bobardier Transportation Hungary Kft. továbbra is a kanadai székhelyű cég tulajdonában maradt.⁴²⁵

Egy évvel később az MNV Zrt. kísérletet tett a 10%-nyi, MRP-s, dolgozói részvények visszavásárlására, de az árban hosszú ideig nem tudtak megegyezni a kb. 500 kistulajdonossal – egykori és jelenlegi dolgozókkal.⁴²⁶

10.5.25 *Levéltár államosítás - alkotmánymódosítással*

Tárgyunk szempontjából nem anyagi, hanem „jogtechnikai” jelentősége volt annak a küzdelemnek, amelyet a 2. Orbán-kormány kezdett a Politikatörténeti Intézet Közhasznú Nonprofit Kft. (PTI, az egykori Párttörténeti Intézet) levéltárának, dokumentumainak, valamint az Inté-

zetnek helyet adót, patinás belvárosi megszerzéséért. Az állami tulajdonban álló műemlék-épületre az MSZP még 1989-ban jegyeztetett be használati jogot az intézet ott elhelyezett jogelődje számára.

Az államosítási szándék a 2012 őszén hatályba lépett új levéltári törvényben fogalmazódott meg.⁴²⁷ Itt nyilvánvalóan egybe esett több politikai-ideológiai cél:

- egy baloldali elkötelezettségű kutatóintézet ellehetlenítése,
- az egykori pártállam, illetve a pártállam közvetlen irányítása alatt működő „társadalmi” szervezetek (pl. partizánszövetség, KISZ) iratanyagának megszerzése, illetve
- a Kossuth tér és környékének visszaépítése a Horthy-korszak tradícióját követve. (Az alkotmány u. 2. cím alatt található épületet, az egykori Igazságügyi Palotát ugyanis a kormány már korábban odaiigérte a Kúriának.)
- Az sem volt lényegtelen körülmény, hogy a PTI élén 1991-től Földes György állt (az egykori illegális kommunista, majd később MSZMP-s belügyminiszter-helyettes Földes László fia, az MSZP egyik befolyásos vezetője és tanácsadója) állt.

Menet közben a PTI ügye összekapcsolódott az ún. Városliget projekttel, miután a kormány úgy döntött, hogy az egykori Kúria-épületből kiköltözteti a Városligetbe a Néprajzi Múzeumot: így már csak a PTI maradt volna a 12 000 m²-es épületben a maga 4000 m²-es bérelményével. Az MNV Zrt. ezért 2016 júniusában pert indított a PTI ellen a használati jog megvonásáért.⁴²⁸

Az ügy megjárta az Alkotmánybíróságot – a PTI veszített -, majd pedig polgári per kezdődött, ami a Kúriáig jutott, s ahol a PTI megintcsak veszített. Fontos ugrópontja volt a jogi vitának, hogy a kormányzat 2013 tavaszán – azt követően, hogy a PTI beadvánnyal fordult az AB-hez – módosította az Országgyűléssel Alaptörvényt is, hogy ezzel jogalapot teremtsen az iratok keletkezéséhez képest visszaható hatállyal történő államosításhoz.

Az Alaptörvény 4. módosítása az Alapvetések című elvi részt a következő szöveggel egészítette ki: "A kommunista állampártnak, az annak közreműködésével létrehozott, illetve a közvetlen befolyása alatt álló társadalmi és ifjúsági szervezeteknek, valamint a szakszervezeteknek a kommunista diktatúrában keletkezett iratai az állam tulajdonát képezik, azokat a közfeladatot ellátó szervek irattári anyagához tartozó iratokkal azonos módon, közlevéltárban kell elhelyezni."

Ezek után már a levéltári törvény kifogásolt rendelkezése nem is volt alaptörvény-ellenes, és ezt az AB is megállapította. "*Kevés példát ismerek arra, hogy egy magánintézmény és az állam közti jogvitát az állam úgy dönt el, hogy menet közben megváltoztatja a jogi feltételeket, és még az ország alaptörvényében is szükségesnek tartja rögzíteni egyes történelmi dokumentumokkal kapcsolatos politikai szándékait*" – jegyezte meg a korábbi szocialista politikus.⁴²⁹ 2013-ban a kabinet felajánlott használatra egy másik ingatlant, amit a PTI el is fogadott, ám a kormány később visszavonta az ajánlatát, és nem állt elő újjal.

Mindezzel párhuzamosan a PTI pert indított a Magyar Állam ellen a strasbourgi bíróságon, mivel a PTI jogértelmezése szerint állami kisajátítás történt, ám ilyen esetekben az államosított vagyonért kártalanítás jár. A strasbourgi perben a PTI több mint 1 Mrd Ft kártalanítást követel a magyar államtól.

10.5.26 *Kormányközeli média vásárlás állami hitellel*

A TV2 megszerzése. A 2012 vége óta húzódott az a visszaállamosítási akciósorozat⁴³⁰, amelynek a kiindulópontja az volt, hogy az 1997-ben, koncessziós szerződéssel létrehozott (←9.7.3), ámde valójában folyamatosan csak veszteséget termelő TV2 csatornát utolsó tulajdonosa, a Pro7Sat.1. német társaság valamilyen módon értékesítse. A tőzsdén jegyzett német anyacég első elgondolása az volt, hogy leányvállalatukat valamelyik kormányközeli magyar média-mogulnak adják el. Így merült fel vásárlóként egy olyan cég, amelyet a szakértők Simicska Lajos üzleti holdudvarába soroltak.

A tárgyalások azonban – különféle jogi és üzleti akadályok miatt – igen lassan haladtak. Idő közben – egészen más okok miatt - megromlott Simicska viszonya Orbán Viktorral. Így részben új helyzet állt elő: 2015 folyamán Andy Vajna, az Orbán-kabinet filmügyekben illetékes kormánybiztosa lett a magyar kormány kijelölt vevője – pontosabban szólva **strómanja**. A tranzakcióhoz a 100%-ban állami tulajdonú Eximbank közel 6,72 Mrd Ft hitelt tett hozzá, és – később cáfolt hírek szerint - ugyancsak hitellel támogatta a tranzakciót az akkor éppen 100%-ban állami tulajdonú MKB bank is, amelyik Vajna több cégének is számlavezetője volt ekkortájt. Ez annál is inkább meglepő megoldás volt, mert az *Eximbank* alapesetben csak exportáló magyar cégeknek juttathat hitelt – így szükséges volt a bank működését szabályozó törvény gyors módosítása is. A hitelszerződésben fedezetként a TV2 reklámbevételeit kötötte ki az állam, amiről viszont köztudomású volt, hogy a fizetős reklámhirdetések jó részét éppen a kormányzat biztosítja.^a

A TV2 vételárát a felek nem hozták nyilvánosságra – de a jelek arra utalnak, hogy a saját pénzből Vajna viszonylag keveset, 2,7 Mrd Ft-ot fektetett be csupán ebbe az üzletbe.⁴³¹ A hír bejelentését követően heteken keresztül vezető hír volt a napi sajtóban, hogy egy bonyolult, előszerződéses konstrukcióval Simicska és egyik üzlettársa mégis el tudja csaklizni Vajnáék orra előtt a TV2-t, de azután a Méditanács is, meg a cégbíróság is Vajna tulajdon-szerzését támogatta. A perek azonban még 2016 közepén sem zárultak le.

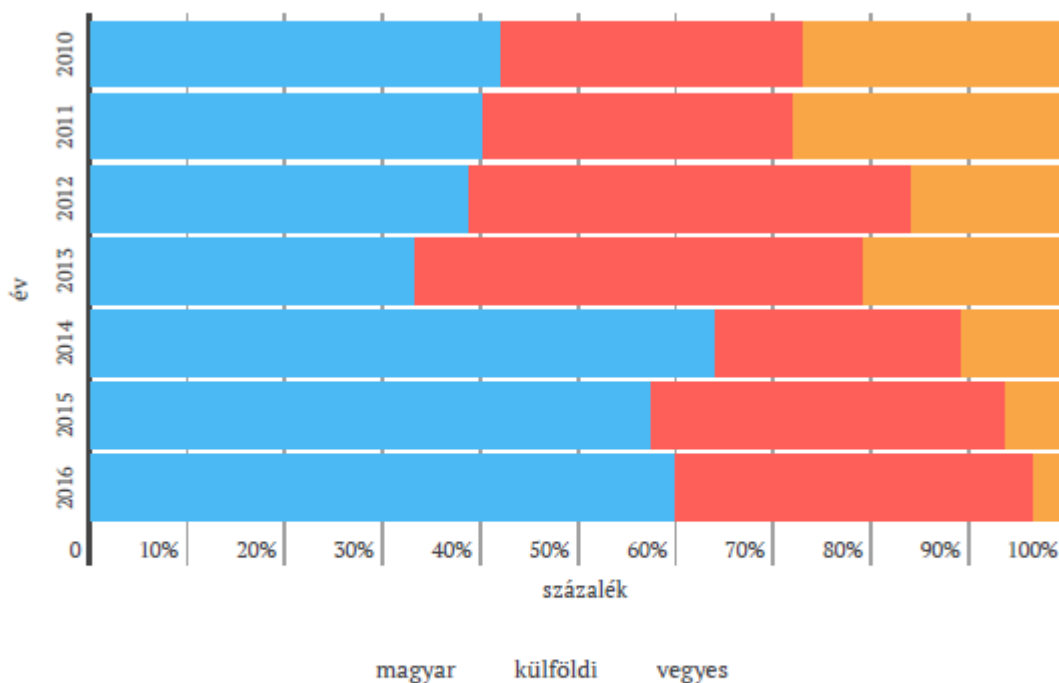
Az Origo internetes portált Matolcsy György unokatestvére vásárolta meg. Sok szempontból hasonló volt az Origo internetes hírportál kvázi-államosítási története is. A német háttérű cég évek óta keresett vevőt a veszteséges hírportálra, több jelentkező is akadt, azonban a mobiltelefon-társaságok által használt frekvenciák kormányzati lebegtetése felgyorsíthatta a folyamatot, és a Telekom végül megszabadult a gazdasági sikerei útjában álló kritikus portáltól. 2015 utolsó hetében jelentették be, hogy egy, az MNB elnökéhez rokoni szálakkal kapcsolódó magyar cég, a New Wave Media Kft. 13,2 millió euróért (≈ 4,2 Mrd Ft) megvásárolja az origo.hu-t a Magyar Telekomtól. A vásárló testvércége, a New Wave Production Kft. – amely egy másik létező internetes hírportál, a VS.hu kiadója – 500 M Ft-os hitelt kapott a jegybank kedvezményes növekedési hitelprogramjából. A hitelhez az NHB bankon keresztül jutott hozzá a társaság, és ezt a bankot Szemerey Tamás, Matolcsy György unokatestvére tulajdonolja egy cégen keresztül. A két New Wave nevű társaság tulajdonosa pedig egy cseh bejegyzésű, de Szlovákiához kötődő cégen keresztül Jan Nagy, aki Szemerey Tamás üzlettársa volt.

Tulajdonosi arányok a média szektorban. 2017-ben a külföldi tulajdon elsősorban a televíziós piacon volt meghatározó. Az RTL Magyarország, a Viasat, a HBO Europe, a Viacom, Discovery, National Geographic, AMC voltak a legnagyobb szereplők. Közvetlenül a

^a Mindezzel párhuzamosan Vajna pályázott a média-hatóságnál a Roxi Rádió egykori 96,4 FM frekvenciájának elnyerésére is, amelyet DJ FM néven kívántak elindítani. Miután a rajta kívül érdeklődő, másik pályázót formai okokból kizárták, Vajnáéknak jó esélyük volt a nyeresre.

tulajdoni arányokra vonatkozó statisztikai adatot azonban sem a nemzetközi, sem a magyar statisztika nem szolgáltat. A vállalati mérlegadatokból kinyerhető árbevételi számok alapján lehet becslést készíteni. Ezt mutatja az alábbi ábra.

10.31 ÁBRA: TULAJDONOSI ARÁNYOK A MÉDIASZEKTORBAN, 2010 – 2016

Árbevétel alapján. Forrás: Bisnode. A számítás alapját képező TEÁOR-csoportok: 6010 Rádióműsor szolgáltatás 6020, Televízióműsor összeállítása, szolgáltatása, 6312 Világháló-portál szolgáltatás, 6391 Hírügynökségi tevékenység, 5813 Napilapkiadás, 5814 Folyóirat, időszaki kiadvány kiadása

Forrás: https://index.hu/belfold/2017/12/22/orban_media_kulfoldi_tulajdon/

10.5.27 Sarokház vásárlás – műemléki trükkel

2017 tavaszán a kormány egy több mint 4500 m²-es ferencvárosi ingatlanra vetett szemet. Erről a külvilág úgy szerzett tudomást, hogy Lázár János kancellária-miniszter kormányhatározatban⁴³² adott műemléki védettséget a Lónyai utca 30-32. és a Kinizsi utca 12. szám alatti épületnek, s ezzel egyben elővásárlási jogot is biztosított az államnak. Az L alakú, klinkertéglás homlokzatú saroképület 1901-03 között épült, Révész Sámuel és Kollár József tervei alapján, és évtizedeken át a Magyar Királyi Központi Zálogház központja volt. Később a BÁV fióktelepeként funkcionált, mígnem 2007-ben megvette egy 3 M Ft-os tőkével jegyzett, „szállodai szolgáltatásokat” nyújtó cég, a Catalonia Hungary Kft. amely még 2017-ben is tulajdonosa volt az üresen álló saroképületnek. Az elővásárlási joggal élve a Miniszterelnökség mintegy 3,3 Mrd Ft-ért vett meg az épületet, hogy azután azt ingyen a Károli Gáspár Református Egyetemnek, az egyetemen keresztül pedig a Magyar Református Egyháznak adja. Ennél is többet, közel 8 Mrd Ft-ot fizettek a Szent István-bazilika mellett álló Ybl-bérházért, amelyet a 2020-a Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszusra készülve, közpénzből vásárolt meg a kormány. Vélhetően a későbbiekben ez a műemlék is egyházi tulajdonba kerül majd.

2017 végén ezt a trükköt a kormány általános módszerré fejlesztette. Egy – Karácsony és újév között kihirdetett - kormányhatározattal⁴³³ 8 világörökségi helyszínen^a – a rendelet mellékletében tételesen felsorolva - több mint 80 ezer ingatlan elidegenítése kapcsán új szabályokat hirdetett ki. A helyrajzi számmal jelölt, javarészt külterületi ingatlanok között társasházak, üzlethelyiségek, borospincék, közterek, sőt, még templomok is találhatóak, például a budavári Mátyás-templom. Az új rendelkezés lényege, hogy ha a tulajdonos eladná az ingatlant, akármilyen szerződést tervezne a leendő vevővel, az állam 8 napon belül úgy dönthet, hogy pontosan ugyanolyan feltételekkel ő maga veszi meg. Az *elővásárlási jog* ilyen „tömeges” kiterjesztésének a hivatalosan deklarált célja a külföldiek ingatlanszerzésének korlátozása volt, de a piacot ismerők szakértők szerint ez a jogszabály azt is lehetővé tette, hogy az államapparátus bevonásával egyes ingatlanok áron alul kormányközeli személyekhez kerüljenek, miután azt nem tiltja semmi, hogy az állam a megszerzett ingatlant egy későbbi időpontban szabadon értékesítse.^b

10.5.28 Termőföld visszavásárlások

Részben a zsebszerződés-gyanúsak minősített kisajátítások, elővásárlási jog érvényesítése alapján, illetve más jogcímenek 2010-2014 között a nemzeti parkok és a Nemzeti Földalapkezelő Szervezet (NFA) több mint 25 ezer hektár termőföldet vásároltak meg 1-2 Mrd Ft/év költségvetési támogatás felhasználásával.⁴³⁴ Ezek a földterületek azután elvileg megvásárolhatóvá váltak a 2013-ban elindított, „Földet a gazdáknak” elnevezésű program keretében (←6.2.15). Ugyanezt a célt szolgálta az I. kárpótlási törvény 2016 nyarán betervezett módosítása, amely az egykori termelőszövetkezetek kárpótlásra kijelölt, de végül el nem adott termőföldek ellentételezés nélküli államosítását rendelte volna el. Ezt a törvényt Áder János köztársasági elnök nem volt hajlandó aláírni, helyette megfontolásra visszaküldte az Országgyűlésnek (←2.5.4).

^a A világörökség részeként meghatározott területek egész tájegységeket fednek le, nem pedig egyes épületeket vagy földterületeket, vagy nem konkrét műemlékekről van szó. Az érintett tájegységek az alábbiak: Aggteleki-karszt, budapesti Duna-partok, Budai Várnegyed, Andrássy út, Fertő kultúrtáj, Hollókő ófalu, hortobágyi Puszta, Pannonhalmi Bencés Főapátság, Pécs ókeresztény temetője és Tokaj történelmi borvidéke.

^b Az első ismertté vált ügylet, ahol az állam bejelentette, hogy élni kíván újonnan szerzett jogával, a budapesti Sofitel hotel eladása volt. Az ingatlan francia tulajdonosai 2017/18 fordulóján egy amerikai cégnek szerették volna eladni az épületet. Az amerikaiak a szomszédos, egykori *MALÉV* székházat is meg szerették volna vásárolni, de az állam elővásárlási jogával ezt is megakadályozta. A székház egyébként kormányközeli magyar üzletemberek tulajdonában volt. Jogi értelemben véve a kérdéses telkek, illerve az építmény nem volt műemlék, de ún. MJT-n (műemléki jelentőségű területen) vannak. Az ilyen területekete korábban általánosan nem létezett állami elővásárlási jog – ezt teremtette meg a törvénymódosítás. Ld. https://index.hu/gazdasag/2018/04/04/egy_amerikai_ceg_hotelvasarlasat_hiusította_meg_a_kormany/

10.6 AZ ÖNKORMÁNYZATOK IS ÁLLAMOSÍTOTTAK

Az is fontos körülmény, hogy nem minden államosítási döntés volt kormányzati döntés. Számos esetben a települési önkormányzatok vásároltak vissza korábban éppen általuk privatizált kommunális és infrastruktúra cégeket. Ebben – Budapest és Pécs mellett - Székesfehérvár járt az élen.^a

17: VÍZMŰHÁBORÚ ÉS EGY FELHŐKARCOLÓ VISSZAVÁSÁRLÁSE PÉCSETT

2009 októberében Pécs város fideszes polgármestere, Páva Zsolt - éppen az a politikus, akinek első regnálása során, 1995-ben történt meg a Pécsi Vízmű privatizációja - több éves háborúskodással visszavette a városnak a francia Suez cég által koncessziós szerződés keretében működtetett vízmű vállalatát. Ez a fejlemény nem volt teljesen váratlan, miután egy évvel korábban, már az akkori MSZP-s városvezetés is egy ilyen lépést fontolgatott.⁴³⁵ Minden esetre a telephelyek erőszakos elfoglalásakor, illetve a franciák által kinevezett magyar menedzsment kiebrudalásakor az önkormányzat arra hivatkozott, hogy a cégnél nagy értékre elkövetett hűtlen kezelés, sikkasztás, a számviteli fejelem megsértése, illetve magánokirat hamisítás gyanúja merült fel, és ezért már korábban feljelentést is tettek. Az önkormányzat akkori érvelése szerint mindezt egy korábban megrendelt szakértői véleményre alapozták. Négy és fél évi pereskedés után végül a város rákényszerült arra, hogy kiadja egy újságírónak a szóban forgó dokumentumot, amiből azután kiderült, hogy a felkért szakértő semmiféle jogsértésnek nem lelt nyomára. Az önkormányzat egyszerűen blöffölt...⁴³⁶

A pécsi magasház (másként 25 emeletes ház) Pécs egykori legmagasabb panelháza volt a maga 80 méterével. Építését a *Baranya Megyei Állami Építőipari Vállalat* 1974-ben kezdte meg, a kész épületet 1976-ban adták át. A házban összesen 250 db egy-, illetve másfél szobás lakást alakítottak ki. Az építési technológia hibája miatt 1989-re a ház életveszélyessé vált, lakóit kiköltöztették. A 25 szintes panelház bekerült a Guinness Rekordok Könyvébe is Közép-Európa legmagasabb lakatlan épületeként. 2016 tavaszán kezdték meg bontását.

2003-ban az önkormányzat 360 M Ft értékben végzett szerkezeti megerősítési munkákat a házon. A város az osztrák érdekeltségű, Porr Hungária Kft.-nek adta el az épületet azzal a céllal, hogy az PPP program keretében egyetemi központtá és kollégiummá alakítsa át. A cég azonban 2007-ben visszalépett a megállapodástól.

2008 januárjában ismét az épület eladása került napirendre, 410 M Ft-os limitárral. 2008. június 26-án sikerült eladni egy Grupo Milton névleg „spanyol”, valójában egy magyar tulajdonos által ellenőrzött cég^b magyar leányvállalatának, a La Torre 2008 Kft.-nak, amely az évek során jelentős tartozást halmozott fel. Mivel 2011-ig nem történt előrelépés a hasznosításban, felmerült, hogy az Öresund Holding megvásárolja az épületet, 2012 első felében lebontatja és helyén önkormányzati központot építtet, amit Pécs város 30 évre kibérel.

2013. április 25-én Pécssett tartott kihelyezett ülést a második Orbán-kormány. Ezen Orbán Viktor miniszterelnök ígéretet tett Páva Zsolt polgármesternek, hogy amennyiben a város megszerzi az épület tulajdonjogát, az állam átvállalja a kb. 1 Mrd Ft-os bontási költséget. 2013. október 4-én egy 76 éves pécsi nyugdíjas hölgy – nyilvánvalóan strómanként - vásárolta meg a La Torre 2008 Kft.-t, a Komárom-Esztergom megyei bíróság pedig október 16-án elrendelte a cég felszámolását. Ezt követően 2013. október 22-én a Baranyai Megyei Kormányhivatal elrendelte az épület lebontását, fél évet adva a tulajdonosnak a munkálatok elvégzésére. A tényleges bontás valójában csak 2016-ban kezdődött el.

^a Székesfehérvár fideszes polgármestere, Cser-Palkovics András, 2014-ben az ő fideszes Pomázi Csaba energetikai nagyvállalkozótól a Székesfehérvári Fűtőerőművet vette meg, aki a privatizáció során 55%-os részesedést szerzett. Pontosabban szólva a céget előbb csődbe kényszerítették, majd a város a felszámolótól vette meg az erőművet nettó 2,75 Mrd Ft-ért. Ugyancsak Cser-Palkovics nevéhez fűződik a hulladékgyűjtéssel foglalkozó Depónia Kft. 49%-ának visszavétele 1 Mrd Ft-ért 2011 őszén, ami az ugyancsak Fidesz-kötődésű Maráczy Endre cége volt korábban. 2014-ben Nagygyörgy Tibor és Nyíri Viktortól vette vissza az önkormányzat 2 Mrd Ft-ért a város közelében fekvő börgöndi repülőteret. Ehhez a pénzt a kormány adta. HVG, 2024. szept. 13.

^b Ezt a jobbara MSZP-és háttérrel operáló, spanyol-magyar kettős állampolgárt Kovács Bence Jánosnak hívták, akinek nevéhez Székesfehérvárott és Pátyon is kapcsolódtak befuccsolt beruházási projektek. Egyébként öt csalásért és okirathamisításért 1995-ben Magyarországon már egyszer 1,5 év börtönbüntetésre ítélték.

10.32 ÁBRA: A VISSZAVÁSÁROLT PÉCSI „MAGASHÁZ” – LEBONTÁSA ELŐTT

Forrás: Wikipedia.

Az egyedi politikai célok megvalósítására irányuló törvénygyártás és a peres út kombinációjaként került sor a budapesti Kossuth tér 6-8. címen található *METESZ székház* állami kisajátítására az ún. Steindl Imre program keretében⁴³⁷, illetve a *Csepeli Munkásotthon* esetében. A központi fekvésű belvárosi épületért az MNV Zrt. végül 1,8 Mrd Ft-ot fizetett. A kultúrházként funkcionáló csepeli középületet a rendszerváltás óta egy független alapítvány működtette. A kerületi önkormányzat előbb bírói úton próbálta megszerezni a tényleges anyagi értékkel és szimbolikus értékkel is bíró épületet. Miután a bíróság a kérést elutasította, az Országgyűlés fogadott el 2015 nyarán egy olyan jogszabály-módosítást, ami lehetővé tette az önkormányzat számára a kisajátítást.⁴³⁸ Nincs információ arról, hogy az MNV Zrt. fizetett-e mindezért.

10.7 ÁTRENDEZŐDÉSEK A KÖZSZFÉRÁN BELÜL

„Egyetlen hang nélkül szűnt meg a regionális közigazgatás: a magyar államrendszerben legrégebbi hagyományú megye elvesztette a jelentőségét – ehhez fogható átalakulás alig volt a magyarországi államrendszerben. És teljes csönd!”

Tamás Gáspár Miklós (2016)⁴³⁹

2010 őszén - korábban kifejtett véleményem szerint egyébként teljesen indokoltan⁴⁴⁰ – megszűntek a régiók^a, kiüresedett az országon belüli, *regionális szervezeti struktúra*.⁴⁴¹ A kormány elvonta a *megyei önkormányzatok* valamennyi lényegi hatáskörét is. Ez ár biztosan nem volt helyes lépés. Az viszont igen, hogy a kistelepülésektől mintegy ezer feladat- és hatáskört – például: áldozatvédelemmel, jogi segítségnyújtással összefüggő feladatok, lakáscélú állami támogatásokkal, családtámogatással összefüggő feladatokat – a jogalkotó járási szintre telepített.^b Ezzel elkerülhetetlenül együtt járt, hogy az önkormányzatok alkalmazottait az állam „elvitte”, és velük ment a járási szintre az eszközállomány egy része is (számítógépek, bútorok, autók stb.). Nyilvánvaló, hogy a települések mindezt vagyonszertésként élték meg.

Az is retrográd lépés volt, hogy az Alaptörvény – településnagyságtól függetlenül, főszabályként - törölte az alapjogok közül a *települési önkormányzatok* önállóságát, és ebből következően, a tulajdonhoz való jogát is (←5.2).⁴⁴² A várható, esetleges ellenállást – egyéb eszközök mellett^c - a kormány azzal tartotta kordában, hogy beígérte a GDP közel 5%-ának megfelelő, 2/3 részben devizában denominált önkormányzati adósság átvállalását.^d A 2011-2014 között, négy ütemben, szándékosan csepegtetett módon végrehajtott szerződés-átvállalás összesen 1 345 Mrd Ft-tal javította több mint 1 900 település pozícióját, illetve ugyanennyivel rontotta a központi költségvetését. Az államháztartás összesített mérlegeit – amelyeket Brüsszel árgus szemekkel figyel - ez a változás nem érintette⁴⁴³, mint ahogyan az sem, hogy 2017-től az önkormányzatok számlavezetése is az Államkincstárhoz került.^e

^a Magyarország hét tervezési-statisztikai régióra osztása a 90-es évek második felében történt meg – egyéb szempontok mellett - az EU statisztikai alapon (NUTS) nyugvó támogatási rendszere miatt. [1996. évi XXI. tv. a területfejlesztésről és területrendezésről, valamint Az Országos Területfejlesztési Koncepcióról szóló 35/1998. (III.20.) OGY. sz. határozat.] Bár 2006-ban a szociál-liberális kormány kidolgozott egy törvényjavaslatot a megyerendszer régiókkal való felváltására, azt az akkori ellenzék az „ezer éves megyei rendszer” tradíciói nevében elutasította, így nem volt meg a 2/3-os többség.

^b Az egy másik kérdés, hogy amikor 1994-től kezdve a szociálliberális koalíció kormányai ugyanezt akarták megtenni, akkor a Fidesz foggal-körömmel ellenezte ezt a fajta centralizációt, és a kommunista múlt örökségének tekintett járási rendszer visszaállítását.

^c Hegedüs – Péteri (2015) okkal említi ezek között azt a tényt, hogy az önkormányzati vezetőket függésben tartotta a politikai alapon elosztott pozíciók számának feltételezett csökkentése, de méginkább az, hogy 2010 után a kormány alapvető átcsoportosításokat hajtott végre az EU-s támogatások frontján. id. mű 97.o.

^d A nagyobb volumenű tranzakciók mellett kevés figyelmet kapott, hogy a 2. Orbán kormány 2013 végén hat fővárosi labdarúgó klub – a Budapesti Honvéd, a BVSC, az FTC, az MTK, az és UTE és a Vasas – adósságát is átvállalta. A központi költségvetés 2015-ben a BKV (52 Mrd), az MTV (47 Mrd) és a MÁV (23 Mrd) adósságát is átvállalta, továbbá tőkét emelt az MFB-ben (30 Mrd).

^e Ez természetesen komoly érvágást jelentett a kereskedelmi bankok számára is. Egyetlen döntéssel közel 600 Mrd Ft értékű betétet vesztek a bankok.

A politizáló hazai közvéleménynek szinte fel sem tűnt, hogy a 2. Orbán-kormány a gázszi összegekre rúgó EU-s támogatásokat is teljes mértékben centralizálta, a települési önkormányzatoknak szinte semmi beleszólást nem biztosított a döntéshozatalba.^a

Különösen sokat veszített a Főváros – azon túlmenően is, ami minden települési önkormányzatot érintett (pl. egészségügyi intézmények, iskolák). A fővárosi ellenzék szerint a *kórházak* államosítása 150 Mrd Ft értékű ingatlanvagyonról fosztotta meg az önkormányzatot; a Városliget 99 évre való átengedéséért sem kapott egy fillért sem a kormánytól a Főváros, mint ahogyan a Dagályfürdő és a Kossuth tér átengedéséért sem.⁴⁴⁴ 2016-tól állami lett a budapesti Erzsébet tér^b, miután az V. kerületi önkormányzattól az állam tulajdonába került az Erzsébet téri Kulturális Központ és Park, közkeletű korábbi nevén, a Gödör. Az államosítás fenyegetése alatt álló BKV-tól a kormányzat előbb nyereséget termelő agglomerációs üzletágot vette el (ezt a 100%-ban állami Volánbusz- cégcsoport kapta meg), majd 2017-től a kormány a MÁV-nak adta ált a HÉV vonalakat működtető céget is.^c Több területen - így például a személyszállítás piacán - az átszervezések szándékoltan arra irányultak, hogy a Főváros kevesebb forráshoz jusson saját tulajdonú vállalatain keresztül. Összességében a 2009-es 480 Mrd Ft-os szinthez képest 2016-ra Budapest bevételei (nominális értékben) 228 Mrd Ft-ra, vagyis kevesebb, mint felére csökkentek.⁴⁴⁵

Először is az történt, hogy az Országgyűlés 2013. január 1-étől - az óvodai nevelés kivételével - a köznevelést állami feladattá nyilvánította^d, majd pedig 2016. december 24-ig fokozatosan átvette az *általános- és középiskolákat* – több mint 3 ezer intézmény.^e Az iskolák irányítását 58 tankerületbe szervezték át. Először az állam csak az iskolafenntartói szerepet vette át bizonyos településeken, másutt az iskola működtetője az önkormányzat maradt. Az iskolaépületek tulajdonjogát az önkormányzatok általában megtartották. 2017 szeptemberétől viszont az állam mindenütt átvette a működtetői szerepet, méghozzá egy olyan diszkriminatív paragrafus alapján, amely a települési önkormányzatokat elvi éllel kizárja az iskolák fenntartóinak és működtetőinek köréből. Bár az ingatlanok továbbra is az önkormányzatoknál maradtak, ez a tulajdonjog azonban korlátozott lett: a település az épületet vagy a telket nem adhatja el, nem adhatja bérbe és nem alapíthat rá jelzálogot.

Ebből a helyzetből az önkormányzatok egy része úgy próbált menekülni, hogy az iskoláikat még az államosítás előtt egyházi fenntartásba adták – helyesen számítva arra, hogy ezt a fajta „ellenállás”-t a kormányzat ideológiai megfontolásokból nem is olyan nagyon bánta. Ennek nyomán, miközben összességében csökkent a pedagógusok létszáma, négy év alatt 12 ezerről 19 ezerre nőtt az egyházi intézményekben dolgozó tanárok száma, és persze értelemszerűen az általuk tanított diákok száma is.⁴⁴⁶ Több mint ezer *szakképző* iskolát 44 szakképzési centrumba vontak össze.

^a Ez másutt nem így történt Lengyelországban még 2017-ben is az önkormányzatok osztották el a pénzek java részét.

^b Az erre vonatkozó törvényt az Országgyűlés elfogadta, ám Áder János köztársasági elnök megtagadta az aláírását. Ezt követően, 10 nappal később az Ogy. újra szavazott, és ekkor már nincs mód az újabb vétóra.

^c A BHÉV Zrt. saját tőkéje 18,5 Mrd Ft, eszközeinek értéke 20 Mrd Ft volt. A társaság 1200 munkavállalóval dolgozott, a 104 kilométeres pályahálózaton 2015-ben 79 millióan utaztak. A legtöbb utas a szentendrei vonalat használta, ahol tavaly a legforgalmasabb tanítási napon 87 ezren közlekedtek.

^d A budapesti, XIII. kerületi önkormányzat éppen abba kapaszkodott bele, hogy a törvény nem az iskolák államosításáról beszél, hanem a „köznevelés”-ről, mint állami feladatról. Ezért a szocialista irányítás alatt álló önkormányzat „társasházzá” minősítette át azokat az épületeket, amelyek bár adminisztratív részei voltak az iskoláknak, de fizikailag külön épületben voltak és ott nem köznevelés, hanem sportolni lehet (pl. tanuszoda, tornaterem). Ezt az okfejtést az első fokú bíróság is elfogadta. Mint később kiderült, hasonló trükköt vetett be Budaörs önkormányzata is. *Népszava*, 2017. nov. 18.

^e A bölcsődék tulajdona egyelőre az önkormányzatoknál maradt.

2017-ben versenykorlátozó szabályok születtek a *felsőoktatás* területén is. A kormány célja a Soros György által alapított magánegyetem, a Közép-Európai Egyetem (CEU) ellehetetlenítése volt, de a jogszabály általános érvénnyel korlátozta a külföldi illetőségű magánegyetemek működését.^a

Kihasználva a megváltozott parlamenti erőviszonyokat a 2. és a 3. Orbán-kormány tetszése szerint válogatott az önkormányzatok egyéb vagyonából is. A megyei önkormányzatoktól összesen 475 oktatási, 132 szociális és ifjúságvédelmi, 74 közművelődési és 25 egyéb intézmény, gazdasági társaság, alapítvány működtetését vette át az állam.⁴⁴⁷ A kormányzat 2012. január 1-től átvette a *tűzoltóságokat*, 2013. január 1-i dátummal pedig elvette, az *egészségügyi intézményeket*^b, a *gyermekvédelmi* szakellátó intézményeket, a fogyatékosokat, szenvedélybetegeket és pszichiátriai betegeket ellátó otthonokat, és egy sor gazdasági vállalkozást is.^c A fenyegetés szintjén előkerült az a lehetőség is, hogy a kormány átveszi az összes megyei jogú város közösségi közlekedési cégeit is.⁴⁴⁸ Ez egyelőre nem történt meg, azt pedig a közvélemény észre sem vette, amikor a 2018-as választások előtt pár hónappal a kormány – pontosabban a Magyar Közút Nonprofit Zrt. – átvette az 1100 km hosszú, külterületi *kerékpárutak* üzemeltetését. Mindezekhez képest csak szépségflastrom volt, hogy az MNV Zrt. 2010-2014 között kb. 50 Mrd Ft értékben, ingyenesen ingatlanokat adott át az ezt kérvényező kisebb vidéki önkormányzatoknak.⁴⁴⁹ (→11.2). Mindez nem sokban különbözött attól a recentralizációs kampánytól, amelyet Putyin elnök hajtott végre 2001-2008 között.⁴⁵⁰

A 2012. január 1-én életbe lépett Alaptörvény teljes mértékben megszüntette a *társadalombiztosítás* – vagyis a nyugdíjbiztosítás és az egészségbiztosítás – rendszerének még megmaradt, viszonylagos függetlenségét a központi költségvetéstől, jogalapot teremtve arra, hogy pillanatnyi politika elhatározásoktól vezérelve, a kormány tetszése szerint állapítsa meg a nyugdíjakat, a gyógyításra rendelkezésre álló pénzösszeget, illetve a munkanélküli segélyezés feltételeit.⁴⁵¹ 2017-ben megszűnt az Országos Egészségbiztosítási Pénztár (OEP) és az Országos Nyugdíjfolyósító Igazgatóság (NYUFIG) is; feladataikat a Nemzeti Családtámogatási és Társadalombiztosítási Hivatal (NCSTH) valamint a Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő Hivatal (NEAK) vette át. Történt mindez azután, hogy 2010/2011 fordulóján – éppen egy évvel korábban – a 3 millió magánnyugdíj-pénztári tag 97%-át visszakényszerítették a tbe-ven működő úgynevezett 1. pillérbe (←10.5.1).

2016-ban kezdett kirajzolódni a *turizmus* centralizációjának és részleges államosításának programja.⁴⁵² Ennek első lépése az egyébként állami tulajdonú *Magyar Turizmus Zrt.* megszüntetése, és a *Magyar Turisztikai Ügynökség Zrt.* felállítása volt. Ez utóbbi számára 500 Mrd Ft fejlesztési pénzt és egy kormánybiztos jelölt ki a kormány. A távolabbi terveket

^a Több hónapos eredménytelen kétoldalú egyeztetés után, a Lex CEU ügyében, 2018 januárjában az EU a luxembourgi Európai Bírósághoz fordult.

^b Fontos ezen a ponton visszautalni arra, hogy az 1995. évi privatizációs törvény az önkormányzati tulajdont – így például a kórházak tulajdonlását – magántulajdonnak tekintette (←4.8). A Vagyontörvényben már ez a kitétel nem szerepelt. Ebben az értelemben tehát itt is államosítás történt. Itt azt a jogtechnikát alkalmazták, hogy a „létfonosságú rendszerek és létesítmények” közé sorolták be az állami kórházi ellátást, a mentésirányítást, az egészségügyi tartalékkészleteket, a vérellátást, az egészségbiztosító informatikai rendszerét, valamint azt a hazai biztonsági labort, ahol a veszélyes vírusokat gyűjtik, őrzik. Ld. *2012. évi CLXVI. törvény a létfonosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről*, valamint a végrehajtásról szóló *65/2013. (III. 8.) Korm. rendeletet*. Ld. részletesen Mihályi (2012c).

^c Esztergom esetében a 2. Orbán-kormány 2012 januárjában még egy sor önkormányzati cégre is rátette a kezét, mert így akart bosszút állni a független jelöltként 2010-ben polgármesterré választott Tétényi Éván. Esztergom városi intézményeinek átvételéről külön törvény rendelkezett. A 2015-ös költségvetési törvény viszont ezt a rekvirált vagyont visszaadta a városnak, miután a 2014-es önkormányzati választáson Tétényi Éva már nem tudott nyerni, s így a korábbi „bűnös” város ismét Fideszes vezetés alá került [NSZ, 2014. nov. 29.]. Sőt, 2015 nyarán Esztergom visszakapta az államtól a város általános iskoláját, óvodáját és zeneiskoláját is! Hasonló sikerrel Siklós városa is. Ők öt iskolát és két tornacsarnokot vettek vissza a kormányzattól.

Orbán Ráchel – a miniszterelnök lánya – és egy háromfős tanácsadó testület koordinálta.^a A 2016 decemberében elfogadott turisztikai fejlesztési törvény megteremtette a jogi lehetőségét annak, hogy a kormány által kijelölt ún. turisztikai térségekben egy-egy állami cég vegye vagyonezelésbe az állami ingatlanokat és új szállodákat is építsen. Mindezt az a gondolatmenet alapozta meg, hogy a turisztikai szolgáltatókra a verseny káros volt, mert árcsökkenésre kényszerültek, s így nem maradt pénz a fejlesztésre.

A központi, kormányzati hatalom kiterjesztése során jelentős vagyonevesztést szenvedett el a *Magyar Tudományos Akadémia* is. A budai Várnegyedben lévő kutatóintézeteket a kormány elköltöztette, megszüntette – az épületekbe minisztériumokat és kormányhivatalokat telepített.^b 2011-ben elvesztette vagyonát az 1952-ben megalapított, relatíve független *művészeti szervezet*, a Magyar Népköztársaság Művészeti Alapja (MA), illetve annak jogutódjai, a Magyar Alkotóművészeti Közalapítvány (MAK) és a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete (MAOE) is – merthogy a kormány egy tollvonással megszüntette ezeket. A MAK vagyonának része volt - többek között - a szigligeti Esterházy-kastély, a balatonföldvári, a zsenyei, a mártélyi, a galyatetői, a hódmezővásárhelyi és a kecskeméti *alkotóház*, a Képcsarnok Kft.^c (és annak vagyona, ingatlanjai, országos bolthálózata), közel 400 műteremlakás bérlelőkijelölési joga, valamint a Magyar Alkotóművészek Háza is.^d Valójában azonban a kormányzat centralizációs döntése egy ennél is szélesebb kört érintett: 2011-ben 34, a MAK-hoz hasonló alapítvány is megszűnt, vagyonuk különféle minisztériumokhoz került.

* * * * *

Pár év távlatából visszatekintve egyértelmű, hogy az államapparátus átszervezése két egymással ellenkező logika mentén haladt 2010-től kezdve. Egyfelől, a hatalmi jogosítványok alkotmányos átrendezése után újraelosztó **költségvetési ernyőszervezetek** születtek - elvben más-más igazgatási feladattal, más-más módszer alkalmazásával, eltérő számú áttételen és lépcsőn keresztül, de a gyakorlatban hasonló végeredménnyel jártak. Ilyen szervezetek volt - például –

- a magán-nyugdíjpénztárak (NyAA^e),
- az egészségügyi szolgáltatók (NEAK^f),
- az általános és középiskolák (KLIK^g),
- a tankönyvkiadás (NTK Zrt.^h),
- a bíróságok (OBHⁱ),
- a hírközlés- és frekvencia kiosztása (NMHH^a, MTVA^b, NKH^c),

^a Tagjai Káel Csaba filmrendező, Gerendai Károly a Sziget Fesztivál alapítója és Zsiday Roy vendéglátós üzletember.

^b Így például az Országház utca 26-28.-ba és az Úri utca 47, 49-51-be a Belügyminisztérium költözött, a Szentháromság u 2. alatti ingatlant az MNB szerezte meg. A kémiai kutatóintézet értékes rózsadombi ingatlanát a Magyar Nemzeti Bank vásárolta meg.

^c Az 1948-ban, a magángalériák államosítása nyomán létrehozott *Képcsarnok Vállalat* jogutódáról van szó (←1.1.10.14).

^d Egy 2007-ből származó értékbecslés szerint az ingatlanok értéke – a műteremlakások nélkül – 6,5 Mrd Ft volt. MaNcs, 2011. febr. 10.

^e Nyugdíjreform és Adósságcsökkentő Alap.

^f Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő, az Országos Egészségbiztosítási Pénztár (OEP) jogutódja.

^g Klebelsberg Intézményfenntartó Központ (KLIK). 2015 nyarán a KLIK volt az ország legnagyobb foglalkoztatója: 136 ezer közalkalmazottnak és 4400 közfoglalkoztatottnak adott munkát. NSZ, 2015. aug. 18.

^h Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó Zrt.

ⁱ Országos Bírósági Hivatal.

- az állami tulajdonú kórházak (GYEMSZI^d, később ÁEEK^e),
- a filmipar (MNF^f),
- az egyéb művészetek (NKA^g),
- a korábban szakmai önkormányzatok által kezelt képzőművészeti vagyon (MANK^h),
- a kutatás-finanszírozás (NKFIHⁱ),
- a szellemi tulajdon (SZTNH^j),
- a dohánytermékek kis és nagykereskedelme (ND Zrt.^k, ODBE Kft.^l),
- az élelmiszer-kereskedelem (NÉBIH^m),
- a fővárosi közlekedés (BKKⁿ),
- az országos szemétszállítás (NHKV Zrt.^o),
- a szakmunkásképzés (NSZFH^p,^q) és
- a turizmus^r irányítására

létrehozott új vagy átalakított intézmény.

2015 végén a kormány bejelentette, hogy egy fél éven belül bevezeti az „állami tisztviselői kar” intézményét is, majd pár héttel később azt is, hogy 73 állami háttérintézményt kívánna megszüntetni. A listán sok olyan intézmény is szerepelt, amelyet egy-két évvel korábban a 2. Orbán-kormány hozott létre (pl. Nemzeti Befektetési Ügynökség, NSZFH). 2015 folyamán Lázár János kancellária-miniszter felvetette azt a lehetőséget is, hogy a kormány elvonja a Központi Nukleáris Pénzügyi Alapban (KNPA) a radioaktív hulladékok tárolására és az atomerőművek lebontására felhalmozott több mint 250 Mrd Ft-nyi tartalékot is – de 2016 végéig ez nem történt meg.

Ekkor vált világossá az átszervezések második, az elsővel ellentétes logikája. A kormány arra törekedett, hogy **megszüntesse a relatív, szakmai önállóság szakintézményeit**

- az adó- és vámigazgatás^s,
- a pénzügyi felügyelet^t,
- a közművek szabályozása,

^a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság.

^b Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap.

^c Nemzeti Közlekedési Hatóság.

^d Gyógyszerészeti és Egészségügyi Minőség- és Szervezetfejlesztési Intézet.

^e Állami Egészségügyi Ellátó Központ.

^f Magyar Nemzeti Filmalap.

^g Nemzeti Kulturális Alap.

^h Magyar Alkotóművészeti Közhasznú Nonprofit Kft.

ⁱ Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal.

^j Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

^k Nemzeti Dohánykereskedelmi Nonprofit Zrt.

^l Országos Dohányboltellátó Kft.

^m Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal.

ⁿ Budapesti Közlekedési Központ.

^o Nemzeti Hulladékgazdálkodási Koordináló és Vagyonkezelő Zrt.

^p Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal.

^q A terület átszervezésének második lépcsőfokaként, 2015. júl. 1-i dátummal 44 szakképzési centrum, több száz szakmunkás iskola került az NGM-hez, amely az NSZFH irányítója volt. Aznap hatállyal valamennyi intézményvezető és helyettes vezetői megbízatását is visszavonták. Minden posztra új pályázatot írtak ki.

^r Magyar Turisztikai Ügynökség Zrt.

^s 2011-ben összevonásra került az adó- és vámapparátus.

^t 2013-ban az MNB bekebelezte a PSZÁF-ot.

- a média^a,
- a nukleáris biztonság^b,
- a népegészségügy^c,
- a fogyasztóvédelem^d,
- a műemlékvédelem stb.

terén, és a szakfeladatokkal kapcsolatos vezetői döntéseket olyan tapasztalatlan, fiatal hivatalnokokra bízva, akiket alig vagy egyáltalán nem köt semmiféle szakmai hivatástudat, s akik esetében számítani lehetett a feltétlen párthűsége.

10.14 TÁBLÁZAT: AZ ÁLLAMAPPARÁTUS LÉTSZÁMBŐVÜLÉSE 2010 ÉS 2016 KÖZÖTT

Intézmény	2010	2018	%-os változás
Belügyminisztérium	57 735	85 566	48,2
Nemzetgazdasági Minisztérium	12 029	36 153	200,5
EMMI	74 832	289 314	286,6
Intézmények összesen	235 195	541 539	130,2

Forrás: 2010. évi zárszámadás és 2018. évi költségvetés alapján. www.napi.hu, 2017. jún. 4.

Nem csak nem lett kisebb, de értelemszerűen olcsóbb sem az állam, még akkor sem, ha az államosított egészségügyi és oktatási alkalmazottakat nem vesszük figyelembe. A kormányzat és a törvényhozás működésére 2010-ben 1321,1 Mrd Ft-ot költött az akkori kormány az adófizetők pénzéből. 2018-ban az államháztartás "általános közösségi szolgáltatásokra" 2238,9 Mrd Ft ment el - vagyis 900 Mrd Ft-tal nőtt a költség, miközben az infláció csak 14,7 százalék volt. Még jelentősebb a növekedés, ha az állami működési kiadások teljes mértékét, a rendőrségi és honvédelmi kiadásokat is nézzük, ez esetben a 2010-es 2071 milliárd forintról az éves kiadás 3480 Mrd Ft-ra hízott.⁴⁵³

^a 2015. július 1-től összevonásra került az MTI, valamint az állami rádió és televízió-csatornák.

^b Az Országgyűlés 2016 végén szavazta meg azt a törvényt, ami arra hatalmazza fel a kormányt, hogy saját hatáskörben, rendelet kibocsátásával egyedileg eltérjen az Országos Atomenergia Hivatal engedélyezéséről szóló döntéseitől. Ez két okból is aggályos volt, amit a brüsszeli bizottság természetesen azonnal jelzett is. (i) A kormány rendeletalkotási lehetősége (tudniillik, hogy eltérhet a normális engedélyezési eljárástól) csorbítja a nukleáris hatóság függetlenségét, ami az európai nukleáris szabályozás egyik sarokkövének számít. (ii) A törvény leszűkítette a jogorvoslat lehetőségét a civil szervezetek és mások számára, ami az OAH által a közigazgatási eljárás során kiadott engedélyek esetén biztosítva volt, a kormányrendeleteknél azonban nincs. Ezért 2017-ben napirendre került a törvény módosítása.

^c 2011-ben átszervezték az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálatot (ÁNTSZ) és a megyei kormányhivatalok alá rendelték a népegészségügyi szakigazgatási szerveket. 2015-ben ezeket a szerveket a kormányhivatalok főosztályává alakították át, megszüntetve a tisztii főorvos önálló felelősségének maradványát is. Így – *de facto* – megszűnt a Magyarországon 1752 óta működtetett, relatív függetlenséget élvező tisztii orvoslás. A résztvevőket ld. Falus Ferenc „Nincs többé ÁNTSZ”, című cikkében. ÉS, 2017. jan. 6.

^d A Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóságot beolvasztották a Nemzeti Fejlesztési Minisztériumba.

Miként érintette a rezsiharc az önkormányzatokat? Az 1990-es évek első felében az önkormányzatok által tulajdonba vett közszolgáltató vállalatok negatív értékű vagyont képviseltek, mivel a központosított szabályozott díjbevételek messze nem fedezték a költségeket. Két évtized azonban elegendő volt ahhoz, hogy e téren jelentős változások történjenek, vagyis számos önkormányzat képes volt a cégeit nyereségesen üzemeltetni, s így – a központi költségvetéstől függetlenül – bevételekre szert tenni. Az országos („nemzeti”) közszolgáltató komplexumok kialakítása, amelyet a 2. és 3. Orbán-kormány a rezsi-csökkenés jelszavával igyekezett keresztülvinni, mellékhatásként az önkormányzati rendszer gazdasági-pénzügyi alapjainak megrendítését is eredményezte. Különösen jól érzékelhető volt ez a változás a víziközmű- és a kommunális szolgáltatások területén. Miközben az önkormányzati vezetők – pártállástól függetlenül – mindezt azonnal átlátták, nyilvánosan nem tiltakoztak a vagyonszerzés és a jövedelem-kiesés miatt, mert nem akarták rontani az alkupozíciójukat a beígért kompenzációért folyó harcban.⁴⁵⁴ Mindezeket túlmenően még korlátozta az állam az önkormányzatokat tekintetben is, hogy a 100%-ban tulajdonukban maradt társaságok is csak előzetes kormányengedély birtokában vehettek fel bármiféle hitelt.⁴⁵⁵ Másfelől viszont az önkormányzatokat védte a korábbi EU-s programok is. Így például a közvetlen államosítástól az védte meg az önkormányzatok által tulajdonolt hulladékgazdálkodó cégeket, hogy azok korábban EU-s programokat hajtottak végre, s ezért nem lehetett őket megszüntetni (←10.5.6).

Gazdasági társaságból költségvetési intézmény. Az állami tulajdon rendszerén belüli jelentős átalakítás volt, hogy 2010 után a kormány elrendelte valamennyi gazdasági társasági formában (kft., rt.) működő, zömében önkormányzati tulajdonú állami *kórház* visszaalakítását költségvetési szervezetté, majd erről 2013-ban törvény is született⁴⁵⁶, majd pedig – 2016-tól – kancellárokat állítottak a nagyobb intézmények élére. Az átalakulás 28 intézmény 18 ezer munkavállalóját érintette, akik közalkalmazotti státusba kerültek. A 62 éves korhatár elérése utáni nyugdíjazás kérdése az átalakult kórházakat is érintette: két hónapon belül minden munkavállalónak nyilatkoznia kellett arról, hogy a nyugdíjat választja vagy tovább szeretne dolgozni.⁴⁵⁷ Miként a települési önkormányzatok esetében is, a centralizáció elfogadását egy mézes madzag is segítette: 2015 elején a központi költségvetés 60 Mrd Ft értékben átvette a korábban felhalmozódott kórházi adósságok nagyobbik részét.

Darabszámra sokkal kevesebb intézményt érintett az a változtatás, amellyel, három, évszázados múltra visszatekintő, *lótenyésztéssel* foglalkozó állami céget 2015 végén úgy alakítottak át költségvetési intézménnyé, hogy egyúttal egy új intézményi formát, a mintagazdaság intézményét is létrehozták.⁴⁵⁸ Ez utóbbi intézkedés azért vált hirtelen szükségessé, mert az állami földek 2015/2016-os értékesítése során nem volt világos, hogy mi lesz az állami ménesbirtokok (Szilvásvárad, Mezőhegyes, Bábolna)^a együttesen 10 ezer hektárt kitevő legelőjével. A megszületett kormányrendelet szerint a mintagazdaság által használt, állami tulajdonban lévő föld tartósan a Nemzeti Földalap részét képezi, és ezért a „Földet a gazdáknak” program keretében nem adható el. Más kérdés, hogy amint ez a kivétel megszületett, nyomban elindult a lobbizás azért, hogy magántulajdonban álló gazdaságok is lehessenek mintagazdaságok. Ezt egy újabb kormányrendelet először Csányi Sándor két állami földterületen működő nagybirtokának, a Bólyi Zrt. és a Dalmand Zrt. –nek biztosította, melyek együttesen több mint 25 ezer hektár állami földet béreltek⁴⁵⁹, majd egy külön törvény is született, amely a Mezőhegyesi ménesbirtok földjeit külön védelem alá helyezte.⁴⁶⁰ De a kormánynak (vagy a helyi Fidesz-barát üzleti köröknek?) ez sem volt elég: 2016 októberében döntés született arról, hogy ezt a 2004-ben privatizált és amúgy nyereségesen működő mezőhegyesi gazdaságot (← 9.3.1) az állam 100%-ban visszavásárolja. Az Eurostatnak küldött elszámolás szerint a tranzakció 2016-ban és 2017-ben összesen 20 Mrd Ft-ba került. Mint utólag kide-

^a A mezőhegyesi és a bábolnai ménesbirtokot állami vállalkozásként II. József támogatásával a közmondásosan gazdag Csekönics József alapította 1783-ban, illetve 1789-ben.

rült, a logikai sorrend éppen ellentétes volt a történések időrendjével. A 2013-as, 4. Alaptörvény-módosításba ugyanis már jó előre beépítették azt a kifejezést, hogy „integrált mezőgazdasági termelészervezés”, ami megteremtette a jogcímet arra, hogy a kormány tetszése szerint privilegiumokat biztosítson egyes magántulajdonú nagybirtokoknak – adott esetben éppen Csányi, Demján vagy Simicska óriásgazdaságainak.⁴⁶¹

Az MNB is vásárolt ingatlanokat. Matolcsy György elnöksége idején az MNB számos olyan nagyértékű ingatlant is megvásárolt, amelyek korábban is köztulajdonban voltak. Így – például – a jegybankhoz, illetve a jegybank által alapított 6 alapítványhoz kerültek a következő épületek:

10.15 TÁBLÁZAT: AZ MNB INGATLANVÁSÁRLÁSAI AZ ÁLLAMI SZEKTORON BELÜLRŐL, 2014-2016

Ingatlan neve (vásárlás éve)	Pontos címe	Előző tulajdonos	Vételár (Mrd Ft)
IPOSZ székház, (2014. ápr.)	Bp. Kálmán Imre u. 20.	IPOSZ	0,45
Kecskeméti kórház épülete (2015. máj.)	Kecskemét, Izsáki út. 5.	GYEMSZI	1,8
Régi Budai Városháza, volt Collegium Budapest épület, (2014)	Bp. Szentháromság tér 2.	MTA	2,424
MTA Kémiai Kutatóintézet (2016. júl.)	Bp. Pusztaszeri út 57-69.	MTA	3,325
Balatonakarattyai MÁV-üdülő (2015. nov.)		MÁV Vagyonkezelő Zrt.	2,740

Forrás: Saját gyűjtés, HVG, 2017. febr. 9. (MNB adatok).

18: AZ MNB MŰKINCSVÁSÁRLÁSAI

Matolcsy György nevéhez fűződik az a döntés is, amikor 2014 tavaszán a bank Igazgatósága 90 Mrd Ft-ot különített el az ingatlanvásárlás (50 Mrd) és felújítás (40 Mrd) céljára. 2015 végéig ebből a pénzből vásárlási célra 25 Mrd Ft ment el, de úgy, hogy ebbe nem számolták be az MNB újonnan létrehozott, nagyon hasonló nevű 6 alapítványa által lebonyolított vásárlásokat, mintegy 50 Mrd Ft nagyságrendben.⁴⁶² Az első nyilatkozatok arról szóltak, hogy ezekben az ingatlanokban az MNB oktatási-képzési intézményei nyernek majd elhelyezést.^a 2016 márciusában azonban kiderült, hogy több budai ingatlanban az MNB éttermet, galériát, bor-üzletet kíván működtetni a szükséges átalakítások után.⁴⁶³ Később felmerült az a gyanú is, hogy valójában az alapítványok és az általuk alapított részvénytársaságok azt a célt szolgálták, hogy ezen a bonyolult csatorna-rendszeren keresztül az MNB-vezetéséhez közelálló személyek vásárolják meg az MNB által szanált, majd privatizált MKB bankot.

^a Az ingatlanvásárlások célját és jogi alapját Matolcsy György MNB elnök 2014 őszén – egyéb helyek mellett – egy, az elődjéhez, Bod Péter Ákoshoz intézett nyílt levélben magyarázta el [http://hvg.hu/gazdasag/20140917_Matolcsy_nem_erti_mit_akar_tole_Bod_Peter]. Később kiderült, hogy a 6 alapítványon kívül 5 gazdasági társaságot is alapított az MNB, amelyeket részben a bank, részben a bank alapítványai tulajdonoltak. Legalább egy ingatlan-tranzakció, egy svábhegyi villa megvásárlása ügyében az V. kerületi rendőrkapitányság 2016 elején nyomozást indított.

A Bank ugyancsak 2014-ben indította el ún. Értéktár programját, melynek célja egyes nagy értékű műkincsek és kisebb értékű gyűjtemények visszavásárlása, illetve megvásárlása a Magyar Állam nevében. Formai értelemben az MNB összes, nem-pénzügyi jellegű befektetése és vásárlása a „társadalmi felelősségvállalási stratégiája” (*corporate social responsibility - CSR*) keretében bonyolódott.^a E cél érdekében az Igazgatóság 100 M €-os (≈ 30 Mrd Ft) keretet különített el 2018 végéig.⁴⁶⁴ 2015 végéig ebből a pénzből kb. 10 Mrd Ft ment el.^b 2016 elején ismét történt egy nagyobb tranzakció. Az MNB alapítványai közel 3 Mrd Ft-ot költöttek a privatizációra váró MKB Bank patinás festmény-gyűjteményének részleges kivásárlására.^c

Hogy mindez miért történt, azt különböző időpontokban, különböző módon indokolták. Kezdetben – mint említettük – a hosszú távú társadalmi felelősség-vállalás volt a magyarázat. 2014-ben egy közleményben a Bank úgy fogalmazott, hogy „a műkincsek megvétele nem adófizetői pénzből valósul meg és nem von el semmilyen költségvetési forrást”. 2016 elején az volt az érvelés, hogy az MNB-nek a Polgári Törvénykönyv által biztosított joga, hogy magánalapítványokat hozzon létre. 2016 tavaszán viszont már az volt az indok, hogy az MNB nyereségorientált befektetéseket végez azzal, hogy egy alacsony kamatozású környezetben ingatlanokba és műkincsekbe fektet: „Ha az MNB tartalékba teszi eredményét, az olyan, mintha 0 százalékos kamatozású bankbetétet nyitna” – nyilatkozta Nagy Márton, az MNB alelnöke. Ha majd az alapítványok teljesítették céljukat, akkor a vagyont visszaadják az MNB-nek – tette hozzá.⁴⁶⁵

Mindezek után nem meglepő, hogy az MNB egyre szélesebb frontú terjeszkedése – részben a magánszektor rovására, részben az állami szektoron belül - kiváltotta az Európai Központi Bank kritikáját is.⁴⁶⁶

Azt is látni kell azonban, hogy az MNB alapítványai maguk is alapítottak cégeket, amelyek formálisan önálló, államosítási döntéseket is hoztak. Így például 2016 nyarán az egyik alapítvány (PADI) saját alapítású kft.-je egy fitness-klubot működtető céget vásárolt egy magánszemélytől. Így tehát az állami szférán belüli tulajdováltozások a magán és az állami szféra közötti vagonmozgásokat is érintették.⁴⁶⁷

A Magyar Művészeti Akadémia is gazdagodott. Az Antall-kormány által alapított 1992-ben alapított Magyar Művészeti Akadémia (MMA) – kezdettől fogva a jobboldali, konzervatív művészek és közéleti személyiségek gyűjtőhelye volt. Formailag az MMA az MTA 1949-ben megszüntetett Széptudományi Alosztályának lett a szellemi jogutóda. Ténylegesen az MTA-val egyenrangú intézmény csírája volt, és egyúttal konkurenciája is a pár hónappal

^a A rendszerváltást követően Járai Zsigmond volt az első MNB elnök, akinek működési ideje során a bank műalkotásokat vásárolt. Járai azonban mindössze 34 műtárgy vásárlását engedélyezte, összesen kb. 60 M Ft-ért. 168 óra, 2016. márc. 24.

^b A műkincs-vásárlások között – 2015 végéig – a legrágább tranzakció 2015 nyarán történt. A bank 2015 júliusában a “Mária gyermekével és Szent Pállal” című Tiziano-képet vette meg 4,5 Mrd Ft-ért Pintér Gyulától, aki 2005-ben egy magyarországi aukción – egy stróman közbeiktatásával - 140 M Ft-ért jutott hozzá az évtizedek óta Magyarországon, családi tulajdonban tartott, különlegesen nagy értékű képhez. Pintér Gyula a vendéglátásból és a zöldségkereskedelemből szerezte vagyonát. Jelentős egyszeri tétel volt az, amikor 1,1 Mrd Ft-ért a bank megvásárolta Virág Judit művészettörténész férjétől, Törő Istvántól a vállalkozó erdélyi ezüsttallér gyűjteményét. Ez a tranzakció az összeférhetlenség gyanúját is felkeltette sokakban, miután Virág Judit más tranzakciók során a bank egyik felkért értékecselője volt. 168 óra, 2016. márc. 24., HVG, 2016. ápr. 16.

^c A több mint 400 darabból álló gyűjteményből az MNB alapítványai 224 képet vásároltak meg. A műkincsek többsége egyébként úgy került az MKB-hez, hogy az megalakulásakor, 194x-ban „megörökölte” több államosított bank műkincs-gyűjteményét [HVG, 2016. márc. 5.]. Miután a tranzakció híre kiszivárgott, a szerződéseket az alapítványok visszamondták, mert félték a botránytól. Mint utóbb kiderült, a bank bajor tulajdonosai a teljes gyűjtemény értékét 1 Mrd Ft-ra becsülték, de ennek a 60%-a is 2,5 Mrd Ft-ért "kelt el". Ráadásul úgy, hogy a zártkörű aukcióra csak a hat jegybanki alapítványt hívták meg, és az MKB eladásra kínált műkincseit éppen hat, nagyjából egyenlő nagyságú - 36-39 képet tartalmazó - tételre osztották szét. Vagyis az 1 milliárdra becsült értékhez képest a 2,5 Mrd-os vételár (adók és jutalékok nélkül 1,8 Mrd Ft) közel dupla árú vásárlást jelentett. Az a túlárazás az MKB feltökésítését is szolgálhatta (volna). <http://444.hu/2016/05/08/van-egy-uzlet-amitol-meg-az-mnb-alapitvanyai-is-visszahokoltek>

korábban az MTA által önálló, társult intézményként létrehozott Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémiának (SzIMA).

A 2. Orbán-kormány idején az MMA státusát és privilégiumait az Alaptörvény külön paragrafusban rögzítette, és *sui generis* törvényt is alkottak számára.^a Ennek értelmében 2011. november 5-én 157 taggal, Budapesten, a Magyarság Háza Corvin termében alakult meg a Magyar Művészeti Akadémia, mint autonóm köztestület. Ezt követően a 2. és 3. Orbán-kormány igyekezett nagyértékű budapesti ingatlanokkal megtámogatni az MMA-t. Az évek során így kapták meg a Pesti Vigadót, a Múcsarnokot, a MÚOSZ székházat, valamint a budakeszi Hild- és Ybl-villát is. 2017 őszén a kormány az MMA-nak juttatta a 2007-ben bezárt egykori BM kórház ingatlanait is.

^a Az MMA megalakulásától elnöke - 2011-ben bekövetkezett haláláig - Makovecz Imre építész volt.

10.8 ÁTRENDEZŐDÉSEK A MAGÁNSZFÉRÁN BELÜL

Arra is több példa akadt, hogy a Fidesz holdudvarába tartozó vállalkozók érdekében *állami segédlettel kényszerítették ki a tulajdonosváltást*. Nem államosítás történt: magántulajdonból magántulajdonba kerültek cégek. De nem normális piaci logika szerint.

Ez történt a liberális és baloldali politikai erőkkel szimpatizáló Bleuer István cégével, a (formálisan) spanyol-magyar vegyesvállalati konstrukcióban működő ESMA Rt.-vel, amire Simicska Lajos vetett szemet. Miután Bleuer ismételt „felszólítások” és célirányosan megindított adóellenőrzések után sem volt hajlandó megválni cégétől, az Országgyűlés egyéni képviselői indítvány formájában közlekedésbiztonsági okokra hivatkozva betiltotta a járdán, az úttesttől 5 méteres sávban elhelyezett hirdetéseket. Ezzel az utcai lámpaoszlopokon elhelyezett hirdetések értékesítésére specializálódott cég értékét az új törvény gyakorlatilag lenullázta. Közben Simicska összeveszett Orbán Viktorral – de a céget a Fidesz mindenképpen meg akarta szerezni. Így Bleuer rákényszerült arra, hogy cégét eladja az Orbánhoz személy szerint is közelálló új barátnak, Garancsi Istvánnak. A cég megszerzését követően 2015 nyarán az Országgyűlés ismét visszamódosította a vonatkozó törvényt, így az ESMA ismét potenciálisan prosperáló céggé vált.

Hasonló történet az ún. Nemzeti Vágtát szervező gazdasági társaság sorsa. A baloldali elkötelezettséggel meggyanúsított tulajdonosok cége úgy vált értéktelenné, hogy a Fidesz-irányítás alatt álló Főváros sok évi rutin-engedélyezés után 2011-ben már nem adott engedélyt a lovas esemény megrendezésére. Azt követően, hogy az eredeti tulajdonosok a céget eladták az egyébként lósport iránt valóban elkötelezett Lázár-fivéreknek, a Főváros engedélye ripsz-ropsz megérkezett. Utólagosan elemezve a történeteket Magyar (2015) – teljes joggal – az államosításnak ebbe a kategóriájába sorolta az ingyenes terjesztésű Metropol újság eladását 2011-ben, amikor a svéd multinacionális vállalat tulajdonosai egy Fidesz-közeli magyar vállalkozóknak, Simicska Lajos üzlettársának, Fonyó Károlynak adták el a kiadót és a névhasználati jogot^a, illetve a Market Építő Zrt. megvételét az egyértelműen baloldali elkötelezettségű Wallis-csoporttól Garancsi István által.⁴⁶⁸

És végül fontos esemény volt a *Népszabadság* megszüntetése, amely ugyancsak ilyen módon történt: magáncég vett meg egy magáncéget. Az egész történet egyébként több elemében hasonlított ahhoz, miképpen 1939-ben az akkori kormány a legnépszerűbb liberális lapcsoportot, *Az Est lapokat* likvidálta (← 1.1.9.6). Egy döntő különbség azonban volt: *Az Est* lapok egyértelműen nyereséges vállalkozás volt, a *Népszabadság* viszont folyamatosan veszteséget termelt változó tulajdonosainak.

Miként a rendszerváltás előtt is, úgy az azt követő 26 évben is az egykori állampárt újsága volt Magyarország legnagyobb országos politikai, közéleti napilapja – annak ellenére is, hogy 2016 végén már a példányszám a 40 ezret sem érte el.^b A rendszerváltást követően a lapot az MSZP vezetése a lap újságírói kollektívája igen gyorsan privatizálta, hogy így akadályozza meg az MDF-kormányt abban, hogy befolyást szerezzen a lapban. Jogi értelemben a lapot 1990. szeptember 1-jétől a *Népszabadság* Rt. adta ki, melynek fő tulajdonosa a német Bertelsmann AG. lett.⁴⁶⁹ 2003-ban a lap átkerült a svájci Ringier csoporthoz, ám az MSZP-

^a Nem sokkal azután, hogy Simicska kegyvesztett lett, az akkor már naponta 300 ezer példányban megjelenő országos napilap megszűnt. A piacon a helyét az ugyancsak ingyenes, *Lokál* című lap vette át, amelyet Orbán Viktor újabb patronáltja, Habony Árpád működtetett.

^b A *Népszabadság* első évfolyamának 1. száma az MSZMP kiadásában, a korábbi Szabad Nép utódként jelent meg 1956. november 2-án. Az újság a rendszerváltásig az MSZMP központi lapjaként működött és az állampárt kulcs intézményeként különleges privilégiumokat élvezett. Fénykorában, 1971-ben a lap naponta több, mint 700 ezer példányban jelent meg. A *Népszabadság* működésének utolsó évében budapesti és országos kiadásban jelent meg a hét hat napján, váltakozva más-más mutációs regionális oldalakkal, színes, tematikus mellékletekkel. 1996-tól népszerű honlapot is működtetett, ahol a cikkek visszamenőlegesen archiválásra kerültek és ingyenesen hozzáférhetőek voltak.

hez kötődő Szabad Sajtó Alapítvány révén a szocialisták 2015-ig jelentős befolyással bírtak a lapban. Később a lap meghatározó tulajdonosa az osztrák Vienna Capital Partners (VCP), illetve a Mediaworks Hungary Zrt.-n keresztül az osztrák Heinrich Pecina lett.

A Mediaworks 2016. október 8-án jelentette be, hogy üzleti megfontolások alapján felüggeszti a lap kiadását. Pár héttel később, október 25-én az Opimus Press Zrt.-hez került a Népszabadságot is tulajdonló Mediaworks Hungary Zrt. részvényeinek 100%-a. Az Opimus Presst tulajdonló Opimus Group Nyrt. részvényeit – a kisbefektetőkön kívül – a Kajmán-szigeteken bejegyzett Cariati Holding Ltd. (24,54%), a nigériai TAC Investment Ltd. (15,86%) és a szekszárdi székhelyű Status Capital Befektetési Zrt. (8,38%) birtokolta. Általános vélemény szerint ez az Opimus az Orbán Viktor strómanjaként működő, Mészáros Lőrinc felcsúti polgármesterhez és nagyvállalkozóhoz állt közel. Ezt kezdetben Mészáros tagadta, később maga is elismerte. Németh Szilárd, a Fidesz alelnöke így kommentálta a fejleményeket: „Szerintem már épp itt volt az ideje, hogy bezárjon a Népszabadság váratlanul, nekem ez a szerény véleményem. A Szabad Nép volt az elődje ennek a lapnak, úgy is viselkedik egyébként, tehát, én nem fogok krokodilkönnyeket hullatni a Népszabadságért.”⁴⁷⁰

Mint ezt az érintettek nyomban jelezték, a lap megszüntetése több szempontból is jogsértő volt, s ezt később két bírósági ítélet is megerősítette^a – de ettől érdemben semmi sem változott.

^a 2017 januárban a Fővárosi Törvényszék jogerős ítéletében kimondta, hogy a Mediaworks Zrt. jogellenesen járt el, mert a munkavállalók előzetes tájékoztatása nélkül döntött a lap felszámolásáról, és a munkavállalók munkavégzés alóli felmentéséről. 2017 novemberében, egy másik eljárásban a Fővárosi Törvényszék Cégbírósága azt állapította meg, hogy azért is jogsértő volt a Mediaworks, mert nem biztosította a munkavállalók képviselőjét az FB-ben.

10.9 ÖSSZEFOLGALÁS, 2006 – 2017

„A pincétől a padlásig átépítettük az ország épületét.”

Kövér László, 2017⁴⁷¹

„Semmi olyat nem tettünk az elmúlt huszonhat évben, és nem teszünk és nem áll szándékunkban, amit mások előttünk meg ne tettiünk volna. Tehát, hogyha eddig nem volt veszélyben a demokrácia, akkor most sincs veszélyben a demokrácia.”

Kövér László, 2017⁴⁷²

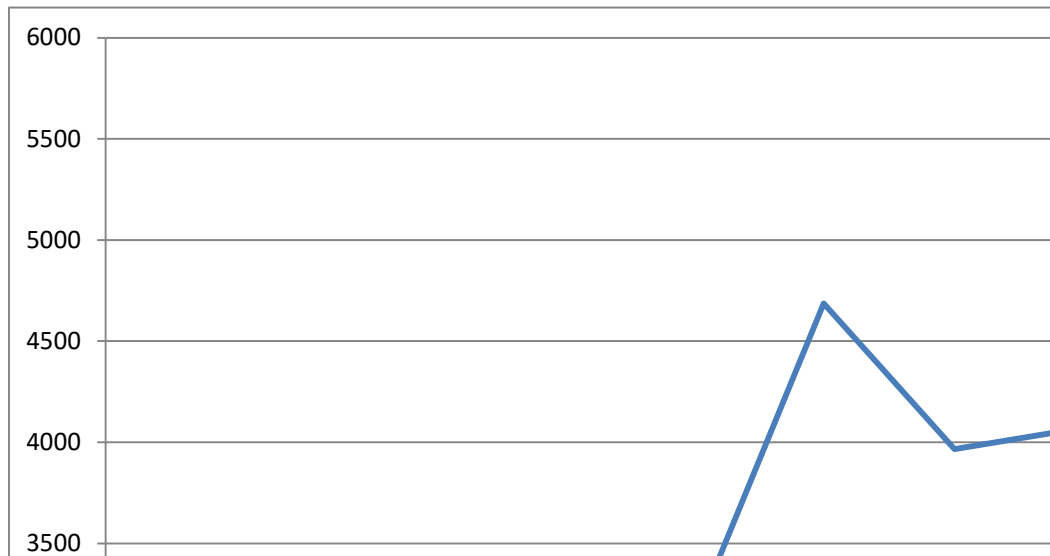
Az állami vagyon növekedése nem 2010-ben kezdődött, hanem korábban. 2016 távlatából visszatekintve egyértelmű, hogy a 2. és 3. Orbán-kormány újraállamosító politikája több dimenzióban is folytatása volt a legjelentősebb baloldali párt, az MSZP által kormányon is követett populista gazdaságfelfogásnak és gazdaságpolitikának. Ez leginkább az energiaszektorban volt tettenérhető, de az MSZP lényegében elfogadta a Fidesz bankellenes akcióit is.^a Ám túl a szűkebb értelemben vett gazdasági kérdéseken Bauer (2017) okkal hívta fel a figyelmet arra, hogy az MSZP és a Fidesz konszenzusa számos más fontos kérdésben is érvényesült a 2010-2018 közötti időszakban. A mottóként választott, második Kövér László idézet erre az összefüggésre utal – kiterjesztő módon, és némileg túlozva is, de lényegét tekintve okkal és joggal.

Az Eurostat számára készített makroszintű elszámolás szerint, nominális értéken, az állami részvényvagyon 2006 és 2011 között is igen jelentősen, 2525 Mrd Ft-ról 4568 Mrd Ft-ra nőtt (84%). 2010 és 2015 között az állami részvényvagyon növekedése 1451Mrd Ft, a növekedés százalékban kifejezve 47%-os. Ez az 1451 Mrd Ft-os szám – mint arra már e fejezet elején utaltunk (←10.5) – nagyjából megfelel annak az 1503 Mrd Ft-os értéknek, amihez mi a tételes adatok összegyűjtése során jutottunk. Másfelől viszont érdekes, hogy 2011 után a statisztika egy jelentős visszaesést regisztrált, aminek – őszintén szólva – nem tudjuk a magyarázatát.

^a Mint a *Malév* utolsó visszaállamosítása kapcsán bemutattuk, az akkori pénzügyminiszter, Oszkó Péter folyamatosan egyeztetett a Fidesz legfelsőbb vezetőivel – s mint maga is elismerte, nem csak *Malév* ügyben, de a *MOL* részvények visszavásárlása kapcsán is (←6.3.2.6).

10.33 ÁBRA: AZ ÁLLAM RÉSZVÉNYVAGYONÁNAK NÖVEKEDÉSE, 2006-2016

Mrd Ft

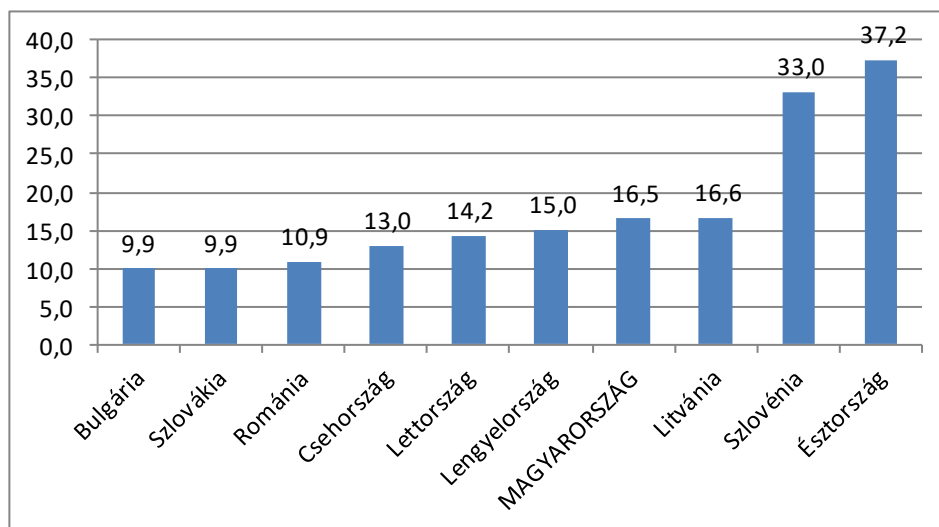
Megjegyzés: Az államháztartás (*general government*) konszolidált adatai. Részvények és üzletrészek együttesen (*equity*).

Forrás: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=gov_10a_ggfa&lang=en, 2018. jan. 2-i letöltés.

A nemzetközi pénzügyi válság kitörése előtt, 2006-ban Magyarországon az állam részvény-vagyon az egyik legalacsonyabb volt az újonnan csatlakozó EU országok között. Mint a már korábban idézett Eurostat adatokból kitűnik, a privatizációs folyamat előrehaladottsága tekintetében csak Szlovákia előzött meg minket. A 11,7%-os magyar adat nagyjából megfelelt a 15 régi EU-s tagállam átlagának (12,6%) – sőt még alacsonyabb is volt. 2016 végére a helyezések jelentősen megváltoztak: szinte mindenki élénk került.

10.34 ÁBRA: AZ ÁLLAM ÁLTAL TULAJDONOLT RÉSZVÉNYVAGYON AZ ÉVES GDP SZÁZALÉKÁBAN, 2016 VÉGÉN

%

Megjegyzés: Ld. 10.36 ábra.

Forrás: ld. 10.34 ábra.

Ebben a fejezetben részletes elemzéssel megmutattuk, hogy **Orbán Viktor erőszakos államosítási akciói** jogi értelemben véve **az esetek túlnyomó többségében valójában nem is voltak államosításnak, kisajátításnak tekinthetők.** A kormányzat a törvények módosításával, árszabályozási eszközökkel és/vagy fenyegetéssel vette rá ellenfeleit a megadásra.^a

Szemben a közvélekedéssel, a jelen fejezetben azt is megvilágítottuk, hogy a 2010-2016 közötti államosítások tényleges makrogazdasági jelentősége sokkal kisebb volt, mint az a napi hírek nyomon követése alapján az átlagos újságolvasóban kialakulhatott. Azt is megmutattuk, hogy az államosítások költsége az államháztartás maastrichti egyenlege szempontjából indifferensek voltak – ezért is mert bátran élni ezzel a gazdaságpolitikai eszközzel a kormány. Az persze igaz, hogy az elköltött 2400 Mrd Ft⁴⁷³ (1 állampolgárra számítva 240 ezer Ft) – *ceteris paribus* - rontotta az állam nettó adóssági pozícióját, csak éppen ez nem volt a folyamatos brüsszeli monitorozás tárgya. Az is újszerű megállapítás, hogy tisztán jogi értelemben a 2. és 3. Orbán-kormány csak kivételes és jelentéktelen körben élt az erőszakos államosítás jogi eszközével – általában kivásárlás történt. Sőt, a legnagyobb tranzakciók alapján kijelenthető, hogy többségükben „*sweetheart deal*”-ek voltak – vagyis inkább az eladók jártak jól, a Magyar Állam mindent túlfizetett. A kormány az adófizetők pénzén Moszkva (MOL), München–Berlin (MKB), Washington (Budapest Bank) és Bécs (Erste Bank, BÉT) politikai támogatását igyekezett megvásárolni.^b Hasonlóképpen több esetben is a reálisnál négyszer-öttször magasabb, „politikai árat” fizettek a vevők egyes médiumok megvásárlásakor (Origo internetes hírportál, Pannon Lapok Társasága). Ilyenkor az történt, hogy a médiapiac uralása érdekében kormányközeli magáncégek hajlandók voltak mélyen a zsebükbe nyúlni, s – mint egy a piacot jól ismerő szereplő megfogalmazta – „ki lenne az a bolond, aki, ha ilyen árakkal kínálják meg, nemet mond?”.^c

Az újraállamosítási kampánynál súlyosabb és nehezebben korrigálható hatásokkal jártak Orbán újraközpontosítási intézkedései. Végző soron ezt szolgálta a diszkriminatív, piac- és versenyellenes jogalkotás (←10.5.6). Ez viszont az MSZP korábbi, 2002-2010 közötti működésére sokkal kevésbé volt jellemző. Az újraközpontosítás ugyanis nemcsak a gazdaság versenyszféráját érintette, hanem ennél egy sokkal szélesebb kört. Mint az Orbán-rendszer egyik fő ideológusa – Teller (2009, 2014) - megfogalmazta, az egyik legfontosabb feladat az, hogy az „államgépezetet teljesen szét kell szedni, és újra össze kell rakni”. Ez az újraközpontosítás valóban meg is rogyantotta a III. Köztársaság alkotmányos rendjét, a települési önkormányzatok autonómiáját, a közoktatást és a felsőoktatást^d, az egészségügyet és a tudomány

^a A jövő szempontjából ezen a területen is történt egy fontos pozitív fejlemény. 2015 nyarán az EU Bírósága – a szerencsejáték-koncessziók elvonásával kapcsolatos perben – elvi érvénnyel kimondta, hogy a Magyar Állam a jogalkotással okozott károk miatt is perelhető.

^b A folyamatnak ez a része sok tekintetben hasonlított a francia szocialisták 1981-82-es államosítási kampányára. Akkor rövid idő alatt 49 nagy céget, illetve pénzügyintézetet vásárolt meg a kormány. Mint az utólagos elemzés – Langohr – Viallet (1986) – kimutatta, az átlagos prémium +20% volt, de volt olyan cég, amelynek tulajdonosai 44%-kal kaptak többet részvényeikért, mint amennyi a reális piac ár volt (←Bevezetés).

^c Az idézet Pallagi Ferenc újságírótól, lapigazgatótól származik, aki ezt nyugdíjbavonulása alkalmából hozta nyilvánosságra. A fenti idézet folytatásaként Pallagai még ezt is mondta: „Az állam számára nem is nagy pénzről van szó. Eddig körülbelül 100 millió dollárt tett bele a Fidesz strómanjain keresztül a médiumok felvásárlásába, nem kell mégegyszer ennyi, hogy az övé legyen az egész kóceráj.” HVG, 2016. nov. 10.

^d Mint egy felsőoktatási szakértő, Kenesei István szellemesen megfogalmazta, „Magyarországon gyakorlatilag egy állami egyetem van, sok-sok kampusszal Soprontól Békéscsabáig”. Helyzetértékelő cikkeit ld. ÉS, 2016. júl. 18. és nov. 18., 2018. jan. 26.

intézményeit is és a média függetlenségét is.^a Ezek korrekciója sokkal több időt fog igényelni, mint az államosítások következményeit egy újabb privatizációs hullámmal visszafordítani.

A 2010 utáni fejleményeket a magyar történelem perspektívijából szemlélve Ungváry (2014) jó okkal fogalmazott úgy, hogy – a Horthy-korszak és a szocialista tervgazdaság évtizedei után - a **nemzeti vagyon harmadik újraelosztására tett kísérletnek** kell tekintenünk a 2. és 3. Orbán-kormány működését. Az újdonság abban állt, hogy ez az újraelosztási kísérlet nem rasszista és nem osztályharcos ideológiára épült, hanem az absztrahált „mi” és „ők” megkülönböztetésére. Bárki javára és bárki ellen alkalmazható volt. Csak „másoktól” kellett elvenni, hogy „nekünk” legyen.⁴⁷⁴ Ám, hogy pontosan mi történt, azt a kortársaknak igen nehéz volt nyomonkövetni, miután egy 2015 májusában elfogadott salátatörvény keretében az Ogy. kiterjesztette az állami tulajdonú vállalkozások adatainak titkosítását.⁴⁷⁵

Összességében mégis ok a teljes elkeseredésre. Az Orbáni korszak magátulajdon ellenes és piacromboló politikája felmérhetetlen károkat okozott, de nem tudta átalakítani az országot „pincétől a padlásig” - miként azt a jelen alfejezet mottója szerint Orbán legközvetlenebb harcostársa megfogalmazta. Várhegyi (2018) bölcs meglátása szerint paradox módon az Orbáni kapitalizmus ellenes reformok éppen azon logika mentén voltak lényegében eredménytelenek, miként az 1968-as reform a szocialista rendszer átalakításával vallott kudarcot. Akkor az állami tulajdonlás és a Szovjetunióhoz való nagyon erős és közvetlen politikai kötődés miatt nem lehetett elérni a kitűzött célokat, most a multinacionális vállalatok jelenléte és Magyarország NATO-, illetve EU tagsága jelent áttörhetetlen akadályt az ellenreformok számára.

10.9.1 *Miért, miért, miért?*

Minthogy nem láthatunk bele a döntéshozók fejébe és csak kevés olyan memoár született, amelyek elárulnák az egyes döntések hátterét, csak sejteni lehet, hogy milyen megfontolások vezettek az újraállamosításhoz és az újraközpontosításhoz. És az is igaz, hogy Orbán Viktor miniszterelnökként is sokszor egymásnak ellentmondó célokat próbált elérni, melyek interpretációját még tovább bonyolítja, hogy Orbán számos alkalommal nyilvánvalóan nem mondott igazat sem az okok, sem a célok tekintetében. Ezért azt, hogy végső soron mikor mit gondolt valójában, majd a késői utókor történészei fogják feltárni. Egy dolog azonban bizonyosnak látszik: Orbánt világnézeti alapon nem lehet besorolni sem baloldali, sem jobboldali gondolkodónak. Egy sor olyan döntést fogantatosított, amelyet a hagyományosan baloldali MSZP is helyeselt, vagy ha direktben nem is támogatott, más körülmények között akár maga is bevezetett volna. Ha már dichotómiát keresünk, akkor a **zárt** és a **nyitott társadalom** közötti választás adja meg Orbán gondolkodási keretét. Egyáltalán nem véletlen, hogy 2014 után direktben szembefordult az Európai Unióval és nyílt társadalom Soros Györgytől származó koncepciójával.

Az egyik, hosszú ideig találonak vélt magyarázat szerint Orbán politikájának lényege az volt, hogy a visszavásárolt cégek előre kiszemelt vállalkozókhoz kerüljenek. Mint láttuk, a

^a 2016 novemberében megszűnt az egyébként „bűnben fogant” Class FM magánrádió is (←9.7.3), az utolsó országos lefedettségű, nem-állami rádiócsatorna is. Ettől kezdve már csak négy csatorna volt fogható országosan, ez pedig a Magyar Rádió négy adója, a Kossuth, a Petőfi, a Bartók és a Dankó. Utoljára 1991-ben volt olyan, hogy az összes országos rádiófrekvencián az állam rádiói szóljanak. (Az akkori Juventusnak sikerült annyi frekvenciát szereznie, hogy közel országosnak volt mondható a lefedettsége.) Hivatalosan 1997-ben indult a magyar országos kereskedelmi rádiózás, ekkor került magánkézbe az addig állami Danubius és indult el új vetélytársa, a Sláger Rádió.

2018-as választásokig nem igazán eszerint alakultak a dolgok. Erre a legjobb példa az az FHB Bank, illetve a takarékszövetkezeti szektor sorsa: menet közben és csak lassan alakult ki, hogy végül ki került nyertes helyzetbe. Csak egy példa van arra, hogy egy visszaállamosított cég gyorsan új tulajdonosokhoz került, olyanokhoz akik a Fideszhez közel álltak – az MKB tranzitállamosítása és az egykori Párizsi Nagyáruház, a későbbi Divatcsarnok története.^a Valami hasonló zajlott a nyilvánvalóan manipulált termőföld-árverések során is, mert a földek jelentős része Fidesz-közeli nagygazdákhöz került – ám a szétosztott földterület összességében sem volt jelentős (←6.2.15) és egyébként sem államosított földek újraeladása történt, hanem olyan földeké, amelyek „megmaradtak” állami tulajdonban.

Véleményem szerint a tényekkel sokkal inkább alátámaszthatónak tűnik, hogy Orbán szeme előtt célként nem saját, vagy elvbarátainak meggazdagodása lebegett: nem a tranzitállamosítás volt az általános cél. A maga vilásképe szerint ő igenis az ország gyarapodását szerette volna biztosítani. Csakhogy, ő elvi alapon nem hitt az állam közvetett irányítói képességében, a normatív szabályozásban, a világos és egyértelmű szabályokra épülő jóléti állam modelljében. Hübérúrként, egyszemélyi vezetőként ő maga kívánt osztogatni mind a társadalmi csoportok, mind az egyes vállalatok, vállalkozók vonatkozásában. A 2008-as nemzetközi pénzügyi válság még inkább megerősítette őt harmadikutas, kiscgazdasszellemiségű, antikapitalista nézeteiben. Nyilatkozatai szerint a nemzetközi tapasztalatok azt mutatták, hogy a természetes monopóliumokat nem lehet szabályozással kordában tartani – ezért a megoldás az állami tulajdon, az állami tervek és stratégiák érvényesítése. És nyilván azt is komolyan gondolta, hogy a magánkézben lévő *monopólium* sokkal rosszabb, mint az állami kézben lévő.^b Ez kb. az a szint, ahol a közgazdaságtan a 20. század első évtizedeiben tartott, s miután Orbán szisztematikus módon soha nem tanult közgazdaságtan, érthető, hogy az ennél újabb elméletekről (←6.2.2) fogalma sem volt.

19: ORBÁN VIKTOR A MONOPÓLIUMOK ÁLLAMI SZABÁLYOZÁSÁRÓL

Idevágó közgazdasági nézeteit a miniszterelnök 2012-ben a Wall Street Journal hasábjain fejtette ki. Nagyon világosan, de tévesen.

*„Amikor minden jól megy, az állam szerepét a gazdaságban korlátozni kell. Amikor válságban vagyunk, más a helyzet. De az államnak a természetes monopóliumokkal kapcsolatban – például azzal, hogy a gázvezeték vagy az áram eljut az emberek lakásába – még akkor is van némi szerepe, amikor minden jól megy. Az államnak ezeket vagy megfelelően kell szabályoznia, vagy meg kell tartania és működtetnie kell a monopóliumokat. Az EU megpróbálta ezt versenyszférává tenni, de ez alapvetően lehetetlen.”*⁴⁷⁶

Ezzel az érveléssel az a probléma, hogy Orbán nem vetett számot azzal, hogy amennyiben az állam nemcsak egy, hanem több ágazatban is ugyanezt a logikát követi, akkor végeredményben olyan nagy közvetlen befolyással fog rendelkezni a gazdaságban, ami már nagyon közel viszi a rendszert a szocialista tervgazdasághoz. Ezt az érvet korábban – Hayek (1944, 1991) nyomán már korábban bemutattuk (←6.2.2).

A monopóliumokkal kapcsolatos nézeteinek megerősítését Orbán elsősorban Matolcsy Györgytől hallhatta sokszor és nagy nyomatékkal. A 90-es évek második felében az egykori MDF-es gazdaságpolitikus a Privatizációs Kutatóintézet nevű, néhány fős cégben dolgozott, rendszeresen részt vett a nagyobb állami tulajdon mellett kardoskodó Magyar Energetika Társaság

^a Ezt a műemlékértékű, Andrassy úti ingatlant az Orco Budapest Kereskedelmi Zrt.-től vásárolta meg az MFB leányvállalata az MFB-Ingtatlanfejlesztő Zrt. kb. 3 Mrd Ft-ért, miután a cég csődbe ment és képtelen volt törleszteni az MFB felé fennálló hitelét. A nyilvánosság teljes megkerülésével azután ezt az ingatlant 2016 nyarán egy lichtensteini állampolgár vásárolta meg. HVG, 2017. márc. 2. 53. o.

^b 2009 nyarán – még ellenzéki politikusként - egy hosszabb, elméleti igényű tanulmányban egészen odáig ment el, hogy a piac működését elvi síkon szembe állította a többség, „az emberek” érdekeivel: „a piac csak a tőkével rendelkezők érdekeit védi, mert a piac meghatározó szereplőinek nem érdeke a tőkével nem rendelkezők védelme, sőt gyakorta ezzel ellentétes érdekeik vannak.” Orbán (2009).

saság fórumain, és ezáltal a “nemzeti energetikusok” legfontosabb politikai összekötőjévé vált. Az 1998-as választásokra készülődve Matolcsy egy energetikai program kidolgozására kérte fel ezt a csapatot – élén Járosi Mártonnal, Lévai Andrással, Petz Ernővel -, amelyben ők már akkor nagyobb állami szerepvállalást, centralizációt, a privatizáció leállítását, az MVM és a minisztérium megerősítését sürgették, valamint deklarálták azt az elvet, miszerint energiaszolgáltatásra minden magyar állampolgár jogosult. A tervekből azonban ekkor még semmi sem valósult meg, mert az 1998-as kormányalakítás idején Matolcsy semmilyen posztot nem kapott. Befolyása csak 1999-től nőtt meg, amikor bekerült Orbán tanácsadói közé, majd 2003-ban méginkább, amikor az egykori ifjú MSZMP-s formálisan is belépett a Fideszbe.

Érdekes módon Orbán Viktor jobbkeze^a, több mint 600 oldalas monográfiájában, amely kifejezetten a 2010-2014 közötti időszakról szól, a jelen tanulmányban bemutatott diszkriminatív gazdaságpolitikai intézkedésekről lényegében egyetlen szót sem ejtett.^b Könyvének két egymástól távoli helyén csupán két, tárgyunk szempontjából releváns érvet említett. A kisebb fontosságú érve az, hogy 2010 és 2012 között az MNB ellenállása miatt volt szükség diszkriminatív beavatkozásra, mert nyilvánvaló volt, hogy a költségvetési konszolidációt monetáris politikai fordulat nélkül kell megvalósítani.⁴⁷⁷ Miután 2013-ban Matolcsy átvette a bank irányítását, ez az érv automatikusan okafogyottá vált.

Fontosabb érve az önszabályozó piac kritikájához kapcsolódik. Bár név szerint nem hivatkozik Marxra, de Matolcsy valójában *A tőke* szerzőjének közel 150 éves alapgondolatához tért vissza. Marx kapitalizmus kritikájának az volt a kiindulópontja, hogy a piacgazdaság a tőkésosztály létezésével, a profitmotívum megteremtésével, a fizetőképes kereslet torzító-fékező hatásával felesleges kerülőutat kényszerít rá a társadalomra. A kereslet és a kínálat egyensúlyát csak utólag teremti meg, ahelyett, hogy a termelés közvetlenül a fogyasztók szükségletének kielégítésére irányulna. Ugyanez a gondolat Matolcsy szavaival: „Állami szabályozásra van szükség akkor, ha a piac utólag korrigál, mert az utólagos korrekciónak elméletileg is nagyobb lehet az ára, mint egy előzetes állami szabályozásnak.” Sőt – teszi ehhez még hozzá egy furcsa félmondatban – „gyakorlatilag mindig ez a helyzet.”⁴⁷⁸ Az „utólagos” szó használata önmagában is árulkodó: *A tőke* egy nevezetes helyén Marx szó szerint ugyanezt írja, csak a latin *a posteriori* kifejezést használva.⁴⁷⁹

Mi tagadás, furcsa érzés ezzel az egyedi állami beavatkozásokat igazoló érveléssel a szocialista tervgazdálkodás 70 éves tapasztalatainak ismeretében újra találkozni. A marxi elméletet és a tervgazdaság tényleges gyakorlatát jól ismerő magyar reform-közgazdászok már 1970-es évek végén felismerték, hogy az állam közvetlen gazdaságirányító tevékenysége ugyancsak kerülőút, mert közvetlenül az állam sem ismerheti a fogyasztók milliónak valódi szükségleteit, preferenciáit. Másképpen megfogalmazva: a gazdaság állami irányítása is lehetséges – mint Bauer (1980) ezt találóan megfogalmazta –, „ez is egyfajta működőképes alkalmatlanság, amely azonban jóval csikorgóbb gépezetnek bizonyult”, mint a piac közbeiktatá-

^a Ezt a hasonlatot Orbán maga használta egy sajtónyilatkozatában 2010. október 5-én, amikor a sajtóban megjelent az a „hír”, hogy Matolcsy megválna a nemzetgazdasági miniszteri pozíciójától. "Matolcsy György a jobbkezem" - válaszolta Orbán a távozásról szóló hírekre reagálva. "Nem tud senki sem mondani olyan összeget, amelyért a jobbkezemről hajlandó lennék lemondani". Majd hozzátette, "mi mindig is úgy gondolkoztunk Matolcsy miniszter úrral, hogy a munkamegosztás közöttünk az úgy fest, mint Németország újjáépítésekor. Tehát, hogy a miniszterelnök az kvázi Adenauer és a gazdasági miniszter meg kvázi Erhard". "Ez szerénytelenül hangzik, de a struktúra így fest. Sosem vált meg egyik a másiktól" - tette hozzá. <http://www.origo.hu/itthon/20101005-orban-matolcsy-gyorgy-a-jobbkezem.html>

^b Ld. Matolcsy (2015). Ugyanakkor a Matolcsy által szerkesztett Polgári Szemle c. folyóiratban, a bank elnökhöz nyilvánvalóan szellemileg közel álló Jánossy Dániel (2014) erre az összefüggésre is kitér. Szerinte a „makroszintű gazdaságpolitika eszköztárában a normatív mennyiségi eszközökkel egyenrangúvá kell tenni a diszkrecionális, szelektív minőségi eszközöket. Idetartoznak például a mainál jóval tágabban értelmezett biológiai és mentális egészségvédelmi, természeti és kulturális örökségvédelmi programok, előírások, foglalkoztatási, szociális és regionális egyenlőségi követelmények, fenntarthatósági szempontok stb.”

sával működő utólagos szabályozás.⁴⁸⁰ Akkor miért használja a marxi érveket Matolcsy? További magyarázat helyett álljon itt egy nevezetes idézet Keynes (1936) *Általános elmélet*-nek utolsó lapjairól: „Azok a ’gyakorlati emberek’, akik menteseknek vélik magukat minden szellemi befolyás hatásától, rendszerint valamelyik rég elhunyt közgazdász rabszolgái.”⁴⁸¹ Ez a levezetés Matolcsyra egészen biztosan érvényes.

Az is tény, hogy Matolcsy György – és talán az ő befolyásának hatására – a miniszterelnök is láthatóan megkedvelte a központinak látszó, valójában azonban decentralizált, összehangolatlan és ezért szükségszerűen ágazati és területi szétforgácsoltságot eredményező tervezés gyakorlatát (←1.2.1). Az első ilyen „terv” az egész nemzetgazdaságot átfogó Széchenyi terv volt, amelyet Matolcsy György 2000-ben, mint az 1. Orbán-kormány gazdasági minisztere fogadtatott el. Hasonlóan átfogó koncepciónak szánták a *Szent István-Tervet*, amelyet az akkor még ellenzékben lévő Orbán Viktor „rendelt meg” a Professzorok Batthyány Körétől (2005), s amelyet a Matolcsyhoz közel álló Magyar Szemle Alapítvány adott ki. A 2010-es kormányváltás után már sorra születtek a jobban vagy kevésbé ismert, történelmi személyiségek nevével összekapcsolt, különféle ágazati és regionális tervek.⁴⁸²

10.16 TÁBLÁZAT: A 2. ÉS 3. ORBÁN-KORMÁNY ÁGAZATI ÉS REGIONÁLIS TERVEI

Elnevezés	Ágazat/régió neve	Év	Érvényességi idő	Előzmények - Folytatás
Semmelweis terv I. változat	egészségügy	2010	2011-2014	„Egészség Évtizedének Johan Béla Nemzeti Programja” (2003)
Rombauer Terv	Ózd környékének fejlesztési terve	2010/2011		
Semmelweis terv II. változat	egészségügy	2011		A dokumentumot formálisan felülírta a 2015 januárjában elfogadott „Egészséges Magyarország 2014-2020” c. dokumentum.
Új Széchenyi Terv	teljes nemzetgazdaság	2011	2011-2020	Előzménye, a Széchenyi Terv 2000-ben került meghirdetésre, Matolcsy György (Fidesz) gazdasági miniszter kezdeményezésére.
Széll Kálmán Terv	„Összefogás az adósság ellen”	2011	2012-2020	
Magyar Növekedési Terv	nemzetgazdaság + kiemelt ágazatok	2011	2010-2030	
Magyar Zoltán Terv	közigazgatás fejlesztési program	2011		
Széll Kálmán Terv 2.0	teljes nemzetgazdaság	2012	2012-2020	Az angol és a magyar nyelvű változat jelentős mértékben eltért egymástól.
Darányi Ignác terv	vidékfejlesztés	2012	2012-2020	
Wekerle Sándor terv	a magyar gazdaság Kárpát-medencei léptékű növekedési stratégiája	2012	2012-2020	Ennek részeként került meghirdetésre 2011-ben az Új Csángó Cselekvési Terv Moldvában, 2013-ban a Mikó Imre terv Erdélyben, 2014-ben a Baross Gábor Terv Dél-Szlovákiában és az Egán Ede-Terv a Kárpátalján.
Mandalat-terv	a nemzeti kultúra továbbélése a digitális technológia korában	2012		A programot Szócs Géza kultúráért felelős államtitkár kezdeményezte. Az ennek keretében létrehozott MaNDA 2016 végén megszűnt.
Hajós Alfréd Terv	Az egyetemi-főiskolai sport	2013	2013 - 2020	

Elnevezés	szakmai programja Ágazat/régió neve	Év	Érvényességi idő	Előzmények - Folytatás
Jedlik Terv	szellemi tulajdon védelme	2013	2013-2016	
Kvassay Jenő Terv (KJT)	vízgazdálkodás, árvízvédelem	2013-2015	2014-2030	„Új” Vásárhelyi Terv, a Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése (2003-2004).
Balázs Mór-Terv	Budapest közlekedés-fejlesztési stratégiája	2014	2014-2030	A BKK által készített dokumentumot 2015-ben fogadták el.
Nemzeti Hauszmann Terv	a budai Várnegyed megújításáért indított rekonstrukciós program	2014	2015-2024	A projekt fő célja a miniszterelnöki hivatal és rezidencia Várba telepítése
Jedlik Ányos Terv	hazai e-mobilitás fejlesztése	2015		
Rómer Flóris Terv	a magyar épített örökség védelme a Kárpát-medencében, Mo.-n kívül	2015	n.a.	A Miniszterelnökség irányítása alatt.
Zrínyi Miklós terv ⁴⁸³	haderő fejlesztés	2016	2017-2026	
Irinyi terv	iparstratégia az ország újraiparosítása érdekében	2016	2016-2020	2005 óta Irinyi János Program néven fut egy K+F tevékenységet támogató országos program a Nemzeti Innovációs Hivatal (2015-től Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal) keretein belül.
Új Főnix Terv	Debrecen város távlati terve	2016	2016 - 2040	A Főnix Terv 2004-ben került meghirdetésre, Kósa Lajos (Fidesz) polgármesteri időszakában.

Forrás: Saját gyűjtés.

Lényegében hasonló elvi alapon születtek a különféle ágazati, vagy akár termékszintű országos stratégiák is – csak valamilyen okból a kormányzati kommunikáció a „stratégia” szót választotta a „terv” helyett.^a

Orbán Viktor a bér- és jövedelempolitikában is nagymértékben szimpatizált a hosszú távra kidolgozott tervezéssel. Ennek fontos példája volt az ún. *életpálya modellek* kidolgozásával és bevezetésével kapcsolatos döntések sorozata – vagyis az a politikai ígéret, hogy egyes

^a Jó példa erre a 2012-ben meghirdetett „sertésstratégia” amely öt éven belül az állomány megduplázását tűzte ki célul: 3 millióról 6 millióra. 2016 végén már látni lehetett, hogy ebből semmi sem valósult meg, sőt 2016-ban az előző évhez képest még csökkent is a sertésállomány. Ezt a célt szolgálta egyébként a sertéshús kedvezményes áfá-ja is.

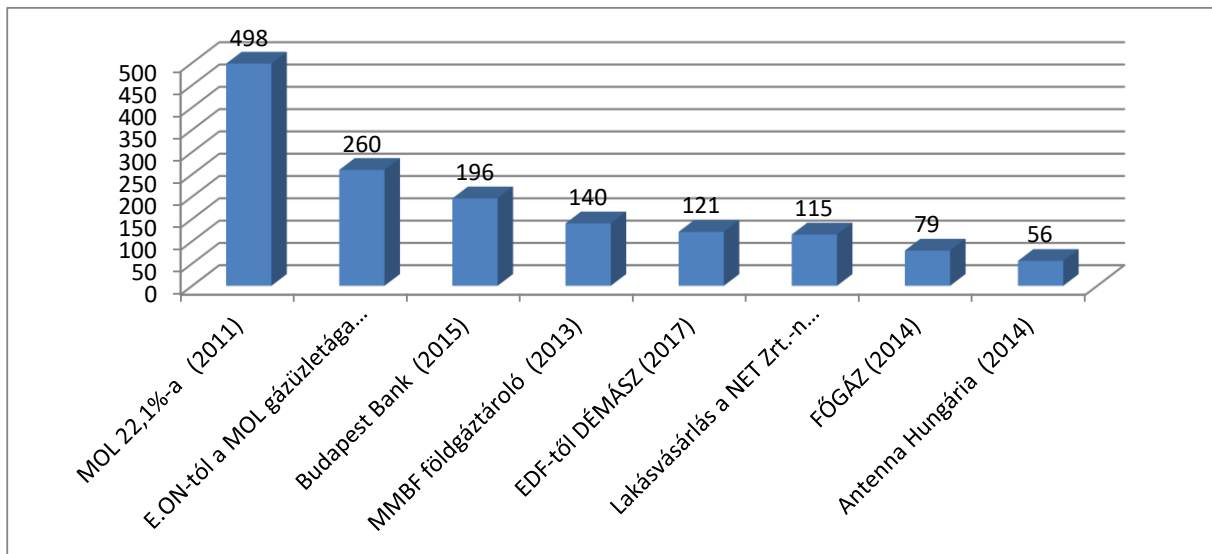
társadalmilag különösen fontosnak gondolt szakmák esetében (könyvtáros, pedagógus, rendőr, tűzoltó stb.) évtizedekre előre meg lehet és meg kell mondani, hogy milyen jövedelem és beosztási fokozat emelkedésére számítsanak egy pályakezdő. Ez a koncepció már a Fidesz 2006-os választási programjában is benne volt – amit azután szolgai módon az MSZP is beépített 2010-es választási programjába. Ezen a ponton nem nehéz felfedezni a folytonosságot a későbbi kádári rendszer paternalizmusával^a, ami azt sugallta, hogy az átlagemberek, is és az állam által kinevezett menedzserek is csak végezzék szorgalmasan, gondolkodás és kockázattal nélkül a munkájukat. Ne akarjanak beleszólni a jövő alakításába – vagyis a politikába –, mert Orbán Viktor elgondolásai alapján minden szakmai és társadalmi csoport jövője „sínen van”.

^a Nem véletlen, hogy éppen ebben az időszakban állította Kornai (1980) ezt a fogalmat a hazai társadalomtudományi gondolkodás középpontjába.

10.10 A PRIVATIZÁCIÓ ÉS AZ ÁLLAMOSÍTÁSOK EGYENLEGE, 1989 – 2017

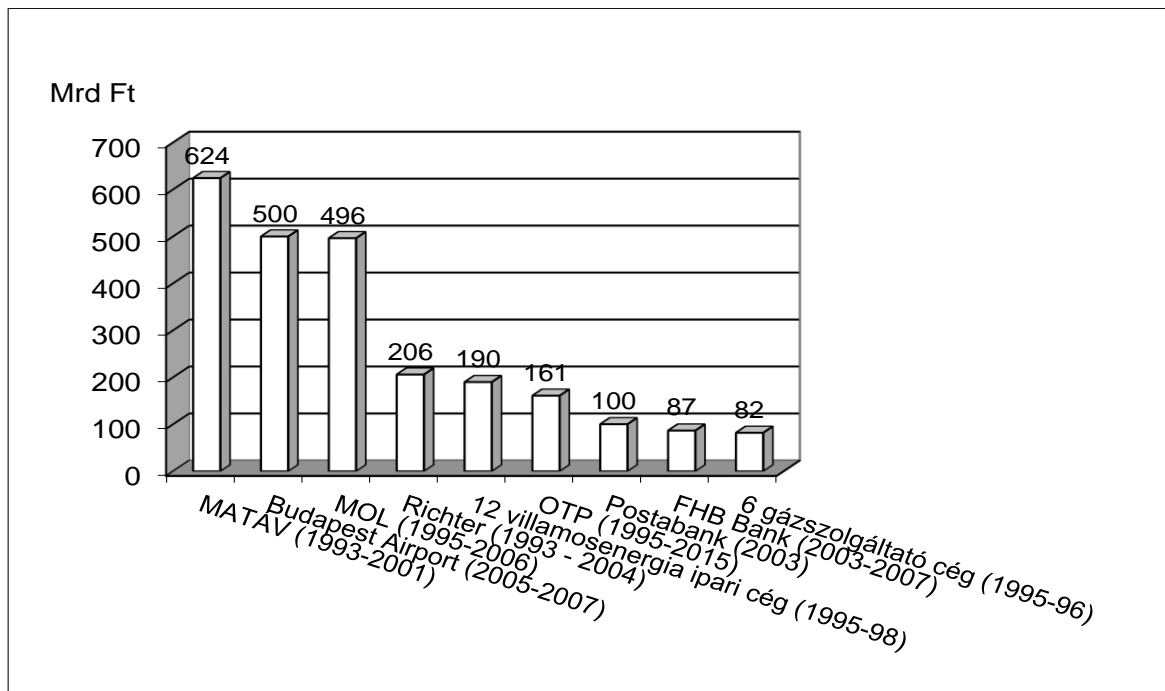
Mint már e fejezet bevezetőjében utaltunk rá, az államosítással, visszaállamosítással, új cégek alapításával járó költségek forintban kifejezett adatai – úgy, ahogyan a médián keresztül ezek a számok a közvéleményhez eljutottak – többszörösen is félrevezetőek voltak.

(i) A sok-sok tranzakció hallatán nem volt egyértelműen appercipiálható, hogy a ráfordítások oroszán része néhány nagy „üzlet” során valósult meg. A 10.38 ábra a legnagyobb **vissza-államosítási**, a 10.36 ábra a legnagyobb **magánosítási**,tranzakciókat mutatja be egymással könnyen összevethető módon.

10.35 ÁBRA: A LEGNAGYOBB VISSZAÁLLAMOSÍTÁSI TRANZAKCIÓK, 2010-2017

Megjegyzés: Folyó áron, milliárd forint.

Forrás: Saját gyűjtés.

10.36 ÁBRA: A LEGNAGYOBB PRIVATIZÁCIÓS TRANZAKCIÓK, 1989-2017

Megjegyzés: Folyó áron.

Forrás: Saját gyűjtés.

(ii) Nem egyértelmű, hogy az állam által kezdeményezett gazdasági tranzakciók közül pontosan mit is tekintünk visszaállamosításnak, illetve „csak” államosításnak. Ha az állam egy **új céget** alapít, vagy egy olyan vállalkozást vásárol meg, amelyet a rendszerváltás után **magántulajdonosok alapítottak**, vagy az történik, hogy egy már létező – akár 100%-ban magántulajdonban álló – cégben **az állam tőkét emel**, akkor vitathatatlanul az állami tulajdon kiter-

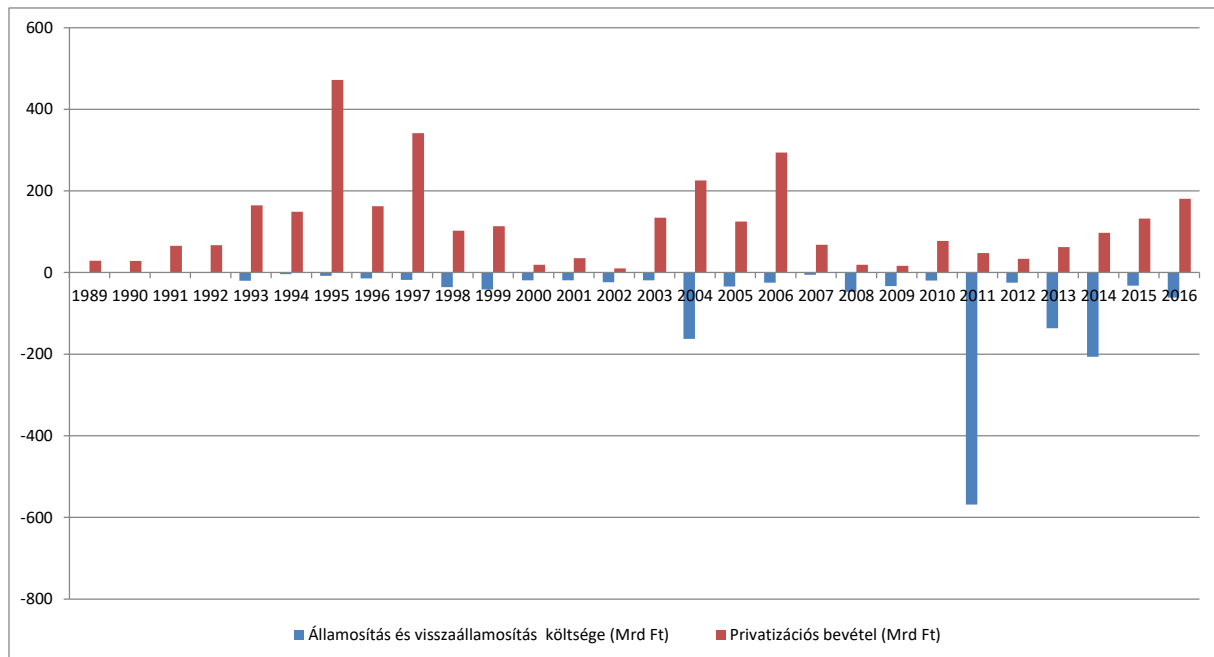
jesztése történik. Mégis, elsősorban adatgyűjtési és adatértelmezési nehézségek miatt, mi ezt a három utóbbi tranzakciót sem az elemzés, sem a számbavétel során nem tekintjük államosításnak.

(iii) Az államosításra vonatkozó abszolút számok önmagukban félrevezetőek. A 10.35 ábra és a 10.37 ábra első blokkja alapján úgy tűnik, hogy a 2010 utáni időszak államosítási kiadásai nagyságrendileg vetekszenek a 90-es évek második felében realizált privatizációs bevételek nagyságával. Ez azonban helytelen következtetés lenne, mert nincs tekintettel arra, hogy időközben a forint igen jelentős mértékben veszített értékéből. Ezt a torzulást van hivatva kiküszöbölni a 10.37 ábra második blokkja, ahol mind a privatizációs bevételek, mind az éves államosítási kiadások az adott évi GDP %-ában vannak kifejezve. Ezen az ábrán már a valós kép látható, ami azt mutatja, hogy valójában a 2000-es évtized során keletkezett kiadások nem sokkal nagyobbak, mint amekkora tranzakciók a 90-es években zajlottak, s a 90-es évek második felében keletkezett privatizációs bevételekhez képest a 2. és 3. Orbán-kormány államosítási kiadásai viszonylag szerénynek mondhatók.

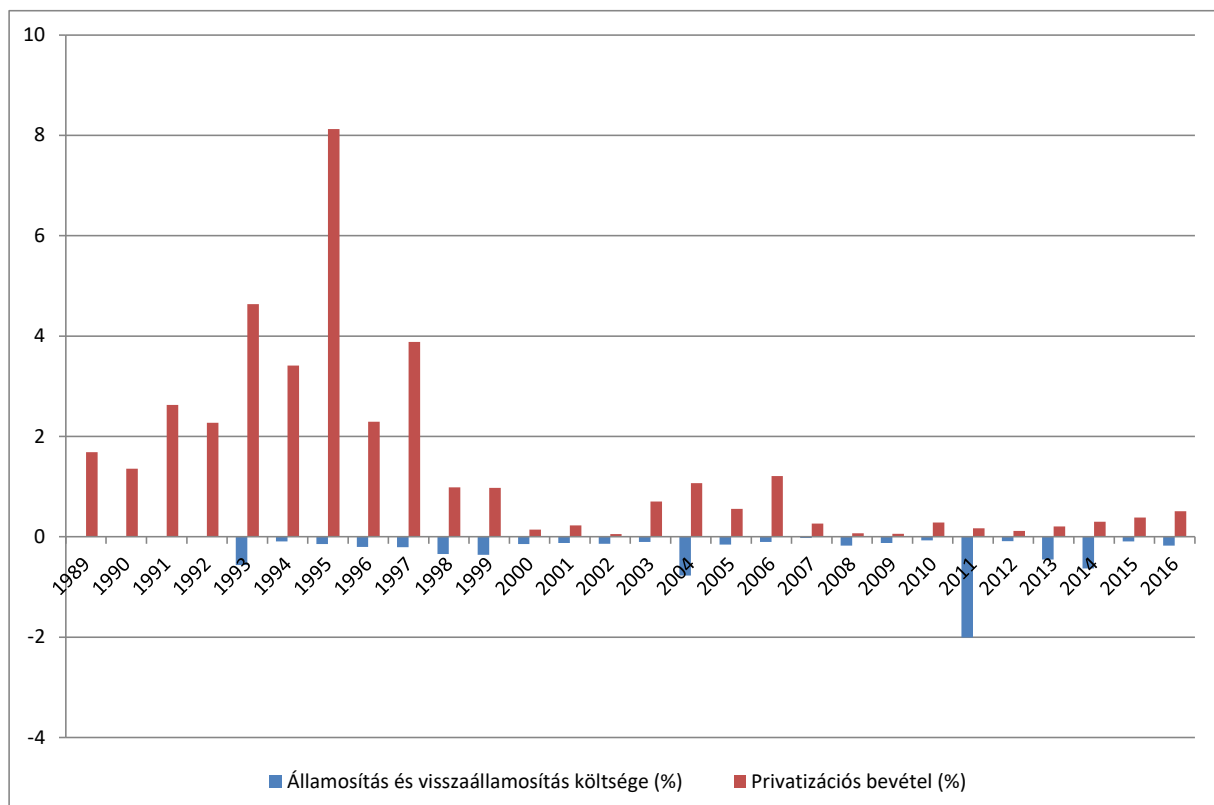
Azt is fontos látni, hogy a 2010-2016 közötti időszak tranzakcióinak végeredményét nagyon erősen a MOL részvények 2011-es megvásárlása határozta meg. Mint azt a megfelelő helyen már elmondtuk, ez teljes mértékben felesleges pénzkidobás volt – a Magyar Állam tárgyalási pozíciói a céggel szemben ettől nem lettek sokkal erősebbek. Egyszerűen azért, mert a MOL-t – az elnök-vezérigazgató személyén keresztül – a Fidesz-kormány amúgy is kézben tartotta. Ha tehát a visszaállamosítás pénzügyi mérlegét úgy készítjük el, hogy abból **kivesszük a MOL-üzletet, akkor valójában azt kapjuk, hogy a vizsgált 7 évben a privatizációs bevételek meghaladták az államosítással összefüggő kiadásokat** (10.17 táblázat).

10.37 ÁBRA: A PRIVATIZÁCIÓS BEVÉTELEK ÉS AZ ÁLLAMOSÍTÁSSAL JÁRÓ KIADÁSOK, 1990 - 2015

A) Milliárd Ft

B) Az éves GDP százalékában

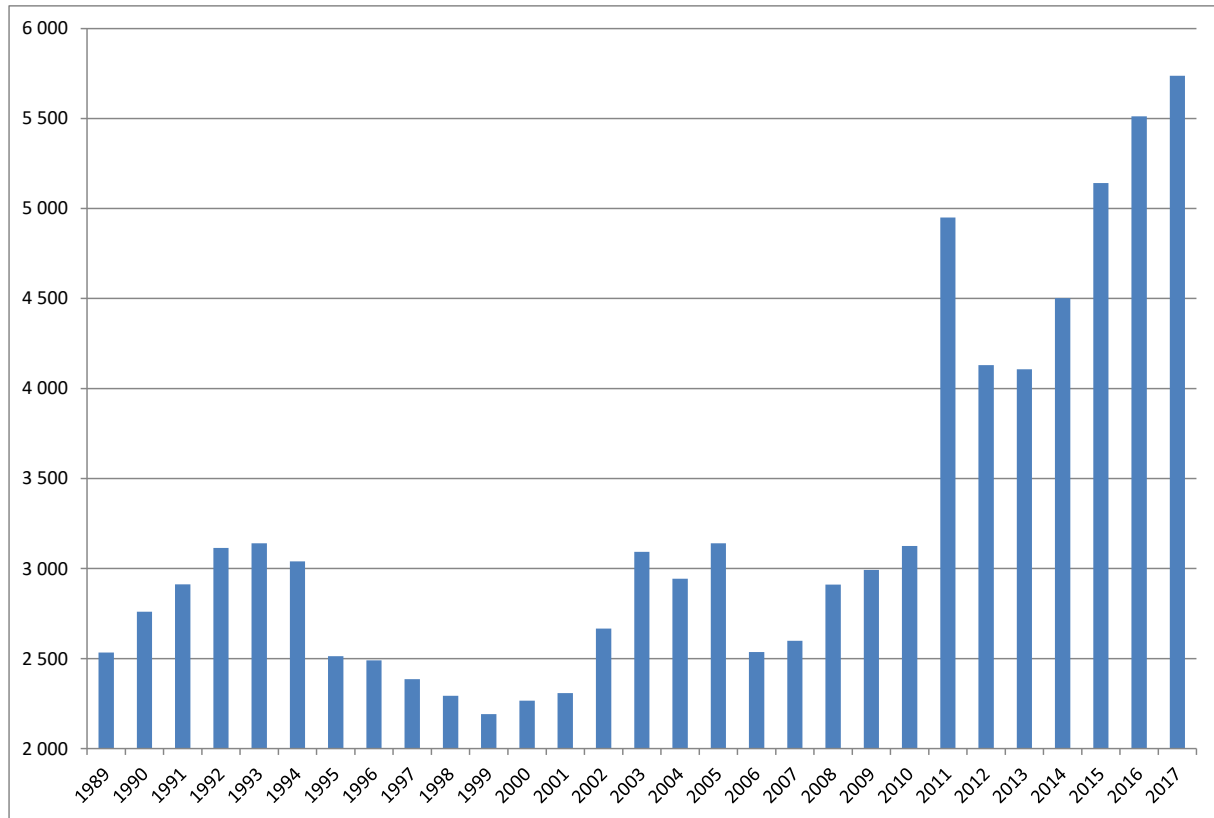
Megjegyzések: A privatizációs bevételek csak a részvény, üzletrész és ingatlanértékesítésből származó tételeket tartalmazzák, a vagyonhasznosításból származó bevételek (pl. osztalék, bérleti, díj) nélkül.

Forrás: A szerző saját becslése az MNV Zrt. és jogelődjeinek éves mérlegbeszámolóí, a Világbank adatai és az EU-nak benyújtott EDP jelentések alapján, eseti kiegészítésekkel.

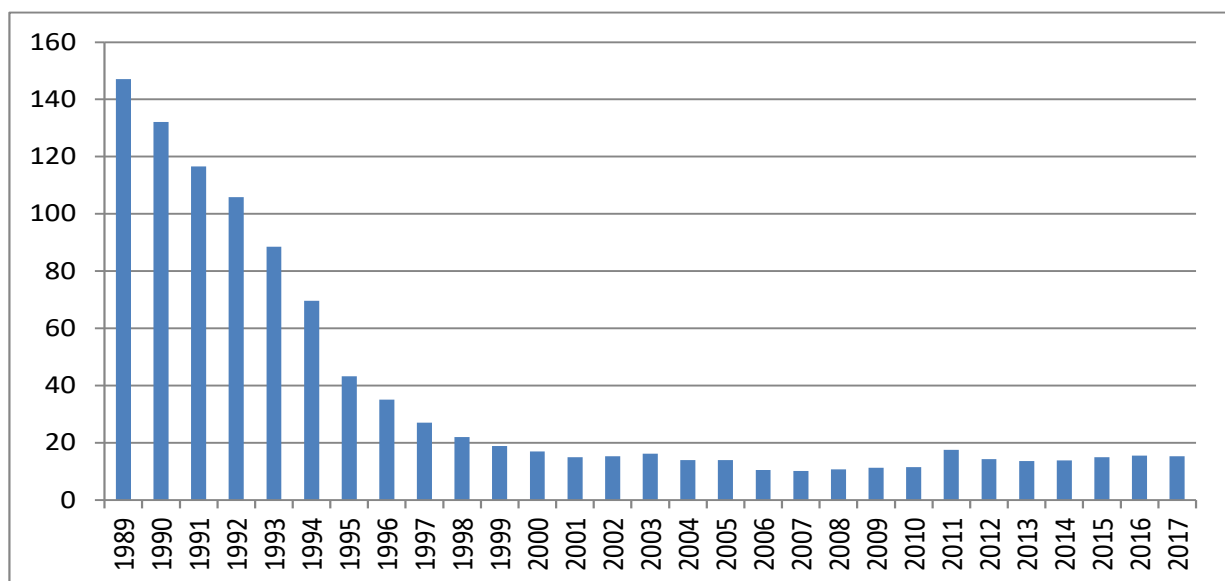
Hasonló képet kapunk, ha az államháztartás részvény-és üzletrész vagyonának változását vizsgáljuk egyfelől folyó áron, másfelől a mindenkori éves GDP százalékában.

10.38 ÁBRA: AZ ÁLLAMHÁZTARTÁS RÉSZVÉNY- ÉS ÜZLETRÉSZ VAGYONÁNAK VÁLOTZÁSA, 1989 – 2017

a) Folyó áron, Mrd Ft

b) Az éves GDP százalékában

Forrás: Saját számítás az MNB és a KSH hivatalos adatai alapján.

Az alsó ábrán jól látszik, hogy 2009 és 2017 között valamelyest növekedett az állami vagyonsúlya a reálgazdaságban, de historikus távlatból nézve ez az emelkedés lényegtelen.

Nem érdektelen megvizsgálni azt, hogy az államháztartáson belül melyik alszektor – a központi költségvetés vagy a település önkormányzatok voltak aktívabbak a 2. és 3. Orbán-kormány időszakában. Mint az alábbi táblázat mutatja, nagyságrendileg fele-fele arányban történtek privatizációs tranzakciók (összesen 310-320 Mrd Ft értékben). A vagyonszárlások terén viszont a központi költségvetés részarány 94% - ehhez képest tehát a települési önkormányzatok hozzájárulása a visszaállamosítási folyamathoz jelentéktelen.

10.17 TÁBLÁZAT: A központi költségvetés és a települési önkormányzatok eladásai és vásárlásai, 2010 – 2016

Millió Ft								
ELADÁS								
Millió Ft	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Összesen
Központi költségvetés								
Tárgyi eszköz értékesítés kp.	15 204	2 841	2 683	1 675	17 939	10 504	15 252	66 097
Föld és egyéb nem termelt tárgyi eszköz ért.(CO2,frekvencia) kp.	3 099	4 384	136	68	911	1 932	113 094	123 624
Részvényértékesítés, tőke kivonás kp.	1 930	1 195	76	25 846	98	91 629	7 467	128 241
Összesen	20 233	8 420	2 895	27 589	18 947	104 065	135 813	317 962
Települési önkormányzatok								
Tárgyi eszköz értékesítés kp.	41 296	30 627	24 960	30 746	31 387	23 933	37 744	220 693
Föld és egyéb nem termelt tárgyi eszköz ért.(CO2,frekvencia) kp.	8 770	6 288	4 326	2 319	629	980	499	23 811
Részvényértékesítés, tőke kivonás kp.	7 023	2 607	1 589	1 759	46 255	3 366	6 924	69 523
Összesen	57 089	39 522	30 875	34 824	78 271	28 279	45 166	314 027
Központi költségvetés és önkormányzatok bevételei összesen								
	77 322	47 942	33 770	62 413	97 218	132 344	180 979	631 989
VÉTEL								
Központi költségvetés								
Földvásárlás kp.	877	302	1 222	2 685	4 702	2 781	3 226	15 795
Részvényvásárlás kp.	1 437	557 577	9 519	113 652	179 623	18 764	52 131	932 704
Földvásárlás besorolt kp.váll.	5 962	2 275	5 024	7 108	7 048	6 612	1 724	35 753
Összesen	8 276	560 154	15 765	123 445	191 373	28 158	57 082	984 253
Települési önkormányzatok								
Földvásárlás	2 926	3 290	3 013	3 250	10 971	1 652	2 250	27 352
Részvényvásárlás	8 499	4 967	6 258	9 878	3 853	2 414	2 001	37 870
Összesen	11 425	8 257	9 271	13 128	14 824	4 066	4 251	65 222
Központi költségvetés és önkormányzatok kiadásai összesen								
	19 701	568 411	25 036	136 573	206 197	32 223	61 333	1 049 475
Központi költségvetés és önkormányzatok nettó államosítási kiadásai								
	-57 621	520 469	-8 734	74 160	108 979	-100 121	-119 646	417 486

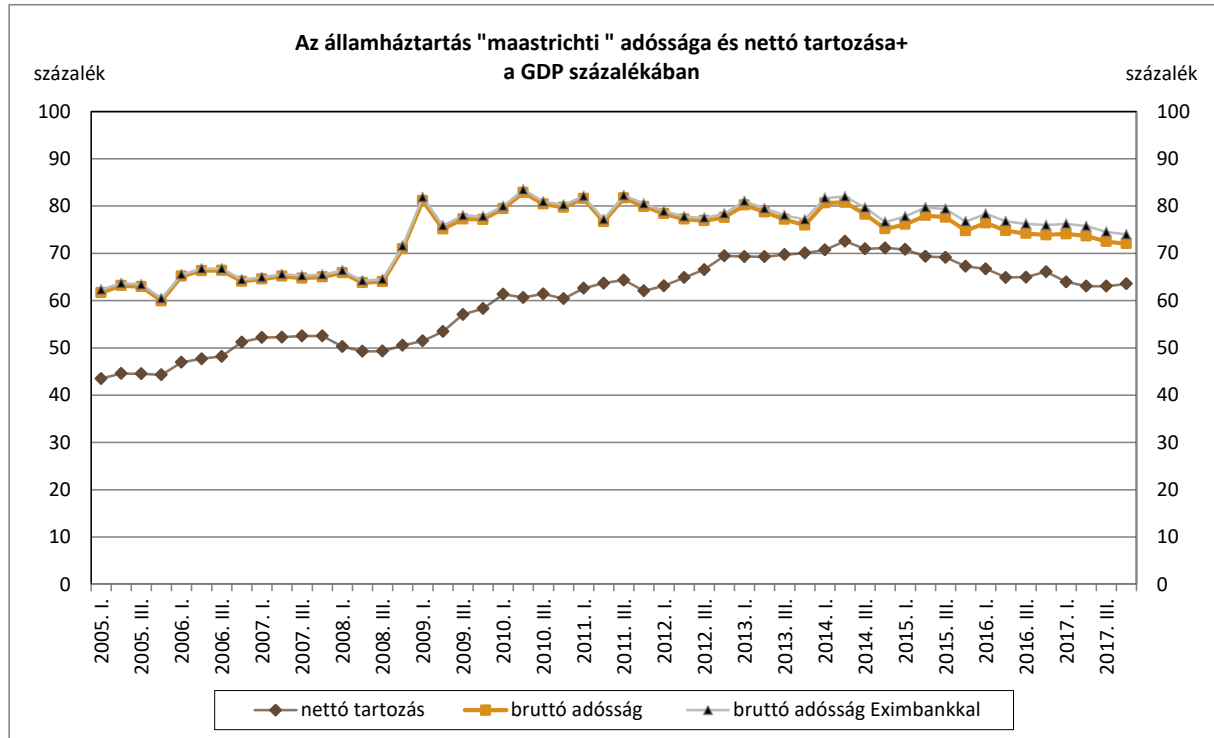
Megjegyzés: Központi költségvetés, az önkormányzatok valamint az MNV Zrt. adatai, folyó áron, az MNB és az állami vállalatok nélkül. A privatizációs bevételek csak a részvény, üzletrész és ingatlanértékesítésből származó tételeket tartalmazzák, a vagyonhasznosításból származó bevételeket (pl. osztalék, bérleti, díj) nem.

Forrás: KSH közvetlen adatközlés, 2018. január.

Mint a fejezet elején már jeleztük, a 2. és 3. Orbán-kormány az államosítások és visszavásárlások pénzügyi terheinek egy részét – számviteli értelemben teljesen korrekt módon – a nettó vagyommérlegben számolta el. Ennek megfelelően - mint a 10.39 ábra mutatja - az államháztartás bruttó adósságállománya stagnált, a nettó eladósodás viszont az időszak során mind-

végi nőtt! Csakhogy a nettó adósság mutatóra az EU a túlzott deficit-eljárás során egyáltalán nem figyel.

10.39 ábra: AZ ÁLLAMHÁZTARTÁS ELADÓSODOTTSÁGA, 2005 - 2017

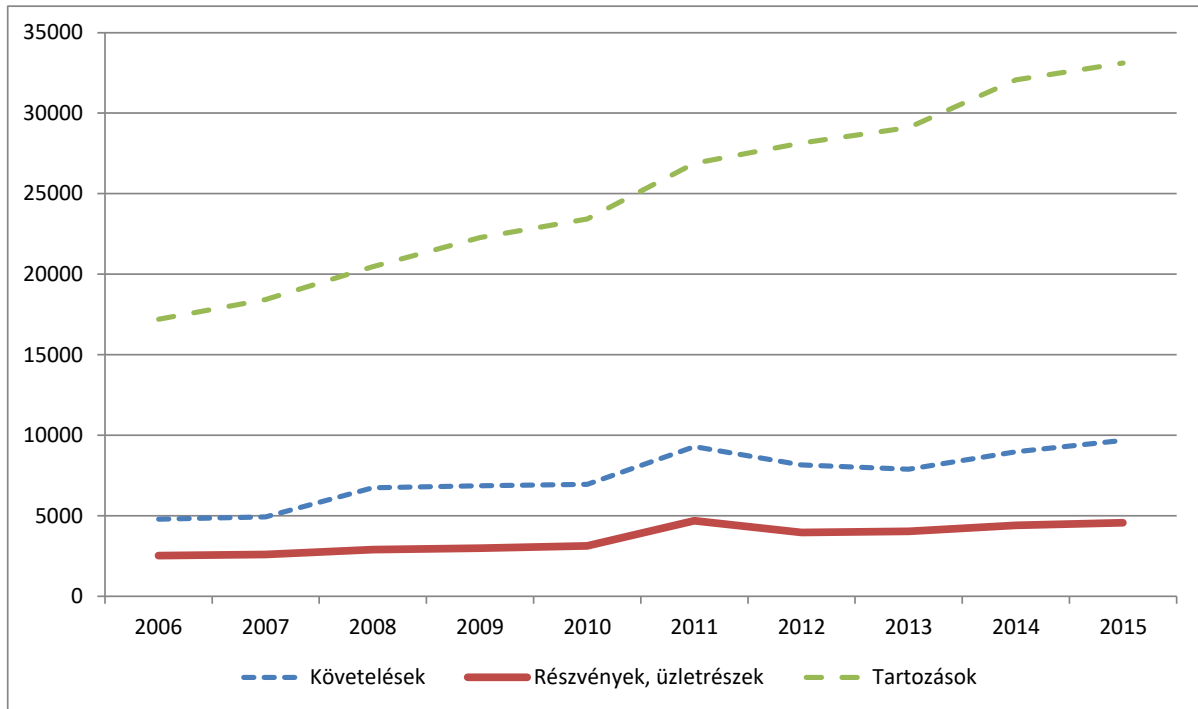

Forrás: MNB.

Nagyon hasonló arányokat kapunk az Eurostat már többször idézett adatbázisából kinyerhető adatok alapján. A 10.43 ábrán egyszerre ábrázoltunk három idősort: az államháztartás tulajdonában álló részvényvagyton idősort (ebben erősen érződik a 2006 utáni visszaállamosítások hatása), illetve a magyar államháztartás összes vagyonát és összes tartozását. Az ábrán jól látszanak a nagyságrendek is, és a trendszerű változások is. Abszolút értékben, forintban számolva, a kormányzati szektor bruttó adóssága (tartozások) 2006 és 2015 között meredeken nőtt, ehhez képest az államháztartás vagyona (követelések) csak lassú ütemben emelkedtek. E két idősorhoz képest az állami tulajdonú részvényvagyton – a végbement újraállamosítások ellenére is – alig-alig változott; nagyjából 2015-ben is a 2011-es szinten volt.

10.40 ÁBRA: AZ ÁLLAMHÁZTARTÁS ÖSSZES VAGYONA ÉS ÖSSZES TARTOZÁSA, 2006 – 2015

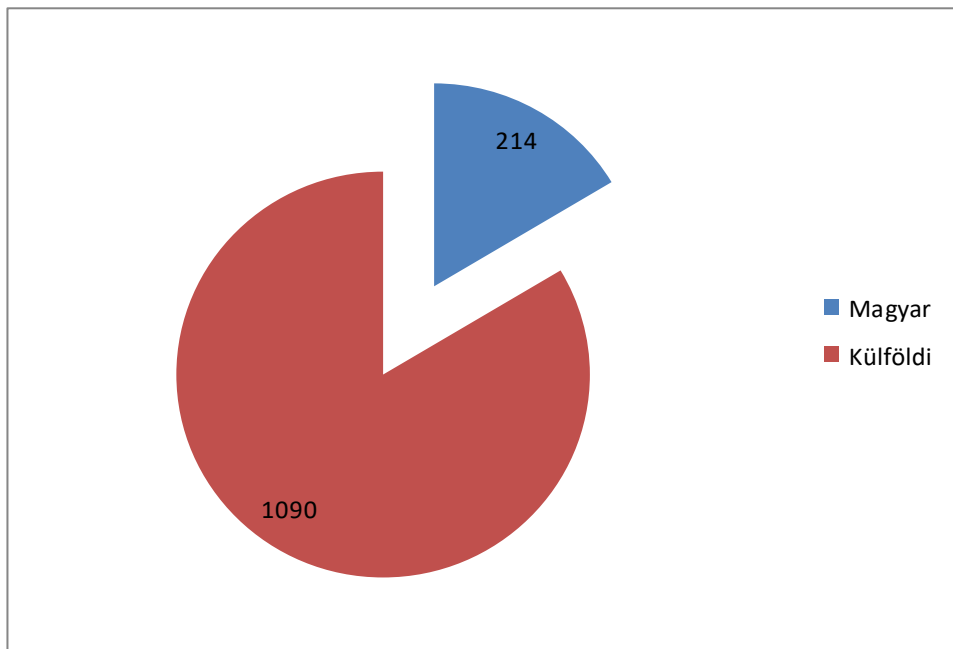
Mrd Ft

Megjegyzés és forrás: ld. 10. 35 ábra.

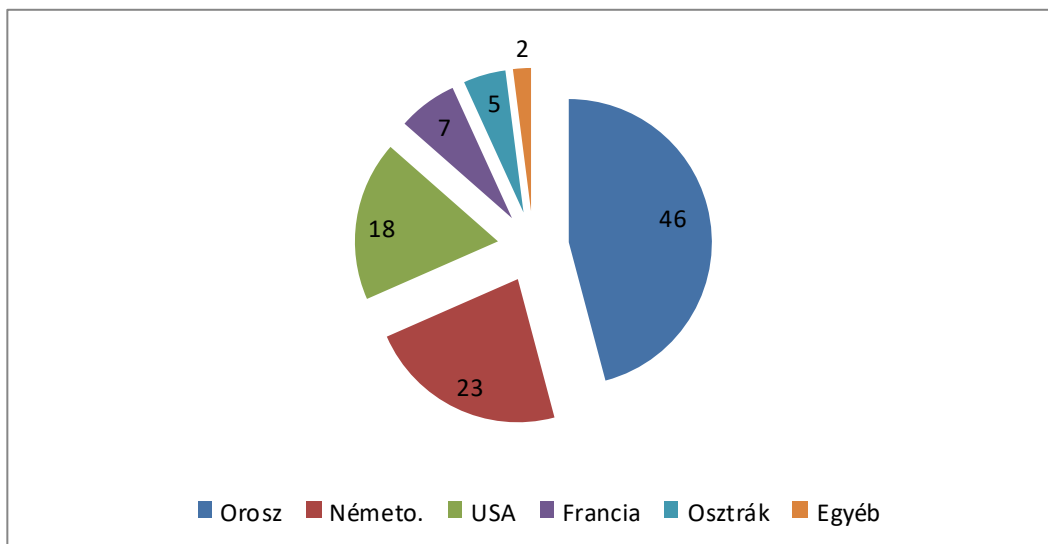
Érdekes és fontos dimenziója a tulajdonváltásnak az, hogy mekkora hányada volt a visszaállamosításnak, ami külföldi cégeket érintett, illetve az, amikor a magyar állam hazai magántulajdonosoktól vett meg vállalatokat.

10.41 ÁBRA: AZ ÁLLAMI RÉSZVÉNY- ÉS ÜZLETRÉSZ VÁSÁRLÁSOK MEGOSZLÁSA HAZAI ÉS KÜLFÖLDI ELADÓK SZERINT, 2010-2016

A) Hazai külföldi (Mrd Ft)

B) A külföldi eladó cég nemzetisége szerint (%)

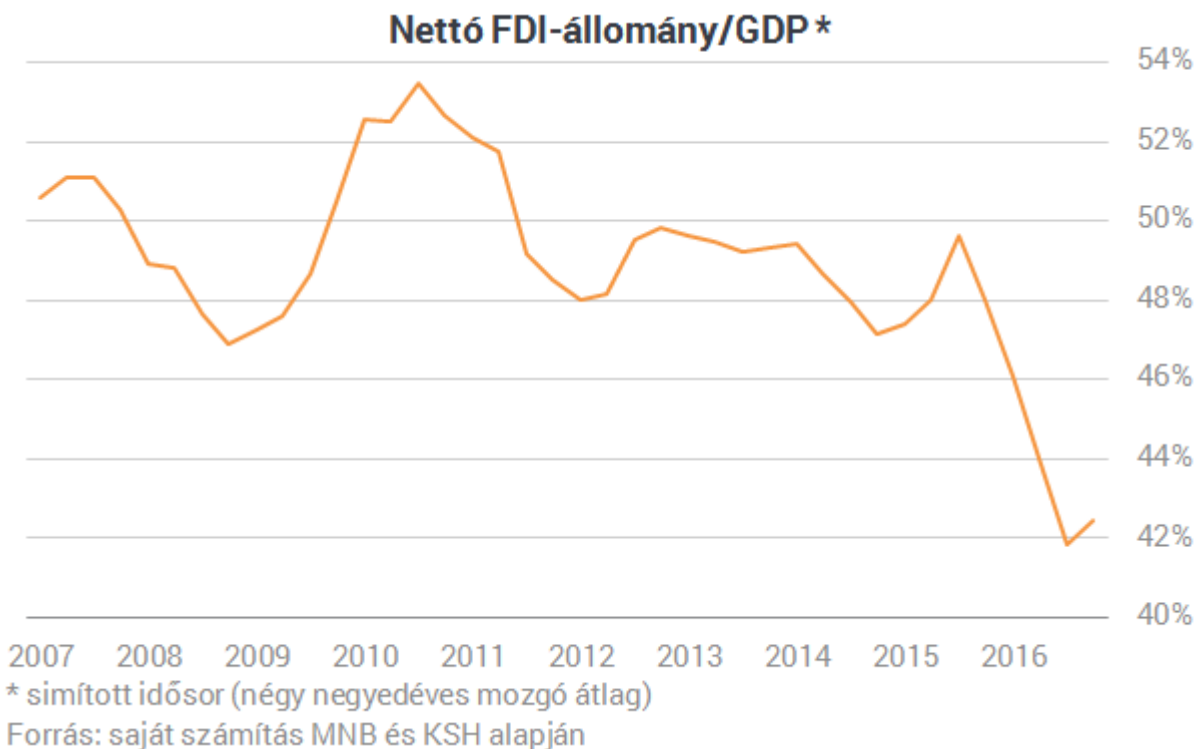
Megjegyzés: Az összesítésben nem szerepel a magánnyugdíjpánztárak államosítása során *ingyenesen* megszerzett, 20 cégből származó, 190 Mrd Ft-nyi társasági részvény, illetve üzletrész.

Forrás: 10.10 Függelék.

Mint a fenti ábrák is mutatják, a visszaállamosítás alapvetően a külföldi tulajdonú cégeket érintette. Ezen belül pedig Oroszországgal kötöttett a legnagyobb volumenű tranzakció. Érdekes dimenziója a változásoknak az is, hogy mekkora súlya van a külföldi tulajdonban lévő

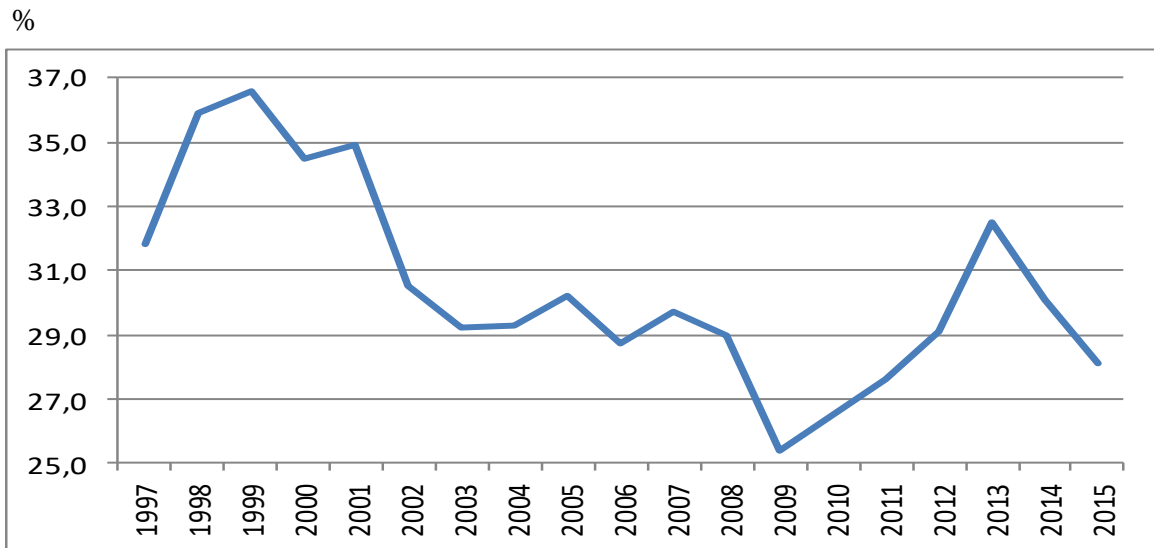
cégeknek a foglalkoztatásban. Ez nyilván befolyásolja a keresetek és a termelékenység alakulását, de visszahat az ott dolgozó munkavállalók véleményére, gondolkozására is. Mint az alábbi ábrán is látható, 1998 és 2009 között a multi cégek súlya számottevően csökkent, azt követően viszont 2013-ig ismét erőteljesen nőtt. 2014-ben és 2015-ben viszont ismét apadt az arányuk. A nagy privatizációk lezárulása utáni időszak egészét tekintve azt mondhatjuk, hogy a foglalkoztatottak kb. 1/3-a dolgozik külföldi tulajdonú magyar cégben.

10.42 ÁBRA: A KÜLFÖLDI MŰKÖDŐ TŐKE (NETTÓ) ÁLLOMÁNYA AZ ÉVES GDP SZÁZALÉKÁBAN, 2007-2016

Forrás: KOPINT-TÁRKI.

10.43 ÁBRA: A KÜLFÖLDI TULAJDONÚ VÁLLALATOKNÁL DOLGOZÓK ARÁNYA A VÁLLALATI SZFÉRÁBAN, 1997 - 2015

Megjegyzés: Függetlenül a külföldi tulajdon arányától. 1997-1999: 10 fős vagy nagyobb vállalatok; 2000-től: 5 fős vagy nagyobb vállalkozások.

Forrás: Saját számítása az MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Adatbankjában található adatok alapján.

Egy kicsit más képet kapunk a folyamatokról, ha külön-külön vizsgáljuk a társasas vállalkozások adóbevallásai alapján készült, a jegyzett vagyon értéke alapján számított mérlegadatokat, illetve a bankok tulajdoni struktúrájának a mérlegfőösszeg változása szerint számba vett változását. Mindkét adatsor azt mutatja ugyanis, hogy a privatizáció időszakában végbement tulajdoni változásokhoz képest az államosítás idején történt változások éppenhogy csak mérhetők.^a

^a Ugyanakkor a vagyonmozgások nemcsak az államosítás következményei: elvileg vagyont növelő tényként kell számba venni az EU támogatásokból megvalósult állami és önkormányzati beruházások 2015. évi aktiválását. Vagyont csökkentő viszont a megszűnt állami vállalatok vagyonleírásából következő hatás, amit az állami szférában történt összevonások is befolyásolnak.

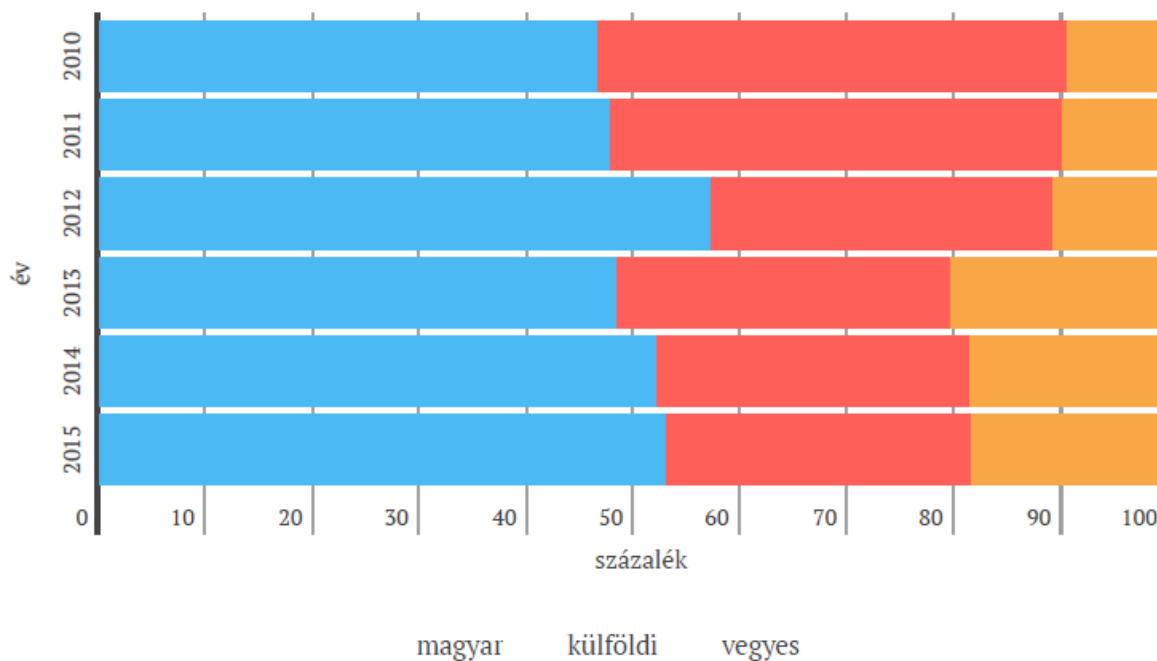
10.18 TÁBLÁZAT: A TÁRSAS VÁLLALKOZÁSOK JEGYZETT TŐKÉJÉNEK MEGOSZLÁSA FŐBB TULAJDONOSI CSOPORTOK SZERINT, 1995 – 2014

	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2014
Belföldi magán-személy	12,4	11,9	12,3	13,7	13,6	15,9	12,9	13,6	14,0	17,0	17,0
Belföldi társaság	19,9	23,4	26,5	26,2	24,8	25,1	30,5	31,2	30,0	29,7	37,5
<i>ebből: hitelintézet</i>	-	-	-	-	-	0,3	0,6	1,5	1,7	1,4	1,8
Állami tulajdon	29,5	15,6	11,5	10,7	13,8	9,5	6,1	7,0	5,4	7,2	5,5
Önkormányzat	6,3	9,9	7,6	7,3	5,0	6,7	5,4	5,9	5,3	4,6	4,0
Külföldi tulajdon	27,9	33,6	38,1	39,2	40,6	40,9	43,8	42,2	45,2	41,4	35,9
Szövetkezet	2,1	1,9	1,5	1,1	0,9	0,6	0,5	-	-	-	-
MRP és egyéb	1,9	3,7	2,5	1,8	1,3	1,3	0,8	0,1	0,1	0,1	0,1
Tulajdon összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Megjegyzés: Alapítói vagyon a pénzügyi szektor adatai nélkül. Dec. 31-i adatok.

Forrás: Pitti Zoltán számításai NAV (APEH) éves gyorsjelentések alapján.

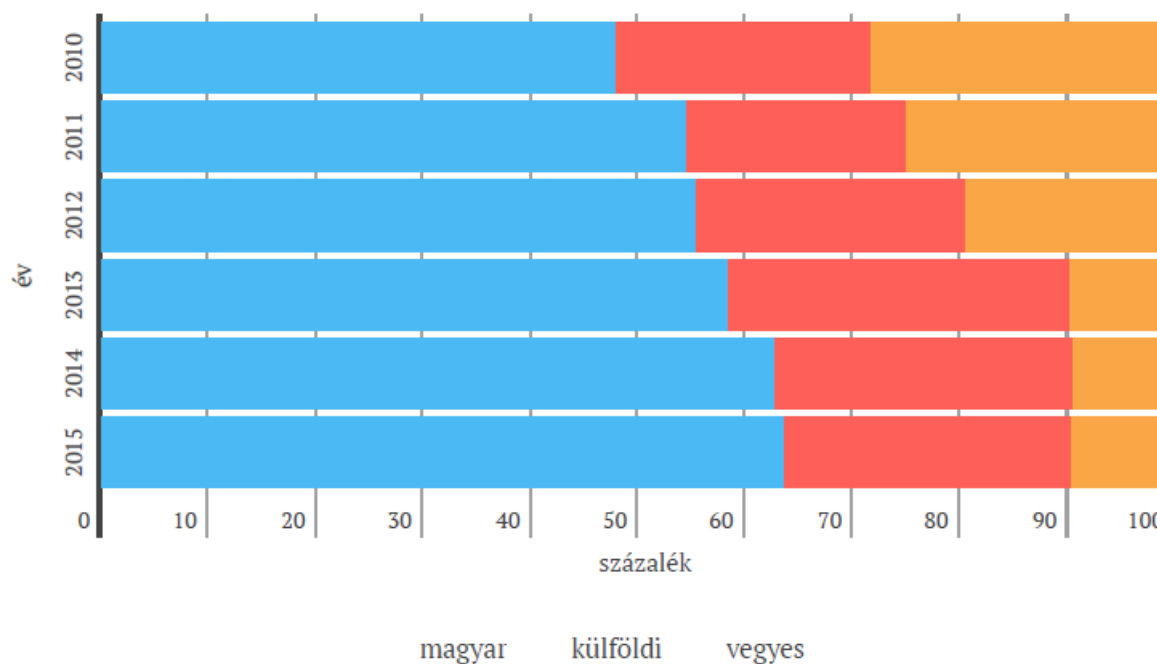
Mint a fenti ábrán látható, 2009 és 2014 között az állami tulajdon aránya a vállalati szférában nemhogy nem nőtt, de folytatódott a korábbi csökkenés és hasonló a tendencia az önkormányzati vagyon esetében is. Ugyanakkor viszont a külföldi tulajdon aránya jelentősen, több mint 6 százalékponttal csökkent, ami viszont azt jelzi, hogy az 2. Orbán-kormány külföldi ellenes gazdaságpolitikája érdemi változást okozott. A foglalkoztatási statisztika is hasonló képet mutat – legalábbis 2013-tól kezdve.

10.44 ÁBRA: MAGYAR ÉS KÜLFÖLDI TULAJDON ARÁNYA A KISKERESKEDELEMBEN, 2010 - 2015

Megjegyzés: Árbevétel alapján.

Forrás:

http://index.hu/gazdasag/2016/10/10/orban_multi_hazai_ceg_bankszektor_kiskereskedelem_energia_media/

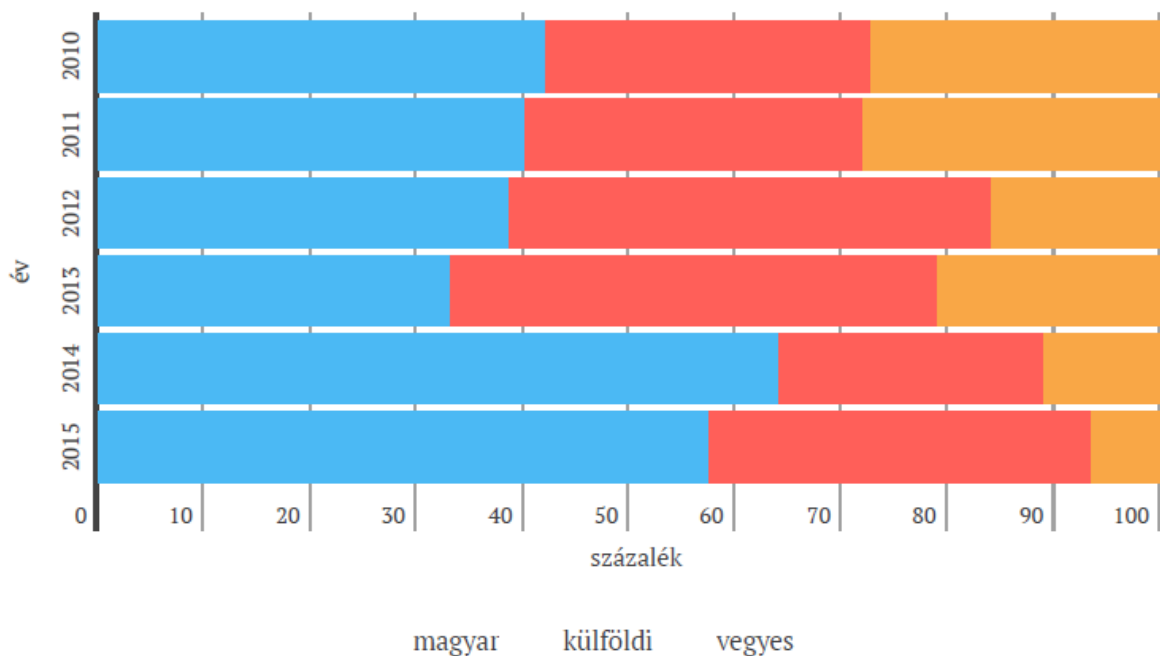
10.45 ÁBRA: MAGYAR ÉS KÜLFÖLDI TULAJDON ARÁNYA AZ ENERGIASZEKTORBAN, 2010 - 2015

Megjegyzés: Árbevétel alapján.

Forrás:

http://index.hu/gazdasag/2016/10/10/orban_multi_hazai_ceg_bankszektor_kiskereskedelem_energia_media/

10.46 ÁBRA: MAGYAR ÉS KÜLFÖLDI TULAJDON ARÁNYA A MÉDIÁBAN, 2010 - 2015

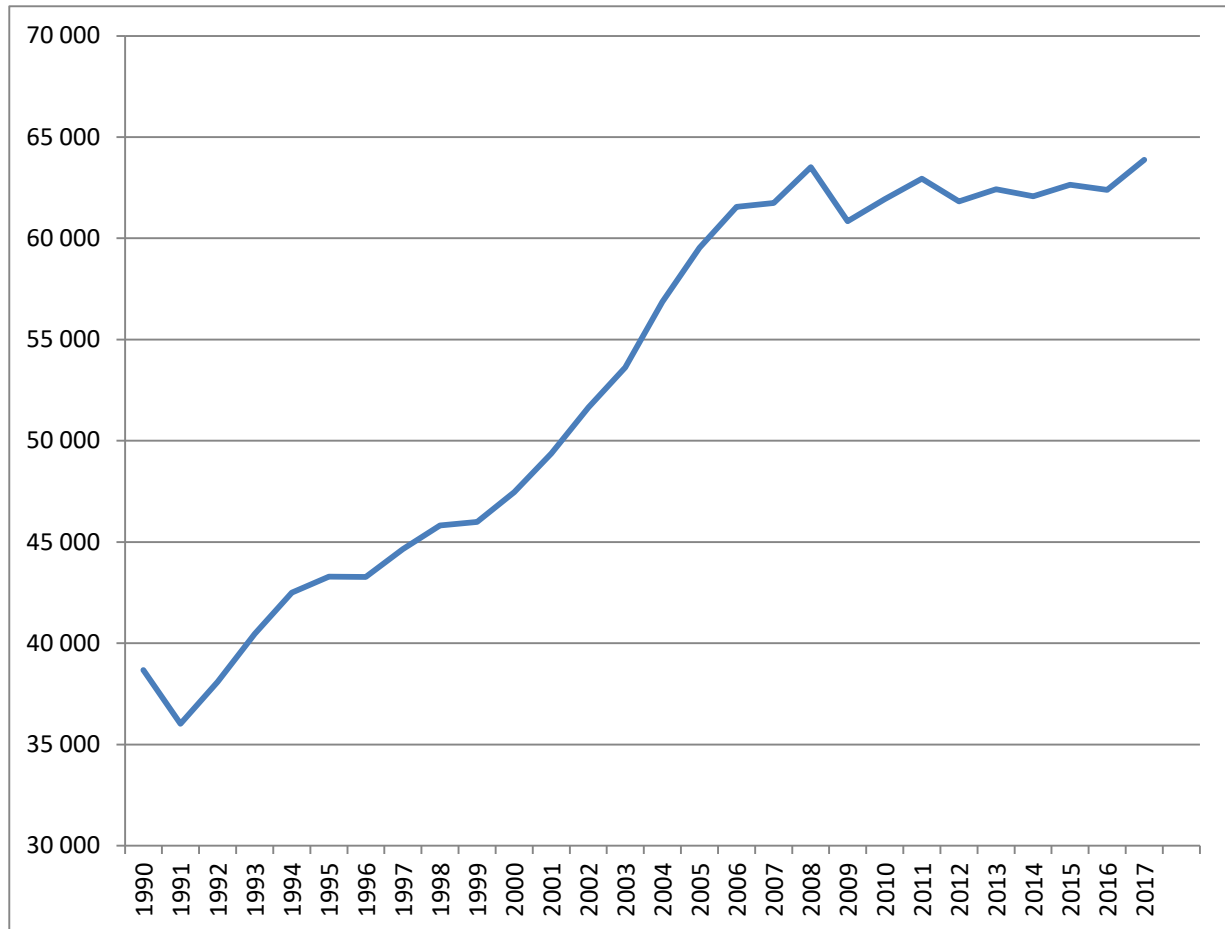
Megjegyzés: Árbevétel alapján.

Forrás:

http://index.hu/gazdasag/2016/10/10/orban_multi_hazai_ceg_bankszektor_kiskereskedelem_energia_media/

10.47 ÁBRA: A TERMELÉKENYSÉG ALAKULÁSA MAGYARORSZÁGON

1 dolgozóra eső GDP 2017. évi vásárlóerejű USA dollárban, 2011. évi vásárlóerő-paritáson (PPS) számolva

Forrás: The Conference Board, Total Economy Database, 2018. április 1-i letöltés.

10.11 FÜGGELÉK: A 2. ÉS 3. ORBÁN-KORMÁNY JELENTŐSEBB ÁLLAMOSÍTÁSI TRANZAKCIÓI

A) Magáncégek részvényeinek és üzletrészeinek (vissza)vásárlása az állami szféra intézményei által

Ágazat, társaság neve	Deklarált cél	Módszer	Keretfeltétel, szabályozás	Állami részarány a tranzakció után (%)	Eladó	Nemzetiség	Vevő (Mögöttes tulajdonos)	A tranzakció költsége (vételfár, tőkeemelés, direkt szanálási költség), Mrd Ft
I. Pénzüntézetek								
128 db takarékszövetkezet (2013/2014)	gyors megtérülés	tulajdon elvonás, belépési kötelezettség	célzott jogalkotás	100	Szövetkezeti tagok		MFB, Magyar Posta (NGM)	n.a.
Takarékbank (2013. jún. 27.)	befolyás	vásárlás		38	DZ Bank AG	német	MFB (Miszterelnökség)	6
Takarékbank (2013. aug.)		tőkeemelés		13	-		Magyar Posta (Miszterelnökség)	1
Djibeszédő Holding (2013. nov.)	lakossági befizetések egyszerűsítése	kivásárlás		76	Magyar magánbe- fektetők		Magyar Posta (Miszterelnökség)	n.a.
Djinet Zrt. -2013								4
Gránit Bank (2013. nyár, 2015. dec.)	cégerősítés	tőkeemelés		49	-		NGM	4
Széchenyi Bank (2013. jún. 21.)	cégerősítés	tőkeemelés		49	-		NGM	3
Giro (2014. ápr. 25.)	árcsökkentés	kivásárlás		86,1	kereskedelmi bankok		MNB	10
Magyar Külkereskedelmi Bank (2014. szept. 29.)	magyar tulajdoni arányok erősítése	kivásárlás + szanálás	célzott jogalkotás	100	Bayerische Landesbank	német		49
FHB Kereskedelmi Bank (2014. szept. 30.)		kivásárlás („bail out”)		49	FHB Jelzálog-bank		Magyar Posta (Miszterelnökség)	29
FHB Eletjárdék Ingatlanbefektető Zrt. (2014. dec. 29.)	megszűnt a működés jogalapja, súlyos veszteségek	eladás szimbolikus vételfáron („bail out”)	törvényi kényszer	100			Nemzeti Eszközkezelő Zrt. (MNV Zrt.)	0
Budapest Bank (2015. jún. 29.)	magyar tulajdoni arányok erősítése	kivásárlás	eladói nyomás	100	GE Capital	amerikai	Corvinus Nemzetközi Befektetési Zrt. (MFB)	196
Budapesti Értéktőzsde (2015. nov.)		kivásárlás	eladói nyomás	75	Wiener Börse, ÖKB	osztrák	MNB	13
Összesen								314

2. Energetika								
MOL (2011. jún. 20.)	befolyás, ellátás biztonság	vásárlás	bejegyzés és szavazati jog megtagadása, különadó	22,1	OJSC Szurgut-nyeftegaz	orosz	MNV Zrt.	498
Bakonyi Erőmű (2011. okt.)	cégmentés, ellátás biztonság	vásárlás		50+50	Demján Sándor			4
E.ON Földgáztrade Kft. (gáz nagykereskedelem) (2013. szept. 30.) → átnevezés után: MFGK Zrt.			különadó, rezsiszökkentés, állami monopólium.	100		német	MVM (MNV Zrt.)	110
E.ON Storage Kft. (gáztároló) (2013. szept. 30.) átnevezés után: MFGT Zrt.				100	E.ON			
Panrusgas Gázkereskedelmi Zrt. (2013/2015)				50				1
MMBF Földgáztároló Zrt. (biztonsági gáztároló) (2013. dec. 31.)	befolyás, ellátás biztonság	vásárlás/ ajándék (részlet)	különadó, rezsiszökkentés, állami monopólium	100	MOL		MFB, MSZK SZ (Miniszterelnökség)	140
FŐGÁZ Zrt. visszavásárlása (2014. ápr. 14.)	befolyás, ellátás biztonság	vásárlás a főtulajdonostól (vezetékkel együtt)	különadó, rezsiszökkentés	49,83	RWE	német	MVM (MNV Zrt.)	42
Úz-völgyi erőmű (Románia) (2014/2015)	külföldi terjeszkedés			90%	román és magyar magánbefektetők	román		9
GDF Suez Energia Magyarország Zrt. (ÉGÁZ, DÉGÁZ) (2015. szept. 28.) átnevezés után: ENKSZ Észak-Dél Zrt.	kereskedői, számlázó kapacitás megszerzése	vezeték nélkül		99,93%	GDF International SA	francia	FŐGÁZ Zrt. (ENKSZ)	5
Elmü-Émász Energiaszolgáltató Zrt. (2016. jan. 1. és 2017. jan. 1.)	lakossági kereskedői, számlázó kapacitás megszerzése	vezeték nélkül		50%+ 50% két lépésben	ELMŰ, ÉMÁSZ	német	ENKSZ	
TIGÁZ vállalati portfóliója (2016. ápr. 1.)	nemzeti irányítás, alacsonyabb energia-ár	vezeték nélkül	állami monopólium kiépítése	100	TIGÁZ	olasz	Magyar Áramszolgáltató Kft. (ENKSZ)	
Összesen								809

3. Egyéb közművek								
Kun Hulladék Kft. (2013. aug.)	lerakási járulék, kötelező díjszökkentés						MNV Zrt.	
Remondis Magyarország Holding Kft. (2013 vége)		kivásárlás és tökéletesítés		100	Remondis	osztrák		0
AVE Magyarország Hulladékgazdálkodási Kft. (2014. máj.)		vásárlás	2014-től jogszabály korlátozza magáncégek működését.	100	AVE	német	Önkorm./ állam	14
Saubermacher hulladékgazdálkodási cégsoport -2014					Saubermacher	osztrák	NHSZ/önkormányzatok	n.a.
Összesen								14

4. Távközlés-informatika, közlekedés								
Pro-M Zrt. -2012	nemzetbiztonsági érdekek	vásárlás, hiteltörlesztés, költségátvállalás	különadó, telefonadó, vezetékadó	100	Magyar Telekom			20
Acroplex Közép-Európai Kft. (2012. jún.)		kivásárlás						4
Malév GH Földi Kiszolgáló Zrt. (2012. jún.)	Malév csőd következménye	kivásárlás						1
Idomsoft Zrt. (2013. márc. 1.)	nemzetbiztonság, költségesők.	vásárlás		100	Idom 2007, Tigra		NISZ Nemzeti Infokommunikációs Szolgáltató Zrt. (MNV Zrt.)	1
Mahart Passnave Kft. (2013. okt.)	közlekedéspolitikai célok	kivásárlás		100	MASPED Zrt.		MNV Zrt.	1
Antenna Hungaria (2014. máj.30.)	telekommunikáció	kivásárlás		100	TDF S.A.	francia	NISZ Nemzeti Infokommunikációs Szolgáltató Zrt. (MNV Zrt.)	56
Welt 2000 Kft. (2014. nov.)	EU projektek jobb nyilvántartása	vásárlás		100	magyar magánzermélyek		Miniszterelnökség	1
Összesen								83

5. Feldolgozóipar								
Rába Holding	hadipar, hazai beszállítás				73,84	DRB-Hicom, kisbefektetők	szingapúri	6
(2011. nov. 8.)		BÉT-en keresztül						
Magyar Alumínium Termelő és Kereskedelmi Zrt. (MAL)	katasztrófa elhárítás	felügyelet, irányítás átvétele	Jogszabályalkotás		0	magyar magánszemélyek		0
(2013. ápr. 23.)								
Tokaj Kereskedőház		tőkeemelés					MNV Zrt.	3
-2013								
Bombardier Transportation MÁV Hungary Kft.						Bombardier	francia	2,1
(2014. szept.)					≈90			
Összesen								9
6. Vegyes								
FTC futball klub	cégmentés	100				angol szakmai befektető	MNV Zrt.	5
-2012								
MÁV Utasellátó - Resti Zrt.	MÁV-holding egységes	100				Lázár és Fiai, Resdan Invest, Kiron Invest	MÁV Start Zrt. (MNV Zrt.)	2
(2012 nyár)								
Nemzeti Tankönyvkiadó		100				magánszemélyek	MNV Zrt.	5
(2013/2014)								
Apáczai Könyvkiadó Kft.		100				magánsze-mélyek	MNV Zrt.	3
(2013/2014)								
Összesen								15
Részcégek összesen								1 246
Magánnyugdíjpénztárak részvényvagyon								190
Részvényvagyon MANYUP-pal együtt								1 436

B) Ingatlanok visszavásárlása, államosítása

Ingatlanok, termőföld (Tranzakció zárásának időpontja)	Deklarált cél	Állami részarány a tranzakció után (%)	Eladó	Vevő	A tranzakció költsége (vételtár, tőkeemelés, alapjuttatás, negatív vagyonlemek kivásárlása stb.)
				(Mögöttes tulajdonos)	Mrd Ft
Devizahitelek lakásai (2012-2015)	Segíteni a bajba jutott háztartásoknak	100%	kereskedelmi bankok	Nemzeti Eszközkezelő Zrt. (MNV Zrt.)	82,7
Bp. Bajcsy-Zsilinszky u. 52. és Vadász u. 23. ingatlan együttesen -2012					1,8
Óbudai Hajógyári Sziget több ingatlan (2013. okt. 30.)	állami monopólium közelítése	100	izraeli szakmai befektetők	MNV Zrt.	4
MTE SZ székház – Bp. (2013/2015)	Kossuth tér bővítése		MNV Zrt. + minimális kiszármazott tulajdon		0,261
Párisi Nagyrúháza (Dívatcsarnok) – Bp. (2015. október)			ORCO vagy felszámolásából	MFB Ingatlanfejlesztő Zrt. (MFB)	15
IPOSZ székház Bp. Kálmán Imre u. 20. (2013. dec.)			IPOSZ		0,45
Várkert Kaszinó* (2015/2016)			izraeli befektetők		4
Tiszaroffi kastély (Borbély-kúria), Aradi utca 20. (2014. aug.)			magyar magánszemély (Átrium Mobil Kft.)		0,415
Bp. Bajcsy-Zsilinszky út 78. (Eiffel Palace irodaház, régi Szikra Nyomda) (2014. aug. 1.)			magyar magánszemélyek offshore cégei		17,7
Lónyay - Hatvány villa – Bp. Csónak utca * (2014. dec.)			Budapanoráma Kft.		3,4
Svábhegyi villa (Mátyás király út 44.) * (2015 nyár)			Wakefield Kft. (offshore cég tulajdonában)		1,3
Régi budai városrésze (Úri utca 21. *) Bp. Úri utca 72.			Szépházak Kft.		1,85 1
VízHáz, Bp. Döbrentei utca 2. (2015 ősz)			?	MNB és/vagy alapítványai (*)	2,71
Kassai-ház, volt Luxus Áruház* Bp. Vörösmarty tér 3. (2015. ősz)			Skála-Coop Befektetési Zrt.		6,4
Kecskemét, Izsáki út 5. (2015. május)					1,8
Hotel Szanna Kecskemét, Csabay Géza krt. 2. (2015. május)	egyetemi képzés		Danubius Hotels		1,8
Kecskemét, Csabay Géza krt. 1. (2015. november)					0,175
Telekvásárlás Bp.-i konferenciaközpont számára a Milleniumi Várospark központ (2014. febr.)	egyetemi képzés		TriGránit Expo Vagyonkezelő Zrt.		4,8
Duna Passage Kft. 15 ha ingatlan Bp. Váci út 141. (2015. febr.)	2024-es olimpia céljára		Wing Ingatlanfejlesztő (korábban: Wallis)		n.a.
M3 Business Center irodaház – Bp. Hungária körút 179-187. (2015 vége)	2024-es olimpia céljára			?	8,08
Termőföld (2010 – 2014 között összesen)			magánszemélyek	Nemzeti Földalap Kezelő Szervezet, természeti parkok	7,00
Csillebércei úttörőtábor (2015. nov.)	per útján		magánszemélyek és cégek	MNV Zrt. Nemzeti Földalap Kezelő Szervezet, természeti parkok	0
Syma Rendezvény és Kongresszusi Központ (2014-16)	felvásárlás a Bp.-i olimpiára való felkészítés		Syma + MD Kft. (svájci – magyar vegyes tulajdon)	MNV Zrt.	n.a.
Összesen					164,841

	Egyéb					
	Józsefvárosi „Négy Tigris” piac visszavétele (2013??)	törvénytelen működés	100	magyar magánszemélyek	MÁV Zrt. (NFM)	n.a.
	Citadella vendéglátás (2014. máj. 5.)	bérelti szerződések felmondása, törvénytelen működés	100	magyar magánszemélyek	MNV Zrt.	0
	Pető Intézet (2014. szept. 1.)	bérelti szerződések felmondása	100	Nemzetközi Pető András Közhasznú Nonprofit Kft.	EMMI MNV Zrt.	0
	Külföldi és hazai mesterek festményei, magángyűjteményi hagyatékok stb.	Értéktár Program	100	.	MNB	7,8
	Összesen					7,8

C) Önkormányzatok (vissza)vásárlási és államosítási tranzakciói

	Ágazat, társaság neve	Deklarált cél	Állami részarány a tranzakció után (%)	Eladó	Vevő	A tranzakció költsége (vételár, tőkeemelés, alapjuttatás, negatív vagyonelemek kivásárlása, stb.)
	FÖGÁZ Rt. 50%-ának megvásárlása	Rezsi csökkentés	100	Budapest Önkormányzata	MNV Zrt.	36
	Székesfehérvári Fűtőerőmű (2014. jan. 17.)		100	magyar magánbefektetők	önkormányzat	2,75
	Budapesti Szennyvíztisztító (2011. nov.)	profit megvonás, rezsi csökkentés	49,8	Degrémont S.A. (Csepel 2005 Kft.)	önkormányzat (Városüzemeltetési Központ)	0,05
	Depónia Kft. (hulladékgazdálkodás, Székesfehérvár) -2011	centralizáció	49	magyar magánbefektetők	önkormányzat	1
	Fővárosi Vízművek (2012. aug.)	profit megvonás, rezsi csökkentés	100	Suez-RWE	önkormányzat	13,6
	Pécsi Vízművek (2009 - 2013)	profit megvonás, rezsi csökkentés	100	Suez	önkormányzat	3
	Pécsi Közlekedési Zrt. (2011 – 2015)	sikkasztás vádja, jobb szolgáltatás	n.a.		önkormányzat	0
	Börgöndi repülőtér (Székesfehérvár) (2014. aug. 31.)	logisztikai fejlesztés		Biggeorges- NV Zrt.	önkormányzat	2
	Gyulai Hűsombinát (2012. dec.)		100	Hajdúsági Agráripari Egyesülés	önkormányzat	1,8
	Pápai Hűsiperi V. (2012. dec.)	munkahelyek védelme	100	Dedeko Kft., Nyugat-Agro Kft.	önkormányzat	1,5
	Kaposvári Kometa (2012. dec.)		100	KOMFIN Kft. Ruf-Carni S.P.A	önkormányzat	2
11	Önkormányzati szektor összesen					63,65
Megjegyzés: A táblázatban nem szerepel az a 171 önkormányzati tulajdonú hulladékgyűjtő- és feldolgozó társaság államosítása, amelyek 2016 első felében valamennyi eszközüket át fogják adni a Nemzeti Hulladékgazdálkodási Koordináló és Vagyonkezelő Zrt.-nek (NHKV), de rögtön vissza is bérelik eszközeiket az NHKV-től.						

Általános megjegyzések:

A táblázat a kisebb települési önkormányzatok államosítási döntéseit nem tartalmazza! Ugyancsak nem szerepelnek a táblázatban a magánnyugdíjpénztárak által tulajdonolt 20 társaság kisebbségi részvényei és üzletrészei összesen 190 Mrd Ft értékben, amelyek 2011-ben folyamán kerültek – ellentételezés nélkül, ingyenesen - állami tulajdonba.

Forrás: Voszka (2013b), Ténytár blog (http://tenytar.blog.hu/2014/02/05/a_rezsiharc_okoza_vesztesegek_allamositasa_jon), Németh Lászlóné nemzetgazdasági miniszter 2014 márciusában készült írásbeli tájékoztatója (http://www.napi.hu/magyar_gazdasag/enyibe_kerult_az_allamositas_mutatjuk_a_soha_nem_latott_szamokat.577787.html), eseti kiegészítések.

10.12 FORRÁSJEGYZETEK

¹ Id. mű 116. o.

² A 2006-os választásra készülve nyilatkozta ezt Orbán Viktor egy Kőszegen megrendezett Fideszes tanácskozás után 2005. aug. 27-én. <http://index.hu/belfold/kamp1525/>

³ Ennek a fejezetnek egy rövidített változata már megjelent 2015 elején. Ld. Mihályi (2015).

⁴ A részleteket ld. Voszka (2001a) 731. o.

⁵ Orbán Viktor válasza Lentner Csaba (MIÉP) képviselő interpellációjára 2000. dec. 12-én. http://www-archiv.parlament.hu/naplo98/182/n182_078.htm

⁶ Vanicsek (1998) 32. o.

⁷ Gansperger (2000) 874.

⁸ HVG, 1998. máj. 16.

⁹ A korai évek történetét ld. Korányi (2000) 157-160. o.

¹⁰ NSZ, 2002. márc. 16.

¹¹ MaNcs, 2004. aug. 19.

¹² <http://atlatszo.hu/2012/09/24/a-nemzeti-egyuttmukodes-rendszere-kik-ejtettek-foglyul-a-magyar-allamot/#mfbav>

¹³ Ld. Rajnai Attila ötrészes oknyomozó riportját (Élet és Irodalom, 2005. okt.-nov. és 2006. okt.), valamint a HVG 2006. okt. 21.-i cikkét.

¹⁴ Teljes nevén: *International Centre for Settlement of Investment Disputes* (ICSID). A szakirodalomban elterjedt a Washingtoni Konvenció elnevezés is.

¹⁵ Az AB-hez 2004. júl. 5-én fordult egy ismeretlen panasztevő a 2001. decemberi rendelet ügyében.

¹⁶ Egészen pontosan 74 M USD (\approx 17 Mrd Ft) kártérítésről, és kb. 1 Mrd Ft-nyi perköltség megítéléséről szóltak a hírek. NSZ, 2006. okt. 5.

¹⁷ A Mafilm történetének igen részletes leírását ld. <http://gervaiandras.hu/koenyvekm/filmgyari-capriccio/158-mafilm.html>. Mi is ezt használtuk forrásként.

¹⁸ HVG, 2000. júl. 1.

¹⁹ *2004. évi II. törvény a mozgóképről*. Módosította a *2011. évi CLXIX. törvény* 17. § (3).

²⁰ A tranzakcióért felelős Kazár Péter ÁVÜ igazgató nyilatkozatát ld. PRIVINFO ÉVKÖNYV 1992, 567. o.

²¹ HVG, 1995. nov. 4.

²² HVG, 2003. febr. 15.

²³ A jelen szakasz információinak forrása: http://hu.wikipedia.org/wiki/Szabad_F%C3%B6ld, 2014. febr. 1-i letöltés.

²⁴ MH, 2004. febr. 11.

²⁵ <http://www.strabag.com/databases/internet/public/content.nsf/web/SE-PRESSE.COM-PRESSEMITTEILUNGEN-2008-STRABAG%20SE%20erstmal%20100%20Prozent%20Eigent%20C3%BCmer%20einer%20Autobahnkonzes>

²⁶ Bokros Lajos Facebook bejegyzése, 2025. aug. 5. http://mandiner.hu/cikk/20150805_bokros_lajos_ki_tette_tonkre_magyarorszagot, részletesebb kifejtésben ld. Bokros (2016).

²⁷ Az MVM és a MOL történetének szisztematikus összehasonlítását ld. Mihályi – Sztankó (2015) tanulmányában.

²⁸ *2005. évi XLII. tv. az állam tulajdonában lévő vállalkozói vagyontulajdon értékesítéséről szóló 1995. évi XXXIX. tv. módosításáról*. A törvénymódosítás 2005. jún. 4-én lépett hatályba.

²⁹ A 2009-2013 közötti fejlemények részletes dokumentációját ld. a NSZ, 2014. febr. 8-i számában.

- ³⁰ Mihályi (2012).
- ³¹ A döntés gazdasági következményeiről ld. Mihályi (2017).
- ³² MTI, 2012. ápr. 21.
- ³³ Csaba – Sággy (2008).
- ³⁴ Marnitz István: „Egy cégbe álmódják az MVM és a MOL vezetékhalozatát”, NSZ, 2008. márc. 19.
- ³⁵ MN, 2008. márc. 21.
- ³⁶ Ld. az Index cikkét „Gyurcsány olcsón kapja az áramot”, <http://index.hu/gazdasag/magyar/gym080315/>
- ³⁷ Figyelő, 2009. ápr. 16.
- ³⁸ Ld. Bodoky Tamás 9 részes cikksorozatát a www.index.hu internetes portálon 2009. március – augusztus időszakban, és az ezt összefoglaló – Bodoky (2010) - cikksorozatot.
- ³⁹ www.index.hu, 2002. máj. 7.
- ⁴⁰ www.index.hu, 2010. máj. 26.
- ⁴¹ Figyelő, 2011. márc. 10-16.
- ⁴² NSZ, 2012. aug.9.
- ⁴³ The Economist, 2013. okt. 12.
- ⁴⁴ Részben az új helyzet, de még inkább a 2010-es kormányváltás ténye a kormány szemében elegendő indok volt arra, hogy 2030-ig szóló új stratégiát, hivatalos nevén Nemzeti Energiastratégiát dolgoztasson ki, amit azután az Országgyűlés 2011-ben el is fogadott. De a tényleges folyamatokat ez a dokumentum a valóságban egyáltalán nem befolyásolta – mindig ad hoc döntések születtek.
- ⁴⁵ Ld. erről részletesen, magyar nyelven Székffy (2017) kitűnő tanulmányát.
- ⁴⁶ *41/2011. (VI. 24.) OGY hat. a MOL Magyar Olaj- és Gázipari Nyilvánosan Működő Részvénytársaság törzs-részvényeinek Magyar Állam javára történő megvásárlásának jóváhagyásáról.*
- ⁴⁷ Az államháztartás elszámolási rendszerében ez Ft-ban 498,3 Mrd Ft-tal lett elszámolva.
- ⁴⁸ http://index.hu/gazdasag/magyar/2011/07/15/kuszobon_az_e.on_gazuzletaganak_allamositasa/
- ⁴⁹ A miniszterelnök Kőszegen, a Transzit-Fesztivál a határon elnevezésű közéleti rendezvényen mondott beszédet. MTI, 2012. aug. 25.
- ⁵⁰ *2012. évi CCXVIII. törvény a földgáz biztonsági készletezéssel összefüggésben egyes törvények módosításáról.*
- ⁵¹ HVG, 2013. aug. 17.
- ⁵² NSZ, 2014. jan.6.
- ⁵³ http://index.hu/gazdasag/2013/10/17/meg_65_milliardot_kell_betolni_a_megvett_e.on_cegekbe/
- ⁵⁴ A vételár kifizetése egyébként egészen 2014. szeptember 30-ig húzódott.
- ⁵⁵ Ld. az MSZP Energia Tagozata elnökének, Podolák Györgynek a cikkét (NSZ, 2013. nov. 15.).
- ⁵⁶ *A földgázellátásról szóló 2008. évi XL. tv. 124/B §.-a alapján a biztonsági földgáztárolónak a Magyar Állam közvetlen vagy közvetett többségi tulajdonában kell állnia.*
- ⁵⁷ 2013. okt. 8. <https://www.mfb.hu/aktualis/sajtokozlemenyek/mol-ertesitette-strategiai-gaztarolo-tulajdonlo-mmbf-zrt-ben-levo>
- ⁵⁸ http://index.hu/belfold/2013/12/28/mehet_a_gaztarolok_teljes_allamositasa/
- ⁵⁹ http://www.delmagyar.hu/szeged_hirek/az_allame_lehet_az_algyoi_gaztarolo/2363777/?utm_source=rssfeed&m_redirect=1
- ⁶⁰ NSZ, 2013. máj. 31.
- ⁶¹ NG, 2015. febr. 19.
- ⁶² Márta Imre nyilatkozatát ld. www.index.hu, 2016. szept. 8.

⁶³ NSZ, 2016. febr. 5.

⁶⁴ Voszka (2013a).

⁶⁵

<http://www.mvm.hu/hu/SiteAssets/SitePages/message/H%C3%ADrlev%C3%A9%20II%20%20%C3%A9vfolyam%202013%20%20janu%C3%A1r%2021.pdf>

⁶⁶ NSZ, 2015. máj. 29.

⁶⁷ NSZ, 2016. febr. 23.

⁶⁸ „Az MVM Zrt. a tervek szerint részben saját-, részben pedig külső forrásokból finanszírozza a tranzakciót.” – tartalmazta az aláírással egy időben kiadott MVM közlemény. <http://www.mvm.hu/hu/hirek/SitePages/newsDetails.aspx?NewsID=371>

⁶⁹ Magyarország Kormánya (2015) 3. o.

⁷⁰

http://www.portfolio.hu/vallalatok/energia/a_mol_partnere_beszallt_a_dunamenti_eromube.195985.html?utm_source=portfolio&utm_medium=mail&utm_campaign=hirlevel_hirfutar

⁷¹ 2009. évi CXXII. tv. a köztulajdonban álló gazdasági társaságok takarékosabb működéséről.

⁷² <http://444.hu/2016/04/07/megszuntetik-az-allami-ceget-ami-nem-csinalt-semmit-csak-felelte-a-milliokat>

⁷³ <http://index.hu/gazdasag/2016/11/22/kaf/> , http://index.hu/gazdasag/2017/06/09/kaf_2016_beszamolo/

⁷⁴ Hogy mennyire formális volt ez a tulajdonlás, azt jelzi, hogy az MVM csoport honlapján az ENKSZ nem is szerepel, mint a csoport része. <http://mvm.hu/bemutakozas/mvm-csoport/> 2018. febr. 17-i állapot.

⁷⁵ A miniszter nyilatkozata egy sajtókonferencián azt követően, hogy a Philip Morris és a Spar áruházlánc panaszra nyomán a brüsszeli Bizottság diszkriminatív adóztatás miatt felfüggesztett két újonnan kivetett adót. NSZ, júl. 17.

⁷⁶ Ld. https://www.portfolio.hu/vallalatok/telekom/komolyan-gondolja-a-kormany-es-ujabb-sektort-forgatfel.273409.html?utm_source=portfolio&utm_medium=mail&utm_campaign=hirlevel_hirfutar

⁷⁷ <http://privatbankar.hu/kkv/omninvest-nem-talaltak-bizonyitekot-a-penzmosasra-262343>

⁷⁸ Zsidai (2012).

⁷⁹ A szándék első bejelentéséről ld. Szócska Miklós, egészségügyért felelős államtitkárral interjóját. www.medicalonline.hu, 2011.okt. 13. http://www.medicalonline.hu/cikk/szocska_megszunik_a_jatek_a_betukkel_es_a_szamokkal ; az öt évvel későbbi helyzetről a NSZ, 2016. febr. 27. cikke tudósít. Figyelemre méltó az írás fő címe: „Egészségügy: A kormány ki akarta szorítani a privát üzletet a kórházakból, ám belebukott.”

⁸⁰ <http://www.hwsz.hu/hirek/52071/invitel-mid-europa-partners-ertekesites-akvizicio-szolgáltato.html>, 2014. ápr.2.

⁸¹ NSZ, 2015. máj. 22.

⁸² Ld. Király (2015) áttekintő tanulmányát.

⁸³ Orbán Viktor beszéde a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara elnökségével folytatott tárgyaláson. 2012. júl. 17. http://www.portfolio.hu/vallalatok/penzugy/felelreszben_magyar_bankszektoart_akar_orban_mennyi_most_az_arany.170232.html

⁸⁴ *Memorandum of Understanding between the Government of Hungary and EBRD in Support of the Banking Sector and Reals Sector in Hungary*, <http://www.kormany.hu/download/f/8e/30000/Appendix%20I%20EBRD.pdf> A mögöttes megfontolások elemzését ld. Várhegyi (2015a,b) írásaiban.

⁸⁵ Kevés olyan nyomtatásban megjelent írás található a szakirodalomban, amely a 2. Orbán-kormány államosítási törekvéseihez korábban elvi iránymutatást és/vagy praktikus módszertani tanácsokat adott volna. Az egyik ilyen írás Giday (2011) tanulmánya. A 2. Orbán-kormány visszaállamosítással kapcsolatos álláspontjának és tranzakcióinak bemutatását ld. Voszka (2011, 2013a,b, 2014, 2016a), Gadó (2013), továbbá Figyelő, 2012. 40. sz.

⁸⁶ Az első három év fejleményeiről jó áttekintést ad Voszka (2013a).

- ⁸⁷ Lazić – Pešić (2011).
- ⁸⁸ http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=gov_10a_ggfa&lang=en
- ⁸⁹ A miniszter heti Kormánytájékoztatóján elhangzott szavait idézi NSZ, 2016. jún. 17.
- ⁹⁰ Ruszoly (1996) 267. o.
- ⁹¹ Mika Sándor fordítása. <http://mek.oszk.hu/00000/00056/html/228.htm>
- ⁹² UNCTAD (2012) 1. o.
- ⁹³ 1993. évi XXXI. tv. az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről.
- ⁹⁴ Ld. Az államok gazdasági jogairól és kötelezettségeiről (Charter of Economic Rights and Duties of States), 2. szakasz c) pont.
- ⁹⁵ Egészen pontosan 58 beruházásvédelmi megállapodása van Magyarországnak. <http://investmentpolicyhub.unctad.org/IIA/CountryBits/94#iiaInnerMenu>
- ⁹⁶ 1836. évi XXV. tv. az Ország köz-javát és kereskedését gyarapító magányos vállalatokról.
- ⁹⁷ 1881. évi XLI. tv. a kisajátításról.
- ⁹⁸ MTI, 2010.10.14.
- ⁹⁹ Az Ogy. 2010. dec. 22-i politikai nyilatkozata a kötelező magánnyugdíj-pénztári tagok védelméről.
- ¹⁰⁰ <https://hu.wikipedia.org/wiki/Einstand>, 2015. aug. 14-i letöltés.
- ¹⁰¹ Idézi NSZ, 2015. szept. 26. Ld. még http://hvg.hu/kultura/20150611_Pakh_Imre_Bunkosbottal_nem_lehet_kiverni
- ¹⁰² Figyelő, 2015. 1-2. sz.
- ¹⁰³ NSZ, 2016. ápr. 12.
- ¹⁰⁴ HVG, 2017. júl. 27.
- ¹⁰⁵ 2014. évi XCI. törvény egyes törvényeknek a nemzeti pénzügyi szolgáltatások hatékonyabb nyújtásával összefüggő módosításáról 7. §.
- ¹⁰⁶ www.index.hu, 2015. febr. 2.
- ¹⁰⁷ Cégek Közlöny, 2015. júl. 16.
- ¹⁰⁸ A kérdéskör angolszász irodalmának rövid összefoglalását ld. a Fundementum c. folyóirat 2005. évi 4. számában „Gazdasági alkotmányosság” címmel.
- ¹⁰⁹ Berend (1962) 195-265. o.
- ¹¹⁰ HVG, 2016. jún. 30.
- ¹¹¹ HVG, 2017. nov. 9.
- ¹¹² www.portfolio.hu, 2017. nov. 28.
- ¹¹³ www.privatizationbarometer.org Szlovákia nemzeti oldal.
- ¹¹⁴ NSZ, 2014. dec. 5.
- ¹¹⁵ Mihályi – Szelényi (2016).
- ¹¹⁶ Aslund (2006).
- ¹¹⁷ Musaev (2013).
- ¹¹⁸ http://www.standartnews.com/english/read/albania_buys_out_cez_for_eur_100_million-5975.html
- ¹¹⁹ Kozarewski – Bałtowski (2017).
- ¹²⁰ Ld. részletesen Artner (2018).
- ¹²¹ A „nyugati” példák jó áttekintését ld. Voszka (2015a,b).

¹²² http://index.hu/gazdasag/2017/08/02/erdogan_kockazatos_trukkel_kapta_ossze_a_torok_gazdasagot/

¹²³ Orbán Viktor nyilatkozata a lengyelországi krynicai gazdasági fórum egyik panelbeszélgetésén, miután átvette „Az év embere” díjat, 2016. szeptember 6-án. <http://444.hu/2016/09/07/orban-a-penznek-nincs-szaga-de-a-birtokloinak-igen>

¹²⁴ *NSZ*, 2016. febr. 17.

¹²⁵ *2014. évi XLI. tv. egyes közszolgáltatási tárgyú törvények módosításáról.*

¹²⁶ Ezt a változást csak a nagyon gondos szemű szakújságírók vették észre. Ld. Marnitz István cikkét a *Népszava*, 2017. máj. 20-i számában.

¹²⁷ U. ott.

¹²⁸ *Népszava*, 2017. júl. 31.

¹²⁹ www.portfolio.hu, 2018. márc. 12.

¹³⁰ *Az 1700/2012. (XII. 29.) Korm. határozat* szerint a költségvetési szervekkel közalkalmazotti vagy kormányzati szolgálati jogviszonyban álló személyek jogviszonyát meg kellett szüntetni, ha a rájuk irányadó öregségi nyugdíjkorhatárt betöltötték és az öregségi teljes nyugdíjhoz szükséges szolgálati időt megszerezték.

¹³¹ A III. Köztársaság Alkotmányát a hatályon kívül helyezését megelőző másfél év alatt 12 alkalommal változtatták meg, az Alaptörvény szövegét pedig két év alatt 5-ször, átlagosan öthavonta írták át, bármikor, amikor a kormánytöbbség aktuálpolitikai szükségletei így diktálták. A 2010-2014 közötti időszak jogalkotásáról részletesen ld. Eötvös Károly Intézet (2014). Angolul pedig a következő kiadványban: *Disrespect for European Values in Hungary*, 2010-2014. Ld. itt: http://helsinki.hu/wp-content/uploads/Disrespect_for_values-Nov2014.pdf

¹³² *HVG*, 2016. jún. 9.

¹³³ Ld. „A nemzeti ügyek kormányzását kell megvalósítanunk” – Orbán Viktor beszéde a 6. kőtcei polgári pikniken a balliberális oldal bukásáról és a politikai erőtér változásairól. http://www.miniszterelnok.hu/cikk/a_nemzeti_ugyek_kormanyzasat_kell_megvalositanunk/ Ez a cikk felkerült a világhálóra is (<http://www.hirextra.hu/2010/02/18/megorizni-a-letezes-magyar-minoseget-orban-kotcsei-beszede-szorol-szora/>), a Fidesz honlapján vagy Orbán Viktor személyes honlapján azonban csak kivonatossan található meg.

¹³⁴ A 2. Orbán-kormány működése idején végbement elitváltásról jó áttekintést ad a *HVG*, 2014. okt. 25-i száma (13-15.o.)

¹³⁵ Ld. – például – Kövér 2015. április 11-i beszédét Pápán, szülővárosában, a helyi Szent István Római Katolikus Általános Iskolában, vagy Kövér interjúját a Kossuth Rádió Vasárnapi Újság c. műsorában, 2015. dec. 27-én.

¹³⁶ http://inforadio.hu/belfold/2016/05/05/tolgyessy_peter_magyarorszagon_a_valsga_negyven_eve_allando/

¹³⁷ Erről részletesen ld. Kornai (2012, 2015) és Rosta (2014) tanulmányait.

¹³⁸ *2016. évi LII. tv. az állami tisztviselőkről.*

¹³⁹ Ld. Orbán-beszédét a Ludovikán [<http://24.hu/belfold/2012/09/03/orban-a-verkeringesrol-beszelt-a-ludovikan/>], vagy egy kevésbé ismert Fidesz-politikus beszédét a devizahitelek „megmentéséről” szóló törvény parlamenti vitáján. http://www.parlament.hu/web/kulugyi-bizottsag/a-bizottsag-jelenlegi-tag-jai?p_auth=iNHD1Jlt&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finterne%2Ffcplsql%2Fogy_naplo.naplo_fadat%3Fp_ckl%3D40%26p_uln%3D15%26p_felsz%3D40%26p_szoveg%3D%26p_felszig%3D40

¹⁴⁰ „9. § (1) Magyarország gazdasága olyan piacgazdaság, amelyben a köztulajdon és a magántulajdon egyenjogú és egyenlő védelemben részesül.”

¹⁴¹ A hazai politikai elemző közül erre először Ungváry (2002) cikke mutatott rá tūpontos élességgel.

¹⁴² Ld. Orbán Viktor beszédét az Európai Parlamentben 2015. május 19.-én [https://www.youtube.com/watch?v=IQi_qsOIhMo].

¹⁴³ *Népszava*, 2017. dec. 16.

¹⁴⁴ Ld. Tarsoly Csaba 2005. március 9-én kelt levelét Orbán Viktorhoz. http://www.kormany.hu/download/c/cb/40000/tarsolycsaba_level.pdf

¹⁴⁵ Erre az összefüggésre – helyesen – Magyar (2015) könyve is utal. id. mű 203.o.

¹⁴⁶

http://www.portfolio.hu/deviza_kotveny/allampapirpiac/hiaba_a_kormany_igeretei_alig_csokkenhetett_az_allamadossagunk.4.208769.html

¹⁴⁷ Ezt a kifejezést az Európai Unióval kapcsolatos sajátos magyar viselkedés kapcsán Orbán Viktor miniszterelnök használta egy brüsszeli, magyar újságírók számára szervezett sajtóértekezletén, 2012. május 31-én [<https://www.youtube.com/watch?v=0s5gzvb87ZY>]. Pár nappal később ezt a „pávatánc” hasonlatot – kicsit más szavakkal - Orbán elismételte a kormány beiktatásának két éves évfordulója alkalmából rendezett Századvég-konferencián. NSZ, 2012. jún. 4.

¹⁴⁸ NSZ, 2016. febr. 20.

¹⁴⁹ Az Eurostatnak küldött EDP elszámolás szerint.

¹⁵⁰ NSZ, 2016. jan. 8.

¹⁵¹ http://hvg.hu/gazdasag/20151113_Nemsokara_valaki_hozzaferhet_az_oriasi_os

¹⁵² HVG, 2017. jan. 12. 16. o.

¹⁵³

http://inforadio.hu/gazdasag/2016/09/15/az_allam_a_hegyaljai_boraszoknak_ajandekozza_a_penzel_kitomott_korabbi_tokaj_kereskedohazat/

¹⁵⁴

http://hvg.hu/gazdasag/20161118_allami_udulok_privatizacio_aukcio_erdsebet_program_szocialis_udultetes#rss, A Vas megyei önkormányzat által korábban tulajdonolt balatonberényi egykori gyermeküdültető hányatott sorsáról ld. Népszava, 2017. nov. 22.

¹⁵⁵ Ezt a kifejezést Matolcsy György nemzetgazdasági miniszterként használta 2011 májusában. Szavai szerint „Magyarország pénzügyi függetlenségi, gazdasági szabadságharcot folytat, amelynek első lépése az IMF kipaterolása volt.” http://index.hu/gazdasag/magyar/2011/05/03/matolcsy_kipateroltuk_az_imf-et/

¹⁵⁶ Két ízben is Varga Mihály nemzetgazdasági miniszter tette ezeket a nyilatkozatokat.

¹⁵⁷ A teljes listát ld. <http://www.kormany.hu/hu/kulgasdasagi-es-kulugyminiszterium/strategiai-partnersegi-megallapodasok>, 2018. febr. 2-i letöltés.

¹⁵⁸ Ezeket az adatokat az LMP-nek három évi jogi küzdelem után sikerült kiperelnie a kormánytól 2017 augusztusában. <http://lehetmas.hu/hirek/237471/kanasz-nagy-kormany-ket-ev-alatt-80-milliard-forint-adokedvezmenyt-adott-multiknak/>

¹⁵⁹ Ld. Orbán rádiónyilatkozatát 2014. nov. 25-én.

¹⁶⁰ NSZ, 2014. dec. 5.

¹⁶¹ Hírek szerint ez kb. 2 milliárd eurós elkötelezettséget jelentett. A magyar pályázat egyébként 2015 augusztusában elbukott.

¹⁶² Matolcsy (2015) 583. o.

¹⁶³ <https://www.youtube.com/watch?v=xHIGVjqu5C4>

¹⁶⁴ <http://magyaridok.hu/gazdasag/sulyos-visszaelesek-az-allami-erdogazdasagoknal-41711/>

¹⁶⁵ http://www.agrarszektor.hu/bor-italok/egyeb/ilyen_nincs_elarasztotta_az_egesz_orzagot_a_fekete_palinka.3590.html

¹⁶⁶ Nagy-Husszein (2015).

¹⁶⁷ Mihályi (2011c)

¹⁶⁸ Valójában a tranzakció még komplikáltabb volt, mert a vételár kiegyenlítése a Magyar Állam NISZ Zrt.-vel szembeni 55 Mrd Ft összegű tulajdonosi kölcsöne tőke- és kamatkövetelésének beszámításával történt. Magyarország Kormánya (2016) 30. o.

¹⁶⁹ Pontosabban szólva itt megpántlikázott tőkeemelést hajtott végre az MNV Zrt. ld. id. mű 54. o.

¹⁷⁰

http://www.portfolio.hu/unios_forrasok/gazdasagfejlesztes/lebuktatja_az_aszfaltugyes_trukkot_brusszel.4.23324_0.html

¹⁷¹ 2015. évi CXL. tv. egyes törvényeknek a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról. 2015. évi CXLII. tv. egyes törvények Magyarország államhatárának hatékonyabb védelmével és a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról.

¹⁷² Ennek a jogi alapját a 2001. évi ún. státustörvény jelentette, amit akkor az MSZP is megszavazott. Ld. 2001. évi LXII. törvény a szomszédos államokban élő magyarokról.

¹⁷³ Hegedüs – Péteri (2015).

¹⁷⁴ Az Országgyűlés 1/2010. (VI. 16.) OGY politikai nyilatkozata a Nemzeti Együttműködésről. A 1140/2010. (VII. 2.) kormányhatározat alapján az 1 oldal terjedelmű nyilatkozat szövegét minden államigazgatási épületben ki kell függeszteni, a többi hatalmi ág képviselőitől pedig kéri, hogy az általuk használt épületekben is tegyék ezt meg. Az ellenzéki parlamenti pártok a kormányhatározatot egységesen elutasították nyilatkozataikban, mert véleményük szerint a magyar történelem diktatórikus korszakait idézi a rendelkezés. A politikai nyilatkozat valójában csak rövid, 1 oldalas összefoglalója volt egy 78 oldalas – „A Nemzeti Együttműködés Programja” címet viselő – elaborátumnak, amelyet formálisan az Országgyűlés is megtárgyalt 2010 májusában. Egy-két évig a Fidesz kommunikációs szótárában még szerepet a kifejezés – később elfelejtődött. **HVG**, 2016. dec. 22.

¹⁷⁵ **Nők Lapja**, 2017. máj. 3. 14-17. o.

¹⁷⁶ <http://valasz.hu/itthon/veget-ert-a-spermakrizis-128156>

¹⁷⁷ 2010. évi XC. törvény egyes gazdasági és pénzügyi tárgyú törvények megalkotásáról, illetve módosításáról.

¹⁷⁸ Ld. Patai megjegyzését az MKT és az MNB közös, budapesti konferenciáján 2015. szept.30. http://www.portfolio.hu/finanszirozasi/bankok/patai_aki_ismeri_matolcsyt_tudja_hogy_ebbol_lesz_valami.22034_7.html

¹⁷⁹ 2011. évi CXXI. tv. az otthonvédelemmel összefüggő egyes törvények módosításáról.

¹⁸⁰ 2014. évi XL. tv. a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről.

¹⁸¹ Köszönettel tartozom Király Júliának ezért a becslésért.

¹⁸² A részleteket ld. Király (2016) 740. o.

¹⁸³ **HVG**, 2017. aug. 17.

¹⁸⁴ 251/2014. (X.2.) Korm. rendelet.

¹⁸⁵ http://hvg.hu/itthon/20180130_tallai_andras_jobbik_masolas_fidesz

¹⁸⁶ <http://www.origo.hu/itthon/20150122-keritest-epitene-a-hataron-toroczka.html>
<http://www.origo.hu/itthon/20150609-asotthalom-jobbik-polgarmester-toroczka-laszlo-bevadorlok-fal.html>

¹⁸⁷ id. mű 204-213. o.

¹⁸⁸ https://index.hu/kultur/media/2017/12/28/a_kozteve_5_74_milliard_forintert_vett_focit_a_penzunkon/

¹⁸⁹ http://www.napi.hu/magyar_vallalatok/itt_a_posta_nagy_dobasa_lazar_elintezte.614534.html

¹⁹⁰ <http://parameter.sk/rovat/kulfold/2011/09/21/egyre-tobben-regisztralnak-az-mti-ingyenes-hirszolgaltatasara>

¹⁹¹ A 2016-os díjazás 42 M Ft/év volt. **NSZ**, 2016. febr. 13. Ld. Még Vásárhelyi (2014) 416. o.

¹⁹² **NSZ**, 2016. júl. 28.

¹⁹³ id. mű 170-171.

¹⁹⁴ 2006. évi LXI. tv. egyes pénzügyi tárgyú törvények módosításáról.

¹⁹⁵ 2006. évi LIX. tv. az államháztartás egyensúlyát javító különadókról és járadékokról. Ld. Soós (2013b) 209-210. o.

¹⁹⁶ 2012. évi CXVI. tv. a pénzügyi tranzakciós illetékről. Részletes, de utólagos hatáselemzését ld. László (2017).

¹⁹⁷ 2012. évi LVI. tv. a távközlési adóról.

¹⁹⁸

http://www.portfolio.hu/gazdasag/adozas/magyarorszag_az_uj_paradicsom_emiatt_raszallhatnak_a_kormanyra_228690.html?utm_source=portfolio&utm_medium=mail&utm_campaign=hirlevel_hirfutar

¹⁹⁹ 2012. évi CXLVI. tv. a munkahelyvédelmi akciótervben foglaltak megvalósítása érdekében szükséges egyes törvények módosításáról.

²⁰⁰

<http://www.kormany.hu/hu/nemzetgazdasagi-miniszterium/ado-es-penzugyekert-felelos-allamtitkarsag/hirek/6-milliard-forint-kedvezmenyt-kaphatnak-a-mezogazdasagi-foglalkoztatok>

²⁰¹ http://hvg.hu/gazdasag/20120711_300_milliardos_csomag_koltsegvetes

²⁰² A tao-kedvezmény történetének, illetve a kedvezményezettek politikai kötődéseinek részletes bemutatását ld. **NSZ**, 2016. jan. 30.

²⁰³ <http://24.hu/belfold/2017/03/17/orbanek-a-foci-miatt-uzenik-brusszelnek-kell-a-segitseg/>

²⁰⁴ <http://tldr.444.hu/2015/11/30/az-elelmiszerpiacot-akartak-atrendezni-a-plazastoppal>

²⁰⁵ 2014. évi CXII. tv. a kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. tv.-nek a tisztességes piaci magatartás megvalósulása érdekében a vállalkozások működésével összefüggő módosításáról.

²⁰⁶ 2014. évi CII. törvény a kiskereskedelmi szektorban történő vasárnapi munkavégzés tilalmáról.

²⁰⁷ **Heti Válasz**, 2015. júl. 2. Ehhez hasonlót Orbán V. már 2014-ben is mondott.

²⁰⁸ *Ld.* 2016. évi XXIII. tv. a kiskereskedelmi szektorban történő vasárnapi munkavégzésre vonatkozó egyes törvények módosításáról.

²⁰⁹ http://hvg.hu/kkv/20170412_aruhazi_reklamujsgok_multik_cba_tesco_lidl_aldi_kormany

²¹⁰

http://hvg.hu/gazdasag/20171005_A_vasarlokra_verik_ra_a_boltok_ha_a_kormany_dragitja_a_szorolapok_adojat

²¹¹ **HVG**, 2017. dec. 7. 68. o.

²¹²

https://www.portfolio.hu/gazdasag/nem-csak-a-hetfo-a-coop-boltok-zarva-tartasi-napja.274913.html?utm_source=portfolio&utm_medium=mail&utm_campaign=hirlevel_hirfutar

²¹³ <https://mno.hu/belfold/gyarapodo-svabhegyi-gyulekezet-2412906>

²¹⁴ 2011. évi XCIX. törvény az alacsony keresetű munkavállalók bérének emelését ösztönző egyes törvények módosításáról.

²¹⁵ <http://24.hu/fn/gazdasag/2011/02/21/matol-hivhato-a-berkommando/>

²¹⁶ A gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól szóló 2008. évi XLVIII. tv.-t 2014. július 4-i hatállyal módosította egy ún. saláta-törvény, konkrétan a Magyarország 2016. évi központi költségvetésének megalapozásáról szóló 2015. évi LXXII. tv.

²¹⁷ A történet esettanulmányyszerű feldolgozását ld. Réti (2015).

²¹⁸ *Ld.* az Ogy. 2014. okt. 13-i ülésének jegyzőkönyvét.

²¹⁹ Köszönettel tartozom Torjákné Amberger Teréznek (GVH) ezen részletek felidézéséért.

²²⁰ <http://blokk.com/1312beszallvedlm.htm>

²²⁰ 44/2016. (XII. 28.) EMMI rendelet egyes egészségügyi és egészségbiztosítási tárgyú miniszteri rendeletek módosításáról.

²²² Egészen pontosan a 3/2005 EüM-rendelet módosítása történt meg.

²²³ <http://24.hu/belfold/2017/01/20/milliardos-uzlet-a-verplazma-de-a-donorok-nalunk-csak-apropenzt-kapnak/>, <http://24.hu/belfold/2017/03/02/tiborczeck-kore-gazdagodhat-a-verplazman/>.

²²⁴ **Magyar Idők**, 2017. márc. 15.

²²⁵ **HVG**, 2013. nov. 16. Részletesen ld. Debreczeni (2013) 177 – 188. o.

226

http://www.napi.hu/magyar_vallalatok/ezert_masokat_durvan megbüntetnek de a fidesz kozbelepett.592434.html

²²⁷ 2016. évi XXI. tv. az Erzsébet-programot érintő egyes törvények módosításáról.

²²⁸ http://www.pharmaonline.hu/cikk/lepeskenyszerben_a_halozatban_mukodo_patikak

²²⁹ A 2010 utáni történések részletes elemzését ld. Laki (2017).

²³⁰ Bercsinszky (2014).

²³¹ HVG, 2014. febr. 22.

²³² Magyar Idők, 2017. febr. 16.

²³³ 2012. évi XXVI. törvény a nemdohányzók védelméről és a dohánytermékek fogyasztásának, forgalmazásának egyes szabályairól szóló 1999. évi XLII. törvény módosításáról; 2012. évi CXXXIV. törvény a fiatalok dohányzásának visszaszorításáról és a dohánytermékek kiskereskedelméről.

²³⁴ Laki (2015).

²³⁵ HVG, 2013. máj. 4.

²³⁶ NSZ, 2016. szept. 23.

237

https://index.hu/gazdasag/2018/01/12/felmillioval_nott_a_dohanykoncessziot_oszto_allami_ceg_vezerenek_fizetese/

²³⁸ <https://atlatszo.hu/2018/04/05/trafikbarok-budapest-en-vu-quy-duong-mar-92-nemzeti-dohanyboltban-erdekelte/>

²³⁹ TOP 500, HVG, 2017. nov. 8.

²⁴⁰ http://www.napi.hu/magyar_gazdasag/oriasi_a_kaosz_a_trafikok_korul.611852.html

²⁴¹ http://www.elelmiszer.hu/gazdasag/cikk/gfk_zsugorodik_a_hazai_dohany_feketepiac

²⁴² <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/elef14.pdf>

243

http://www.portfolio.hu/gazdasag/johetnek_a_nemzeti_alkoholboltok.3.225790.html?utm_source=index_main&utm_medium=portfolio_box&utm_campaign=portfoliobox

²⁴⁴ Részletesen ld. Magyar (2015a) 200-203. o. Pulai (2015).

²⁴⁵ NSZ, , 2015. okt. 8.

246

http://www.napi.hu/magyar_vallalatok/elkaszaltak_a_kaszinotorvenyt_milliardos_perek_johetnek.612367.html

²⁴⁷ NSZ, 2013. júl. 15.

²⁴⁸ NSZ, 2014. okt. 7.

²⁴⁹ NSZ, 2015. okt. 29.

²⁵⁰ <http://444.hu/2016/03/21/latin-amerikabol-importalt-uzleti-modellel-nyomulo-birsagolt-cegcsopontra-szabtak-roganek-a-nemzeti-fogyasztoi-csoportokat> , Várhegyi (2017).

²⁵¹ 2016. évi XV. tv. a nemzeti otthonteremtési közösségekről.

²⁵² A nemzeti mobil fizetési rendszerről szóló 2011. évi CC. törvény módosítása a 2012. évi CXIV. törvény az állami vagyonnal összefüggő egyes rendelkezésekről c. törvényen belül.

²⁵³ Ld. a társaság honlapján található bemutatkozó szöveget: „A 'Jó állam' koncepcióhoz kapcsolódó mobilfizetési szolgáltatások fejlesztése és biztosítása. A Nemzeti Mobilfizetési Zrt. stratégiai feladatként jelöli ki – a Magyar Program 'Az elektronikus közigazgatás kiterjesztése' alpontjához kapcsolódva – az e-közigazgatási mobilfizetési szolgáltatások fejlesztését és bevezetését a Közigazgatási és Közszolgáltatási Mobilfizetési Platform projekt keretében.” <https://www.nemzetimobilfizetes.hu/articles/view/rolunk> , 2016. nov. 18-i letöltés.

²⁵⁴ MTI, 2013. nov. 6.

- ²⁵⁵ NSZ, 2016. aug. 26., http://index.hu/gazdasag/2017/05/29/felmilliardot_kaszalt_orban_baratja_az_online_penztargetekkel/
- ²⁵⁶ 2012. évi CLXXXV. törvény a hulladékról.
- ²⁵⁷ Sárközy (2014) 300. o.
- ²⁵⁸ HVG, 2013. nov. 30.
- ²⁵⁹ Természetesen a cég gúnyneve volt a Kukaholding, nem a hivatalos. Ettől függetlenül állami céggént a Földművelésügyi Minisztérium kezelésében 2014-ben már működött egy Országos Hulladékgyűjtési és Feldolgozó Nonprofit Kft. (OHÜ) is. Az OHÜ feladata volt koordinálni az ún. elkülönített hulladékok gyűjtését, feldolgozását stb. 2015-től viszont az OHÜ feladatait az Országos Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főfelügyelőség Nemzeti Hulladékgyűjtési Igazgatósága látta el.
- ²⁶⁰ MN, 2015. dec. 18. <http://mno.hu/gazdasag/draga-lesz-majd-az-olcso-szemetszallitas-1319707>
- ²⁶¹ HVG, 2016. aug. 25.
- ²⁶² http://www.origo.hu/itthon/20140212-felszamoloi-palyazat-trafiknyertes-es-allami-cegvezeto-a-palyazati-nyertesek-kozt.html?utm_source=origo-nyito&utm_medium=sec-top&utm_campaign=sec
- ²⁶³ NSZ, 2014. szept. 29.
- ²⁶⁴ HVG, 2015. máj. 23., *Magyar Narancs*, 2015. szept. 24.
- ²⁶⁵ Ez az 5/2006. (II. 7.) EüM rendelet a mentésről c. jogszabály 2. mellékletének módosításával történt. <http://www.metropol.hu/itthon/cikk/1312798-tizezer-fotol-allami-mento>
- ²⁶⁶ NSZ, , 2013. aug. 2.
- ²⁶⁷ 2013. évi LXXVII. tv. a felnőttképzésről, valamint a hozzá tartozó 393/2013. (XI. 12.) Korm. rendelet a felnőttképzési tevékenység folytatásához szükséges engedélyezési eljárásra és követelményrendszerre, a felnőttképzést folytató intézmények nyilvántartásának vezetésére, valamint a felnőttképzést folytató intézmények ellenőrzésére vonatkozó részletes szabályokról.
- ²⁶⁸ Andor (2014c).
- ²⁶⁹ <http://444.hu/2016/04/08/a-szakkepzo-iskolak-teeszese-kenyszerallamositanak-a-maganintezmenyeket-es-a-vagyontargyikat-is>
- ²⁷⁰ 2011. évi CLXXXVII. tv. a szakképzésről.
- ²⁷¹ NSZ, 2015. szept. 8.
- ²⁷² 2015. évi CXXIV. tv. a nemzeti akkreditálásról.
- ²⁷³ 2005. évi LXXXVIII. tv. a Nemzeti Akkreditáló Testület szervezetéről, szervezet- és hatásköréről, valamint eljárásáról.
- ²⁷⁴ 2012. évi XCVII. tv. a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény és a fiatalok életkezdési támogatásáról szóló 2005. évi CLXXIV. törvény módosításáról.
- ²⁷⁵ 2005. évi CLXXIV. tv. a fiatalok életkezdési támogatásáról.
- ²⁷⁶ <http://www.azenzem.hu/cikkek/babakotveny-megsem-jo-az-allamositas/2650/>
- ²⁷⁷ 1814/2013-as korm. határozat.
- ²⁷⁸ A Kormány 1731/2013. (X. 11.) Korm. határozata a 2014–2020-as európai uniós programok lebonyolításának alapelveiről.
- ²⁷⁹ www.napi.hu, 2015. nov. 2.
- ²⁸⁰ Ld. Lázár János heti sajtótájékoztatóját, 2016. aug. 18.
- ²⁸¹ http://www.portfolio.hu/unios_forrasok/gazdasagfejlesztes/meg_mindig_benne_van_a_pakliban_az_eu-penzeink_teljes_blokkolasa.240778.html
- ²⁸² NSZ, 2013. dec. 20.
- ²⁸³ <http://www.nefpi.hu/bemutakozas>

²⁸⁴ 157/2016. (VI. 13.) Korm. rendelet a pénzügyi intézmények, a biztosítók és a viszontbiztosítók, továbbá a befektetési vállalkozások és az árutőzsdei szolgáltatók informatikai rendszerének védelméről szóló 42/2015. (III. 12.) Korm. rendelet módosításáról.

²⁸⁵ 2013. évi CCXXXI. tv.

²⁸⁶ <http://mno.hu/belfold/hunguard-cel-a-bankszektor-1356587>

²⁸⁷ <http://mno.hu/belfold/kaosz-a-piacon-a-hunguard-rendelet-miatt-1361894>

²⁸⁸ Erről részletesebben ld. Magyar (2015) 197-198. o.

²⁸⁹ Népszava, 2015. aug. 19.

²⁹⁰ www.napi.hu, 2015. jan. 6., jan. 27.

²⁹¹ Figyelő, 2015. 4. sz.

²⁹² Matolcsy 2012 novemberében a svábhegyi református templomban tartott előadást, melyről hangfelvétel is készült. [168 óra, 2012. nov. 30.]. 2013 januárjában nagyjából ugyanezt a gondolatot ismételte meg Matolcsy a Heti Válasz hasábjain – ez már nagyobb feltűnést is keltett. www.index.hu, 2013. jan. 17.

²⁹³ Voszka (2013a).

²⁹⁴ Magyar (2013) 60. o.

²⁹⁵ <http://444.hu/2015/11/24/kiderult-azaz-nem-derult-ki-hogy-miert-kellett-13-milliard-forintert-allamositani-a-tozsdet>

²⁹⁶

http://www.portfolio.hu/vallalatok/it/elarulta_az_mnb_miért_kerul_nemzeti_kezbe_a_bankok_rendszere.198482.html

²⁹⁷ MaNcs, 2015. júl. 9.

²⁹⁸ id. mű 745. o.

²⁹⁹ http://www.miniszterelnok.hu/beszed/nagyobb_szerep_a_takarekszovetkezeteknek

³⁰⁰ MaNcs, 2012. 23. szám.

³⁰¹ Az eseménytörténetet részletesen ld. NSZ, 2004. márc. 25.

³⁰² http://index.hu/gazdasag/bankesbiztositas/2017/04/21/bankot_is_vesz_meszaros_lorinc/

³⁰³ HVG, 2012. szept. 22. Más források szerint az ár csak 4 Mrd Ft volt. MaNcs, 2012. nov. 22.

³⁰⁴ HVG, 2013. aug. 17.

³⁰⁵ Összefoglalóan ld. Debreczeny (2013) 203-208. o. és Várhegyi (2014, 2015a,b). A szektor 2013 eleji állapotáról részletes, szakértői elemzést közölt a MaNcs, 2013. júl. 11-i száma.

³⁰⁶ Hanák (2014).

³⁰⁷ http://www.origo.hu/attached/20130629skmbt_c224e13062615070.pdf

³⁰⁸ „Egy ország csak akkor egészséges, ha bankjainak legalább fele az övé.” www.portfolio.hu, 2011. márc. 5.

³⁰⁹ Ld. A szövetségi hitelintézetek integrációjáról szóló 2013. évi CXXXV. tv. A szektor átalakítását érintő részletszabályok más részét a kormány a 2014. évi adótörvények között rejtette el (2013. évi CLVI. tv.). Erre Gadó (2014) hívta fel a figyelmet. A kormány hivatalos indoklását ld. http://www.napi.hu/magyar_vallalatok/nincs_szo_a_takarekszovetkezetek_allamositasarol_interju_vojnits_tamassal.558573.html.

³¹⁰ Ld. – például – a Népszabadság beszámolóját a Kinizsi Bank legnagyobb tulajdonosának vallomásáról, amelyet a Veszprémi törvényszék előtt tett 2015 februárjában. NSZ, 2015. febr. 21.

³¹¹ Népszava, 2018. jan. 6.

³¹² Erről részletesen ld. http://hvg.hu/gazdasag/20140103_Nem_szall_ki_az_allam_a_Takarekbankbol

³¹³ <http://www.origo.hu/gazdasag/20140506-regionalis-bankcsoportta-fejloedtek-a-kiugrott-takarekszovetkezetek.html>

³¹⁴ Ld. Várhegyi (2014), illetve Várhegyi cikkét a Vasárnapi Hírek 2013. nov. 3-i számában. https://www.vasarnapihirek.hu/szerintem/varhegyi_eva_a_maffiaallam_bankjai. Magyar Bálint a Magyar polip. c. könyvének 2013 novemberében megjelent első kiadásában, a 63-64. oldalon használta először ezt a kifejezést. Tőle vette át ezt Várhegyi. (Magyar Bálint tájékoztatása 2015. júl. 2-án.)

³¹⁵ Ezekről a személyi összefüggésekről ld.

http://nhit.hu/cikk/204/Szovetsegre_lep_a_Dijbeszedo_megszerzeseert_az_FHB_es_a_Magyar_Posta

³¹⁶ NSZ, 2013. dec. 18.

³¹⁷ A részleteket szabályozó kormányrendelet 2014. január 17-én jelent meg a Magyar Közlönyben.

³¹⁸

http://www.napi.hu/magyar_vallalatok/demjan_az_eredeti_allapot_visszaallitast_vagy_kartalanitast_kovetel.588820.html 2014. okt. 29.

³¹⁹ http://nol.hu/gazdasag/ezert_kellenek_a_takarekszovetkezetek

³²⁰ Ld. Dávid Ferenc „A megszállás folytatódik” c. cikkét (NSZ, 2013. okt. 31.). Dávid a Vállalkozók és Munkáltatók Országos Szövetsége főtitkára volt, Demján Sándor jobb keze.

³²¹ HVG, 2015. jún. 27.

³²² „A Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. visszautasítja azokat az állításokat, melyek szerint a mostani tőkeemelést támogatta volna. Az ezt híresztelő sajtóorgánumok többsége egyébként az FHB menedzsmentjének érdekkörébe tartozik.” http://www.mnvzrt.hu/felso_menu/hireink/sajtoszoba/20160105.html

³²³ HVG, 2016. febr. 13.

³²⁴ 2016. évi LV. tv. egyes törvényeknek a szövetkezeti hitelintézetek integrációjával összefüggő módosításáról.

³²⁵ Brückner (2016b).

³²⁶ 2016 végén hatályát veszítette a *Szövetkezeti Hitelintézetek Integrációs Alapjáról* szóló 2013. évi CLVI. tv. is.

³²⁷ Brückner (2015).

³²⁸ <http://figyelo.hu/cikkek/413394-lazar-janos--pokorni-hatbatamadott>

³²⁹ Erre a következtetésre jutott Brückner (2015) is.

³³⁰ Figyelő, 2015. 1-2. sz.

³³¹ Ld. 2014. évi XXXVII. tv. a pénzügyi közvetítőrendszer egyes szereplőinek biztonságát erősítő intézményrendszer továbbfejlesztéséről.

³³² Gyenis (2014).

³³³ HVG, 2015. márc. 5.

³³⁴ www.vg.hu, 2016. jan. 21.

³³⁵ www.vg.hu, 2016. márc. 29.

³³⁶ Brückner (2016a).

³³⁷ Farkas (2016).

³³⁸ Figyelő, 2016. júl. 7.

³³⁹ http://index.hu/gazdasag/2017/06/05/orbanek_korenek_vegre_lett_egy_nagy_bankja/

³⁴⁰ https://index.hu/gazdasag/2018/03/18/az_mfb-csoport_rossz_hiteleket_vasarolt_az_mkb-tol/

³⁴¹ http://www.napi.hu/magyar_vallalatok/allamositjak_a_nagybankot.590507.html

³⁴² <http://www.ceginform.hu/ceg/cdm-bank-zrt-35532815.html>

³⁴³ HVG, 2016. jún. 9.

³⁴⁴ http://www.napi.hu/magyar_vallalatok/allamositjak_a_nagybankot.590507.html

³⁴⁵ Részletesen ld. Brückner (2016c).

³⁴⁶ Erről az MNB utólagos vizsgálata részletes képet is adott. Ld. HVG, 2015. aug. 22.

³⁴⁷ http://hvg.hu/gazdasag/2014013_Uj_magyar_bankokkal_usztak_meg_az_allamos

³⁴⁸

http://www.portfolio.hu/finanszirozás/bankok/irdatlan_penz_uszott_el_a_tavalyi_hat_magyar_bankcsod_miatt.209154.html?utm_source=index_main&utm_medium=portfolio_box&utm_campaign=portfoliobox

³⁴⁹ 2010. évi XCIII. tv. a honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2004. évi CV. törvény módosításáról, 1213/2010. (X. 12.) Korm. hat., 247/2010. (X. 12.) Korm. rendelet, 245/2010. (X.6.) Korm. rendelet.

³⁵⁰ 117/2010. (XI. 30.) OGY hat. a Kolontár melletti vörösiszap-tározó átszakadása miatt bekövetkezett környezeti katasztrófával kapcsolatos felelősség feltárását és a hasonló katasztrófák jövőbeni megakadályozását célzó országgyűlési vizsgálóbizottság felállításáról.

³⁵¹ http://www.fn.hu/belfold/20110527/fordulat_mal_ugyben/

³⁵² <http://jogasz.cafeblog.hu/2015/02/01/illes-szekere/>

³⁵³ NSZ, 2013. febr. 28.

³⁵⁴ Figyelő, 2016/7 sz. 56-58. o.

³⁵⁵ Lapjelentések szerint a valódi tulajdonos két magánszemély, akik cégek bonyolult hálózatán keresztül jutottak a MAL egyes üzemegységeihez. NSZ, 2015. márc. 21.

³⁵⁶ A tranzakció részletes elemzését ld. id. mű 153-156. o.

³⁵⁷ http://www.portfolio.hu/vallalatok/a_raba_felvasarlasa_nem_allamositas_interju.158551.html

³⁵⁸ NG, 2011. jan. 10.

³⁵⁹ Ld. A Figyelő terjedelmes interjóját Pintér I.-nal. 2013. évi 38.-as szám.

³⁶⁰ MTI, 2011. okt. 17.

³⁶¹ NSZ, 2012. febr. 29.

³⁶² NSZ, 2011. márc. 5.

³⁶³ NSZ, 2012. szept. 14.

³⁶⁴ NSZ, 2014. febr. 7.

³⁶⁵ www.nol.hu, 2013. márc. 29.

³⁶⁶ www.index, 2013. jún. 4.

³⁶⁷ <http://www.origo.hu/gazdasag/energia/20140415-az-mvm-kifizette-a-fogaz-41-milliardos-vetelarat-lezarult-a-tranzakcio.html>

³⁶⁸ NSZ, 2015. júl. 25.

³⁶⁹ <http://inforadio.hu/hir/gazdasag/hir-625507>

³⁷⁰ Andor (2014 a,b).

³⁷¹ HVG, 2013. aug. 31.

³⁷² HVG, 2014. nov. 15.

³⁷³ A nemzeti köznevelés tankönyvellátásáról szóló 2013. évi CCXXXII.tv.

³⁷⁴

http://index.hu/belfold/2013/10/10/magyar_maganszemelyek_vettek_meg_az_egykori_nemzeti_tankonyvkiadot/

³⁷⁵ A Fidesz és a Fradi kapcsolatáról ld. Bartus (2013).

³⁷⁶ www.hirszerzo.hu, 2010. nov. 22.

³⁷⁷ MTI, 2011. szept. 19.

³⁷⁸ Magyar Közlöny, 2011. dec. 23.

³⁷⁹ <http://www.origo.hu/sport/magyarfoci/20120106-furjes-balazs-a-fradistadion-visszaszerzeserol.html>

³⁸⁰ <http://www.origo.hu/itthon/20120222-kivasarolta-a-kormany-a-resti-zrtbol-a-cbatulajdonos-lazarfivereket.html>

³⁸¹ Heti Válasz, 2011. nov. 14. <http://hetivalasz.hu/uzlet/resti-kerdes-42994>

³⁸² Orbán (2011) 25. o.

³⁸³ Mihályi (2013) 93-100. o.

³⁸⁴ <http://www.origo.hu/gazdasag/hirek/20110329-ppp-projektek-az-nfm-kivaltana-a-tularazott-szerzodeseket.html>

³⁸⁵ http://figyelo.hu/cikkek/373696_kicsivel_kezdik

³⁸⁶ NG, 2014. jan. 24.

³⁸⁷

http://www.mfor.hu/cikkek/Eddig_11_9_milliradert_valtott_ki_sport_PPP_konstrukciot_valtott_ki_az_allam.html

³⁸⁸ *2013. évi CXVIII. törvény egyes állami és önkormányzati ingatlanok ingyenes tulajdonba adásáról, valamint a hitelszerződésből eredő kötelezettségeiknek eleget tenni nem tudó természetes személyek lakhatásának biztosításáról szóló 2011. évi CLXX. törvény módosításáról*

³⁸⁹ *A Kormány 1281/2010. (XII. 15.) Korm. határozata a nyugdíjreform végrehajtásának koncepcionális irányairól és a szabad nyugdíjpénztár-választással összefüggő feladatokról.* A törvényi felhatalmazást ld. 2010. évi C., illetve CI. tv.

³⁹⁰ Ld. Selmeczi Gabriella nyugdíjvédelmi miniszteri megbízott nyilatkozatát 2011. júl. 22-én. <http://www.vg.hu/gazdasag/gazdasagpolitika/selmeczi-569-ezer-ember-realhozamat-eltozdeztek-353984>

³⁹¹ A KEHI 2012 májusában tett feljelentése nyomán négy éven át folyt a nyomozás több pénztár ellen (pl. Erste, Axa, Aegon), ám ezeket részben bűncselekmény hiányában, részben a bizonyítottság hiányában kivétel nélkül megszüntették. <http://www.origo.hu/gazdasag/20120504-elkeszult-selmeczi-gabriella-jelentese.html>, MN, 2014. okt. 2.

³⁹² NG, 2012. jan. 13.

³⁹³ http://index.hu/belfold/budapest/2012/10/03/szarnyashajokat_vasarol_a_fovaros/

³⁹⁴ http://hvg.hu/gazdasag/20120926_magyar_hajoflotta

³⁹⁵ http://turizmus.com/turizmus_panorama/szallodahajo-es-buszkaosz-a-fovarosban-1117168

³⁹⁶ Bizonyára nem véletlen, hogy a hírt bejelentő közlemény első mondatában is azt hangsúlyozta, hogy a tárgyalást a Masped kezdeményezte. http://www.mnvzrt.hu/felso_menu/hireink/sajtoszoba/20131016.html

³⁹⁷ NSZ, 2012. dec. 29.

³⁹⁸

http://www.portfolio.hu/vallalatok/agrar/jogszeru_volt_a_gyulai_husipar_allami_tamogatasa.180553.html?utm_source=portfolio&utm_medium=mail&utm_campaign=hirlevel_hirfutar

³⁹⁹ http://hvg.hu/itthon/20120319_Csanyi_Lazar_oligarcha_vita

⁴⁰⁰ http://hvg.hu/gazdasag/20150727_Egy_euroert_vittek_volna_a_gyarat_amibe_m

⁴⁰¹ NSZ, 2016. júl. 13.

⁴⁰² NSZ, 2015. aug. 1.

⁴⁰³ HVG, 2014. márc. 15.

⁴⁰⁴ NSZ, 2015. máj. 28.

⁴⁰⁵ http://tenytar.hu/elemzes/nemzeti_allamositas_kormanya_nem_tudnak_lealni#.UshIgtLuJHV

⁴⁰⁶ NSZ, 2014. márc. 20. Ld. még: <http://atlatszo.hu/2015/02/13/miattuk-rettetg-simicska-rejtelyes-halalesetek-hihetetlen-magyarzatok/>

⁴⁰⁷ <http://kapitalizmus.hvg.hu/2014/03/06/az-eroszakos-allamositas-első-halottja/>

⁴⁰⁸ <http://444.hu/2014/02/13/igy-vesz-ceget-a-kormany/>

⁴⁰⁹ *282/2014. (XI.14.) Korm. rendelet a Welt 2000 Szolgáltató és Kereskedelmi Kft. társasági üzletrészének a Magyar Állam javára történő megszerzése nemzetstratégiai jelentőségűnek minősítéséről.*

⁴¹⁰ http://www.mfor.hu/cikkek/vallalatok/Allami_tulajdonba_kerult_az_IdomSoft.html

⁴¹¹ NSZ, 2016. szept. 28.

⁴¹² *2011. évi CLXX. törvény a hitelszerződésből eredő kötelezettségeiknek eleget tenni nem tudó természetes személyek lakhatásának biztosításáról.*

⁴¹³ Ld. a szerző ironikus, de nagyon is komolyan végiggondolt, Bazi nagy IKV” címmel megjelent írását. Mihályi (2010).

⁴¹⁴ HVG, 2018. febr. 29., ÉS, 2018. márc. 2.

⁴¹⁵

http://www.napi.hu/ingatlan/itt_a_vege_nem_ment_meg_tobb_bedolt_devizahitelest_a_kormany.622609.html

⁴¹⁶ HVG, 2013. okt. 26.

⁴¹⁷ <http://nol.hu/belfold/torvenyserto-kilakoltatas-1480085>

⁴¹⁸ NSZ, 2015. jún. 4.

⁴¹⁹ NSZ, 2014. dec. 24.

⁴²⁰ <http://valasz.hu/itthon/citadella-veresek-nem-terhetnek-vissza-110644>

⁴²¹ http://www.napi.hu/ingatlan/uj_kezben_a_citadella_ki_nem_talalna_ki_kapta_meg.601499.html

⁴²² NSZ, 2014. szept. 11.

⁴²³ NSZ, 2014. szept. 20.

⁴²⁴ *A Kormány 235/2014. (IX. 18.) Korm. rendelete a Magyar Államnak a Bombardier MÁV Hungary Kft.-ben történő részesedés szerzése társasági összefonódásának közérdekből történő nemzetstratégiai jelentőségűnek minősítéséről.*

⁴²⁵ HVG, 2014. dec. 13. 3. o.

⁴²⁶ NSZ, 2015. aug. 25.

⁴²⁷ *2012. évi LXI. tv. a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvény és az elmúlt rendszer titkosszolgálati tevékenységének feltárásáról és az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára létrehozásáról szóló 2003. évi III. törvény módosításáról.*

⁴²⁸ HVG, 2016. jún. 9.

⁴²⁹ NSZ, 2014. jún. 11. Az úgy bőséges sajtó-dokumentációját ld. itt: http://www.polhist.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=288&Itemid=63 .

⁴³⁰ A 2012-2015-ös fejlemények részletes bemutatását ld. NSZ, 2015. dec. 19.

⁴³¹

http://index.hu/index2/#bloghu/papalevente/2016/01/08/mennyi_penzt_adott_az_mkb_az_origo_es_a_tv2_megvetelere

⁴³² Magyar Közlöny, 2017. ápr. 7. <https://epitesijog.hu/fooldal/2071-megveszi-az-allam-a-volt-bav-szekhazat>

⁴³³ *455/2017. (XII. 27.) Korm. rendelet a világörökség védelmével összefüggésben a magyar államot megillető elővásárlási jog gyakorlásának szabályairól.*

⁴³⁴ NG, 2015. jan. 30.

⁴³⁵ Stemler (2011).

⁴³⁶ Figyelő, 2015. 4. sz. 33-34. o.

⁴³⁷ Ld. *1249/2013 (V.9.) Korm. határozat*, valamint NSZ, 2013. dec. 12., www.napi.hu, 2015. febr. 19., HVG, 2015. júl. 18.

⁴³⁸ NSZ, 2015. júl. 21., MaNcs, 2015. szept. 3.

⁴³⁹ http://hvg.hu/velemen/20160811_TGM_Politikai_elemezok_es_alapproblemak

⁴⁴⁰ Ld. Bauer – Mihályi (2003).

⁴⁴¹ A 214/2010. (VII. 9.) Korm. rendelet szüntette meg a regionális államigazgatási hivatalokat melyeket, a szociál-liberális kormányzás idején a 318/2008 (VIII. 31.) Kormányrendelet hozott létre.

⁴⁴² Ezt az állítást ilyen erős formában először az egykori alkotmánybíró Vörös (2014) fogalmazta meg. Ld. még Hegedüs – Péteri (2014, 2015). Az önkormányzati rendszer átalakításáról ld. még a Fundamentum c. folyóirat 2012. évi 2. számában közölt cikkeket is. Ld. még Pálné (2016) tanulmánykötetét is.

⁴⁴³ Részletes tartalmi és számszaki elemzését ld. Kornai (2014).

⁴⁴⁴ HVG, 2017. jan. 12. 17.o.

⁴⁴⁵ NSZ, 2016. júl. 30.

⁴⁴⁶ Hegedüs – Péteri (2015) 106. o.

⁴⁴⁷ Nemzeti Fejlesztési Minisztérium (2014) 5. o.

⁴⁴⁸ Erről első alkalommal, 2017 márciusában egy kormánytájékoztatón beszélt Lázár János. HVG, 2017. márc. 16.

⁴⁴⁹ <http://www.kormany.hu/hu/nemzeti-fejlesztési-miniszterium/vagyonpolitikaert-felelos-allamtitkarsag/hirek/hegmanne-nemes-sara-a-torveny-veget-vetett-az-allami-vagyon-elherdalasanak>

⁴⁵⁰ Leonard *et al.* (2016).

⁴⁵¹ Mihályi (2012a).

⁴⁵² Részletesen ld. HVG, 2017. febr. 23.

⁴⁵³ www.napi.hu, 2017. jún. 4.

⁴⁵⁴ Hegedüs – Péteri (2015) 111. o.

⁴⁵⁵ *Magyarország gazdasági stabilitásáról szóló 2011. évi CXCV. tv. 10/E. §-át, illetve a 353/2011. (XII. 30.) Korm. rendeletet.*

⁴⁵⁶ *2013. évi XXV. tv. a fekvőbeteg-szakellátó és egyes fekvőbeteg-szakellátóhoz kapcsolódó egészségügyi háttér-szolgáltatást nyújtó, 100%-os állami tulajdonban lévő, valamint azok 100%-os tulajdonában lévő gazdasági társaságok által ellátott feladatok központi költségvetési szervek általi átvételéről, valamint az ezzel kapcsolatos eljárási kérdések rendezéséről.*

⁴⁵⁷ http://www.medicalonline.hu/eu_gazdasag/cikk/megjott_a_torveny_valthatnak_a_korhazak

⁴⁵⁸ A döntést egy kormányrendelet tartalmazta, a mintagazdaságnak minősíthető cégek kiválasztása a szakminiszter feladata lett. Ld. 1910/2015. (XII. 11.) Korm. határozat.

⁴⁵⁹ www.agrarszektor.hu, 2016. febr. 22.

⁴⁶⁰ *2016. évi XCI. tv. a Nemzeti Ménesbirtok és Tangazdaságról.*

⁴⁶¹ Ld. Alaptörvény P) cikk (2) bekezdés, és privilégium részlet-szabályait sarkalatos törvényben részletező 2013. CX XII. tv.-t is. NSZ, 2016. márc. 2.

⁴⁶² www.index.hu, 2016. febr. 16.

⁴⁶³ Az MNB ilyenféle befektetéseit az Európai Központi Bank már 2015. évi jelentésében is bírálta.

⁴⁶⁴ <https://www.mnb.hu/a-jegybank/ertektar-program>

⁴⁶⁵

http://www.napi.hu/magyar_gazdasag/kiderult_ezert_vesz_az_mnb_festmenyeket_es_ingatlanokat.612196.html

⁴⁶⁶ Ezt az EKB 2015. évi jelentésében szögezte le, név szerint említve a PSZÁF és a BÉT bekebelezését, az Értéktár programot stb. HVG, 2016. ápr. 16.

⁴⁶⁷ HVG, 2016. jún. 30.

⁴⁶⁸ id. mű. 194-195. o.

⁴⁶⁹ Bárány (2000) 85-87. o.

⁴⁷⁰ http://index.hu/belfold/2016/10/08/nemeth_szilard_orul_a_nepszabadsag_felfuggeszesenek/

⁴⁷¹ Hozzászólás Nagyatádon, 2017. márc. 29-én a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége (KÉSZ) kerekasztal-beszélgetésén.

⁴⁷² Válasz egy kampány rendezvény kérdezőjének, 2017 januárjában. https://index.hu/belfold/2018/02/03/kikerult_egy_hangfelvetel_amelyen_kover_laszlo_a_valasztasi_buveszkesrol_beszelt/. Az adott esetben – a választási körzethatárok manipulálásáról volt szó – Kövér biztosan nem mondott igazat. Erről polémia is volt a médiában. Ld. Népszava, 2018. febr. 6.

⁴⁷³ Id. 10.3 táblázat.

⁴⁷⁴ Id. mű 26-27. o.

⁴⁷⁵ Eszerint a köztulajdonban álló energetikai cégek szerződésai 5-30 évig nem ismerhetők meg, ha ez az érintett cégek számára versenyhátrányt okozna, vagy jogos pénzügyi gazdasági és piaci érdekeket sértene. HVG, 2017. dec. 7.

⁴⁷⁶ The Wall Street Journal, 2012. júl. 18.

⁴⁷⁷ Id. mű 206. o.

⁴⁷⁸ Id. mű 584. o.

⁴⁷⁹ Marx (1867) 334. o.

⁴⁸⁰ Id. mű 172. o. Érdeemes felidézni, hogy a „csikorgó gépezet” metaforája Kornai (1957) első könyvéből származik, de megtalálható későbbi műveiben is.

⁴⁸¹ Id. mű 407. o.

⁴⁸² Csillag – Mihályi (2010).

⁴⁸³ A részleteket Simicskó István honvédelmi miniszter vázolta 2017 januárjában [<http://www.honvedelem.hu/cikk/61339>].